

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till universitetslag och lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att universitetslagstiftningen reformeras i sin helhet genom att det stiftas en ny universitetslag som ersätter universitetslagen från år 1997. Syftet med propositionen är att öka universitetens ekonomiska autonomi genom att omorganisera universiteten som nu drivs som statliga ämbetsverk så att de blir självständiga offentligrättsliga inrättningar eller stiftelser som avses i lagen om stiftelser. I den nya universitetslagen föreskrivs om universitetens nya status som juridiska personer i form av självständiga offentligrättsliga inrättningar, förvaltningen, finansieringen och styrningen av verksamheten samt om frågor i anslutning till forskning och undervisning, studerande och personal vid universiteten. Universiteten som avses i den nya universitetslagen ska fortfarande ha den självstyrelse som garanteras genom grundlagen.

Riksdagen ska enligt förslaget också i fortsättningen besluta om antalet universitet. Åbo universitet och Åbo handelshögskola förenas till enda ett universitet. Också Joen-

suu universitet och Kuopio universitet förenas och blir Östra Finlands universitet. Verksamheten vid Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan sammangår i en stiftelse som verkar under namnet Aalto-universitetet. Också Tammerfors tekniska universitet blir ett stiftelseuniversitet.

Då universiteten överförs från staten och blir skilda juridiska personer ändras universitetspersonalens anställningsförhållande från tjänsteförhållande till arbetsavtalsförhållande. Personalens ställning tryggas i övergångsskedet.

I propositionen ingår ett förslag om en separat lag om införandet av universitetslagen som avses träda i kraft den 1 augusti 2009. Universitetslagen avses träda i kraft den 1 januari 2010. I propositionen föreslås också ändringar i lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret samt i arkivlagen, strafflagen och konkurslagen. Dessa ändringar avses träda i kraft den 1 januari 2010.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis.....	5
Forskningens och undervisningens frihet och universitetens självstyrelse	5
Universitetens ställning inom den juridiska personen staten.....	6
Förvaltning	6
Studier och examina	7
Forskning.....	8
Verksamhetens art och utvärdering av verksamheten	9
Personal	10
Styrning och finansiering	10
2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet.....	12
Allmänt.....	12
Sverige.....	13
Norge.....	14
Danmark.....	15
England.....	17
Frankrike	19
Tyskland: delstaten Nordrhein-Westfalen.....	20
Österrike	22
Nederländerna	23
Estland.....	24
USA: delstaten Kalifornien	25
Japan.....	26
Ryssland	27
2.3 Bedömning av nuläget	27
3 PROPOSITIONENS MÅL OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	29
3.1 Mål	29
3.2 Alternativ för genomförandet.....	30
3.3 De viktigaste förslagen.....	31
Universitetet som offentligrättslig inrättning	31
Förvaltningen vid de offentligrättsliga inrättningarna.....	32
Stiftelseuniversitet	32
Studerandena	35
Personalen	35
Forskning och undervisning	36
Styrningen och finansieringen av verksamheten.....	36

	Förstärkningen av universitetsväsendets kapitalbas	37
4	PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	39
4.1	Ekonomiska konsekvenser	39
	Konsekvenser för den offentliga ekonomin	39
	Konsekvenser för samhällsekonomin	42
4.2	Konsekvenser för myndigheternas verksamhet	43
4.3	Samhälleliga konsekvenser	44
	Allmänt	44
	Regionala konsekvenser	44
	Konsekvenser för högskoleväsendet som helhet	45
	Konsekvenser för företag	45
	Konsekvenser med avseende på de studerandes ställning	46
	Konsekvenser med avseende på personalens ställning	46
	Konsekvenser för jämställdheten mellan kön	47
5	BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	48
5.1	Beredningsskeden och beredningsmaterial	48
5.2	Utlåtanden och hur de har beaktats	49
6	SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	53
	DETALJMOTIVERING	54
1	LAGFÖRSLAG	54
1.1	Universitetslagen	54
	1 kap. Allmänna bestämmelser	54
	2 kap. Undervisning och forskning	56
	3 kap. Organisation	60
	4 kap. Personalen och förvaltningspråket	65
	5 kap. Studerande	69
	6 kap. Styrning och finansiering av universiteten	75
	7 kap. Universitetens ekonomi	79
	8 kap. Specialbestämmelser om Helsingfors universitet	81
	9 kap. Specialbestämmelser om Åbo Akademi	83
	10 kap. Sökande av ändring	83
	11 kap. Särskilda bestämmelser	84
1.2	Lagen om införande av universitetslagen	86
1.3	Lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret	89
1.4	Arkivlagen	90
1.5	Strafflagen	91
1.6	Konkurslagen	91
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER	91
3	IKRAFTTRÄDANDE	92
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	93
	Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet	93
	Universitetens självstyrelse	93

Personalens anställningsform	95
Avgift för utbildningsprogram	96
Frågan om automatiskt medlemskap i studentkåren.....	96
Helsingfors universitets kansler i statsrådet	96
LAGFÖRSLAG	98
1. Universitetslagen	98
2. Lag om införande av universitetslagen.....	119
3. Lag om ändring av lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret	124
4. Lag om ändring av 1 § i arkivlagen.....	126
5. Lag om ändring av 40 kap. 11 § i strafflagen.....	126
6. Lag om ändring av 1 kap. 3 § i konkurslagen	127
BILAGA	128
PARALLELLTEXT	128
3. Lag om ändring av lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret	128
4. Lag om ändring av 1 § i arkivlagen.....	132
5. Lag om ändring av 40 kap. 11 § i strafflagen.....	133
6. Lag om ändring av 1 kap. 3 § i konkurslagen	134

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Inom undervisningsministeriets förvaltningsområde finns idag tjugo universitet, av vilka tio har verksamhet inom flera vetenskapsområden, tre inom det ekonomiska området, tre inom det tekniskt-vetenskapliga området och fyra inom det konstnärliga området. Högskoleexamina inom det militära området avläggs vid Försvarshögskolan som hör till försvarsministeriets förvaltningsområde.

Helsingfors universitet grundades som Åbo Akademi 1640 och flyttades till Helsingfors 1828. Följande statliga universitet, Tekniska högskolan, etablerades 1908 då Polytekniska institutet som hade grundats femtio år tidigare fick högskolestatus. Vid slutet av 1950-talet började man grunda nya statliga universitet, först Uleåborgs universitet, som följdes av universiteten i Joensuu, Kuopio, Rovaniemi och Villmanstrand på 1960- och 70-talet. De flesta av de övriga universiteten och högskolorna var till en början privata.

Högskoleväsendets snabba tillväxt gav anledning till ändringar i högskolornas ekonomisk-administrativa ställning och interna förvaltning. Högskolor som tidigare hade varit privata och drivits med hjälp av statsbidrag övergick i statens ägo. Tammerfors universitet, Åbo universitet och Helsingfors handelshögskola förstatligades 1974, Svenska handelshögskolan och Vasa handelshögskola 1977, Teaterhögskolan 1979, Sibelius-Akademien 1980, Åbo Akademi 1981 och Bildkonstakademien 1985. Efter det har alla universitet varit i statens ägo.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

En gemensam universitetslag (645/1997) som gäller alla universitet trädde i kraft i augusti 1998. Före det fanns bestämmelserna i separata lagar för vart och ett av universiteten och högskolorna. I universitetslagen och universitetsförordningen (115/1998) föreskrivs om forskning och undervisning, för-

valtning, studerande samt sökande av ändring. Om examina som kan avläggas vid universiteten och examensstrukturen samt vilka examina som kan avläggas vid de olika universiteten föreskrivs genom förordning av statsrådet. Om utbildningsprogram föreskrivs på framställan av universiteten genom förordning av undervisningsministeriet.

Forskningens och undervisningens frihet och universitetens självstyrelse

Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet är tryggad genom 16 § 3 mom. i grundlagen. Till vetenskapens frihet hör utövarens rätt att välja ämne och metoder för sin forskning. Också inom konsten ska det vara fritt att välja uttryck och metoder. Utbildningens frihet omfattar rätten att studera och inhämta kunskaper om frågor som intresserar var och en, och frihet att undervisa på det sätt som man själv väljer både i fråga om innehåll och metoder. Forskningens och utbildningens frihet förutsätter att det i stället för statliga organ är universitetets egna förvaltningsorgan som utövar beslutanderätt inom forskning och utbildning, som är universitetets främsta uppgiftsområden, och att universitetets personal står för den konkreta verkställigheten när det gäller vetenskap, konst och undervisning. Universitetet ska också ha en avgörande ställning vid anställningen av lärare och forskare.

Enligt grundlagens 123 § har universiteten självstyrelse enligt vad som närmare bestäms genom lag. Universitetens lagfästa självstyrelse innebär att universitetet självständigt fattar beslut om verksamhetens organisering, om undervisning och forskning samt val och anställning av personal utan att statens övriga organ utövar beslutanderätt i de frågor som hör till universitetet. Universiteten har rätt att besluta om frågor som hör till den interna förvaltningen utan inblandning från statens centralförvaltning, och de har genom universitetslagen bemyndigats att inom de ramar som anges i lagen själva besluta om sin organisation i instruktioner och andra föreskrifter. Självstyrelsen ger på en institutionell nivå

garantier för vetenskapens och den högsta utbildningens frihet som det föreskrivs om i 16 § 3 mom. i grundlagen. Självstyrelsen förutsätter en viss frihet från och oberoende av statens styrning och tillsyn.

Universitetens ställning inom den juridiska personen staten

Trots den genom grundlagen tryggade självstyrelsen är universiteten inte självständiga rättssubjekt och de har inte status som juridiska personer i förmögenhetsrättsligt avseende, utan de är en del av staten, som är en juridisk person, och räkenskapsverk som i enlighet med lagen och förordningen om statsbudgeten ingår i statsbudgeten. Universitetet ska iaktta samma budgetförfarande och bestämmelser och föreskrifter om anskaffning, överlåtande och användning av statens egendom som andra enheter som omfattas av statsbudgeten. Ställningen som ett statligt räkenskapsverk begränsar också organiseringen av universitetsorganisationen, eftersom universitetet inte endast genom eget beslut kan utöva sin verksamhet på något annat sätt än i egenskap av räkenskapsverk med de anslag för omkostnader som beviljats av staten.

Helsingfors universitet och Åbo Akademi har när det gäller rättsstatus en speciell dubbelstatus. De har å ena sidan i egenskap av statliga räkenskapsverk liksom de övriga universiteten varit underställda statsbudgeten och de allmänna bestämmelser och föreskrifter som gäller statsbudgeten, och bestämmelserna som gäller användning av statens egendom har tillämpats på deras egendom som har förvärvats med budgetmedel. Å andra sidan har de i fråga om sin särskilda fondeekonomi också varit från staten fristående juridiska personer som självständigt har disponerat över sina tillgångar. Deras avvikande ställning har framgått av de specialbestämmelser som tagits in i universitetslagen. Genom en ändring av universitetslagen gällande universitetens fonder som trädde i kraft vid ingången av 2007 fick också de övriga universiteten möjlighet att ha en fondeekonomi som inte ingår i statsbudgeten. Universitetet har rätt att ta emot donationsmedel i universitetsfonder. Universitetsfondernas medel har förvaltats separat från de medel som beviljas

i statsbudgeten och universiteten har själva beslutat om användningen av medlen.

Förvaltning

Universitetets högsta förvaltningsorgan är styrelsen, som har till uppgift att utveckla universitetets verksamhet, godkänna universitetets ekonomi- och verksamhetsplaner, besluta om riktlinjerna för anslagsfördelningen, ge utlåtanden i principiellt viktiga frågor som gäller universitetet samt godkänna instruktioner och andra motsvarande interna föreskrifter. Rektorn är ordförande för styrelsen. I styrelsen är dessutom universitetets professorer, övriga lärare och forskare samt övrig personal och studerandena gruppvis företrädade.

I regel utses styrelsemedlemmarna genom val. Vid några universitet är dekanus med stöd av en instruktion medlem i styrelsen och ingår då i professorernas kvot. Den vanligaste mandattiden för styrelsen är tre år. Vid några universitet är längden på studerandemedlemmarnas mandattid begränsad till under tre år. Vid en del av universiteten bistås rektorn av en ledningsgrupp som sköter beredningen av ärenden som ska behandlas på styrelsemötena.

Bestämmelserna om universitetens verksamhet och uppgifter har reviderats flera gånger sedan 1998. Universitetens s.k. tredje uppgift är enligt lagen att fullgöra sina undervisnings- och forskningsuppgifter i samverkan med det övriga samhället och främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället. I anslutning till detta kan universitetet enligt ett tillägg till universitetslagen utse medlemmar till styrelsen som inte hör till universitetets personal eller studerande. Antalet styrelsemedlemmar som inte hör till universitetssamfundet ska vara minst en och utgöra högst en tredjedel av styrelsen. Alla universitet har ännu inte sådana medlemmar i styrelsen, vilket är möjligt till följd av den övergångsperiod som fastställdes i samband med ändringen av universitetslagen. I styrelser som utses efter hösten 2004 måste det dock finnas minst en medlem som inte hör till universitetssamfundet. Förfarandet vid valet av utomstående medlemmar varierar från uni-

versitet till universitet. Vid de flesta universitet utses de utomstående medlemmarna av styrelsen eller ett valkollegium som styrelsen utser.

För samarbetet mellan universitetet och det omgivande samhället finns vid vissa universitet en delegation som består av företrädare för viktiga samarbetspartner. I de flesta fall utses delegationen av universitetets styrelse, men vid några universitet av rektorn. Vid flera universitet utser delegationen, som inte nödvändigtvis har medlemmar från de grupper som bildar universitetssamfundet, de medlemmar som inte företräder styrelsen. I några fall har uppgiften att utse de utomstående medlemmarna i styrelsen getts direkt till en juridisk person utanför universitetet.

Universitetets verksamhet leds av rektorn som behandlar och avgör ärenden som gäller universitetets allmänna förvaltning, om inte något annat bestäms i lag eller förordning eller i universitetets interna föreskrifter. Universitetet kan dessutom ha en eller flera prorektorerna. Vid några universitet finns det exakta bestämmelser om antalet prorektorerna, medan antalet har lämnats öppet vid andra universitet. Vid några universitet fastställs prorektorernas inbördes hierarki i en instruktion med särskilda bestämmelser om en första prorektor. I regel har prorektorerna ett bestämt ansvarsområde. Vanligen ansvarar en prorektor för forskningen, en för undervisningen och en eventuell tredje prorektor för den s.k. tredje uppgiften. Till rektor kan också utnämnas en person som inte hör till universitetssamfundet, men som uppfyller behörighetsvillkoren. Den som väljs till rektor ska ha avlagt doktorsexamen eller vara utnämnd till en professorstjänst vid något universitet. Till rektor för en konsthögskola kan dock också väljas en person som är utnämnd till en tjänst som biträdande professor, överassistent eller lektor. En rektor väljs för fem år i sänder av universitetets valkollegium som består av företrädare för professorerna, de biträdande professorerna, de övriga lärarna och forskarna, den övriga personalen samt studerandena.

Enligt universitetslagen har Helsingfors universitet och Åbo Akademi vardera en kansler. Övriga universitet kan om de så önskar ha en kansler, som det i så fall bestäms

om genom förordning. Två eller flera universitet kan ha gemensam kansler. Kanslerns uppgift har traditionellt varit att främja vetenskaperna och bevaka universitetets allmänna intressen och övervaka dess verksamhet. Kanslern fastställer universitetets instruktioner och andra motsvarande allmänna föreskrifter. Helsingfors universitets kansler har med stöd av universitetslagen rätt att närvara och yttra sig i statsrådets sammanträden när ärenden som gäller Helsingfors universitet behandlas. Bestämmelsen har tolkats så att Helsingfors universitets kansler yttrar sig på hela universitetsväsendets vägnar när ett ärende som behandlas i statsrådet gäller alla universitet.

Enligt universitetslagen beslutar universitetets styrelse om organiseringen av forskningen och undervisningen genom indelning av universitetet i fakulteter eller andra enheter samt i institutioner som lyder under dem. En fakultet eller annan enhet leds av dekanus eller en annan föreståndare. Enheten har dessutom ett kollegialt förvaltningsorgan där samma grupper inom universitetssamfundet som i styrelsen och valkollegiet är representerade.

De flesta universitet är indelade i enheter enligt vetenskapsområde och enheterna kallas fakulteter eller avdelningar. Utöver dessa enheter kan universitetet ha andra enheter, t.ex. bibliotek, språkcentrum, dataavdelningar och också fristående utbildnings- eller forskningsinstitutioner. En del av de fristående institutionerna har särskilt betydande uppgifter, t.ex. Nationalbiblioteket vid Helsingfors universitet, Helsingfors universitets och Kuopio universitets apotek eller Kuopio universitets försöksdjurscentrum. Utöver dessa finns en fristående svensk enhet vid Helsingfors universitet, Svenska social- och kommunalhögskolan, som hör till universitetet med stöd av universitetslagen.

Studier och examina

I universitetslagen och universitetsförordningen föreskrivs om vilka examina som kan avläggas vid universitetet, om utbildningens avgiftsfrihet, om undervisnings- och examensspråk, antagningen av studerande, behörighet för studier som leder till högskoleexa-

men, inskrivningen av studerande, tidsmässiga mål för avläggandet av högskoleexamina, studierätt och förlängning av studierätt, disciplinära åtgärder samt förfarandet vid sökande av ändring i beslut som fattats av universitetet.

Vid universitetet kan man avlägga lägre (kandidat) och högre (magister) högskoleexamen samt vetenskapliga och konstnärliga påbyggnadsexamina, såsom licentiatexamen och doktorsexamen, samt yrkesinriktade påbyggnadsexamina. Läsåret 2005—2006 infördes, med undantag för det medicinska och det odontologiska området, den s.k. tvåstegsmodellen som innebär att studerandena först avlägger lägre högskoleexamen och sedan kan välja om de fortsätter till högre högskoleexamen. I statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004) föreskrivs bl.a. om examinas omfattning och målsättningar samt om vilka examina som kan avläggas vid de olika universitetet.

Undervisning som leder till högskoleexamen är enligt universitetslagen avgiftsfri för de studerande. Enligt motiveringen till den gällande universitetslagen (RP 263/1996 rd) är den undervisning som hör till examina och uppgifter som förutsätts eller som hör samman med den, såsom förhör, bedömningar, urvalsprov, nivåtest, handledning och granskning av lärdomsprov, betyg över studieprestationer samt examensbetyg avgiftsfria. I fråga om den öppna universitetsundervisningen och fortbildningen iaktas vad som bestäms med stöd av lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Enligt undervisningsministeriets förordning om avgifter för universitetens prestationer (737/2007) är undervisning och förhör i anslutning till den öppna universitetsundervisningen avgiftsfria av orsaker som hänför sig till utbildnings- och kulturverksamhet. Det betyder att kostnaderna för sådan verksamhet täcks med de medel som universitetens beviljas i statsbudgeten. För den service som ordnas för studerandena inom öppna universitetet, specialarrangemang i anslutning till undervisningen och läromedel tas en avgift ut enligt prestationens självkostnadsvärde. I fråga om fortbildning beslutar universitetet om prissättningen på företagsekonomiska grunder.

Genom en ändring av universitetslagen som trädde i kraft vid ingången av 2008 infördes möjlighet att ordna uppdragsutbildning som leder till examen för grupper av studerande som kommer från stater utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Enligt universitetslagen väljer universitetet sina studerande och beslutar om grunderna för antagningen av studerande. Universitetet ordnar antagningar huvudsakligen på våren och i början av sommaren, men i separata antagningar antas studerande också vid andra tider. Vid antagningen tillämpas ibland kvot-system, då ett visst antal nybörjarplatser kan reserveras för en viss grupp av sökande t.ex. på grundval av grundutbildning eller modersmål. Den som antas som studerande får under ett och samma läsår endast ta emot en studieplats som leder till högskoleexamen antingen vid ett universitet eller en yrkeshögskola.

Enligt universitetslagen hör alla studerande vid ett universitet som har antagits för att studera för lägre eller högre högskoleexamen till studentkåren. Studentkårens syfte är att vara en förenande länk för sina medlemmar och att främja deras samhällliga, sociala, intellektuella och studierelaterade ambitioner och strävanden i anknytning till studerandenas roll i samhället. Om studentkårens förvaltning, ekonomi och nationer föreskrivs närmare i studentkårsförordningen (116/1998).

År 2007 fanns det cirka 152 200 grundexamensstuderande som hade anmält sig som närvarande eller frånvarande och cirka 21 500 påbyggnadsexamensstuderande vid universitetet. Vid universitetet fanns år 2007 sammanlagt cirka 5 900 utländska studerande som studerade för examen. Samma år avlades cirka 5 900 lägre högskoleexamina och 13 900 högre högskoleexamina samt 460 licentiatexamina och 1 530 doktorsexamina.

Forskning

I universitetslagen finns få bestämmelser som gäller universitetens forskningsuppgift, och de behandlar forskningen på en mycket allmän nivå. Det är ett uttryck för och en understrykning av forskningens och vetenskapens frihet som garanteras i grundlagen. En

bestämmelse om forskningsfriheten vid universiteten finns också i 6 § 1 mom. i den gällande universitetslagen.

Enligt 4 § 1 mom. i universitetslagen har universiteten till uppgift att främja den fria forskningen och den vetenskapliga och konstnärliga bildningen och att meddela på forskning grundad högsta undervisning. Universiteten ska fullgöra sina uppgifter i samverkan med det övriga samhället och främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft. Vetenskaplig forskning är alltså universitetens primära uppgift som också undervisningen grundar sig på. Bestämmelsen om universiteten och forskningens genomslagskraft i samhället, universitetens s.k. tredje uppgift, fogades till universitetslagen 2004. Ändringen återspeglade förväntningen att universiteten skulle spela en synligare roll i utvecklandet av samhället. Enligt lagens 4 § 4 mom. ska universiteten ordna sin verksamhet så att hög internationell kvalitet nås inom forskning, utbildning och undervisning med iakttagande av etiska principer och god vetenskaplig sed. Bestämmelsen är en målsättning, och avsikten var att betona att det är universitetens ansvar att se till att verksamheten iakttar inom vetenskapen etablerade forskningsetiska principer och god vetenskaplig sed.

Universiteten utgör en central del av det finländska forskningssystemet. Universitetens forsknings- och undervisningspersonal uppgick år 2007 till nästan 21 000 personer eller cirka 55 procent av all forskningspersonal inom den offentliga sektorn och cirka 26 procent av alla som arbetar med forskning om man inbegriper den privata sektorn. Av landets alla forsknings- och produktutvecklingsutgifter stod universiteten för 16 procent, den privata sektorn för 72 procent och den övriga offentliga sektorn, närmast statens forskningsinstitutioner och universitetscentral sjukhusen och yrkeshögskolorna för 12 procent. Universitetens forskningsutgifter var 968 miljoner euro år 2007. Av finansieringen av den universitetsbaserade forskningen kommer nästan hälften direkt från statsbudgeten och omkostnadsmomentet för universiteten. Statsfinansieringen används till de grundläggande förutsättningarna för forskningen och universiteten beslutar självstän-

digt hur den fördelas. De största externa finansiärerna när det gäller forskningen vid universiteten är våra inhemska statliga organisationer för forskningsfinansiering, dvs. Finlands Akademi och utvecklingscentralen för teknologi och innovationer Tekes. Företagssektorn finansierar cirka 7 procent av universitetens forskning. Den externa finansierings andel och betydelse varierar mycket från universitet till universitet och mellan olika vetenskapsområden, i synnerhet när det gäller finansiering från företag.

Till universitetens uppdrag att bedriva forskning ansluter sig också uppdraget att utbilda forskare. Doktorsexamen kan endast avläggas vid universiteten. År 2007 avlades över 1 500 doktorsexamina vid universiteten. Antalet examina har trefaldigats sedan början av 1990-talet.

Verksamhetens art och utvärdering av verksamheten

I universitetslagen föreskrivs att universiteten ska ordna sin verksamhet så att hög internationell kvalitet nås inom forskning, utbildning och undervisning med iakttagande av etiska principer och god vetenskaplig sed. Universiteten ansvarar alltså för att den utbildning som de tillhandahåller och de examina som de utfärdar motsvarar de internationella krav som ställs på examina.

Enligt universitetslagen ska universiteten utvärdera sin utbildning och forskning samt sin konstnärliga verksamhet och bedöma hur verkningsfulla de är. Universiteten ska också delta i extern utvärdering av verksamheten och offentliggöra resultaten av utvärderingen.

I anslutning till undervisningsministeriet finns Rådet för utvärdering av högskolorna, som det föreskrivs om i förordningen om rådet för utvärdering av högskolorna (1320/1995). Till rådets uppgifter hör bl.a. att bistå högskolorna och undervisningsministeriet i frågor som gäller utvärderingen av högskolorna, ordna utvärderingar som ansluter sig till högskolornas verksamhet samt till högskolepolitiken, ta initiativ till utvärdering av högskolorna och utvecklande av utvärderingsverksamheten, sköta det internationella samarbetet kring utvärderingen och främja

forskning som gäller utvärderingen av högskolorna.

Utmärkande för de utvärderingar som Rådet för utvärdering av högskolorna har initierat är användningen av benchmarking. Kärnan i den grupp som utför utvärderingen består av högskolornas experter, som sedan kompletteras med studerande och eventuellt företrädare för arbetslivet. Rådets utvärderingar följer modellen för utvecklande utvärdering som har som syfte att ge högskolan rekommendationer om hur verksamheten kan utvecklas samt att identifiera och förmedla god praxis, som andra högskolor kan dra nytta av då de utvecklar sin verksamhet.

Finlands Akademi har traditionellt huvudsakligen ansvarat för utvärderingen av forskningen vid universiteten. Finlands Akademi utvärderar både forskningens tillstånd i hela landet och forskningen inom olika vetenskapsområden. Under de senaste åren har också universiteten i allt högre grad genomfört systematiska utvärderingar av den egna forskningsverksamheten.

Personal

Enligt universitetslagens 16 § finns det vid universiteten professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter. Om tillsättningen av personal och behörighetsvillkor föreskrivs i lagen (856/1991) och förordningen (1581/1991) om tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor vid högskolor samt i förordningen om behörighetsvillkoren och uppgifterna för högskolornas personal (309/1993).

Om personal i tjänsteförhållande föreskrivs i statstjänstemannalagen (750/1994) och statstjänstemannaförordningen (971/1994). Inom universiteten tillämpas statens tjänste- och kollektivavtal. Statens arbetsmarknadsverk har gett undervisningsministeriet rätt att förhandla om preciserande tjänste- och kollektivavtal.

Av de anställda vid universiteten som enligt statens lönesystem hör till undervisnings- och forskningspersonalen var i mars 2008 i genomsnitt 20 procent eller cirka 3 500 personer anställda i anställningsförhållande och 80 procent eller närmare 14 000 personer an-

ställda i tjänsteförhållande. I fråga om den övriga personalen har andelen anställningsförhållanden varit i genomsnitt 25 procent eller cirka 3 400 personer och andelen tjänsteförhållanden 75 procent eller 10 000 personer. Variationerna mellan universiteten är dock stora, och enligt uppgifterna från mars 2008 fanns det vid åtta universitet ingen bland undervisnings- och forskningspersonalen som var anställd i anställningsförhållande.

Styrning och finansiering

Alla universitet är statliga universitet och deras verksamhet sorterar i statsförvaltningen under undervisningsministeriet. Undervisningsministeriet ansvarar för beredningen av ärenden som gäller universiteten och för den egentliga verksamheten vid universiteten och styrningen av universiteten. Styrningen av universiteten omfattar styrning genom anslag och lagstiftning samt informationsstyrning. I den utvecklingsplan för utbildning och forskning som antas av statsrådet vart fjärde år fastställs de utbildnings- och forskningspolitiska riktlinjerna för de närmaste åren. Utöver av regeringsprogrammet och utvecklingsplanen för utbildningen och forskningen samt lagstiftningen styrs universiteten av resultatstyrningen som baserar sig på avtal mellan undervisningsministeriet och universiteten.

I treåriga resultatavtal som baserar sig på resultatförhandlingar mellan universiteten och undervisningsministeriet kommer man överens om mål för universitetens verksamhet samt om kvantitativa mål, de anslag som behövs för att målen ska uppnås, uppföljningen av målen och om utvecklandet av verksamheten. Resultatförhandlingarna äger rum årligen och undervisningsministeriet ger samtidigt universiteten feedback om föregående års verksamhet. Undervisningsministeriet ger dessutom universiteten årligen ett skriftligt ställningstagande till bokslutet som gäller verksamheten.

I fråga om verkställigheten utgör resultatavtalen mellan undervisningsministeriet och universiteten och uppföljningssystemen, i synnerhet KOTA-systemet, en central del av styrningen. Med hjälp av det elektroniska

KOTA-systemet sköts informationsutbytet under de årliga resultatförhandlingarna, uppföljningen av målen och den övriga rapporteringen.

Finansieringen av universiteten består totalt av de anslag för omkostnader som anvisas universiteten i statsbudgeten och den externa finansiering som kompletterar anslagen.

Finansieringen av omkostnaderna som anvisas universiteten via undervisningsministeriet består av basfinansiering, projektfinansiering och resultatbaserad finansiering. Statens direkta finansiering av universitetens verksamhet utgör cirka 64 procent av den totala finansieringen. Basfinansieringsanslagen fördelas mellan universitet enligt en kalkylerad modell som utöver utbildningen och forskningen vid universiteten beaktar deras samverkan med samhället. Skillnaderna mellan olika utbildningsområden har beaktats i kostnadskoefficienterna. Dessutom beviljar undervisningsministeriet projektfinansiering för strategiskt viktiga riksomfattande program och för universitetens profilering. Med den resultatbaserade finansieringen belönas universiteten för kvalitet och för verksamhetens genomslagskraft i samhället och regionen.

Den externa finansieringen består av avgiftsbelagda tjänster, gemensam finansiering och donationsmedel.

Prestationer som är avgiftsbelagda tjänster är offentligrättsliga prestationer enligt lagen om grunderna för avgifter till staten eller andra prestationer. Priset på en offentligrättslig prestation grundar sig på prestationens självkostnadsvärde medan övriga prestationer prissätts enligt företagsekonomiska grunder. I undervisningsministeriets förordning om avgifter för universitetens prestationer föreskrivs om universitetens avgiftsbelagda prestationer och de avgifter som tas ut för dem.

Med samfinansiering avses projekt som universiteten finansierar tillsammans med externa institutioner. Samfinansiering sker inom budgetekonomin när det rör sig om att till universitetens forskningsprojekt kanalisera anslag som ingår i budgeten för andra enheter inom statsekonomin, t.ex. Finlands Akademi eller Utvecklingscentralen för teknologi Tekes. Vid samfinansiering som sker

utanför budgetekonomin kommer finansieringen däremot från offentligrättsliga eller privata aktörer som står utanför statens budgetekonomi, såsom Europeiska unionen, kommuner och samkommuner eller privata företag eller stiftelser.

Som donationsmedel räknas bidrag som universiteten får från privata och offentliga institutioner när det inte gäller deltagande i kostnaderna för gemensamma projekt. Till denna typ av finansiering hör verksamhets- och kapitaldonationer samt sponsorering. Helsingfors universitet och Åbo Akademi har haft möjlighet att förvalta sina donationsmedel i en särskild fondeekonomi. Genom en ändring av universitetslagen som trädde i kraft vid ingången av 2007 utvidgades denna möjlighet till att omfatta alla universitet.

I statsbudgeten finns samtliga universitetens omkostnader under samma moment som ett tvåårigt reservationsanslag. Med den basfinansiering som undervisningsministeriet styr till de olika universitetens finansieras universitetens permanenta verksamhet, lönekostnader, lokalkostnader och andra omkostnader. Fördelningen av medlen grundar sig på kalkylerade kostnader och är indelad i fyra olika delområden: storleksfaktor, forskning, utbildning och samhällsuppdrag. Nivån på basfinansieringen bestäms i första hand enligt målsättningen för verksamheten och resultatet av verksamheten, dvs. examensmål och examensutfall, samt de kostnadskoefficienter för de olika utbildningsområden som undervisningsministeriet har fastställt.

Det anslag som i budgeten anvisas för universitetsväsendets gemensamma utgifter är avsett för forsknings-, utvecklings- och publiceringsverksamhet, universitetens gemensamma datahantering och datakommunikationer, utvecklandet av vuxenutbildningen och utvecklandet av universitetscentren.

Genom lagen (423/1988) och förordningen (1243/1992) om statsbudgeten regleras de rättsliga ramarna för ekonomin vid de enheter som liksom universiteten hör till budgetekonomin. Universiteten är genom finansministeriets beslut räkenskapsverk med betalningsrörelse och bokföring. Bestämmelser om planeringen av universitetens verksamhet och ekonomi, redovisningsorganisation, betalningsrörelse, bokföring och bokslut, mate-

rialadministration, annan redovisning samt intern kontroll finns förutom i lagen och förordningen om statsbudgeten också i universitetslagen och universitetsförordningen samt i lagen och förordningen (211/1992) om grunderna för avgifter till staten. Dessutom ska ämbetsverk ha en ekonomistadga som de själva fastställer. I universitetens ekonomistadgor finns bl.a. bestämmelser om organiseringen av ekonomiförvaltningen och ekonomiplaneringen och -uppföljningen samt betalningsrörelse.

Utöver ekonomi- och budgetplaneringen som sker enligt de ovan nämnda lagarna och förordningarna styrs skötseln av universitetens ekonomi av principerna för resultatstyrningen. I resultatavtalet som ingås mellan undervisningsministeriet och universitetet kommer man överens om resultatmål, dvs. verksamheten, och finansieringen av verksamheten, dvs. anslagen för verksamheten. Resultatstyrningen kan indelas i kvantitativa mål, resultatmål och målsättningar i anslutning till projektfinansiering. Resurserna granskas årligen, men det egentliga resultatavtalet som gäller de kvantitativa och kvalitativa målen ingås för en resultatavtalsperiod på tre år. Universitetet bestämmer själva i detalj hur anslagen används och hur målen uppnås. Lagen och förordningen om statsbudgeten är den legislativa grunden för resultatmålen och resultaten.

Avsikten med lagen om utveckling av högskoleväsendet (1052/1986) har varit att garantera en stabil finansieringsbas för universitetet. Lagen har bl.a. garanterat en stabil utveckling av anslagen i statsbudgeten och en viss årlig höjning av anslagen fram till 2007. Enligt 5 § i lagen om utveckling av högskoleväsendet godkänner statsrådet vart fjärde år en utvecklingsplan för högskoleväsendet under innevarande år och de följande fem kalenderåren.

2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Allmänt

I flera länder har universitetens rättsliga ställning genomgått reformer som skapat och möjliggjort en självständigare ställning än

förr för universitetet också vad ekonomin och förvaltningen beträffar. Ämbetsverksmodellen har i huvudsak frångåtts i de länder där universitetet har utgjort en del av statsförvaltningen. Universitetens handlingsfrihet har vidgats genom reformerna. I Österrike och Danmark har reformerna genomförts i början av det innevarande årtiondet. I Sverige har en utredning som avses ligga till grund för en reform av de statliga universitetens ställning färdigställts nyligen. Likaså är reformförslag att vänta i Norge. I Frankrike pågår som bäst en omfattande och betydande universitetsreform, men universitetet där är alltså statliga inrättningar.

För att universitetens autonomi ska stärkas har deras rättsliga ställning ändrats lagstiftningsvägen också i Japan, där statsuniversitetet har ombildats till universitetsbolag. I England ombildades de forna Polytechnics-läroanstalterna redan i början av 1990-talet till högskolebolag genom beslut av parlamentet, samtidigt som de blev universitet. I USA är förhållandet mellan universitetet och staten uppbyggt på ett annat sätt än i Europa. Delstaterna styr inte universitetens verksamhet i detalj. Kalifornien är dock ett exempel på en modell där delstatens planeringssystem har utsträckts att omfatta högskolesystemets uppbyggnad.

Reformerna av universitetens rättsliga ställning har inneburit förändringar också i lednings- och förvaltningsstrukturen. Den organisatoriska uppbyggnaden, organens sammansättning, praxis för utnämning eller val av medlemmar till och utnämningen eller valet av ordförande i respektive organ har varit viktiga frågor i förvaltningsreformerna. Trenden har varit att de externa medlemmarnas deltagande i universitetsförvaltningen stärks. I ländernas lagstiftning definieras den organisatoriska uppbyggnaden i allmänhet, men närmare bestämmelser kan i regel utfärdas i universitetets egen instruktion eller stadga med stöd av lag.

Valet av rektor och behörighetsvillkoren för rektorer har genomgått förändringar i många länder. Professionellt ledarskap utgör ett allt viktigare behörighetsvillkor. I många länder består universitetsstyret organisatoriskt av flera organ, och uppgiftsfördelningen mellan dem anges i lagstiftningen. De nor-

diska länderna skiljer sig från övriga europeiska länder i detta avseende. Att möjliggöra eller förutsätta att externa medlemmar ingår i organens sammansättning har också ett samband med sådana förvaltningsstrukturer på universitetsnivå som består av flera organ. Att en majoritet av universitetets styrelse består av externa medlemmar är dock möjligt också i Norge och Sverige, där ett enda organ svarar för förvaltningen på universitetsnivå. I Danmark ska externa medlemmar inneha en majoritet av styrelseposterna vid varje universitet.

I Nederländerna är det organ där studerandena utövar inflytande över förvaltningen universitetsrådet. I England är studerandena företrädare i olika organ beroende på vilket universitet det är fråga om, i Österrike i senaten, i Norge i universitetets styrelse, i Frankrike i universitetsrådet, i Sverige i universitetets styrelse och i Danmark i universitetets styrelse.

Riktlinjerna för utveckling av universitetens finansiering, budgetering och ekonomi har bestått i övergång i riktning mot kalkylmässiga, huvudsakligen resultatbaserade finansieringsmodeller och övergång till förfaranden med fleråriga resultatavtal och anslag vars användningsändamål inte avgränsas.

Avgifter som de studerande betalar spelar en stor roll för universitetens finansiering i England, Japan och USA. Studerandena har möjlighet att söka stipendier och bidrag som universitetet och staten står för. Studerandavgifter är i bruk också i Nederländerna, Österrike, Frankrike, den tyska delstaten Nordrhein-Westfalen och delvis i Danmark.

Sverige

Universitetet är egna myndigheter och ingår därmed i den svenska statsförvaltningen. Högskolor som motsvarar privata universitet är Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm och Högskolan i Jönköping. De statliga universitetet ingår i den svenska statsförvaltningen och omfattas av alla lagar som reglerar de statliga organens verksamhet. De statliga universitetens byggnader och lokaler ägs av staten och hyrs ut av ett universitetsfastighetsbolag, men universitetet kan hyra lokaler också på den privata

marknaden. Anställningarna vid de statliga universitetet är tjänste- eller arbetsavtalsförhållanden. Anställningarna vid de tre ovan nämnda privatägda högskolorna är arbetsavtalsförhållanden.

Den styrande myndigheten är utbildningsdepartementet, som också finansierar verksamheten. På universitetet tillämpas resultatstyrning som ett inslag i den statliga budgetprocessen. Staten styr universitetet genom anslagsbeslut och andra särskilda beslut som regeringen fattar. Anslagsbesluten är det centrala styrmedel som staten förfogar över. Universitetets verksamhet, också för de privata universitetens del, finansieras främst med statsmedel. Grundutbildningen finansieras enligt en modell och doktorsutbildningen enligt en annan. Anslagen för grundutbildning vid universitetet är beroende av studerandenas studieprestationer. Staten fastställer årligen anslag inom de olika utbildningsområdena för helårsstudenter och helårsprestationer. Dessa utgör sammanräknat finansieringen per studerande, en s.k. per capita-tilldelning. Riksdagen fastställer en gräns för den högsta samlade prestationsbaserade ersättningen, som alltså inte kan maximeras i det oändliga. Den högsta samlade ersättning som vart och ett universitet kan erhålla, ett s.k. takbelopp, fastställs av utbildningsdepartementet. Om ett universitet inte når målen beviljas finansieringen inte till fullt belopp, och om takbeloppet överskrids får universitetet inte finansiering för de överskjutande prestationerna. Anslagen för forskarutbildning och forskning anges också genom beslut av utbildningsdepartementet. Den statliga forskningsfinansieringen är historiebaserad och tillämpar inga finansieringsformler. Staten kan också rikta forskningsmedel till vissa ändamål.

Sveriges grundlag innehåller inte några bestämmelser om universitetens autonomi, som därmed inte är grundlagsskyddad.

Universitetet avgör själva hur de organiserar sin verksamhet. Högskolelagen innehåller ändå i viss mån bestämmelser om de statliga högskolornas organisation. Alla universitet ska ha en styrelse och en rektor. I styrelsen sitter rektor, tre lärarmedlemmar, tre studentmedlemmar och övriga medlemmar. Utöver rektorn kan styrelsen ha högst 13 med-

lemmar. Staten utser rektorn och övriga medlemmar. Rektorns mandatperiod fastställs i högskoleförordningen och är högst sexårig. Anställningen får förnyas, dock högst två gånger om vardera högst tre år. Universitetsstyrelsens mandatperiod är högst tre år. Staten utser styrelsens ordförande och övriga medlemmar efter ett förslag av högskolans styrelse. Företrädare för de anställda har närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Styrelsen har inseeende över högskolans alla angelägenheter och svarar för att dess uppgifter fullgörs. Lagen innehåller också bestämmelser om interna förvaltningsorgan på fakultetsnivå, dvs. fakultetsnämnder. Vid varje universitet ska det finnas minst en fakultetsnämnd. Universiteten avgör i enlighet med högskolelagen i övrigt själva vilka förvaltningsorgan som ska inrättas och vilka deras ansvarsområden är.

I Sverige tillämpas inte terminsavgifter, men det är tillåtet att anordna möjlighet till uppdragsutbildning.

Mot slutet av 2008 blev en utredare med uppdrag att föreslå nya verksamhetsformer för universitet och högskolor i Sverige klar med sitt betänkande. I betänkandet (Självständiga lärosäten, SOU 2008:104) föreslås det att universiteten och högskolorna ska upphöra att vara statliga myndigheter och i stället ges en ny offentlighetsrättslig organisationsform. Den nya modellen föreslås bli förankrad i en lag om självständiga lärosäten, som träder i kraft vid ingången av 2011. Enligt förslaget är lärosätena självständiga juridiska personer som själva bestämmer sina egna strategiska program och vetenskapliga profiler. De kan ta emot donationer, äga egendom, bilda bolag och stiftelser samt samverka med företag, myndigheter och andra svenska eller utländska lärosäten. Den statliga finansieringen fortsätter som tidigare, men relationen mellan staten och lärosätena baseras allt mindre på normgivning och allt mera på fleråriga avtal. Offentlighetsprincipen och allmän förvaltningslagstiftning fortsätter att gälla i fråga om lärosätenas verksamhet, och lärosätena fortsätter att stå under statliga tillsynsmyndigheters överinseeende.

Lärosätena föreslås ha en styrelse, rektor och minst ett kollegialt beslutsorgan. Det sistnämnda ansvarar för angelägenheter som

rör undervisningens och forskningens innehåll och kvalitet. Styrelsen beslutar om den strategiska ledningen. Ordföranden och flertalet ledamöter i styrelsen ska komma utifrån och utnämns av regeringen. Lärarna respektive studenterna utser andra ledamöter i styrelsen. Rektor anställs av styrelsen och svarar för ledningen av universitetets verksamhet närmast under styrelsen.

Norge

Det norska universitetssystemet består av sju universitet och sex högskolor med ett enda utbildningsområde var som hänförs till universitetssektorn. Den tredje högskolekategorin är regionhögskolorna. Beslut om vilken kategori en högskola hör till fattas av kungen på framställning av ett nationellt utvärderingsråd som företar akademiska utvärderingar. Universiteten är statliga ämbetsverk förutom teologiska högskolan, som är privat. En kommitté som tillsatts av utbildnings- och forskningsdepartementet föreslog 2003 att universitetens rättsliga ställning skulle ombildas till offentlighetsrättslig juridisk person, men förslaget motarbetades av universiteten och förföll. Staten äger universitetslokaler. Lokaler förvaltas av Statsbygg, som motsvarar ett finländskt statligt affärsverk. De universitetsanställda står huvudsakligen i tjänsteförhållande. Kunnskapsdepartementet är den myndighet som styr universiteten. Utvärderingsrådet är ett organ inom statsförvaltningen vars professionella autonomi fastställs i universitets- och högskolelagen. Dess centrala uppgifter är att utvärdera högskolornas kvalitetssäkringssystem och att akkreditera högskolor och utbildningsprogram.

Universitetens verksamhet finansieras huvudsakligen via statsbudgeten. Finansieringsmodellen består av en basfinansieringsdel och en finansieringsdel som är beroende av hur resultatet av verksamheten är. Basfinansieringen står för ca 60 procent av universitetens budgetfinansiering, och den dimensioneras främst på basis av uppdaterade historiska data och kostnadsstrukturen. Syftet med den är att trygga en stabil finansiering av undervisning och forskning. Den resultatbaserade finansieringens storlek baserar sig för utbildningens del på antalet studiepoäng som av-

lagts vid universitetet. Ett särdrag består i att det anslag som ett universitet tilldelas inte begränsas genom budgetramar. Den på forskning inriktade resultatbaserade finansieringen tar fasta på publiceringar. Denna del av finansieringsmodellen fördelar ett fast belopp som anges i budgeten mellan universitet utgående från uppnådda resultat. Finansieringen anvisas för universitetens driftskostnader utan att användningsändamålet avgränsas desto mer.

Bestämmelser om den akademiska friheten finns i universitets- och högskolelagen. I samband med en nationell kvalitetsreform som genomfördes inom universitetssektorn 2005 vidgades universitetens administrativa autonomi. Den synligaste förändringen bestod i att externa styrelsemedlemmar infördes. Universitetets högsta organ, dvs. styrelsen, har sammanlagt elva medlemmar. Förutom rektor som är ordförande finns det i styrelsen tre medlemmar som undervisnings- och forskningspersonalen utsett inom sig, en företrädare för den tekniska/administrativa personalen, två medlemmar som studerandena valt och fyra externa medlemmar som utses av departementet efter förslag av styrelsen. Styrelsen kan själv bestämma om annan sammansättning om två tredjedelar är överens, men alla de ovan nämnda grupperna ska då vara tillfredsställande representerade. Det är också möjligt att bestämma att de externa medlemmarna ska vara i majoritet i styrelsen. I särskilda fall kan departementet besluta om en styrelsesammansättning som står i strid med dessa grundläggande principer. I universitets- och högskolelagen sägs det att styrelsen ska ha omsorg om en hög akademisk standard, universitetsverksamhetens effektivitet och lagligheten. Styrelsen ska svara för strategin för undervisningen, forskningen och de andra akademiska funktionerna vid universitetet och för att de nationella målen uppfylls. Rektor är underställd styrelsen och leder universitetets verksamhet. Styrelsen väljer rektor. Utöver anställda vid det egna universitetet kan externa kandidater väljas till rektor.

I kvalitetsreformen ingick att ett ackrediteringssystem inrättades. På samma gång luckrades departementskontrollen över inrättandet av utbildningsområden upp. Nu har de

högskolor som ackrediterats som universitet rätt att besluta om sina utbildningsområden och utbildningsprogram.

I universitets- och högskolelagen anges det att universitetet inte har rätt att ta ut avgift för utbildning som leder till examen. På anhållan kan departementet i särskilda fall godkänna undantag från denna princip. Det privata universitetet ska garantera att den statliga finansieringen och studieavgifterna används till godo för studerandena. Det statliga studiestödet består av stipendium och lån och administreras av en statlig studiestödsfond. Ur samma fond finansieras också utländska studerandegrupper studier. Sådana grupper är bl.a. studerande från länder som definieras som utvecklingsländer, flyktingar och asylsökande och, under vissa förutsättningar, invandrare.

Danmark

Universitetet i Danmark är självägande institutioner inom den offentliga förvaltningen och styrs av Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Det är möjligt att förhandla separat med ministeriet också om andra arrangemang som rör den rättsliga ställningen. Detta knyter an till strukturella reformer av det danska universitetssystemet och till omorganiseringar av samarbetet mellan universitetet.

Staten äger universitetsbyggnaderna och universitetslokalerna. Dessa hyrs ut till universitetet av ett fastighetsverk som lyder under ministeriet, men universitetet kan också själva ingå hyresavtal med andra hyresvärdar. Undantag utgör Handelshögskolan i Köpenhamn och Danmarks tekniska universitet, vilka själva äger sina byggnader. Båda två är rättsligt sett självständiga universitet genom dispens från universitetslagen.

Universitetspersonalen är anställd i arbetsavtalsförhållande. Universitetslagen innehåller särskilda bestämmelser om möjligheten att bibehålla tjänsteförhållanden, om ett universitets rättsliga ställning omvandlas till självständigt universitet.

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling är den styrande myndigheten och finansierar verksamheten. Ministeriet styr antalet studerande vid universitetet. Styrelsen

av antalet studerande bygger på att staten har bestämt att det primära antagningskriteriet för nya studerande är medeltalet i slutprovet på andra stadiet. Utöver detta kan staten kräva att en kurs av viss nivå på andra stadiet har avlagts för antagning till vissa utbildningsprogram vid universiteten. I Danmark tillämpas ett särskilt system med kursnivåer på andra stadiet. I praktiken begränsas ökningen av antalet studerande genom antagningskriterierna. Ju fler sökande det finns till ett visst utbildningsprogram vid ett universitet, desto mer krävande är de antagningskriterier som fastställs. Utöver antalet studerande styr ministeriet också prestationerna och examensvolymerna inom respektive universitet. Universitetens basfinansiering bygger på de interna prestationerna vid universiteten. Universiteten får finansiering också på basis av de examina på Bachelor-nivå som avlagts. Dessutom får universiteten finansiering för utbytesstuderande. Universitetslagen innehåller bestämmelser om kriterierna för basfinansiering av universitetsutbildning. Finansieringssystemet går under benämningen taxametersystem. Enligt det betalas ett visst belopp till universitetet per studerande som klarat tentamina, men finansieringen är alltså inte bunden till antalet studerande utan till 60 studieveckors prestationer. Systemet som helhet är prestationsbaserat. Vid kalkyleringen används treårsmedeltal för att de årliga variationerna ska minimeras. Finansieringsgrunden tar därmed fasta på output, och finansieringsgrunden är universitetets interna output. Finansieringen får universitetet i form av ett totalbelopp.

I bruk är också ett system med resultatavtal där avtalen kallas utvecklingskontrakt. Universiteten ingår treåriga utvecklingskontrakt med ministeriet. I utvecklingskontrakten ingår en utvärdering av universitetets profil och helhetsstrategi. Där anges dessutom mål som anknyter till forskning, utbildning, informations-spridning och forskningsservice som tillhandahålls myndigheterna. Utvecklingskontraktets huvudsakliga innehåll är målen och outputen, men inte universitetets interna processer eller sätten att nå målen. I kontrakten ingår synnerligen detaljerade prestationsmätare som bygger på sådan information om verksamheten som universiteten

själva har tagit fram. Forskningen finansieras av två råd: en nationell stiftelse för forskningsfinansiering och ett statligt teknologisk och innovationsråd. Det förstnämnda rådet finansierar särskilt forskning kring sådana problemställningar som emanerar ur forskarsamfundet och syftet är att skapa spetsenheter. Det andra rådet finansierar forskning kring forskningsämnen som prioriteras politiskt, uppifrån ned. Finansieringsprincipen för vardera är att tilldelningen av medel baserar sig på öppen konkurrens och hög kvalitet.

I universitetslagen konstateras det att den statliga finansieringen samt universitetens inkomster och egendom står fritt till universitetets förfogande. Universiteten kan fritt också förkovra sin egendom. Det ges dock akt på universitetens skuldsättning. Dessutom hålls antalet anställda i universitetets ledning och deras löner under uppsikt.

Bestämmelser om den interna organisationen finns i respektive universitets stadga som ska godkännas av ministern. I stadgan finns det detaljerade bestämmelser om universitetets interna organisatoriska uppbyggnad. Enligt universitetslagen ska varje universitet ha en styrelse med externt flertal och minst två studerandemedlemmar. I övrigt ska styrelsen bestå av andra medlemmar såsom representanter för doktorander och teknisk-administrativ personal. De externa medlemmarna ska utses för fyra år i sänder p.g.a. sina personliga meriter. Övriga styrelsemedlemmar väljs av universitetets anställda genom val. Styrelseordföranden väljs av universitetets styrelse bland de externa medlemmarna. I vissa situationer har ministeriet rätt att avsätta universitetets styrelse. Styrelsen är universitetets högsta organ och beslutar t.ex. om universitetets budget. Enligt universitetslagen har universitetet också ett akademiskt råd som tillsätts så att det omfattar hela universitetet eller alla dess huvudsakliga vetenskapsområden. De uppgifter som styrelsen, rektor och det akademiska rådet ska sköta uppräknas i universitetslagen. Likaså innehåller universitetslagen bestämmelser om sammansättningen av akademiska råd på universitetsnivå. I fråga om de akademiska råd som inte tillsätts för hela universitetet konstateras det i universitetslagen att dekanerna är ordförande för dem. Det akademiska rådet är

som namnet säger ett organ som fokuserar på akademiska angelägenheter och består av universitetsinterna medlemmar.

Varje universitet ska ha en rektor med observatörsstatus i styrelsen. Rektor ska ansvara för universitetets verksamhet inom de ramar som styrelsen bestämmer. Rektor och den övriga verkställande ledningen vid universitetet anställs i tjänsteförhållande och avskedas eller sägs upp av styrelsen. Styrelsen anställer även den högsta ledningen i övrigt efter förslag av rektor. I universitetslagen konstateras det särskilt att styrelsen inte är behörig att anställa övrig personal.

Studeraavgifter är möjliga bara om staten inte finansierar ett utbildningsprogram delvis eller över huvud taget. Full ersättning kan tas ut hos doktorander, om utbildningen finansieras helt och hållet med externa medel. Likaså kan full avgift tas ut hos så kallade externa studenter som deltar enbart i examensförhör. Deltidsstudenter ska alltid betala en avgift även i det fall att staten är med om att finansiera utbildningen. Universitetet bestämmer själva om terminsavgifterna, men dessa kan inte överstiga kostnaderna för utbildningen och den statliga finansieringen av den.

England

I England har alla universitet ställningen av självständiga och självstyrande juridiska personer med status som välgörenhetsorganisation, något som inverkar bl.a. på deras skattskyldighet. De äldsta universiteten, de som grundats före 1992, har inrättats genom en kunglig stiftelseurkund eller en särskild lag. Enligt en lag som trädde i kraft 1992 omvandlades högskolor som inte var universitet till universitet genom beslut av parlamentet. Dessa universitet är huvudsakligen högskolebolag som grundats med stöd av lagen. Universitetet äger själva sina byggnader och kan ingå avtal och ekonomiska åtaganden, äga, förvärva och sälja egendom, ta emot donationer och besluta självständigt om sin interna penningfördelning. Av universitetens rättsliga ställning följer att universitetspersonalen är anställd i arbetsavtalsförhållande.

Eftersom den viktigaste delen av den statliga styrningen av universitetet sker via finan-

sieringen är Higher Education Funding Council for England (HEFCE) som svarar för högskolefinansieringen den viktigaste inrättningen som styr universitetet. HEFCE inrättades 1992 som ett offentligt organ som inte är knutet till något ministerium. Det har en i författning fastställd särskild uppgift att fördela finansiering bland universitetet.

De centrala högskolepolitiska mål som ministeriet ställt upp och som eftersträvas genom styrning av universitetet är att stödja toppkvalitet inom forskning, undervisning och lärande, att bredda deltagandet i högskoleutbildning och att högskoleutbildningen ska bli ännu bättre på att ge något tillbaka till samhället. Den offentliga finansieringen av universitetet riktas dels till undervisning, dels till forskning. Finansieringen av undervisning består av den undervisningsbaserade finansiering som HEFCE beviljar och terminsavgifter som de studerande betalar. Universitetens finansieringssystem består av både input- och outputrelaterade element. Största delen av den finansiering som styrs till undervisningen är inputbaserad. Omkring 60 procent av den finansiering som HEFCE tilldelar universitetet fastställs utifrån undervisningen, medan 20 procent fastställs utifrån forskningen. Återstoden fördelas i form av olika specialfinansieringsposter och kapitalfinansiering. När det belopp som tilldelas på grundval av undervisningen beräknas beaktar man antalet studerande, de inkomster som terminsavgifterna förväntas inbringa och ett antal ämnes- och högskolespecifika kostnadsfaktorer. Trots att universitetet har möjlighet att själva bestämma om sin antagning ska de ändå ta hänsyn till de förbehåll i fråga om verksamhetens totalvolym som fastställs när det avtalas om HEFCE-finansieringen. Den forskningsfinansiering som HEFCE beviljar riktas i första hand till lönekostnaderna för den permanenta forskningspersonalen samt till kostnaderna för lokaler och datainfrastruktur. Den konkurrensutsatta forskningsrådsfinansieringen riktas främst till olika program och projekt.

Merparten av forskningsfinansieringen fördelas med beaktande av kostnadskoefficienter för olika forskningsområden utgående från forskningens kvalitet och volym. Dessutom stöds bl.a. forskarutbildning och

stärkande av forskningskapaciteten. Universitetet styrs genom finansieringsavtal som HEFCE ingår med respektive universitet och som innehåller en överenskommelse om vardera partens skyldigheter. Universitetet har lagstadgad skyldighet att årligen lämna uppgifter om sin verksamhet och sin medelsanvändning till HEFCE. De ska dessutom se till att deras ekonomiska reserver är tillräckliga.

Universitetet har självständig rätt att besluta om sin egen organisation och sina stadgar. Enligt 1992 års universitetslag beslutar Privy Council om universitetens rätt att utfärda examina. Det sker på rekommendation av Quality Assurance Agency, som svarar för utvärderingen av högskoleundervisningens kvalitet. Varje universitet leds av ett förvaltningsorgan som i sista hand ansvarar för hela verksamheten och är skyldigt att på begäran lämna uppgifter om universitetets verksamhet till myndigheterna, exempelvis HEFCE.

De äldre universitetens uppgifter och förvaltningsstruktur fastställs i deras stadga, och ändringar av stadgan kräver godkännande av Privy Council. Bestämmelser om uppgifterna och förvaltningsstrukturen beträffande några av de äldre universiteten finns i lagen om grundandet av universitetet i fråga. Närmare bestämmelser om förvaltningsorganens sammansättning och sättet att välja medlemmar till organen finns i universitetets stadga. Vad beträffar de nyare universiteten, de som grundats genom 1992 års lag, finns bestämmelser om förvaltningsstrukturen i högskolelagarna från 1988 och 1992 och i respektive universitets stadga. Förvaltningsorganens och de högsta befattningshavarnas mandatperioder varierar från universitet till universitet.

De äldre universiteterna har en trestegsförvaltning: universitetsrådet, senaten och stora rådet. Universitetets högsta beslutande organ är rådet, som svarar för universitetets ekonomi, investeringar och fastigheter och kan ingå avtal på universitetets vägnar. Rådet utser också rektor som leder universitetets dagliga verksamhet. Rektorn ansvarar för sin verksamhet inför rådet. Rådet utser dessutom prorektorerna som biträder rektorn, universitetets skattmästare och en förvaltningsdirektör. De flesta av de i genomsnitt ca 30 rådsmedlemmarna är externa. Rådets uppgifter och sammansättning definieras närmare i respek-

tive universitets stadga. För akademiska angelägenheter, sådana som hänför sig till undervisning och forskning, svarar senaten som rapporterar till universitetsrådet. I typiska fall ska senaten ha hand om ärenden som gäller bl.a. undervisningsplanen, forskningsfrämjande, den akademiska kvalitetssäkringen, antagningen av studerande och utfärdandet av examina. Senaten består av företrädare för universitetssamfundet, personalen och studenterna som dessa väljer bland eller inom sig. Universitetets rektor är ordförande i senaten. Formell tillsyn över universitetets verksamhet har dessutom stora rådet som sammanträder en gång om året och huvudsakligen består av företrädare för universitetets riktliga intressegrupper. Detta organ kan ha hundratals medlemmar, bland dem lokala myndigheter, parlamentsledamöter, företrädare för affärlivet och medlemmar av universitetssamfundet. Organet brukar ha till uppgift att godkänna universitetets årsredovisning och bokslut, godkänna ändringar av universitetets stadga efter att rådet fattat sitt beslut om dem och i vissa fall också utnämna universitetets kansler. Kanslern är ordförande i stora rådet.

Förvaltningen vid de nya universitet som grundats genom 1992 års lag består av två steg, ett högsta beslutande organ (direktionen) och ett akademiskt råd som svarar för undervisnings- och forskningsangelägenheter. Direktionen ansvarar för ledningen av universitetets verksamhet och för ekonomin, personalens lönevillkor och utnämning av de högsta befattningshavarna. Direktionen har 12–24 medlemmar av vilka de flesta är externa. De externa direktionsmedlemmarna väljer direktionsordföranden bland sig. Universitetets verksamhet leds av rektor som biträds av ett antal prorektorerna. En del av de nya universiteterna har också en kansler med ceremoniella uppgifter.

I 2004 års högskolelag gavs universiteterna möjlighet att ta ut terminsavgifter som de fastställer själva. Avgiftstaket har fastställts till 3 000 pund, och det inflationskorrigeras årligen. Läsåret 2007–2008 är terminsavgiftstaket 3 070 pund. Detta tak gäller medborgare i Storbritannien eller andra EU-länder som avlägger grundexamen på kandidatnivå. Universitetet har möjlighet att fast-

ställa andra terminsavgifter för studerande från länder utanför EU. Likaså har de möjlighet att besluta om terminsavgifter för deltidstudier eller påbyggnadsutbildning. Studerandena kan få ett belopp som motsvarar terminsavgifterna i s.k. terminsavgiftslån. Dessutom förfogar universiteten över olika stöd som kan tilldelas mindre bemedlade eller akademiskt begåvade studerande. Universitetet som tar ut maximala terminsavgifter är skyldiga att erbjuda studerande som får full studiepenning ett årligt understöd som uppgår till allra minst ca tio procent.

Frankrike

De franska universiteten sköter undervisning, forskning och dokumentationsuppgifter som anknyter till arkiv och bibliotek. Förutom fakulteter och institutioner kan universiteten omfatta institut, skolor, forsknings- och utbildningsenheter, fristående inrättningar, laboratorier eller forskningscentra. Institut och skolor kan inrättas genom förordnande av ministern för högskoleutbildning på förslag eller efter utlåtande av universitetets förvaltningsråd eller det nationella högskolerådet. De lokala lärarutbildningsanstalterna kopplas senast 2008 samman med universiteten i administrativt hänseende.

I Frankrike påbörjades en vidsträckt reform av universitetssektorn 2007. Reformen syftar till att skapa ”ett nytt universitet” i landet. Det främsta målet är att universiteten ska få verktyg och frihet att reagera och vara flexibla i den internationella konkurrensen. Statens roll i samband med reformen är att styra den och vara en samarbetspart och garant för universiteten. Reformen innebär främst att förvaltningen och studerandeservicen ses över och att samarbetet mellan staten och universiteten stärks i och med att ett fyraårigt avtal tas i bruk. Reformen syftar till att universitetsdemokratien ska stärkas, institutionernas särintressen ska beaktas bättre, insynen ska öka, universitetens samarbetskontakter och resursbas ska bli mångsidigare och förhållandet mellan universiteten och dem som anlitar universiteten ska genomgå en förnyelse. En uppföljningskommitté med fyra medlemmar har tillsatts för att bästa

praxis och de svårigheter som reformen möter ska identifieras.

De offentliga vetenskaps-, kultur- och sakkunniginstitutionerna i Frankrike har hand om den högsta utbildningen och forskningen i landet. De är statliga inrättningar. Enligt den nya universitetslagen ska staten överföra till universiteten alla materiella tillgångar, bl.a. lokaler och utrustning, som staten har anvisat universiteten eller låtit universiteten förfoga över. Universiteten definierar sin utbildnings-, forsknings- och dokumentationspolitik inom ramen för nationella författningar och avtalen mellan universiteten och staten. De fyraåriga avtalen mellan staten och respektive universitet gäller undervisnings-, forsknings- och dokumentationsuppgifter i enlighet med en utbildningslista som definieras i lagen. I avtalen fastställs det hur universitetspersonalen utvärderas. I dem besluts det om institutionens eventuella medverkan i forsknings- och undervisningssamarbete samt om den finansiering och de personalresurser som staten ställer till universitetets förfogande. Dessutom kan universiteten beviljas fondbaserad särskild finansiering.

Den franska grundlagen innehåller inte några bestämmelser om autonomi för universiteten. Universitetens ställning är dock autonom i fråga om undervisning och bedrivande av vetenskap samt när det gäller förvaltningen och ekonomin.

Universiteten äger sina materiella och andliga resurser som staten anvisar dem. De kan dessutom äga medel som härrör från försäljning av tillgångar, testamenten, andra donationer och stiftelser, serviceavgifter, immaterialrättigheter, examensintäkter, arbetsgivares deltagande i finansiering av utbildning och olika slag av bidrag. De kan ta ut terminsavgifter och ta emot sådana bidrag avsedda för utrustning eller verksamhet som ges av regioner, departement, kommuner eller kommunalsammanslutningar.

Enligt den nya lagen är det möjligt att grunda två slag av nya stiftelser: universitetsstiftelser som saknar rättslig handlingsförmåga och samarbetsstiftelser där universitetet och dess intresseparter är aktörer. Grundandet av stiftelser främjas genom skattelättnader för donationer som bolag och privatpersoner gör.

Personalen och studerandena deltar i universitetsförvaltningen, liksom också ett antal externa medlemmar. Universitetets viktigaste strategiska organ är förvaltningsrådet, vars 30 medlemmar företräder universitetssamfundet på jämlik basis. Beroende på universitetets storlek väljs 8—14 forskarlärare med beaktande av hur universitetets vetenskapsområden är uppbyggda. Sammanlagt väljs 7—8 externa företrädare, av vilka 2—3 ska företräda regionens intressen och åtminstone en ska vara företagsledare eller ha någon annan ledande post i ett företag. Studerandena ska inneha 3—5 platser. Den teknisk-administrativa personalen och bibliotekspersonalen har 2—3 företrädare. Förvaltningsrådets beslut fattas med enkel majoritet. Förvaltningsrådet kan inrätta nya undervisnings- och forskningsenheter och föreslå att interna utbildningsinstitut och andra institut grundas vid universiteten. Andra rådgivande organ och organ som knyter an till universitetens verksamhet är rådet för studier och universitetetslivet, universitetets vetenskapsråd och ett råd som sköter praktiska angelägenheter.

Rektorn väljs av förvaltningsrådets medlemmar med enkel majoritet. Rektorn är ordförande i universitetets olika råd. Ordföranden utser de externa medlemmarna i förvaltningsrådet efter att de andra medlemmarna gett sitt godkännande. Rektorn bereder och verkställer universitetets fleråriga avtal. Rektorn har rätt att inlägga veto mot alla tjänstetvåringar vid universitetet. Rektorn svarar för beviljandet av extra förmåner till personalen och har rätt att anställa personal med avtalslön. Rektorn ska varje år lägga fram för förvaltningsrådet en rapport om sin verksamhet, varpå rådet röstar om rapporten. Universitetet rekryterar lärare, forskare eller forskarlärare från Frankrike eller utlandet i tidsbundet eller temporärt arbetsavtalsförhållande. Den lönesumma som ett institut årligen kan använda till anställning av sådan personal fastställs i det fyraåriga avtalet. Förvaltningsrådet har rätt att påverka de skyldigheter som hör ihop med forskarlärarnas anställningsförhållanden.

Terminsavgiften som betalas av studerande som skriver in sig för att avlägga grundstudier vid ett universitet är lika stor för både inhemska och utländska studerande. De som

fått studiestipendium av franska staten behöver inte betala terminsavgift. Inskriptionsavgifterna för andra utbildningar varierar vid både de offentliga och de privata läroanstalterna. Studerande från de forna besittningarna beviljas studie- och resebidrag. Dessutom är det möjligt att bevilja räntefria lån med högst tio års återbetalningstid till studerande som saknar annan finansiering.

Tyskland: delstaten Nordrhein-Westfalen

Enligt Tysklands grundlag är ansvaret för utbildningsfrågor delat mellan förbundsstaten och delstaterna. Förbundsstaten svarar för den generella ramlagstiftningen. Delstaterna har egna undervisningsministerier och varsin högskolelagstiftning. Den tyska ramlagen för högskolor trädde i kraft 1999. Lagen omfattar såväl universitet som yrkeshögskolor. Den fastställer allmänna verksamhetsprinciper som delstaternas lagar inte kan stå i strid med. Ramlagens syfte har bl.a. varit att öka delstaternas behörighet och särskilt högskolornas autonomi samt att fästa vikt vid högskolornas kvalitetsutvärdering och internationalisering. Alla delstater har senare ändrat sina högskoleförfattningar så att de blivit förenliga med 1999 års lagstiftning.

Enligt ramlagen är universiteten i normala fall offentligt-rättsliga samfund och samtidigt statliga inrättningar. De kan emellertid också ha någon annan rättslig ställning, exempelvis vara stiftelser. I den tyska delstaten Nordrhein-Westfalen har särskild uppmärksamhet ägnats åt högskolornas autonomi. I Nordrhein-Westfalen finns det 14 universitet som delstaten har erkänt och 12 yrkeshögskolor.

För samordning av och samarbete i utbildningsfrågor finns det ett organ som består av företrädare för delstaternas undervisningsministerier, en s.k. permanent konferens. Andra aktörer är bl.a. högskolerektorernas organisation och Wissenschaftsrat zur Qualitätssicherung, som ägnar sig åt kvalitetssäkring. Dessa ska bl.a. sprida information men tar också initiativ och bereder rekommendationer för förvaltningen.

Enligt ramlagen grundar sig den statliga finansieringen på resultat. Som ett annat kriterium nämns också främjande av jämställdheten. Desto närmare föreskrivs det inte om fi-

nansieringen i ramlagen; mera detaljerade bestämmelser har i stället utfärdats på delstatsnivå. Finansieringen från delstaterna täcker bl.a. personalkostnader, redskap, material och investeringar. Federal finansiering kan dessutom fås för anskaffning av utrustning som har nationell betydelse. Universiteten får finansiering också ur separata program som kan finansieras av förbundsstaten eller delstaterna. Särskilt för forskningsprojekt kan universiteten få finansiering också av s.k. tredje parter, vilket bl.a. betyder privata organisationer.

Finansiering beviljas i allt högre grad utifrån avtal mellan delstaten och universitetet där mål och prestationer anges. Avtalen är vanligen fleråriga. Enligt Nordrhein-Westfalens högskolelag täcker avtalet både strategiska utvecklingsmål och konkreta prestationsmål. Avtal av detta slag används i allt större utsträckning också inom universitetets interna styrning. Enligt högskolelagen i delstaten Nordrhein-Westfalen använder universitetet statlig finansiering för att sköta sina uppgifter som beskrivs i samma lag. Medelsanvändningen baseras framför allt på högskolelagen. Högskolelagen upptar också bestämmelser om bl.a. villkoren för kreditupptagning och villkoren för den företagsverksamhet som universitetet bedriver.

Den tyska grundlagen refererar till universitetens autonomi genom att föreskriva att konst och vetenskap samt forskning och undervisning är fria. Vidare konstaterar den att undervisningens frihet inte innebär befrielse från trohet mot grundlagen. Ramlagen garanterar konstens, vetenskapens, forskningens, undervisningens och studiernas frihet.

På senare år har sådan behörighet inom högskoleområdet som tidigare tillkommit förbundsstaten övergått till delstaterna. Universiteten har fått större autonomi i frågor som gäller t.ex. organisation och personal samt studerandeurval. På delstatsnivå har ändringar som ökat universitetens autonomi företagits också i fråga om finansiering av universiteten och beskattningen av dem. Universiteten och delstaten kommer överens om hur vart och ett universitet ska administreras. Universitetens behörighet omfattar personalfrågor och ekonomiska angelägenheter.

I Nordrhein-Westfalen är universiteten självstyrande inom ramen för högskolelagen. Frågor som rör universitetspersonalen regleras på ett allmänt plan i ramlagen, medan det föreskrivs närmare om dem på delstatsnivå. Delstaternas behörighet har utökats särskilt i personalfrågor. I ramlagen fastställs det bl.a. att alla medlemmar av ett universitet ska delta i skötseln av gemensamma angelägenheter. I ramlagen bestäms det bl.a. att professorerna ska inneha minst hälften av röstetalet i undervisningsangelägenheter och en majoritet av röstetalet när frågor som direkt rör forskningen eller utnämningen av undervisningspersonal avgörs.

I Nordrhein-Westfalens högskolelag finns det tämligen detaljerade bestämmelser om sådant som rör universitetens förvaltning, t.ex. vem som hör till universitetet och vilka rättigheter och skyldigheter respektive grupp har samt organens sammansättning och förfaranden. Personalen kan vara anställd i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande. De viktigaste organen väljs genom val. Det föreskrivs dessutom särskilt om vem som ingår i respektive organ och om vilka uppgifter och befogenheter de har. Enligt Nordrhein-Westfalens högskolelag är rektoratet, rektorn eller högskolerådet och senaten de viktigaste organen. Rektor leder det viktigaste organet som kallas Präsidium, och i det ingår utöver rektor prorektor inom området ekonomiförvaltning och personaladministration samt, enligt universitetets egna statuter, eventuellt andra prorektorer. Dessa medlemmar av Präsidium sköter uppdraget som huvudsyssla och väljs av högskolerådet. Medlemmarna i Präsidium ska ha avlagt högskoleexamen och ha sådan erfarenhet av ledarskap som medlemskapet i Präsidium förutsätter. Enligt högskolelagen leder Präsidium universitetet, och det är behörigt att bl.a. avgöra alla ärenden om vilka det inte föreskrivits att de ska avgöras någon annanstans. Rektor företräder universitetet utåt och bär också det generella ansvaret för universitetets verksamhet. Normalt är rektors första tjänsteperiod minst sexårig och därpå följande perioder fyraåriga.

Delstaterna kan besluta att studerandena ska betala terminsavgift. I de delstater där terminsavgifter är i bruk uppgick beloppen läsåret 2006—2007 till omkring 500 euro per

termin. Avgifterna är vanligen desamma för både tyska och utländska studerande, men t.ex. Nordrhein-Westfalen kan ta ut högre avgifter hos studerande från länder som inte är medlemmar i Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Också utländska studerande kan få stöd men måste då uppfylla vissa villkor som gäller bl.a. medborgarskap. Berättigade till stöd är t.ex. andra EU-länders medborgare och personer med flyktingstatus. Ett villkor är att de studerande har varit yngre än 30 år när studierna inleddes. Också delstater, studentorganisationer och privata sammanslutningar kan finansiera studier genom att bevilja t.ex. lån eller olika slag av stipendier.

Österrike

Österrikes offentliga universitetssystem består av 21 universitet vars verksamhet grundar sig på en universitetslag av år 2002. Dessutom finns ett universitet som fokuserar på vuxenutbildning och vars verksamhet regleras i en särskild lag. Förbundsstatens ansvar för högskolelagstiftningen fastställs i förbundsstatens grundlag. Enligt grundlagen ska staten gynna och främja konst och vetenskap. Staten garanterar forskningens och undervisningens frihet gentemot de offentliga myndigheterna. En systemreform som botten i universitetslagen lösgjorde universiteten från statsförvaltningen och nu har universiteten ställning av offentligrättsliga juridiska personer. Från och med 2008 har det varit möjligt för utländska universitet och inhemska privata universitet att verka i Österrike. Denna fråga regleras i en lag om ackreditering av universitet. För att ett privat universitet ska kunna ackrediteras ska det ha ställningen av juridisk person i Österrike. Det finns nio privata universitet i landet. Beslut om tidsbestämt tillstånd för privata universitet att vara verksamma fattas av ett ackrediteringsråd som lyder under ministeriet.

Universiteten kan grunda företag och stiftelser och bilda föreningar samt investera i dessa, om deras verksamhet främjar universitetens grundläggande uppgifter som definieras i lag och om verksamheten inte står i strid med forsknings- och undervisningsuppgifterna. Universitetens lokaler ägs i huvudsak av

förbundsstatens fastighetsbolag och universiteten betalar hyra för dem.

Universitetens verksamhet styrs av den federala regeringen, som svarar för universitetens basfinansiering. Undervisnings-, vetenskaps- och kulturministeriet ansvarar för universitetssektorn. I systemet ingår två rådgivande organ, nämligen ett universitetsråd som fokuserar på planering och på styrning av universiteten och ett vetenskapsråd som bistår när riktlinjer för högskolepolitiken dras upp.

Efter det att den direkta statliga styrningen avskaffades har resultatavtalen utvecklats till det viktigaste styrinstrumentet. Resultatavtalet mellan förbundsstaten och respektive universitet är ett offentligrättsligt avtal. Till sitt innehåll täcker det bl.a. universitetets strategiska mål, akademiska prioriteringar och mål samt målen med avseende på samhällelig verkningsfullhet, internationalisering och jämställdhet. Budgetmedlen anvisas universitetet som ett belopp som dimensioneras för hela den treåriga resultatavtalsperioden. Användningsändamålet för det föreskrivs inte i detalj. Det anges på lagnivå att den allmänna höjningen av inkomstnivån ska beaktas när anslaget dimensioneras. Budgetmedlen anvisas indelade i basresurser och en kalkylmässig budgetandel. Varje universitet förhandlar med ministeriet om basfinansieringsandelen vid resultatöverläggningar för att de mål och skyldigheter som anges i avtalet ska fullgöras. När grundbudgeten dimensioneras ligger tonvikten på antalet studerande och de samhälleliga uppgifterna. I universitetslagen föreskrivs det att den kalkylmässiga andelen ska vara 20 procent av den totala budgeten. Det föreskrivs också att den kalkylmässiga andelen ska bygga på kvalitativa och kvantitativa indikatorer. De sistnämnda ska grunda sig på de resultat som undervisningen, forskningen och den konstnärliga verksamheten har nått och på universitetens samhälleliga mål. Universiteten ska underrätta ministeriet om sin externa finansiering och sina investeringsintäkter. I universitetslagen fastställs det att den externa finansieringen inte minskar den budgetfinansiering som staten står för.

Universitetets centrala organ är rådet, senaten, rektoratet och rektor. Ingen får vara medlem i mer än ett av dessa organ samti-

digt. Rådet består av fem, sju eller nio medlemmar. Medlemmarna ska inneha eller ha innehaft ansvarsfulla positioner inom det akademiska livet, kulturlivet eller affärlivet och ha ingående kännedom om universitetsverksamheten. Verksamhet inom stats- eller delstatsförvaltningen eller i politiska partier begränsar möjligheten att bli medlem av rådet. Ett lika stort antal medlemmar utses av senaten och av den federala regeringen, och dessa medlemmar väljer sedan ytterligare en medlem. Rådet väljer ordförande inom sig. Rådet beslutar om riktlinjerna för universitetets utveckling, utkastet till resultatavtal och de bestämmelser som styr rektoratets verksamhet. Rådet utnämner rektorn bland de tre kandidater som senaten nominerat. Rådet ska godkänna också bl.a. bolags- och stiftelsebildning.

Senaten som väljs för en tid av tre år består av företrädare för professorer, övriga lärare, forskare och konstutövare samt av företrädare för universitetets övriga personal och för studerandena. Senaten kan tillsätta rådgivande kollegiala arbetsgrupper med uppdrag att bereda i synnerhet tillsättandet av professorer och andra ordinarie akademiska uppdrag. Till senatens viktigaste uppgifter hör att besluta om universitetets interna statuter, godkänna utkastet till utvecklingsplan som rektoratet berett och lägga fram planeförslaget för rådet. Senaten spelar likaså en central roll när det gäller anställning av ordinarie personal. Den godkänner undervisningsplanerna och beslutar om examina.

Universitetets rektorat består av rektor och upp till fyra prorektorer. Rektor väljs av universitetsrådet bland tre personer som senaten ställt upp på förslag. Rådet utnämner prorektorerna. Kandidaterna nomineras av rektor efter rekommendation från senaten. När rektor utnämns ska hänsyn tas till akademisk kompetens, ledningsförmåga och administrativ kompetens. Rektoratet leder universitetet och företräder det utåt. Rektor ska ha internationell erfarenhet och förmåga att leda organisationen och styra ekonomin. Rektor är ordförande i rektoratet. Till rektors uppgifter hör bl.a. att förhandla med ministern om resultatavtalet, ansvara för centralförvaltningens verksamhet och nominera kandidater till valet av prorektor. Rektor avgör antalet pro-

rektorerna och prorektorernas uppgifter. Bestämmelserna begränsar inte universitetets autonoma rätt att besluta om sin organisation i övrigt.

Vid organisationsreformen frångicks anställningen av personal i tjänsteförhållande. Personalen vid universitetet står därför i arbetsavtalsförhållande. Universitetet har en gemensam organisation som förhandlar om villkoren i arbetsavtalen.

Österrike frångick principen om avgiftsfri högskoleutbildning 2001. I universitetslagen fastställs det att studieavgiften är 363 euro per termin. För studerande från länder som inte hör till Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, fränsett Schweiz, är terminsavgiften 726 euro. De privata universiteterna kan själva besluta om studieavgifterna.

Nederländerna

Nederländernas universitetssystem består av tio offentliga universitet, tre privata universitet med offentlig finansiering och ett öppet universitet. Universitetet är juridiska personer. De privata universitetens status som juridiska personer varierar: de två katolska universiteterna är privaträttsliga stiftelser medan det protestantiska universitetet är en förening. De offentliga universiteterna kan inte fritt välja sin status som juridisk person.

Den viktigaste delen av den statliga styrningen av universitetet sker via finansieringen. För undervisningens vidkommande är inga finansieringsorganisationer som står utanför det berörda ministeriet i bruk, men en del av forskningsfinansieringen riktas via separata organisationer. Den offentliga finansiering som universitetet får riktas separat till undervisning och till forskning. Utbildningen finansieras utgående från en formel där de olika elementen är basfinansiering, resultatfinansiering och antalet förstaårsstudenter. Dessutom har universitetet möjlighet att få särskild finansiering för lokaler och utrustning. Vad examina och nya studerande beträffar baseras beräkningen på tvåårsgenomsnitt och man tillämpar också kostnadscoefficienter som går tillbaka på utbildningskostnaderna. Offentlig finansiering kan tilldelas bara sådana grundexamensprogram som har

erkänts och ackrediterats av ett ackrediteringsorgan som inte står under ministeriets styrning. Finansieringen för forskning består av basfinansiering, finansiering på basis av antalet doktorsexamina, finansiering av forskarskolor, finansiering av spetsforskar-skolor och strategisk finansiering. Universiteten får dessutom finansiering via terminsavgifter, konkurrensutsatt forskningsfinansiering samt uppdragsutbildning och uppdragsforskning.

Universiteten äger själva sina byggnader och har möjlighet att ingå avtal och ekonomiska åtaganden, äga, förvärva och sälja egendom samt besluta självständigt om den interna medelsfördelningen. Frågor kring universitetens autonomi regleras inte i den nationella grundlagen. Universitetens ekonomiska autonomi kan anses vara förhållandevis omfattande.

Personalen vid universiteten är formellt tjänstemän inom den offentliga sektorn, men deras anställningsförhållanden skiljer sig från de andra offentligt anställda tjänstemännens avtal. De viktigaste arbetsavtalsvillkoren förhandlas fram på en nivå som omfattar hela universitetssektorn, men enskilda universitet har spelrum när det gäller den egna personalpolitiken. Även om anställningarna i fråga om personalen vid de privata universiteten ingås med en privaträttslig juridisk person kan personalen vid de privata universiteten till en viss del åtnjuta samma förmåner som personalen inom den offentliga sektorn. När universiteten rekryterar personal kan de själva fastställa kraven inom de ramar som villkoren i arbetsavtalen anger.

Bestämmelser om universitetens centralförvaltningsorgan finns i lag. De viktigaste förvaltningsorganen är styrelsen, förvaltningsrådet och högskolerådet. Styrelsen har tre medlemmar, av vilka en är universitetets rektor. Både rektor och styrelsen utses av förvaltningsrådet och varderas mandatperiod är fyraårig. Styrelsen ansvarar för ledningen av universitetet och för dess förvaltning och ekonomi. Styrelsen utses av och ansvarar inför förvaltningsrådet. Förvaltningsråden vid de offentliga universiteten består av 3—5 externa medlemmar och mandatperioden är högst fyra år. Vid de offentliga universiteten utses förvaltningsrådet och dess ordförande av undervisningsministern efter att ministern

först har hört högskolerådet, medan det vid privata universitet är universitetets huvudman som utser förvaltningsrådet och ordföranden. Förvaltningsrådet ska framför allt övervaka styrelsens verksamhet, godkänna universitetets budget och behandla strategiska frågor. Högskolerådet med sina högst 24 medlemmar är i första hand ett rådgivande organ som företräder personalgrupperna och de studerande.

Terminsavgifter är i bruk i Nederländerna. Terminsavgiften för inhemska studerande som inte har fyllt 30 år fastställs i lag och är oberoende av utbildningsområdet. Läsåret 2007/2008 var terminsavgiften 1 565 euro. För studerande som fyllt 30 år, studerande från länder som inte är medlemmar i EU/EES och deltidsstuderande kan universiteten fastställa högre terminsavgifter efter eget gottfinnande. Utländska studerande som studerar för att avlägga grundexamen, och också doktorander från vissa länder, kan tilldelas stipendier; stipendieprogrammet omfattade sju miljoner euro 2008. Stipendier tillhandahålls också bl.a. via programmet Netherlands Fellowships Programmes som Nederländernas utrikesministerium finansierar.

Estland

Högskolesystemet i Estland består av universitet som fokuserar på vetenskaplig forskning och högskolor som är yrkesinriktade. I Estland finns det sammanlagt tio universitet av vilka sex är offentligrättsliga och fyra privaträttsliga. De offentligrättsliga universiteten är självständiga juridiska personer eftersom det har ansetts att detta alternativ tryggar deras institutionella autonomi bäst. Av de privaträttsliga universiteten ägs två av företagsekonomiska bolag, ett av en stiftelse och ett av en icke vinstdrivande förening. Personalen vid alla universitet är anställd i arbetsavtalsförhållande.

I landets universitetslag finns bestämmelser om bl.a. universitetens allmänna organisation och om finansieringen. Universitetslagen gäller såväl de offentligrättsliga som de privaträttsliga universiteten. Universitetens viktigaste beslutande organ är styrelsen, som består av enbart universitetsmedlemmar. Icke-universitetsmedlemmar är företrädare i en

rådgivande direktion som utgör en länk mellan universitet och samhälle.

Vid universiteten finns det både statsfinansierade studieplatser och studieplatser som finansieras med terminsavgifter. Andelen studerande som betalar terminsavgift varierar mellan de olika universiteten. Terminsavgifternas storlek är beroende av universitetet och utbildningsprogrammet.

USA: delstaten Kalifornien

I USA svarar delstaterna för styrningen och basfinansieringen av de offentliga universiteten. Den federala förvaltningen har ingenting med styrningen av universiteten att göra. I delstaten Kalifornien finns det tre offentliga universitet. Här beskrivs bara det system som tillämpas i samband med University of California (UC), eftersom det är det enda offentliga forskningsuniversitetet i delstaten som självständigt utfärdar doktorsexamina. UC kallas ofta ett universitetssystem eftersom det består av tio campus. I Kaliforniens grundlag benämns UC en offentlig stiftelse.

Av organen inom delstaten Kalifornien är det särskilt guvernören och den lagstiftande församlingen som är med om att styra UC. Styrningen handlar närmast om att rikta delstatens budgetfinansiering till UC, något som både guvernören och lagstiftningsorganet deltar i. Dessutom finns det i delstaten en kommission (California Postsecondary Education Commission, CPEC) som är specialiserad på att producera information och samordna delstatens universitet. Den har närmast en rådgivande roll i förhållande till guvernören och lagstiftningsorganet. CPEC granskar också vissa av UC:s nya utbildningsprogram och utfärdar rekommendationer på basis av granskningen. Rekommendationerna binder inte UC.

Styrningen av UC är mycket ringa eftersom UC:s autonoma ställning garanteras i grundlagen. Som styrmedel används närmast storleken på den basfinansiering som delstaten beviljar. På senare tid har avsikten varit att den ska hållas konstant. Delstatens basfinansiering utgjorde mindre än 20 procent av UC:s verksamhetsintäkter år 2007—2008. Förutom basfinansiering från delstaten får UC rikligt med forskningsfinansiering från

den federala regeringen. Forskningsfinansieringen är i huvudsak konkurrensutsatt, och olika organisationer för forskningsfinansiering fördelar den.

Kalifornien gjorde upp en utbildningsplan på delstatsnivå 1960. Planen uppdateras ungefär en gång per årtionde; den senaste uppdateringsprocessen pågick 1999—2005. Som konkret styrmedel är planen ganska svag vad UC beträffar.

UC:s självständiga ställning och ekonomisk-administrativa autonomi skyddas genom delstatens grundlag. UC åtnjuter vidsträckt ekonomiskt självstyre. Universitetet har flera inkomstkällor i form av bl.a. avgiftsbelagd serviceverksamhet, donationer och studerandeavgifter. I takt med att finansieringen från delstaten sjunkit har det blivit nödvändigt att höja studerandeavgifterna i motsvarande mån. UC äger sina byggnader och kan ingå avtal och ekonomiska åtaganden, ta upp lån och äga, förvärva och sälja egendom. UC bestämmer själv om sin interna medelsfördelning. Enligt Kaliforniens grundlag hör personalen vid UC inte till delstatens tjänstemannakår.

Enligt Kaliforniens grundlag är UC:s högsta organ styrelsen, som svarar för de viktigaste ärendena som gäller universitetets verksamhet, förvaltning och ekonomi. Styrelsen består av 26 medlemmar, av vilka 18 utses av guvernören. Mandatperioden är tolv år. I styrelsen ingår också en studerandemedlem som byts ut årligen samt sju personer som sitter i styrelsen på tjänstens vägnar: guvernören, viceguvernören, rektor för UC, talmannen för lagstiftningsorganets underhus, chefsintendenten för Kaliforniens utbildningsstyrelse samt presidenten och vicepresidenten för alumniorganisationerna. Styrelsen väljer rektor. I förvaltningen deltar också senaten som består av företrädare för den akademiska personalen. Senatens roll är först och främst rådgivande, men styrelsen kan delegera vissa uppgifter till senaten.

Universitetets styrelse beslutar om studerandeavgifternas storlek. Avgifterna är betydligt lägre för kaliforniska studerande än för studerande från annat håll. Terminen 2007—2008 var de genomsnittliga avgifterna för kalifornier som studerade för att avlägga grundexamen ca 7 500 dollar (ca 4 800 euro).

Icke-kalifornier som studerade för att avlägga grundexamen betalade däremot i genomsnitt ca 27 100 dollar (ca 17 600 euro).

I delstatens utbildningsplan har det betecknats som viktigt att möjliggöra studier oavsett de studerandes socioekonomiska bakgrund. Den centrala administratören av stödformer är delstatens studiestödskommission som erbjuder studerande från delstaten som uppfyller vissa behörighetsvillkor stipendier. När stipendierna fördelas bedöms både det ekonomiska behovet och studerandens begåvning. Inte bara delstaten utan också förbundsstaten delar ut inkomstrelaterade stöd och lån till studerande. UC beviljar själv olika slag av stöd till sina studerande. Likaså tillhandahåller ett stort antal stiftelser och andra organisationer inom den tredje sektorn olika stödformer i stor utsträckning.

Japan

I Japan ges högskoleutbildning vid universitet, vid högskolor som utfärdar lägre examina och vid tekniska högskolor. Universitetssektorn i landet är omfattande och grundar sig dels på offentligt ägande, dels på privat ägande. Inom den privata universitetssektorn studerar mer än tre fjärdedel av alla de omkring 2,8 miljoner universitetsstuderandena i landet. År 2004 trädde en lag om universitetsbolag i kraft, varvid universitetsbolag ersatte de tidigare statsuniversiteten. Syftet med att grunda universitetsbolag var att öka autonomi genom att lösgöra universiteten från statsförvaltningsstrukturen. År 2006 var universitetsbolagen sammanlagt 87 stycken, medan 89 universitet upprätthölls av lokalförvaltningen och 568 universitet var privata.

Universiteten har inte möjlighet att självständigt välja sin rättsliga ställning. Enligt lagstiftningen om bildande av utbildningsorganisationer har staten, lokalförvaltningen och enskilda juridiska personer som upprätthåller universitet rätt att grunda universitet.

Universitetslagen som trädde i kraft 2004 förutsätter att universitetsbolagen äger sina fastigheter. Det är inte möjligt att avyttra fastighetstillgångar utan statsförvaltningens bekräftelse. Beviljandet av lån för fastigheter har organiserats via ett centrum för finansiering och förvaltning av de nationella univer-

siteten (CNUFM) på så sätt att undervisningsministeriet är finansieringskälla. CNUFM fastställer lånen och bevakar återbetalningen av dem för de enskilda universitetens del.

Undervisningsministeriet är den myndighet som styr de nationella universitetens verksamhet. Bland dess viktigaste styrmedel märks fastställandet av respektive universitets plan på medellång sikt (sex år), överläggningar mellan ministeriet och respektive universitet om uppnåendet av målen också på årsbasis samt lagstiftning och ekonomisk styrning. Undervisningsministeriets finansiella styrning baserar sig på totalbudgetering och på undervisningsministeriets kontroll över den fasta egendomen. Finansieringen består närmast av driftsresurser som undervisningsministeriet beviljar och terminsavgifter som studerandena betalar. Universitet som driver sjukhus förfogar dessutom över extra resurser som ministeriet anvisar för ändamålet. När det gäller kostnaderna för undervisning, forskning och administration tillämpas koefficienter som fastställs i lag och avgör undervisningsministeriets kalkylmässiga finansieringsandel för driftsutgifternas del. Universiteten har rätt att överföra driftsekonomins årliga överskott på det sätt som undervisningsministeriet har fastställt.

Universitetens autonomi fastställs inte direkt i den japanska lagstiftningen, men grundlagen garanterar universitetens akademiska frihet. Universiteten utser sina egna organ i enlighet med en förvaltningsmodell som undervisningsministeriet har fastställt. Universiteten rekryterar också sin personal, men rektoratet utses av undervisningsministeriet på förslag av en nomineringskommitté. Universitetets förvaltningsmodell fastställs i samband med ett tillståndsförfarande. Alla universitet, också de privata, måste uppfylla en standard för inrättande av universitet som undervisningsministeriet kontrollerar.

Terminsavgifterna är en central finansieringskälla för de privata universiteten lika väl som för de universitet som upprätthålls av lokalförvaltningen och de statliga universitetsbolagen. Syftet med statens stipendiesystem är att möjliggöra universitetsstudier för personer som inte skulle ha någon möjlighet att studera av t.ex. hälsoskäl eller på grund av

brist på medel. Detta mål härleds ur grundlagen, även om principerna för beviljande av stipendier i fråga om utbildningen på högskolenivå stöder sig på sökandens studieframgång. Det inhemska systemet bygger på att familjernas roll vid finansieringen av studier är central, medan de internationella stipendieprogrammen stöder enskilda studerandes möjlighet att finansiera sina studier. I Japan finns det också lokala system för beviljande av stipendier till universiteten inom respektive prefektur. Våren 2008 lade finansministeriet fram ett förslag om att höja terminsavgifterna vid de nationella universiteten till samma nivå som de privata universiteten tillämpar.

Ryssland

Högskoleutbildning i Ryssland ges av universitet, akademier och institut. Också konservatorierna, vissa andra läroanstalter som ger högre utbildning och krigshögskolorna hänförs till högskolor. Alla ryska högskolor genomgår en statlig ackreditering utifrån vilken deras status fastställs. Högskolorna kan vara statliga, kommunala eller privata. I Ryssland finns det för närvarande ca 1 500 registrerade universitet som dessutom har ca 2 200 filialer. Omkring hälften av universiteten är statliga, resten är privata. Under det senaste årtiondet har nya högskolor grundats – de flesta av dem är privata och undervisningen vid dem är avgiftsbelagd.

Många högskolor finansierar sin verksamhet genom terminsavgifter som studerandena betalar. Till de statliga högskolorna har det utöver studerande som studerar avgiftsfritt antagits allt fler betalande studerande. Mer än hälften av alla högskolestuderande betalar själva sina studier.

I Ryssland har det på sistone tagits flera initiativ för att reformera och utveckla högskole- och vetenskapssystemet, och en reform av universitetslagstiftningen som trädde i kraft 1996 har påbörjats. Efter att universitetsreformen genomförts minskar antalet enheter som ger högskoleutbildning eventuellt till omkring tusen.

En central del av de pågående reformerna består dels i att hela universitetsnätverket görs tätare, dels i att enheterna av olika typ

struktureras på ett nytt sätt. Toppen i systemet utgör de s.k. federativa universiteten för vilka startskottet sköts i maj 2008. En förordning beordrade den ryska regeringen att för behandling och godkännande i duman bereda en lag om dessa nya ”toppuniversitets” juridiska grund, förvaltning och verksamhet. De federativa universiteten avses bli det ryska högskoleväsendets flaggskepp som kombinerar undervisning, forskning och samarbete med näringslivet. I oktober 2008 genomgick regeringens lagförslag första behandlingen i duman, och det kommer möjligen att godkännas slutligt före utgången av 2008. De federativa universiteten planeras bli tilldelade en synnerligen autonom roll vad både förvaltningen och undervisningsprogrammet beträffar. Redan före den pågående lagreformen har det inrättats två federativa universitet av pilotkaraktär som inledde sin verksamhet 2006; det federativa universitetet i Sibirien (Krasnojarsk) och Södra federativa universitetet (Rostov).

Utöver de federativa universiteten är det meningen att också andra typer av enheter för högskoleutbildning ska förekomma i Ryssland i framtiden. I utkastet till ny universitetslag uppräknas som framtida enheter för akademisk verksamhet förutom s.k. statliga universitet också institut, akademier och nationella forskningsuniversitet; meningen är att alla dessa ska ha en egen juridisk grund. Alla avses emellertid skilja sig från de federativa universiteten med avseende på förvaltningen, finansieringen och den akademiska friheten. De som inte är federativa universitet har mindre autonomi, mindre statsfinansiering och mer begränsad akademisk frihet.

2.3 Bedömning av nuläget

Under de senaste åren har universitetsväsendet i Finland utvärderats flera gånger genom olika institutioners försorg. En av de mest betydelsefulla var statens råd för vetenskap och teknologisk utvärdering 2003—2005 som gällde utvecklandet av hela det offentliga forskningssystemets strukturer inom högskoleväsendet och i synnerhet vid universiteten, och OECD:s studie om högre utbildning i Finland från 2006.

Enligt utvärderingen som gjordes av rådet för vetenskap och teknologi kan det offentliga forskningsystemet och dess strukturer i Finland på många sätt anses vara föredömliga också internationellt sett. Såväl forskningen som utbildningen i Finland har internationellt fått goda betyg, och kvaliteten på den forskning som bedrivs vid universiteten har som helhet betraktat hela tiden blivit bättre. Också med antalet examina som mått har universitetens produktivitet ökat betydligt. Men i synnerhet följande utvecklingstrender innebär nya utmaningar för universitetsväsendet: globaliseringen inom ekonomi och teknologi, som är tydligast i företagsvärlden, och omfördelningen av arbete och produktion, de nya möjligheter och också nya hot och utmaningar som globaliseringen medför, den ständiga omstruktureringen i näringslivet och samhället som är samhällenas och ekonomiernas sätt att upprätthålla och öka sitt och medborgarnas välbefinnande i de förhållanden som den nya internationella arbetsfördelningen och utvecklingen i informationssamhället skapar, samt, som en följd av konkurrensen, ett behov att mer än tidigare satsa på en förbättring av innovationsdynamiken. I samma riktning verkar de förändringar som gäller själva forskningsarbetet: en högre grad av professionalism, samarbete och nätverksbildning, större enheter och infrastrukturer och att kostnaderna för forskningen ökar inom alla områden.

Rådet för vetenskap och teknologi konstaterade att i synnerhet universitetsväsendet är regionalt och kvantitativt täckande, varför systemet varken borde decentraliseras eller utvidgas. Utvecklingsåtgärder behövs för att skapa större helheter och för att säkerställa och främja verksamhetens genomslagskraft, kvalitet, innehåll och effektivitet vid de olika enheterna. Också förnyandet av universiteten bör främjas med riktade resurser, prioritering, profilering och omorganisering och strukturförändringar. För att rätta till de uppenbara brister som finns hos universiteten och deras internationella konkurrenskraft behövs det både lagstiftningsåtgärder, finansieringsåtgärder och attitydförändringar. I utvärderingarna konstaterades också att universitetens interna styrning bör effektiviseras och att strukturerna mellan vetenskapsområden

och teknologier bör förstärkas. På grund av de problem som fragmenteringen inom universiteten för med sig bör ledarskapet och förutsättningarna för professionellt ledarskap förstärkas på alla nivåer. I utvärderingarna konstaterades att en ökning av universitetens ekonomiska befogenheter var nödvändig så att universiteten får tillräckligt flexibla möjligheter att bedriva ekonomisk verksamhet. Detta är nödvändigt bl.a. så att de överföringsmekanismer som tjänar tillgodogörandet av forskningen vid universiteten kan utnyttjas flexibelt.

Enligt OECD:s utvärdering har ramarna för högskoleväsendet i Finland utvecklats i jämnt takt och tjänat landet väl och tillåtit den högre utbildningen att utvecklas till ett välfungerande och välplanerat system. Systemet karakteriseras av stora antagningsmängder, en stabil offentlig finansiering och ett jämförelsevis täckande stöd till de studerande. Antalet examina och kunnandet på högre nivå samt forskningen som universitetsforskarna bedriver är väl avpassade till de nationella behoven.

I utvärderingen betonas dock att det behövs nya utvecklingsåtgärder. Ett litet land som Finland är i hög grad beroende av sina mänskliga resurser, och för fortlöpande framgång krävs också fortlöpande innovationsverksamhet. I det avseendet har utmaningarna förändrats under de senaste årtiondena. Till exempel passar det slutet nationellt forskningssystem inte i en omvärld med europeisk finansiering, globala rankinglistor och internationella forskartjänster.

Universitetsväsendet i Finland anses i utvärderingarna till sin grundkaraktär vara en humboldtsk helhet, präglad av tunga karriärkrav, långa studietider, djupt rotade och skarpa gränser mellan disciplinerna och begränsad ledar- och styrningskompetens. Det är anledningen till att systemet möter i svårigheter till följd av utvecklingen i omvärlden. Enligt utvärderarnas uppfattning är det nödvändigt att universiteten i Finland utvecklas till moderna universitet med många olika mål, en mångsidig finansieringsbas, målinriktade styrningssystem och stark beredskap för att reagera på yttre förändringar.

Enligt OECD:s utvärdering spelar i synnerhet införandet av en mångsidigare finan-

siering en avgörande roll. Universiteten är statliga inrättningar och omfattas i egenskap av räkenskapsverk av statens allmänna budgetlagstiftning, vilket begränsar flexibiliteten. För att universiteten bättre än för närvarande ska ha möjlighet att svara på förändringskraven måste deras autonomi stärkas. På så sätt kan universiteten utveckla sin ekonomiska bas så att den blir mångsidigare och skaffa extern finansiering, styra investeringar till strategiskt viktiga områden och skaffa aktier och annan egendom samt delta i företagsverksamhet och själv bedriva företagsverksamhet, rikta eventuella överskott flexibla än för närvarande till strategiska delområden, öka produktiviteten på decentraliserad nivå i synnerhet när det gäller användningen av personal och utnyttjandet nya lönestrukturer, öka möjligheterna att placera personal, flytta resurser från ett studieområde till ett annat beroende på behov och efterfrågan samt bedriva en friare avgiftspolitik. OECD:s utvärdering avslutas med slutsatsen att en omdefiniering av universitetens ställning från enhet inom statsförvaltningen till självständig juridisk person är ändamålsenlig.

Behoven av och kraven på förändringar när det gäller universiteten och deras ställning har under de senaste åren varit aktuella också i andra länder än Finland. Gemensamt för t.ex. alla universitet i Europa har varit att de verkar i en omvärld som präglas av en tilltagande global konkurrens som gäller såväl universitetet som undervisning och forskning vid universitetet och också företagsverksamheten. Bland annat med tanke på lokaliseringen av företag och företagens forskning och utvecklingsverksamhet ökar hela tiden betydelsen av den vetenskapsbas och infrastruktur som universiteten tillhandahåller.

Detta har varit utgångspunkten när man t.ex. inom Europeiska unionen har fäst stor uppmärksamhet vid universitetens ställning och kraven på förändring. Behovet av att modernisera universiteten i Europa har bl.a. behandlats i ett meddelande från kommissionen i maj 2006. I meddelandet konstateras att det europeiska universitetsväsendets problem bl.a. är att högskolornas resurser är splittrade, att samarbetet mellan universiteten, både nationellt och internationellt, är otillräckligt, att universitetens interna arbetsfördelning är

utvecklad samt att utbildningsutbudet inte motsvarar arbetsmarknadens förändrade behov och samarbetet med näringslivet är bristfälligt. Högskolorna i Europa har också en stel förvaltning.

Som helhet betraktat är universitetssystemet i Finland internationellt sett på en helt jämförbar nivå. I förhållande till resurserna är resultaten både kvantitativt och kvalitativt högklassiga, och produktiviteten och kvaliteten har utvecklats i en positiv riktning. Universitetsväsendet är den viktigaste enskilda aktören och komponenten i det nationella innovationssystemet. I Finland liksom i många andra länder i Europa försvårar de stela strukturerna, regleringen från statens sida och den bristfälliga personalpolitiska autonomi förvaltningen av universitetens mänskliga resurser och genomförandet av nödvändiga reformer. En utvidgning av den institutionella autonomi är nödvändig också för att universiteten ska kunna sköta sina förändrade och allt mångsidigare uppgifter. Ökad självständighet behövs såväl när det gäller akademiska, vetenskapliga som organisatoriska frågor och personalfrågor.

3 Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1 Mål

Regeringens målsättning är att utveckla utbildnings- och forskningssystemet som en helhet så att det är möjligt att svara på utmaningarna från globaliseringen och den internationella omvärlden och förändringarna i befolkningsstrukturen och arbetslivet och andra förändringar på ett sätt som ökar den nationella konkurrenskraften och välbästandet och som stärker kulturen, kreativiteten och utbildningen.

Universiteten utgör den viktigaste delen av det offentliga forskningssystemet. Universiteten har en central betydelse för bevarande, överförande och förnyande av bildning och kultur. Genom reformen stärks universitetens kreativa och moderna inlärningsmiljöer, universitetens möjligheter att bedriva en bättre personalpolitik gynnas och forskarkarriären blir mer lockande. Målet för universitetsreformen är att genom att stärka den ekono-

miska och administrativa autonomin skapa bättre förutsättningar för universiteten när det gäller att höja kvaliteten och öka genomslagskraften för deras utbildning och forskning.

Största delen av den grundläggande forskningen som vårt innovationssystem och vår innovationspolitik bygger på är universitetsbaserad. Universiteten svarar för en betydande del av samhällets och arbetslivets förnyelseförmåga genom att de utbildar forskare för framtida utmaningar och ser till att det finns ett tillräckligt arbetskraft med hög kunskapsnivå som genomgått högsta utbildning.

Behoven att utveckla undervisningen, handledningen och studierna vid universiteten hänger bl.a. samman med förväntade behov av arbetskraft samt frågor som hänför sig till fördröjning och avbrytande av studierna. Det förutsätts att universiteten mera medvetet än tidigare utvecklar kvaliteten på undervisningen. De strukturer som stöder utvecklandet av undervisningen, handledningen och studierna behöver förtydligas. Det tydligaste behovet finns inom ledningen av undervisningen.

Universiteten i Finland måste delta i den skärpta internationella konkurrensen om finansiering och begåvade lärare och studenter. De finländska universitetens förutsättningar är inte på samma nivå som andra moderna europeiska eller amerikanska universitets.

I de viktigaste länderna med välutvecklade vetenskapssystem utvecklas universiteten inte längre som en del av statsförvaltningen, utan med utgångspunkten att undervisning, forskning och innovation ska gynnas. Europeiska unionens råd (utbildning) antog i november 2007 en resolution om moderniseringen av universiteten. I resolutionen fästs uppmärksamhet vid behovet att stärka universitetens självbestämmande så att deras konkurrenskraft förbättras och de klarar dagens utmaningar.

Genom att universitetens ekonomiska och administrativa självbestämmanderätt utvidgas, förstärks deras strategiska målsättningar med stöd av moderniserade styrsystem och flexiblare interna förfaranden. Starkare och självständigare universitet har också bättre förutsättningar att klara sig i internationella sammanhang.

I OECD:s internationella utvärdering av högskolepolitiken konstaterades att internationaliseringen är det finländska högskoleväsendet viktigaste utmaning. Genom internationalisering och en effektivare samverkan med det övriga samhället skapas också förutsättningar för en mångsidigare finansieringsbas.

OECD:s utvärderare ansåg att en ändring av universitetens rättsliga ställning är nödvändig. Rådet för vetenskap och teknologi ansåg att ändringen av universitetens rättsliga ställning är en viktig del av den strukturella reformen av hela det offentliga forskningssystemet.

3.2 Alternativ för genomförandet

I en utredning som tillsattes av undervisningsministeriet granskades olika basmodeller för universitetens rättsliga ställning som skulle innebära en större ekonomisk-administrativ självbestämmanderätt för universiteten än för närvarande (Revidering av universitetens ekonomiska och administrativa ställning, Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:2). Utredningsmännen granskade alternativen ett räkenskapsverksuniversitet förstärkt med en fondeekonomi, modellen med en självständig offentlighetsjuridisk person samt den s.k. huvudmannamodellen, där universitetets huvudman antingen är en självständig offentlighetsjuridisk person eller en privaträttslig juridisk person (ett aktiebolag, ett kooperativ, en förening eller en stiftelse). Utredningspersonerna granskade däremot inte sådana modeller där ett egentligt universitet är direkt organiserat som aktiebolag eller stiftelse.

Den internationella jämförelsen stöder inte att räkenskapsverksmodellen bevaras som verksamhetsform för universiteten. I de länder där universiteten tidigare har varit en del av staten finns en tydlig utveckling mot självbestämmande universitet som är subjekt med egen rättskapacitet. I och med att internationellt samarbete inom utbildning och forskning blir en allt viktigare del av universitetens verksamhet, måste de finländska universitetens organisering och förvaltning utformas så att det blir möjligt att på likvärd

diga grunder delta i samarbete mellan universiteten och mellan universiteten och företagsvärlden. Det skulle överhuvudtaget vara svårt att stärka universitetens ekonomiska och administrativa autonomi om de är ett räkenskapsverk som hör till den juridiska person som staten utgör, eftersom statsförvaltningen traditionellt har reglerats som en helhet. Det har också varit de finländska universitetens önskan att kunna lösgöra sig från budgetekonomin och budgetbokföringen och bli självständiga juridiska personer.

Utredningspersonerna ansåg att i motsats till den modell med en huvudman som används i yrkeshögskolorna innebär en självständig juridisk person att riksdagens beslutanderätt när det gäller grundande, indragning och sammanslagning av universitet kan kvarstå. Fördelen med en juridisk person är i en jämförelse med huvudmannamodellen dessutom att modellen är på många sätt enkel och att det finns intresse att trygga tillräckliga påverkningsskillnader för dem som hör till ett universitet när det gäller beslutsfattandet inom universitetet.

I sina slutsatser förordar utredningsmännen en rättslig status som självständig offentligrättslig juridisk person för universiteten. Utredningsmännen ansåg att modellen gör det möjligt att organisera verksamheten på ett sätt som står sig i en internationell jämförelse, och att den är ändamålsenligt med avseende på universitetens grundläggande uppgifter och samtidigt gör det möjligt att bevara statens styrning av högskolepolitiken och vetenskapspolitiken.

Enligt en planeringsgrupp som behandlade ett fördjupat samarbete mellan Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan tjänar en reformen som gäller hela universitetssystemet inte alla universitets utvecklingsmöjligheter lika väl, eftersom universiteten har profilerat sig på olika sätt i synnerhet i förhållande till näringslivet (Ett nytt universitet via samgång mellan Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan, Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:16). Planeringsgruppen avslutade sitt arbete med att föreslå att den privaträttsliga stiftelsemodellen ska prövas i samband med

universitetsreformen, eftersom den kan erbjuda vissa universitet en bättre bas för donationskampanjer som riktar sig till inhemska och internationella aktörer.

Självständiga offentligrättsliga juridiska personer har i juridiken kallats offentligrättsliga inrättningar eller stiftelser. Av stiftelse-typ är de därför att de inte har någon egentlig ägare. I stället för med stöd av lagen om stiftelser definieras deras status som juridiska personer genom speciallagstiftning. I och med att universitetsverksamhetens finansieringsbas utvidgas till andra samhällsaktörer och målet för verksamheten är en större genomslagskraft i samhället, kan förutom den självständiga offentligrättsliga juridiska personen också verksamhet som sker i form av en privaträttslig stiftelse anses vara en ändamålsenlig organiseringsform. I modellen med en privaträttslig stiftelse svarar stiftelsen för universitetsverksamhetens rättsliga förbindelser och ekonomiska skyldigheter på samma sätt som staten idag när det gäller universitet som är ämbetsverk. Den privaträttsliga organiseringsformen är inte avsedd att användas för att undvika den reglering som ansluter sig till universitetens offentligrättsliga uppdrag. Stiftelsemodellen kan ses som en möjlighet att binda det övriga samhället att stöda universiteten också ekonomiskt.

I universitetens egna synpunkter framhölls både modellen offentligrättslig inrättning och den stiftelsemodell som avses i lagen om stiftelser som möjliga nya verksamhetsformer.

3.3 De viktigaste förslagen

Universitetet som offentligrättslig inrättning

I propositionen föreslås att universiteten blir från statens juridiska person fristående självständiga offentligrättsliga juridiska personer, dvs. offentligrättsliga inrättningar. Den föreslagna modellen gör det möjligt att organisera universiteten på ett sätt som står sig i en internationell jämförelse och som är ändamålsenligt med avseende på universitetens grundläggande uppgifter, samtidigt som den gör det möjligt att bevara statens högskolepolitiska och vetenskapspolitiska styrning.

Universitetet med ny status som juridisk person sköter också i fortsättningen en of-

fentlig uppgift. Universiteten är fortsättningsvis statliga universitet, men endast genom sina uppgifter, därför att upprätthållandet av universiteten är en utbildnings- och vetenskapspolitisk offentlig uppgift som faller på statens ansvar och som skapar kollektiv nytta och socialt kapital som tjänar det allmänna. Det föreslås att det i universitetslagen föreskrivs om universiteten som offentligrättsliga inrättningar och deras status om juridiska personer, om universitetens uppgifter och deras ansvar samt om organiseringen av deras förvaltning.

Verksamheten vid universitetsfonderna, som enligt den gällande universitetslagen har varit separata juridiska personer, upphör och fondmedlen blir kvar hos universiteten och överförs till de nya universitetens balansräkning. Helsingfors universitet kommer också i fortsättningen att ha en egen fond, som är en självständig juridisk person som sköter de privilegier som avses i universitetslagen. Också vid Åbo Akademi bevaras den förmögenhet som för närvarande förvaltas separat från räkenskapsverket vid sidan om universitetet som blir en juridisk person.

Förvaltningen vid de offentligrättsliga inrättningarna

Till ändringen av universitetens rättsliga ställning ansluter sig också i väsentlig grad en modernisering och förstärkning av universitetens förvaltning och ledning så att universiteten mer självständigt och effektivare än tidigare ska kunna svara på de utmaningar och möjligheter som deras nya ekonomiska ställning för med sig.

Universitetet utgör också i fortsättningen ett samfund som enligt den gällande lagen består av universitetets lärare, forskare, övriga personal och studerande. Valet av styrelse för universiteten då de är offentligrättsliga inrättningar sker fortsättningsvis genom ett internt förfarande.

Inslaget av utomstående sakkunskap utökas i samtliga universitets styrelse. Styrelsen har till uppgift att besluta om strategiska riktlinjer, resursstyrning och utvecklandet av organisationen. Enligt förslaget ska hälften av styrelsemedlemmarna inklusive styrelsens ordförande vara utomstående. I frågor som

ansluter till undervisning och forskning förstärks högskolesamfundets interna beslutsfattande. Enligt förslaget bevaras det akademiska beslutsfattandet inom universitetens interna förvaltning, dvs. de förvaltningsorgan som bildas av företrädare för de grupper som hör till universitetet.

Universitetens interna förvaltnings- och ledningssystem förnyas. Rektorens ställning och universitetens akademiska beslutsfattande stärks. I och med att ansvaret för universitetens ekonomi betonas när universitetet blir juridiska personer kommer också valet av rektor att överföras på styrelsen. Detta bidrar till stärkandet av ledarskapssystemet samtidigt som rektorns ställning och befogenheter blir betydligt starkare än tidigare.

Stiftelseuniversitet

Avsikten är att verksamheten vid nuvarande Tekniska högskolan, Helsingfors handels-högskola och Konstindustriella högskolan överförs till en högskolestiftelse, som ges namnet Aalto-universitetet och som i samband med överföringen med stöd av den nya universitetslagen ges de uppgifter med rättigheter och ansvar som är offentliga förvaltningsuppgifter och därför hör till universitetens uppgifter. I fortsättningen ansvarar TTY-stiftelsen enligt lagen om stiftelser för Tammerfors tekniska universitets verksamhet. Också stiftelseuniversitet ska som offentligrättsliga inrättningar sköta sin offentliga uppgift på det sätt som föreskrivs i universitetslagen. Lagen om stiftelser (109/1930) reglerar grundandet av stiftelser och stiftelsernas verksamhet.

En stiftelse ska enligt lagen om stiftelser ha stadgar och i stadgarna ska bl.a. anges stiftelsens namn, hemort, ändamål, den egendom som stiftelsen ska få, antalet styrelsemedlemmar och revisorer, hur de utses samt deras mandattid.

Finska staten, Teknologindustri rf, Teknologisindustriens 100-årsstiftelse, Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry, Stiftelsen för Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund (TT), Finlands Ekonomiförbund SEFE rf och Teknikens Akademikerförbund TEK rf undertecknade den 25 juni 2008 stiftelseur-

kunden och stadgarna för Stiftelsen för Aalto-högskolan. Som grundkapital överlåtts 280 miljoner euro, av vilka statens andel utgör 200 miljoner euro. Staten har förbundit sig att delta i bildandet av kapital med sammanlagt 500 miljoner euro och näringslivet och övriga finansörer med sammanlagt 200 miljoner euro. Finlands Näringsliv rf har som representant för näringslivet förbundit sig att sköta insamlingen och koordinera den så att 200 miljoner euro samlas in före utgången av 2010. Stiftelsen har grundats under förutsättning att stiftelsen i lagstiftningen ges de uppgifter som universitetet har och får samma ställning som universitetet har enligt universitetslagen. Stiftelsen bildar ett självständigt, mångvetenskapligt vetenskaps- och konstsamfund som är verksamt inom teknik, ekonomi och konstindustri samt områden som nära anknyter till dem. Stiftelsen samverkar med det övriga samhället och det internationella vetenskaps- och konstsamfundet och främjar forskningens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället. Stiftelsen är verksam på finska och svenska på det sätt som närmare föreskrivs i lagstiftningen om universitetet. En särskild nationell uppgift är enligt stiftelseurkunden att med hjälp av högklassig forskning och undervisning bidra till framgång för Finland, på ett positivt sätt bygga upp det finländska samhället, dess ekonomi, teknik, konst och konstindustri och stärka landets internationalisering och konkurrenskraft samt främja mänsklig välfärd och en sund miljö. I all sin verksamhet iakttar stiftelsen de etiska principer som kännetecknar en internationellt sett högklassig universitetsverksamhet, följer god förvaltningssed och säkerställer i sin interna förvaltning den akademiska självstyrelse som undervisnings- och forskningsfriheten och den konstnärliga friheten förutsätter.

Huvudenheter vid Aalto-universitetet är högskolorna, som självständigt ansvarar för de frågor som ansluter till den akademiska verksamheten inom ramen för den strategi och de riktlinjer som stiftelsens styrelse fastställer. Stiftelsens organ enligt lagen om stiftelser är styrelsen, rektorn, som utses av styrelsen, och kommittén för akademiska ärenden. Stiftelsens styrelse består av sju medlemmar. Medlemmarna i styrelsen ska på ett

så mångsidigt sätt som möjligt företräda den högsta nationella och internationella sakkunskapen både inom de vetenskaper och konstgrenar som hör till stiftelsens verksamhetsområde och inom samhällslivet. Stiftelsens rektor, anställda eller examensstuderande, eller någon som på annat sätt har direkt fördel av stiftelsen eller en tjänsteman vid undervisningsministeriet får inte vara medlem av styrelsen. Till medlemmar i stiftelsens styrelse utser statsrådet på framställning av undervisningsministeriet fem medlemmar, av vilka två medlemmar utses efter att statsrådet har hört kommittén för akademiska ärenden och studentkåren. Finlands Näringsliv EK koordinerar och utser två styrelsemedlemmar tillsammans med de grundande medlemmarna Teknologindustri rf, Teknologindustriens 100-årsstiftelse, Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry och stiftelsen för Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund (TT). Styrelsen beslutar om stiftelsens strategi, om ärenden som gäller stiftelsens verksamhet och ekonomi samt om andra vittsyftande planer. Styrelsen utser en rektor att leda verksamheten i stiftelsen och i det vetenskaps- och konstsamfund som stiftelsen bildar. Styrelsen ska dessutom slå fast rektorns uppgifter inom ramen för dessa stadgar, utse högskolornas direktörer på framställning av rektor, inrätta och dra in stiftelsens undervisnings- och forskningsenheter, besluta om stiftelsens årliga verksamhetsplan och budget, fastställa stiftelsens verksamhetsberättelse och bokslut, avge en berättelse om stiftelsens verksamhet till kommittén för akademiska ärenden, samt fatta beslut om instruktionen och andra motsvarande bestämmelser. Rektorn leder stiftelsen och det vetenskaps- och konstsamfund som stiftelsen bildar samt sköter de övriga uppgifter som styrelsen anförtrot honom eller henne. Rektorn utser kommittén för akademiska ärenden på framställning av högskolorna. Rektorn eller en person som rektor förordnat är ordförande i kommittén för akademiska ärenden. Styrelsen bistås i sitt arbete av en kommitté för akademiska ärenden, som består av företrädare för högskolornas ledning, professorskåren, den övriga personalen och studerandena. Kommittén för akademiska ärenden ska främja en hög kvalitet på forskningen och

undervisningen, lägga fram förslag till riktlinjer för stiftelsens forskning och utbildning, förslag till gemensamma principer och riktlinjer som gäller planeringen av undervisningen, studieprocessen och undervisnings-samarbetet mellan högskolorna, avge utlåtanden till stiftelsens styrelse om vittsyftande planer, samt sköta de övriga uppgifter som förordnas av styrelsen och i instruktionen. Den egentliga vetenskapliga och konstnärliga verksamhet och undervisningsverksamhet som avses i universitetslagen sker i högskolorna inom stiftelsen.

Finska staten, Teknologiindustrin rf, Teknologiindustrins 100-årsstiftelse och Teknikens Akademikerförbund TEK rf undertecknade den 9 februari 2009 stiftelseurkunden och stadgarna för TTY-stiftelsen. Som grundkapital för stiftelsen överläts 70 miljoner euro, av vilka statens andel utgör 50 miljoner euro. Staten har förbundit sig att delta i bildandet av kapital med sammanlagt 125 miljoner euro och övriga finansörer med åtminstone 50 miljoner euro. Tammerfors handelskammare har förbundit sig att sköta insamlingen av kapital och koordinera den så att 50 miljoner euro samlas in hos privata aktörer före utgången av 2011. Stiftelsen grundas under förutsättning att stiftelsen i lagstiftningen ges de uppgifter och den ställning som universiteten har. Stiftelsen bildar ett självständigt, mångvetenskapligt vetenskaps- och konstsamfund som är verksamt inom teknik och arkitektur samt områden som nära anknyter till dem. Stiftelsen samverkar med det övriga samhället och det internationella vetenskaps- och konstsamfundet och främjar forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället. Stiftelsen har till uppgift att med högklassig internationell forskning och undervisning på lång sikt verka för det finländska samhällets välfärd och konkurrenskraft samt främja människornas välfärd och en sund miljö. I all sin verksamhet iakttar stiftelsen de etiska principer som kännetecknar en internationellt sett högklassig universitetsverksamhet, följer god förvaltningssed och säkerställer i sin interna förvaltning den akademiska självstyrelse som undervisnings- och forskningsfriheten och den konstnärliga friheten förutsätter samt

tryggar den vetenskapliga och konstnärliga friheten och undervisningsfriheten.

Enheterna vid TTY-stiftelsen, som verkar som Tammerfors tekniska universitet, ansvarar självständigt för de frågor som ansluter till den akademiska verksamheten inom ramen för den strategi och de riktlinjer som godkänns av stiftelsens styrelse. Stiftelsens organ enligt lagen om stiftelser är styrelsen, rektorn, som utses av styrelsen, och konsistoriet. Stiftelsens styrelse består av sju medlemmar. Medlemmarna i styrelsen ska på ett så mångsidigt sätt som möjligt företräda den högsta nationella och internationella sakkunskapen både inom de vetenskaper och konstgrenar som hör till stiftelsens verksamhetsområde och inom samhällslivet. Stiftelsens rektor, anställda eller examensstuderande, eller någon som på annat sätt har direkt fördel av stiftelsen eller en tjänsteman vid undervisningsministeriet får inte vara medlem av styrelsen. På framställning av undervisningsministeriet utser statsrådet fem medlemmar till stiftelsens styrelse, av vilka två utses efter att statsrådet har hört konsistoriet och studentkåren. De grundande medlemmarna Teknologiindustrin rf och Teknologiindustrins 100-årsstiftelse utser tillsammans två styrelsemedlemmar. Styrelsen beslutar om stiftelsens strategi, om ärenden som gäller stiftelsens verksamhet och ekonomi samt om andra vittsyftande planer. Styrelsen utser en rektor att leda verksamheten i stiftelsen och i det vetenskaps- och konstsamfund som stiftelsen bildar. Styrelsen ska dessutom slå fast rektorns uppgifter inom ramen för stiftelsens stadgar, inrätta och dra in stiftelsens undervisnings- och forskningsenheter, besluta om stiftelsens årliga verksamhetsplan och budget, fastställa stiftelsens verksamhetsberättelse och bokslut samt fatta beslut om instruktionen och andra motsvarande bestämmelser. Rektorn leder stiftelsen och det vetenskapssamfund som stiftelsen bildar samt sköter de övriga uppgifter som styrelsen anförtrot honom eller henne. TTY-stiftelsen har ett konsistorium, vars uppgifter fastställs i universitetslagen. Konsistoriet har till uppgift att besluta om undervisningsplaner och examensfordringar, principerna för antagande av studerande och andra allmänna regler för undervisning och forskning samt tillsätta de

nämnder eller andra organ som behövs för behandlingen av examens-, bedömnings- och rättelseärenden samt utse ordförande, medlemmar och suppleanter för dessa. Dessutom kan konsistoriet ha andra uppgifter som fastställs i stiftelsens stadgar eller styrelsens instruktion eller i ett beslut. Konsistoriet är universitetets gemensamma kollegiala organ, vars medlemmar hör till universitetssamfundet. Den egentliga vetenskapliga och konstnärliga verksamhet och undervisningsverksamhet som avses i universitetslagen sker i undervisnings- och forskningsgrupper i enlighet med instruktionen.

I förslaget till universitetslag förutsätts att universitetssamfundets akademiska självstyrelse ska vara tryggad i högskolor som är en stiftelse. Enligt 24 § i lagförslaget utser universitetssamfundet förvaltningsorganen i de enheter vid universiteten som bedriver forskning och ger undervisning. Dessutom föreskrivs det i 23 § i förslaget till universitetslag att högskolor som fungerar som stiftelser har ett kollegialt förvaltningsorgan där endast medlemmar i universitetssamfundets grupper kommer att vara representerade. Stiftelseuniversitetens kollegiala förvaltningsorgan ska sköta frågor som hör till universitetets akademiska självstyrelse. I övriga frågor beslutar de organ som stiftelseuniversitetet har enligt lagen om stiftelser och stadgandena. På stiftelseuniversitetet tillämpas förutom bestämmelserna om den interna organisationen också de bestämmelser i universitetslagen som gäller universitetens uppgifter, rätt att ge utlåtanden, vilka som hör till universitetssamfundet, forskning och undervisning, tillämpningen av förvaltningslagen (434/2003) och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), nedan offentlighetslagen, personal och universitetens arbetspråk, studerande, styrning och finansiering, sökande av ändring och utvärdering.

Studerandena

För att antagningssystemet ska bli enklare införs det riksomfattande systemet med gemensam ansökan också vid universiteten med stöd av en bestämmelse som tas in i universitetslagen. Gemensam ansökan kommer att tillämpas vid universitetens huvudan-

tagningar. Till en början tillämpas inte gemensam ansökan vid separata antagningar, med det kommer att vara möjligt att använda det elektroniska ansökningssystemet också vid separata antagningar.

Systemet med gemensam ansökan gör det enklare och flexiblere att söka till universitet och effektivare att fördela studieplatserna. Systemet med gemensam ansökan har utformats i anslutning till det antagningsregistret som upprätthålls av Utbildningsstyrelsen. Ansvar för antagningen av studerande kvarstår hos universiteten. Utbildningsstyrelsen är registeransvarig och svarar för sammanställningen av uppgifterna i antagningsregistret och de riksomfattande ansökningssystemen, och vidare för den allmänna informationen om hur man ansöker och om antagningar, styrning och rådgivning i anslutning till systemet med gemensam ansökan.

I samband med övergången till systemet med gemensam ansökan preciseras också den s.k. regeln om en enda studieplats. Enligt förslaget får en studerande ta emot endast en studieplats i en utbildning som leder till högskoleexamen bland de utbildningar som börjar samma läsår och som ingår i universitetens eller yrkeshögskolornas riksomfattande gemensamma ansökningförfarande.

Universitetsreformen syftar inte till att ändra de studerandes ställning vid universitetet. Studentkårerna ska fortfarande vara offentligt-rättsliga inrättningar som det föreskrivs om i universitetslagen, och det föreslås vissa preciseringar av deras uppgifter. Till studentkåren hör också i fortsättningen alla studerande som avlägger lägre och högre högskoleexamen. Målet är att universiteten även i fortsättningen säkerställer ändamålsenliga idrotts- och näringstjänster för studerandena.

Personalen

De anställda vid ett universitet som är en självständig juridisk person fristående från den juridiska person som staten utgör kommer att vara anställda i ett arbetsavtalsförhållande. Detta ger universiteten bättre möjligheter än för närvarande att utöva en uppmontrande och belönande personalpolitik. I stället för att utnämnas till en tjänst ingår arbetstagaren ett arbetsavtal med universitetet.

Arbetsgivarens förhandlingsrätt när det gäller kollektivavtal överförs till universiteten, vilket stöder universitetens ekonomiska självständighet. Avsikten är att man ska komma överens med personalorganisationerna om vilka villkor som gäller för anställningsförhållandena vid övergångstidpunkten och om andra förfaranden i samband med övergången. Personalens ställning är tryggad när ändringarna genomförs. Personalen överförs till de nya universiteten med sina nuvarande arbetsuppgifter och lönenivåer.

Vid övergången till de nya universiteten fortsätter före 1980 födda anställda vid de nuvarande universiteten att omfattas av statens pensionssystem så länge som de är anställda vid något universitet. Den övriga personalen övergår till att omfattas av den privata sektorns arbetspensionssystem. All nyanställd personal kommer oberoende av födelseår att omfattas av arbetspensionssystemet. En ny, före 1980 född arbetstagare som vid anställningen redan omfattas av statens pensionssystem, kommer att omfattas av statens pensionssystem så länge som han eller hon är anställd vid ett universitet.

Genom övergångsbestämmelser som tas in i lagen om införande av universitetslagen och genom överenskommelser mellan arbetsgivare och personalorganisationer bestäms närmare om överföringen av personal både när det gäller fastanställda och visstidsanställda. De nuvarande tjänsterna dras in då räkenskapsverkens verksamhet upphör.

Forskning och undervisning

Enligt förslaget är utgångspunkten att det fortsättningsvis föreskrivs genom förordning om universitetens examina och utbildningsansvar, dvs. vilka examina som kan avläggas vid de olika universiteten. Om den närmare fördelningen av utbildningsansvaret mellan universiteten föreskrivs fortsättningsvis genom förordning av undervisningsministeriet. Fastställandet av utbildningsansvaret hör till kärnan i statens högskolepolitik och är ett sätt att säkerställa ett tillräckligt utbildningsutbud på alla områden med beaktande bl.a. av åldersklassernas storlek och regionalpolitiska aspekter. Målet för förfarandet är att säkerställa att dimensioneringen av högskole-

utbildningen är ändamålsenlig, att gallra bort överlappande utbildningar och på så sätt optimera resursstyrningen. Om utgångspunkten frångås och utbudet av utbildningsresurser inte samordnas med arbetsmarknadens behov kan det betyda att utbildningsresurserna används okoordinerat och ineffektivt och medföra arbetskraftspolitiska problem.

Enligt förslaget är undervisning som leder till högskoleexamen fortsättningsvis avgiftsfri. Dessutom inleds ett försök med avgifter, enligt vilket universiteten och högskolorna kan ansöka om tillstånd att för vissa magisterprogram ta ut en avgift av studerande som kommer från länder utanför EU/EES-området. Försöket inbegriper att ett stipendiesystem införs vid universiteten.

Styrningen och finansieringen av verksamheten

Offentligrättsliga inrättningar och stiftelser som avses i lagen om stiftelser är självständiga juridiska personer och omfattas därför inte av statens budgetekonomi. De anvisas trots detta årligen finansiering i statsbudgeten för verkställandet av de uppgifter som anges i universitetslagen, vilket innebär att statens ansvar för finansieringen av universitetens offentliga uppdrag kvarstår, att realnivån på statens finansiering inte försvagas och att det är möjligt att efter prövning styra finansiering till närmare preciserade riksomfattande uppgifter och andra specialuppgifter. Modellen för fördelningen av medel belönar verksamhet av hög kvalitet, genomslagskraftig verksamhet och effektiv verksamhet. Statens finansiering är också i fortsättningen institutionsbaserad och principerna för universitetens verksamhet är oberoende av universitetens ställning som juridiska personer desamma för alla universitet.

Universiteten som får ny status och blir juridiska personer får utöver finansieringen från staten också finansiering genom egen affärsverksamhet, donationer och eventuella kapitalinkomster. Universiteten har redan tidigare fått tillstånd att ordna uppdragsutbildning som leder till examen. Nu föreslås dessutom möjlighet att ta ut en avgift av medborgare från länder utanför EES som deltar i magisterprogram.

Universiteten kan också i fortsättningen konkurrera om samhällsfinansiering som beviljas av Finlands Akademi och Tekes och genom EU-program. Universiteten kan bedriva avgiftsbelagd verksamhet och ta emot donationer, egendom genom testamenten och andra former av överföring av egendom. Genom en höjning av den övre gränsen för skattefria donationer vore det möjligt att stöda företagens möjligheter att understöda universitetens verksamhet. Universiteten får tillgång till dividendinkomsterna från de företag som de äger. Universiteten kan aktivt utöka sin egendom och använda sina kapitalinkomster för att finansiera sin verksamhet.

Också i fortsättningen är det viktigaste styrningsinstrumentet det avtal som ingås mellan undervisningsministeriet och universiteten och innehållet i detta avtal som betonar de centrala målen för högskole- och vetenskapspolitiken och en effektiv verksamhet. Av avtalet framgår också den finansiering som staten anvisar för de offentliga uppgifter som anges i universitetslagen. Om universitetens uppgifter och utbildningsansvar och examensrätt föreskrivs också i fortsättningen på samma sätt som för närvarande i lagar och förordningar.

Till universitetens uppdrag hör att sköta specialuppgifter som är nationellt viktiga eller som ansluter till ordnandet av undervisningen och forskningen, sådana specialuppgifter är t.ex. övningsskolorna, Nationalbiblioteket och Naturvetenskapliga centralmuseet. Också för dessa uppgifter erhåller universiteten finansiering.

Förstärkning av universitetsväsendets kapitalbas

Staten kommer inte längre att vara garant för universitetens soliditet, eftersom universiteten inte längre fungerar som räkenskapsverk inom den juridiska personen staten. Därför måste universitetens soliditet, solvens och kreditvärdighet vara tillräcklig. Solvens förutsätts i synnerhet i det internationella samarbetet. Övergången till en ny status som juridisk person förutsätter att universiteten tillförs kapital så att deras ekonomiska ställning tryggas.

Universiteten behöver driftskapital för löpande kostnader och utgifter oberoende av periodiseringen av finansieringen. Av den totala finansieringen som universiteten erhåller är en tredjedel kompletterande finansiering som till en betydande del beviljas retroaktivt. Därför kommer utbetalningen av statens finansiering till universiteten som är juridiska personer att ske i form av jämnstora rater i början av varje månad.

Universitetens kapitalbas kan förstärkas genom direkta penningöverföringar från försäljningsintäkter av statens egendom och genom statens egendom som är i universitetens besittning. Dessutom kan statliga aktieinnehav överföras till universiteten.

För att bilda driftskapital för universiteten används de anslag som överförs från föregående år. Anslagen för räkenskapsverk universiteten som överförs till finansåret 2010 styrs med hjälp av tilläggsbudgetförfarandet till driftskapitalet för universiteten som är juridiska personer. Utöver detta kommer solvensen och verksamhetsförutsättningarna för universiteten som offentlig-rättsliga inrättningar att tryggas med ett extra tillskott på 150 miljoner euro. Den lösa egendom som ingår i universitetens nuvarande balansräkningar överläts till universiteten. I fråga om nationell egendom och annan egendom som måste avskiljas fattas separata beslut. Avsikten är också att staten förbereder sig för att under perioden 2010—2014 göra finansiella investeringar i universiteten. Vilka summor det rör sig om bestäms närmare i samband med beredningen av ramarna för statsekonomin och den årliga statsbudgeten. Avkastningen från de finansiella investeringarna kan universiteten använda för utveckling av undervisning och forskning. Statsrådet beslutar om finansiella investeringar i samband med rambesluten, så att man vid riktningen av dem kan se till att alla universitet behandlas jämlikt. Universitetens balansräkningar utgör grunden för granskningarna och dessutom kan kvalitativa grunder beaktas.

Med undantag för Aalto-universitetet och Tammerfors tekniska universitet är avsikten att de finansiella investeringarna ska göras enligt följande villkor:

1) För att säkerställa att universiteten får en likvärdig behandling görs statliga finansiella investeringar i alla universitet. De finansiella investeringarna dimensioneras till hälften enligt antalet årsstudieplatser (FTE) och till hälften i förhållande till den undervisnings- och forskningspersonal som finansieras helt med universitetets medel.

2) I fråga om stiftelseuniversiteten görs de finansiella investeringarna i förhållande till den privata finansieringen och i samma förhållande som i Aalto-universitetet (5:2), dock så att statens investeringar dimensioneras enligt disponibla medel.

3) I syfte att säkerställa att universiteten behandlas likvärdigt förbereder sig staten för att 2010—2011 göra finansiella investeringar i de universitet som är offentligrättsliga inrättningar i förhållande till det kapital som de erhållit från privata investerare. En förutsättning är att universiteten före utgången av 2010 har samlat in sammanlagt minst en miljon euro. Statens finansiella investeringar görs liksom när det gäller stiftelseuniversitetet i förhållandet 5:2, dock så att statens investeringar dimensioneras enligt de medel som är tillgängliga.

4) Staten gör finansiella investeringar enligt prövning under åren 2012—2014 på basis av vilka åtgärder som vidtagits för att utveckla kvaliteten på verksamheten. Investeringar som är beroende av prövning görs i de universitet som

- har varit internationellt framgångsrikast. När universiteten bedöms beaktas hur universitetet lyckats förnya sin strategi, universitetets internationella och nationella forskningsfinansiering, hur forskarbanan har utvecklats, Finlands Akademis professorer och spetsenheter inom forskningen;

- har en hög kvalitet på undervisningen. När prövningen görs beaktas vilka åtgärder som gjorts för att utveckla studierna vid universitetet (antalet utexaminerade, examina som avlagts inom den normativa studietiden, toppenheter inom utbildning och internationalisering);

- med hjälp av strukturomvandling har skapat förutsättningar för en sådan utveckling. Här beaktas genomfört strategiarbete och åtgärder som vidtagits för att utveckla strukturer.

Staten har förbundit sig att tillföra ett kapital på 500 miljoner euro till högskolestiftelsen bakom Aalto-universitetet under förutsättning att de övriga inrättningar som överlåter tillgångar till stiftelsen sammanlagt står för 200 miljoner euro. Statens andel av Tammerfors tekniska universitets stiftelse-tillgångar kommer att uppgå till sammanlagt 125 miljoner euro under förutsättning att privata investerare förbinder sig på ett rättsligt bindande sätt att investera minst 50 miljoner euro.

I syfte att trygga universitetens solvens och kreditvärdighet har man för avsikt att bolagisera de universitetsfastigheter som ägs av staten och som innehas av Senatfastigheters till tre av universiteten och staten ägda fastighetsaktiebolag på följande sätt: a) Helsingfors universitet och andra universitet i huvudstadsregionen (Svenska Handelshögskolan, Bildkonstakademin, Teaterhögskolan och Sibelius-Akademien) samt staten, b) Stiftelsen för Aalto-högskolan och staten, c) andra universitet och staten. Universitetens ägarandel är två tredjedelar och statens andel en tredjedel av fastighetsaktiebolagen.

Finansministeriet och universiteten, inklusive Stiftelsen för Aalto-högskolan, förhandlar om frågor som gäller bildandet av fastighetsbolag (såsom aktieägaravtal) så att fastighetsaktiebolagen kan bildas senast den 1 augusti 2009. Bolagen bildas som bolag som helt ägs av staten. I fortsättningen utformas beslutanderätten universiteten och staten emellan på det sätt som avtalats i aktieägaravtalsförhandlingarna.

Staten och universiteten kommer senast i mars 2009 att avtala om begränsningar som gäller fastigheter och tomtområden. Donationsmark som är avsedd för universitetsbruk (både sådan som donerats med äganderätt och med nyttjanderätt) överförs till fastighetsbolagen förutsatt att man kommer överens om det med donatorerna. Vissa universitet är ämbetsverk som besitter fastighetsförmögenhet enligt statsrådets förordning 1070/2002 och därför har statens fastighetsförmögenhet i sin besittning. Staten beslutar separat om överlåtandet av denna förmögenhet.

Universitetsfastigheter ägda av staten överförs till fastighetsaktiebolagen från Senatfas-

tigheters balansvärde den 1 januari 2010, varvid de fastighetsbolagsaktier som hör till universitetens ägarandel fördelas mellan universiteten i enlighet med den totala finansieringen enligt 2008 års bokslut. I samarbete med undervisningsministeriet och Senatfastigheter utreder finansministeriet överföringssättet och genomförandet i fråga om de skulder (802 miljoner euro) som gäller universitetsfastigheter i syfte att nå den förmånligaste lösningen med tanke på universiteten och fastighetsbolagen. Skulden fördelas den 1 januari 2010 mellan fastighetsbolagen i förhållande till balansvärdet för de fastigheter som överförs till dem.

Fastighetsbolagen och deras ägare beslutar själva om sin verksamhetspolitik inklusive om frågor som hänför sig till dividendutdelning och aktieemission. Aktieägarna (universiteten och staten) kan sälja fastighetsbolagsaktier på marknaden. Med de inlösenklausuler som tas in i bolagsordningen garanteras aktieägarna möjlighet att köpa fastighetsbolagsaktier som är till salu till ett pris som avtalas mellan köpare och säljare.

Universiteten eller fastighetsbolagen får inte påföras överlåtelseskatter eller andra skattepåföljder till följd av åtgärder för förstärkandet av kapitalbasen. De mervärdesskattepåföljder som överföringen av fastighetsförmögenheten eventuellt medför och som hänför sig till gransknings- och återbetalningsskyldigheten i fråga om de momsavdrag som Senatfastigheter gör i sina fastighetsinvesteringar ska beaktas som ekonomiska konsekvenser av förstärkandet av kapitalbasen och kompenseras. Återbetalningsskyldigheten bestäms antingen för Senatfastigheter eller fastighetsbolagen med stöd av de beslut som fattas under bildningsskedet. Kapitaliseringsbeslut som gäller universitetsfastigheter (inkl. begränsningar som hänför sig till fastigheterna) fattas på så sätt att riksdagen får vetskap om stärkandet av universitetens kapitalbas i god tid innan universitetslagen godkänns.

Vid dimensioneringen av universitetens finansiering för år 2010 genomförs den kompensation av mervärdesskatterna som avses i 46 § 4 mom. i universitetslagen genom en överföring av anslag som anvisats i budgetpropositionen från moment 29.01.29 om

mervärdesskatteutgifter inom undervisningsministeriets förvaltningsområde till att bli en del av universitetens totala finansiering. Storleken på anslagsöverföringen konstateras på basis av bokföringen för år 2008. Summan justeras med två års mellanrum utifrån det senaste genomsnittliga mervärdesskatteintaget för universiteten.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för den offentliga ekonomin

Universiteten omvandlas i samband med reformen av universitetslagen till självständiga juridiska personer, huvudsakligen till offentlighetsrättsliga inrättningar. Ökade befogenheter och större ansvar för ekonomin sporrar universiteten och skapar förutsättningar för en effektivare och ändamålsenligare verksamhet än tidigare. I detta skede har staten förbundit sig att tillföra kapital till två privaträttsliga stiftelser, Stiftelsen för Aalto-högskolan, som kommer att bedriva verksamhet under namnet Aalto-universitetet, och TTY-stiftelsen, som verkar som Tammerfors tekniska universitet. Inga andra universitet har varit intresserade av att verka som en privaträttslig stiftelse från början av år 2010.

Under övergångsperioden tillför staten universiteten tillräckligt med kapital oberoende av deras rättsliga ställning så att deras solvens, soliditet och kreditvärdighet tryggas och deras faktiska ekonomiska självständighet förstärks. Solvensen tryggas med hjälp av ett tillräckligt stort driftskapital och genom att statens finansiering av universiteten periodiseras.

Varje universitets lösegendom inklusive kulturhistoriskt värdefull egendom kartläggs och beslut fattas om lösegendom som kvarstår i statens ägo. Annan lösegendom, tillgångar som universitetet har fått genom donation eller testamente samt tillgångarna i de fonder som universitetet förvaltar och avkastningen av dem samt aktier i universitetets företag överläts och tas upp i balansräkningen för universiteten som är juridiska personer. Helsingfors universitet kommer också i fortsättningen att ha en egen fond som är en

självständig juridisk person och som fortsätter sköta universitetets nuvarande privilegier. Också vid Åbo Akademi kvarstår den fonderade förmögenheten separat från den självständiga juridiska personen. De skattepåföljder som förstärkandet av universitetens kapitalbas ger upphov till ordnas så att universitetens ekonomiska ställning inte försvagas på grund av åtgärderna. I fråga om beskattningen justeras universitetens ställning så att den motsvarar den ställning som de allmännyttiga samfunden har i fråga om beskattningen.

Statens ansvar för finansieringen av universitetens offentliga uppdrag förändras inte och finansieringen som årligen anvisas universitetet höjs årligen med avseende på förändringen i kostnadsnivån på det sätt som anges i universitetslagen.

Regeringen har i sitt rambeslut från den 13 mars 2008 förberett sig på att statens andel av Stiftelsen för Aalto-högskolans tillgångar fram till 2010 kommer att uppgå till sammanlagt 500 miljoner euro under förutsättning att övriga finansärer förbinder sig på ett rättsligt bindande sätt att investera minst 200 miljoner euro. Avsikten är att statens placering behandlas som en finansiell investering och därför som en utgift utanför ramen.

I rambeslutet har man dessutom förbundit sig till att fram till 2012 tillföra 100 miljoner euro för Aalto-universitetets verksamhet. Detta tillägg överförs till universitetet som får konkurrera om det fr.o.m. 2015 fram till 2020. För de övriga universitetens verksamhet tillförs 10 miljoner euro år 2011 och 30 miljoner euro år 2012.

Dessutom förbinder sig staten att investera sammanlagt 125 miljoner euro som statens andel av Tammerfors tekniska universitets stiftelsetillgångar under förutsättning att privata investerare förbinder sig på ett rättsligt bindande sätt att investera minst 50 miljoner euro. Insamlandet av stiftelseförmögenheten kan på basis av förbindelserna fördelas så att hela förmögenheten har inlutit vid slutet av år 2011.

Solvansen och verksamhetsförutsättningarna för universitetet som är offentligrättsliga inrättningar kommer att tryggas med ett extra tillskott på 150 miljoner euro. De tillgångar som ingår i universitetens nuvarande balansräkningar överläts till universitetet. I fråga

om nationell egendom och annan egendom som måste avskiljas fattas separata beslut. Avsikten är också att staten förbereder sig för att under perioden 2010—2014 göra finansiella investeringar i universitetet. Vilka summor det rör sig om bestäms närmare i samband med beredningen av ramarna för statsökonomi och den årliga statsbudgeten. Avkastningen från de finansiella investeringarna kan universitetet använda för utveckling av undervisning och forskning. Att skapa en kapitalbas för universitetet ses som ett nationellt projekt, där man genom att tillföra universitetet statligt kapital med hjälp av statlig egendom stöder en långsiktig utveckling av deras sakkunskap och innovationsverksamhet.

Avsikten är att verksamheten vid fastighetsbolag som ägs av universitetet och staten ska ordnas så att universitetet har tillgång till lämpliga lokaler till en rimlig kostnad och skötseln och förvaltningen av fastigheterna ordnas kostnadseffektivt och de fastigheter som nyttjas av universitetet bibehåller sitt värde också på lång sikt. Balansvärdet för den fastighetsförmögenhet som ägs av staten och används av universitetet uppgick enligt Senatfastigheters senast fastställda bokslut för år 2007 till ett belopp på 1,73 miljarder euro, av vilket tomtegrundens andel var cirka 136 miljoner euro. De skulder som hänför sig till fastighetsförmögenhet i universitetens användning var enligt bokslutet cirka 802 miljoner euro. Av aktierna för de fastighetsbolag som ska bildas ska två tredjedelar överlätas till universitetet.

När en privaträttslig universitetsstiftelse upplöses återlämnas det kapital som staten har placerat i stiftelsen i sin helhet till staten inklusive oanvända intäkter för att användas på det sätt som riksdagen bestämmer. Avsikten är att bestämmelserna om universitetet som är offentligrättsliga inrättningar utformas så att universitetet kan ta emot statliga finansiella investeringar och privata kapitalinvesteringar. När en offentligrättslig inrättnings verksamhet upphör återgår det grundkapital som universitetet fått av staten till staten. I fråga om statens finansiella investeringar ska universitetet dessutom endast ha rätt att använda avkastningen av investeringarna för sin verksamhet enligt egen prövning.

Pensionsskyddet för anställda som har omfattats av statens pensionssystem längre än sedan 1993 kan försämrats om lagen om pension för arbetstagare blir de anställdas pensionslag. Dessa personers pensionsprocent är 2,2 per år före år 1995 om de går i pension direkt utan byte av pensionslag. Om pensionssystemet ändras är intjäningsprocenten 2 och pensionen börjar vid 65 års ålder.

Om pensionslagen ändras så att de anställda omfattas av lagen om pension för arbetstagare betyder det att pensionsavgifter som betalas efter övergången finansierar icke fonderade pensioner, eftersom cirka 76 procent av pensionsavgifterna går till finansieringen av löpande pensioner (den s.k. utjämningsavgiften). Konsekvenserna av detta är för statsekonomin cirka 197 miljoner euro per år. Konsekvenserna omfattar 20–30 år. Om de anställda inte längre omfattas av lagen om statens pensioner, uppkommer för statens del inget nytt pensionsansvar efter överföringen. På grund av storleksskillnaderna mellan åldersklasserna är detta troligen av mindre betydelse än om staten skulle delta i finansieringen av de stora åldersklassernas pensioner enligt lagen om pension för arbetstagare.

Det kapitaliserade värdet på statens kostnader för ordnandet av tilläggspensionsskydd är cirka 200 miljoner euro. Om pensionssystemet ändras så att universiteten omfattas av lagen om pension för arbetstagare innebär kanaliseringen av arbetspensionsavgifterna till det privata arbetspensionssystemet och finansieringen av tilläggspensionsskyddet direkta kostnader för staten.

En möjlighet att förena de ovan nämnda aspekterna för universitetens del är att ordna det så att personer födda före ett visst år också i fortsättningen omfattas av statens pensionssystem och alla som är födda efter detta år omfattas av arbetspensionssystemet. På motsvarande sätt ordnades frågan bl.a. genom lagen om vissa pensionsarrangemang inom undervisningssektorn (662/1998) då lärare vid grundskolan och vid vissa yrkesläroanstalter överfördes från statens pensionssystem till kommunernas pensionssystem. Till gränsår valdes 1970, eftersom det är födelseåret för den äldsta åldersklassen som inte har statens tilläggspensionsskydd.

Med beaktande av statsekonomin föreslås att gränsen i detta fall är personer födda 1980. Det betyder att cirka 10 procent av stiftelseuniversitetets lönesumma och cirka sex procent av de övriga universitetens lönesumma kommer att omfattas av lagen om pension för arbetstagare. Kostnaderna som utjämningsavgiften medför blir i så fall tre och 10 miljoner euro per år. Om gränsåret var 1970, skulle motsvarande summor vara hela 11 och 53 miljoner euro per år. I beräkningarna har inte beaktats eventuella ersättningar för utbetalningen av pensioner enligt arbetspensionssystemet, dvs. att belastningen av utjämningsavgiften i så fall också överförs från staten till den privata sektorns arbetspensionssystem. I fråga om kostnaderna bör beaktas att tilläggspension inte behöver betalas till universiteten vid tidpunkten för övergången och att detta betyder en inbesparing i fråga om direkta kostnader på 200 miljoner euro. I och med att staten också i fortsättningen finansierar universiteten är det arrangemang som avses ovan det mest motiverade ur statens och personalens synvinkel. Med tiden ökar den andel som omfattas av det privata pensionssystemet, medan den andel som fortfarande omfattas av statens pensionssystem minskar.

Då universitetsreformen genomförs kan universitetens servicecentral Certia, som fungerar som ett statligt räkenskapsverk, inte längre erbjuda universiteten tjänster utan konkurrens, utan måste ändra sin organisationsform. Avsikten är att Certia ska bli ett aktiebolag. I det första skedet tecknar staten alla aktier, men efter det överläts aktier till universiteten på det sätt som avtalats. Universiteten ingår frivilligt ett kundförhållande med Certia, som baserar sig på ett kundrelaterat serviceavtal. År 2009 finansieras Certias verksamhet med servicecentralens egna omkostnadsanslag, men därefter tas en avgift ut av kunduniversiteten för Certias tjänster och användningen av informationssystemet samt eventuella sakkunnigtjänster enligt årligen fastställda prissättningsprinciper. Certia stöder på ett ekonomiskt och effektivt sätt universitetens ekonomi och ekonomiuppföljning. Staten har i den andra tilläggsbudgeten för 2008 anvisat 10 miljoner euro för universitetens servicecentralers omkostnader för an-

skaffningen av ett ekonomiförvaltningssystem med licenser.

De nya produktivetsfrämjande åtgärderna i statens produktivetsprogram för åren 2012—2015 gäller som sådana inte universitetet när de övergår till att bedriva sin verksamhet som juridiska personer.

Universitetens utgifter var 2 089 miljoner euro år 2007. Av verksamheten finansierades 64 procent med medel ur statsbudgeten och 36 procent med finansiering som kompletterade budgetfinansieringen. Andelen utgifter som finansierades med icke-statliga medel av universitetens totala finansiering har ökat från år 1991 med tretton procentenheter och dess betydelse varierar mycket vid de olika universiteten.

Konsekvenser för samhällsekonomin

Universitetens betydelse har förändrats och spelar idag en helt ny roll för tillväxten av samhällsekonomin och välfärden. Globaliseringen har fört med sig en ny arbetsfördelning mellan staterna. Utbildningen, forskningen och innovationsverksamheten ska bilda en välfungerande helhet som utvecklar medborgarnas välfärd på ett hållbart sätt, ökar konkurrenskraften och stärker kulturen, kreativiteten och bildningen.

Finlands strategi är att trygga en hållbar och stabil samhällslig och ekonomisk utveckling. En positiv utveckling upprätthålls bl.a. av en god utbildningsnivå hos hela befolkningen och ett omfattande utvecklande och ibruktage av kunskaper och kunnande.

En fungerande kombination av materiellt, andligt och socialt kapital och välfungerande internationella nätanslutningar är centrala fördelar i den pågående förändringen. I dessa förhållanden måste små länder och ekonomier effektivt kunna dra nytta av sin förnyelseförmåga och flexibilitet. För Finlands del handlar det också om huruvida landets starka sidor internationellt sett är tillräckligt intressanta för att man med de utvecklingsåtgärder som bygger på dem ska kunna etablera Finlands ställning som en betydelsefull aktör på det globala området.

Under trycket av globaliseringen och andra ändringsfaktorer måste man kunna bedöma alla samhällets funktioner kritiskt och kunna identifiera de faktorer, funktionsinnehåll och strukturer som framtiden kan byggas på. Förnyandet av universitetsväsendet och utvecklandet av högskolornas struktur är centrala sätt att bemöta den utmaningen.

Man förbättrar forskningens och innovationsverksamhetens kvalitet samt ser till att innovationssystemet som helhet fungerar bättre och stöder därmed omvandlingen av högklassig kunskap till lönsam affärsverksamhet, nya företag och arbetsplatser. Samtidigt stärks den nationella kompetensbasen på bred bas samt upprätthålls mångsidiga högklassiga innovationsmiljöer i olika delar av landet.

Med hjälp av en kritisk granskning av strukturerna förbättras innovationsverksamhetens dynamik och förnyelseförmåga. Centrala grundförutsättningar för innovationsverksamheten är kunskap och kompetens. Utbildning och forskning är allt viktigare grundläggande faktorer för framgång. Därför ligger särskilt stora förväntningar på totalreformen av universitetet och den strukturella utvecklingen av högskolorna. För att resurserna ska kunna utnyttjas bättre, krävs nya slags kompanjonskap mellan universitetet och näringslivet samt andra aktörer inom innovationssystemet.

Goda ekonomiska förutsättningar och universitet med internationella samarbetspartner lockar företag och påverkar deras investeringsbeslut i synnerhet när det gäller forskning och utveckling som kräver högt kunnande. Detta förbättrar Finlands internationella konkurrenskraft, vilket återspeglas som ekonomisk och social välfärd i samhällsekonomin.

År 2007 avlade 13 884 studerande högre högskoleexamen vid universitetet. Samma år avlade 1 526 personer doktorsexamen. Traditionellt beskrivs universitetens forskningsverksamhet med hjälp av mängden publikationer. Universitetens personal gav år 2007 ut sammanlagt 25 800 genom benchmarking utvärderade vetenskapliga publikationer, av vilka 18 500 publicerades på internationella forum.

4.2 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Universitetens självständiga ekonomiska ställning för med sig nya krav och kunskapsbehov i synnerhet när det gäller ledningen och skötseln av ekonomin. Universitetens kapital måste förvaltas så att deras soliditet och kreditvärdighet bibehålls. När kapitalet förvaltas väl ger det avkastning som kan användas för universitetets verksamhet. Universiteten övergår till bokföring i enlighet med bokföringslagen. Universiteten svarar i fortsättningen själva för sina förbindelser och följderna av sin verksamhet. Därför betonas det ekonomiska och juridiska kunnandet när universiteten ingår förbindelser. Universiteten ska kunna göra täckande riskanalyser när det gäller egendom och verksamhet, så att det är möjligt att bedöma behovet av försäkringar. I samband med att anställningsförhållandet ändras övertar universiteten också arbetsgivaruppgiften. Det betyder att universiteten har rätt att ingå kollektivavtal med personalorganisationerna. I och med att universiteten som är offentligrättsliga inrättningar blir juridiska personer definieras också vilket ansvar universitetens organ kommer att ha eftersom de avviker från räkenskapsverkets. Om vilket ansvar ett stiftelseuniversitets organ har föreskrivs i lagen om stiftelser.

Avsikten är att statens utbildnings- och vetenskapspolitiska mål i första hand ska genomföras på två sätt. För det första ska undervisningsministeriet fortsättningsvis ansvara för beredningen av lagstiftning som gäller universiteten. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om universitetens utbildningsansvar och vilken ställning högskoleexamina som avläggs vid universiteten har i högskoleexamenssystemet. Bestämmelser om den närmare fördelningen av utbildningsansvaret mellan universiteten, specialiseringsutbildningar och utbildningsprogram utfärdas på framställan av universiteten genom förordning av undervisningsministeriet. För det andra styrs finansieringen av universitetens basverksamhet fortsättningsvis av undervisningsministeriet. Universiteten och ministeriet ingår avtal om centrala frågor som ansluter till universitetens verksamhet och utvecklandet av verksamheten. Avsikten är att styr-

ningen småningom ska bli lättare och utvecklas mot en bredare måluppställning. Avsikten är också att målsättningarna ska gälla längre perioder än de årliga avtalen. Universiteten kommer också i fortsättningen att vara skyldiga att rapportera om sin verksamhet, och ansvaret att följa verksamheten kvarstår hos undervisningsministeriet.

Samordningen av frågor som gäller universitetens verksamhetslokaler upphör i sin nuvarande form vid undervisningsministeriet. Likaså överförs undervisningsministeriets ansvar för de preciserande tjänstekollektivavtalen direkt till universiteten. I fortsättningen behövs inte undervisningsministeriets tillstånd för grundandet av universitetsföretag, utan universiteten kan enligt egen prövning bedöma förutsättningarna för att bedriva en verksamhet i form av ett företag.

Den självständiga ställningen betyder att universiteten självständigt bestämmer om de vill grunda en gemensam arbetsgivarförening som kan agera som förhandlingsorganisation och vilken takorganisation på arbetsgivar sidan som de väljer att ansluta sig till. När det gäller universitetsanställda som är födda före 1980 bevarar statskontoret och statens pensionssystem sin ställning och pensionssystemet är detsamma som tidigare.

Både Finlands Akademi och Utvecklingscentralen för teknologi och innovationer Tekes kvarstår som betydande beviljare av offentlig finansiering som olika inrättningar konkurrerar om. Båda institutionernas finansiering ändras till statsbidrag.

I enlighet med lagen om statens revisionsverk har revisionsverket till uppgift att granska lagligheten och ändamålsenligheten när det gäller ekonomiförvaltningen vid de universitet som är räkenskapsverk samt iakttagandet av statsbudgeten. Revisionsverkets granskningsrätt omfattar fortsättningsvis också universiteten som är juridiska personer i och med att revisionsverket har rätt att granska universitet som mottagit medel eller andra ekonomiska understöd av staten för att utreda om de uppgifter som beviljandet av medlen eller andra ekonomiska understöd eller förmåner grundar sig på är riktiga, om de villkor som ställs i beslutet om beviljande har iakttagits och om medlen eller de andra ekonomiska understöden eller förmånerna har

använts till det ändamål för vilket de beviljats. Enligt lagen om stiftelser ska Patent- och registerstyrelsen se till att en stiftelses förvaltning handhas enligt lag och stiftelsens stadgar.

Rättsövervakningsmyndigheternas uppgifter i fråga om laglighetsövervakningen av universiteten bibehålls även i fortsättningen. Enligt 108 och 109 § i grundlagen ska justitiekanslern och riksdagens justitieombudsman övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Allmänt

Reformen ger universiteten möjlighet till ännu mera flexibla verksamhetssätt i den föränderliga omvärlden. Genom en starkare ledning skapas ett högklassigare universitetsväsende som bildas av universitet som internationellt sett är på toppen inom sina styrkeområden. Målet är att göra universiteten mera internationella och förbättra deras kvalitet och effektivitet samt öka produktiviteten och effektiviteten. De finländska universiteten kan i fortsättningen bedriva sin verksamhet med samma slags verksamhetssätt som världens ledande, moderna universitet.

Att universiteten blir juridiska personer innebär att deras ekonomiska och administrativa autonomi blir betydligt starkare. Statusändringen gör det möjligt att skapa en mångsidigare finansieringsbas och ett bättre utgångsläge i konkurrensen om internationell forskningsfinansiering, samarbeta med utländska universitet och forskningsinstitutioner och delta i den växande och allt mer internationella utbildningsmarknaden. Universiteten blir självständigare än tidigare och får därmed större beslutanderätt än för närvarande vid genomförandet av sina uppgifter samt betydligt mera ansvar för ordnandet av sin egen verksamhet och ekonomi.

Universiteten får bättre förutsättningar för att ställa upp strategiska mål och leda sin verksamhet. De kan rikta sina resurser på förbättring av undervisningen och den konst-

närliga verksamheten, toppforskning och sina strategiska prioriteringsområden samt stärka sin roll i utbildnings-, forsknings- och innovationssystemet. De administrativa ändringarna ger universiteten möjlighet till en mera omfattande växelverkan med det omgivande samhället och möjlighet att reagera på förändringar i omvärlden. Den interna förändrings- och reaktionsförmågan skapar flera nya öppningar och initiativ när det gäller forskningen. Universiteten kan också reagera på förändringar i arbetslivet i sitt utbud av utbildningar.

Universiteten blir färre till antalet i samband med lagreformen. Dessutom pågår en omfattande utveckling av hela högskoleväsendets strukturer. Genom dessa ändringar skapas ett nät av finländska universitet som är starkare, mångsidigare och självständigare än tidigare och som är en viktig del av det offentliga utbildnings-, forsknings- och innovationssystemet. Universiteten svarar också för innovationssystemets förnyelseförmåga genom att utbilda experter, forskare och konsultövare för behoven i arbetslivet.

Genom universitetsstyrelsernas sammansättning vill man betona samverkan mellan universitetet och det övriga samhället och en samhällelig förankring när det gäller utvecklandet av universitetens verksamhet.

Regionala konsekvenser

Universitetsväsendet är också i fortsättningen regionalt täckande och dess genomslagskraft i regionerna förstärks i och med att kvaliteten på utbildningen höjs och forskningen blir resultatrikare. Intensifieringen av högskolenätet och de strukturella reformerna skapar förutsättningar för en mera målinriktad verksamhet och ett samarbete mellan olika aktörer. Valet av prioriteringsområden och högskolorelaterade profiler bidrar till ett naturligt samarbete mellan högskolorna samt till samarbete mellan andra offentliga och privata organisationer och organisationer inom den tredje sektorn. Den samhälleliga samverkan går i båda riktningarna. Den strategiskt beredda helheten av universitetens forsknings- och utbildningsverksamhet, som beaktar omvärlden och är baserad på styrkor, ger områdena förutsättningar att lyckas på

den allt mer globala och konkurrensutsatta marknaden.

Då högskolenätet intensifieras är det mycket viktigt att stärka kunskapsöverföringen i regionerna. Då utbildningsutbudet för unga minskar bör man inom utbildningen betona utvecklandet av flexibla vuxenutbildningssystem, med vilka målen för ett livslångt lärande stöds och man skapar förutsättningar för uppdatering och förnyande av kunskap vid sidan om arbetslivet. Universitetsutbildningen baserar sig också i fortsättningen på forskningsarbete och den vetenskapliga kompetensen inom forsknings- och innovationssamhället. I en modern högskoleutbildning är det nödvändigt att beakta det omgivande samhällets behov, och utöver den forskningsbaserade utbildningen är det viktigt att undervisa och lära sig också andra kunskaper som är centrala i arbetslivet. Det allt intensivare samarbetet mellan universiteten och arbetslivet skapar förutsättningar för att arbetslivet ska ges större relevans i utbildningen. I den verksamhet som utövas av universitetscentren i nätverksform har utgångspunkten varit att bemöta behov inom arbetslivet och olika områden, och i ljuset av de bedömningar som gjorts har deras regionala effektivitet varit betydande. Universiteten och yrkeshögskolorna har också andra former av regionsamarbete som uppkommit genom gemensamma centrala behov samt betydande samfinansierad verksamhet med andra aktörer inom området. Olika regionala och riksomfattande nätverk som beaktar organisationernas uppgifter och resurser används som en del av högskolornas normala verksamhet.

Konsekvenser för högskoleväsendet som helhet

Finlands högskoleväsende utgörs också i fortsättningen av universitet och yrkeshögskolor. Båda sektorerna har sin egen uppgift och egen profil. Högskolornas strategiska val som kompletterar varandra samt verksamhetsmodellerna som baserar sig på bestämmelser främjar ett brett utnyttjande av forskningen och undervisningen i samhället samt en etablering av det omgivande samhällets påverkningsmekanismer också vid uni-

versiteten. Lagförslaget syftar inte till att ändra det inbördes förhållandet mellan universiteten och yrkeshögskolorna.

Också då universitetens rättsliga ställning ändras, är det viktigt att universiteten och yrkeshögskolorna samarbetar för att i synnerhet regionalt bilda starkare högskolehelheter och effektivisera den regionala genomslagskraften. En oundviklig förutsättning för högskolornas strategiarbete är en sektorbaserad och regional gemensam granskning i syfte att kartlägga onödiga överlappningar och tillfredsställa kunskapsbehoven. Högskolornas gemensamma helheter kan vara konsortier, koncerner eller andra strategiska sammanslutningar där universiteten och yrkeshögskolorna har en roll enligt sin egen uppgift. Genom en ändring av universitetets rättsliga ställning kan det regionala samarbetet mellan två högskolesektorer stödas för att öka samhällelig och regional samverkan och genomslagskraft.

Konsekvenser för företag

I jämförelse med det europeiska högskolefältet har Finland ett välfungerande forskningssamarbete mellan universiteten och företagen. Högskolornas intensiva samarbete inom forskning och innovationsverksamhet med arbetslivet, företagen och andra centrala aktörer inom innovationssystemet får nya slags verksamhetsmöjligheter då universiteten får status som juridisk person. Ett bra exempel är de strategiska center (SHOK) som bildats av företag, universitetens fonder och andra aktörer inom innovationssystemet. Också det att de olika aktörerna inom innovationssystemet har gemensamma campusområden verkar vara en lyckad lösning. På en mindre skala erbjuder t.ex. universitetens och forskningsinstitutionernas gemensamma professurer samt professurer som finansieras av företag och andra sammanslutningar mera omfattande möjligheter till en ändamålsenlig användning av resurserna.

Genom det regionala utbildningsutbudet och forskningskunnandet skapas en grogrund för företagsverksamhet i regionerna som indirekt stöder sysselsättningen av personer i arbetsför ålder, uppkomsten av tillväxtområden och nyetableringen av företag i regionen

samt förnyandet av ett konkurrenskraftigt näringsliv i regionen. Detta kommer att vara av stor betydelse i synnerhet för de små och medelstora företagen som har liten egen forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Genom att förutsättningarna för verksamheten stärks kan universiteten bättre än tidigare beakta genomslagskraften i sin verksamhet vid sidan om de riksomfattande högskolepolitiska och vetenskapspolitiska målsättningarna. Genom de privata kapitalinvesteringarna stärks samarbetet mellan universiteten och företagen. Traditionellt har universiteten i Finland ett välfungerande företagssamarbete inom forskningen. Andra samhällseliga aktörer förbinder sig allt mer till forskningsutbildningens mål och förverkligande inom forskarskolor i anslutning till universitetsreformen, då t.ex. företagen ser betydelsen av forskningsresultat och sakkunniga på kort sikt även som sin egen fördel.

Ordnandet av offentliga forsknings- och innovationstjänster som ett samarbete mellan högskolorna är också för den nya typen av universitet en oundviklig förutsättning för licenseringen av nyttjanderätter till forskningsresultaten och försäljning av dem till aktörer som kan dra nytta av dem. Förutom offentliga tjänster behövs också enskilda aktörer, vilka som universitetens strategiska samarbetspartner främjar en vidareförädling av innovativa forskningsresultat vid universiteten och en övergång till företagens processer, produkter eller tjänster.

När universitetet bedriver affärsverksamhet annat än i form av en separat bokföringskyldig enhet, ska resultaten av affärsverksamheten enligt lagförslaget presenteras i noterna till bokslutet separat för varje verksamhet i form av en resultaträkning. På detta sätt vill man inverka på att universitetens ekonomiska verksamhet följer EU-reglerna för konkurrens och statsunderstöd och inte snedvrider marknaden. Den finansiering som staten anvisar universiteten gäller de offentliga uppgifterna. EG-domstolen har ansett att upprätthållandet av ett offentligt utbildningssystem är statens utbildningspolitiska skyldighet, och staten bedriver inte verksamhet i syfte att uppnå ekonomisk fördel t.ex. genom att upprätthålla universitetet.

Universitetens status som juridiska personer ger dem flexiblare möjligheter till samarbete med näringslivet. Också i fortsättningen kommer forskning som medfinansieras av näringslivet att utgöra en viktig del av forskningsverksamheten vid universiteten. Dessutom kan forskningsarbeten på beställning av näringslivet eller det övriga samhället och tillhandahållande av olika konsulttjänster samt annat samarbete med företagen genomföras mer effektivt när universitetet är en juridisk person än om det är ett ämbetsverk.

Konsekvenser med avseende på de studerandes ställning

Utbildning som leder till en examen ska enligt propositionen alltså vara avgiftsfri. Avsikten är att utöka den internationella verksamheten och möjligheterna på den internationella utbildningsmarknaden genom ett försök med terminsavgifter för studerande från länder utanför EES. Det regionalt täckande nätet av universitet säkerställer också i fortsättningen tillgången på universitetsutbildning i hela landet. I universiteten som är offentlighetsrättsliga inrättningar bevarar de studerande sin representation i universitetens högsta organ. Genom en precisering av regeln om en enda studieplats förbättras de studerandes rättsskydd. Genom satsningen på utbildningens kvalitet vill man att den finländska universitetsutbildningen blir internationellt konkurrenskraftigare.

Konsekvenser med avseende på personalens ställning

Ändringen av universitetens rättsliga status innebär att personalens anställningsförhållande vid alla universitet ändras från tjänsteförhållande till arbetsavtalsförhållande och att arbetsgivarens förhandlingsrätt överförs till universiteten. Universiteten har i fortsättningen en betydligt större frihet när det gäller personalpolitik. Ändringen av anställningsförhållandet ansluter sig å ena sidan till att universiteten lösgörs från staten, och å andra sidan till målet att förbättra universitetens konkurrenskraft när det gäller att rekrytera inhemska och utländska kunniga personal. I och

med att universiteten övertar arbetsgivaruppgifterna är personalpolitiken inte längre bunden till den allmänna personalpolitik som tillämpas vid statens ämbetsverk. Eftersom tjänsteförhållandena ändras till arbetsavtalsförhållanden blir det också möjligt att vid behov tillämpa en flexiblare och mer individualiserad personalpolitik och ge de anställda möjlighet att förhandla om arbetsavtalets innehåll.

Lagstiftningen om tjänsteförhållanden och arbetsavtalsförhållanden har i dag relativt likadant innehåll. I båda dessa anställningsförhållanden är utgångspunkten ett permanent anställningsförhållande och uppsägningsgrunderna är så gott som likadana. Både tjänstemän och personal i arbetsavtalsförhållande måste följa arbetslednings- och övervakningsbestämmelserna. I båda typerna av anställningsförhållanden kan samma lönesystem användas, och till båda hänför sig ett tjänstekollektivavtal eller kollektivavtal som förhandlas fram mellan organisationerna. I kollektivavtalen kan man avtala om samma frågor som i tjänstekollektivavtalen.

Innehållet i lagstiftningen om tjänsteförhållanden och arbetsavtalsförhållanden skiljer sig främst på följande sätt: Ett tjänsteförhållande inleds då en myndighet ensidigt förordnar någon till uppgifter som bestäms av myndigheten, medan ett arbetsavtalsförhållande inleds genom ett avtal mellan arbetstägaren och arbetsgivaren, där också arbetstägaren har möjlighet att förhandla och påverka innehållet i sina uppgifter. Ordinarie tjänster kan endast inrättas inom ramen för det anslag som anvisats i budgetpropositionen, medan ordinarie arbetsavtalsförhållanden kan inrättas om arbetsgivarens totala ekonomiska situation tillåter. Olagliga visstidsanställningar leder till ersättningsskyldighet om det är fråga om ett tjänsteförhållande, medan motsvarande arbetsavtalsförhållanden anses som ordinarie arbetsavtalsförhållanden. Ett tjänsteförhållande som sagts upp olagligt fortgår utan avbrott. Ett arbetsavtalsförhållande som sagts upp olagligt berättigar till ersättning. Tvister mellan en tjänsteman och staten som gäller tjänsteförhållandet behandlas i förvaltningsdomstolen, medan tvister mellan en arbetstägare och en arbetsgivare som gäller ar-

betsavtalsförhållandet behandlas i en allmän underrätt.

Konsekvenser för jämställdheten mellan kön

Förnyandet av universitetens ekonomiska och administrativa ställning har inga direkta konsekvenser för intagningen av studerande. Av universitetsstuderandena var 54 procent kvinnor år 2007. Av dem som samma år avlagt högre högskolexamen var 60 procent kvinnor, medan andelen kvinnor av dem som avlagt doktorsexamen var 51 procent. Inom många områden har fler examina avlagts av kvinnor än av män. Inom vissa utbildningsområden, såsom teknik, är kvinnornas andel dock fortfarande mindre än männens. Delvis beror detta på de ämnesval som gymnasieeleverna gör. Idag finns inga könskvoter för intagningen av studerande till universiteten. Någon könskvotering föreslås inte heller i lagförslaget. Enligt lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) gäller skyldigheten att förverkliga jämställdhet vid utbildning och undervisning även universiteten.

Av universitetens undervisnings- och forskningspersonal är 42 procent kvinnor. Kvinnornas andel av visstidsanställda är 50 procent av hela personalen och 44 procent av undervisnings- och forskningspersonalen. I professorskåren är kvinnorna i tydlig minoritet. Av professorerna var 24 procent kvinnor år 2007. Då de stora åldersklasserna går i pension kan det medföra att kvinnornas andel av professorskåren ökar, eftersom kvinnorna i allmänhet har en högre utbildningsnivå än männen och kvinnorna för närvarande utgör 42 procent av forskarna. Anställningsformen kan inte anses ha direkta konsekvenser för jämställdheten mellan könen, eftersom jämställdhetslagen och dess rättsmedel gäller båda formerna av anställningsförhållande. Likaså är också de vanligaste förbudet mot diskriminering till innehållet likadana i tjänsteförhållanden och arbetsavtalsförhållanden.

Som självständiga offentligrättsliga inrättningar som utövar offentlig makt ska universiteten iakta bestämmelsen om jämn representation i 4 a § 2 mom. i jämställdhetslagen samt bestämmelsen i 4 a § 3 mom. om hur kandidater ska utses. Universitetssamfundets

medlemmar i styrelsen utses av grupperna i universitetssamfundet inom sig. Eftersom de olika universitetssamfundens representanter utses genom val, kan bestämmelsen i jämställdhetslagen om jämn representation inte tillämpas på dem. Varje grupp i universitetssamfundet bör dock i mån av möjlighet se till att det finns både kvinnor och män bland de kandidater som ställs upp.

Då stiftelseuniversitetens styrelse utses ska bestämmelsen om jämn representation i 4 a § 2 mom. i jämställdhetslagen beaktas. Då olika instanser i detta sammanhang ombeds att nominera kandidater till universitetets styrelse, ska de som utnämner kandidater i enlighet med 4 a § 3 mom. i jämställdhetslagen i mån av möjlighet föreslå både en kvinna och en man för varje post.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Undervisningsministeriet kallade den 1 december 2005 förvaltningsrådet Niilo Jääskinen och professor Jorma Rantanen till utredningsmän med uppgift att göra en utredning om en reform av universitetens ekonomiska och administrativa ställning. Till uppgiften hörde att granska alternativa sätt att stärka universitetens ekonomiska befogenheter på kort sikt och på lång sikt, samt att utifrån det alternativ som väljs utarbeta ett förslag till hur universitetens ekonomiska befogenheter kan stärkas så att statens styrning av högskole- och vetenskapspolitiken kan genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Till uppgifterna hörde vidare att ge förslag till en reform av universitetens ledning och förvaltning så att förutsättningarna för den interna ledningen stärks, samt förslag till nödvändig lagstiftning och andra åtgärder. I sin mellanrapport den 11 maj 2006 konstaterade utredningsmännen att det på kort sikt är möjligt att utvidga universitetens ekonomiska autonomi genom att ge samtliga universitet möjlighet att bedriva fondeekonomi och att skapa förutsättningar för affärslogik inom universitetens fondeekonomi, genom att göra den ekonomiska och administrativa styrningen vid universiteten tydligare och enklare samt genom att

öka universitetens befogenheter när det gäller att fastställa anställningsvillkoren för personalen i tjänsteförhållande (Revidering av universitetens ekonomiska och administrativa ställning, mellanrapport. Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:14). Med mellanrapporten som grund bereddes en ändring av universitetslagen som trädde i kraft fr.o.m. ingången av 2007 (1453/2006, RP 256/2006 rd), i vilken universiteten gavs möjlighet att utanför statens budgetekonomi inneha egendom samt status som juridisk person i anslutning till detta (universitetsfonderna), dock utan att universitetens ställning som räkenskapsverk i statens budgetekonomi ändrades.

Utredningsmännen gav ett förslag rörande stärkandet av universitetens ekonomiska befogenheter den 29 december 2006 (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:2). Utredningsmännen föreslog att universiteten blir ekonomiskt och administrativt självständiga juridiska personer, vilket innebär att de frigörs från den juridiska person som staten utgör och från statens budgetekonomi. Utredningsmännen föreslog att universitetens förvaltning indelas i en direktion och ett konsistorium samt en verkställande ledning, och att universitetets direktion utser rektorn. Utredningsmännen föreslog vidare att anställningsförhållandet för universitetens personal ändras från tjänsteförhållande till arbetsavtalsförhållande.

Den 27 oktober 2006 tillsatte undervisningsministeriet tre planeringsgrupper på basis av föreslagen till projekt för strukturell utveckling av universiteten. Planeringsgrupperna hade till uppgift att utarbeta förslag till en så omfattande gemensam struktur som möjligt för verksamheterna vid Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan (innovationsuniversitetsprojektet), och för Kuopio universitet och Joensuu universitet och Åbo universitet och Åbo handelshögskola. Planeringsgrupperna föreslog att Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan slås ihop till ett universitet med en privaträttslig stiftelse som huvudman (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

2007:16), att Kuopio universitet och Joensuu universitet tillsammans bildar ett federativt universitet (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:15) samt att det grundas ett gemensamt universitetskonsortium för Åbo universitet och Åbo handelshögskola (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:14).

Statsminister Matti Vanhanens II regering skrev in förstärkandet av universitetens ekonomiska autonomi i sitt program. I regeringsprogrammet konstateras att universitetens ekonomiska autonomi utökas genom att universiteten kan driva sin verksamhet som offentligrättsliga juridiska personer eller privaträttsliga stiftelser. Samtidigt reformeras universitetens förvaltning och beslutsfattande. I regeringsprogrammet konstateras också att det införs möjlighet att ordna utbildningsutbildning som riktar sig till studerande från andra länder, och att det inleds ett försök med avgifter, enligt vilket universiteten och högskolorna kan ansöka om tillstånd att i vissa magisterprogram ta ut en avgift av studerande som kommer från länder utanför EU/EES-området. Till försöket ansluter sig enligt regeringsprogrammet ett stipendiesystem för mindre bemedlade utländska studenter.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet och i nära samarbete med universiteten, de studerande och personalen vid universiteten samt finansministeriet. För att genomföra regeringsprogrammets målsättningar tillsatte undervisningsministeriet den 30 maj 2007 en intern arbetsgrupp som hade till uppgift att utarbeta en regeringsproposition med förslag till en totalrevidering av universitetslagstiftningen och ett förslag till omorganisering av styrningen och finansieringen av universiteten. Arbetsgruppens arbete har följts och styrts av en styrgrupp med representanter för universiteten och de studerande. För att förmedla information om de ändringar som gäller universitetens ställning till de anställda har det dessutom funnits en personalgrupp med representanter från Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf och Ylio-

pistojen ja tutkimusalan henkilöstöliitto – Universitetens och forskningssektorns personalförbund YHL ry. För genomförandet av innovationsuniversitetsprojektet har det dessutom funnits ett separat beredningsprojekt med en bredbasig ledningsgrupp.

Universitetsreformen har under beredningen flera gånger behandlats i regeringens aftonskola, regeringens kulturpolitiska ministerarbetsgrupp och i finanspolitiska ministerutskottet. Universitetsreformens riktlinjer presenterades för högskolornas ledning i ett seminarium hösten 2007, och därefter ordnades en omfattande remissrunda. Under beredningen har reformen dessutom behandlats i flera seminarier.

5.2 Utlåtanden och hur de har beaktats

Utkastet till regeringsproposition sändes på en omfattande remissrunda och publicerades på undervisningsministeriets webbsidor den 14 augusti 2008. Sammanlagt erhöles yttranden från 160 remissinstanser. Ett sammandrag av yttrandena har publicerats på undervisningsministeriets webbsidor.

Största delen av remissinstanserna ansåg att målen med och utgångspunkterna för lagreformen i sig är korrekta och att reformen är nödvändig. Nästan i alla paragrafer i lagförslaget föreslogs dock många ändringar som ofta också gick i olika riktningar. Många universitet konstaterade att universitetslagen borde vara en ramlag som är mera allmänt utformad än den föreslagna lagen och låter universiteten själva avgöra fler frågor.

Ett flertal remissinstanser föreslog att det till 2 § skulle fogas en bestämmelse om att det är universitetens uppgift att främja principen om livslångt lärande. Till denna del har lagförslaget kompletterats efter remissrundan. I några yttranden föreslogs det dessutom att anordnande av den öppna universitetsutbildningen och fortbildningen skulle bli en lagstadgad obligatorisk uppgift. Största delen av de instanser som föreslagit de nämnda funktionerna som universitetens uppgift ansåg i sitt yttrande att den föreslagna uppgiftsökningen kräver betydande tilläggsfinansiering för universitetens omkostnader. I den fortsatta beredningen av lagen har det dock inte ansetts motiverat att lagen kompletteras i

fråga om den öppna universitetsundervisningen och fortbildningen, eftersom den öppna universitetsundervisningen redan nu är en mycket omfattande verksamhet. Fortbildningen är ett serviceutbud som baseras på efterfrågan och inte kan finansieras med den basfinansiering som anvisas universiteten. Både den öppna universitetsundervisningen och universitetens fortbildning ingår i de frågor som ska beredas i totalreformen av den yrkesinriktade vuxenutbildningen.

Många remissinstanser föreslog också att universitetscentren och finansieringen av dem ska tas in i lagen. Universiteten tog inte ställning till saken i någon större utsträckning eller konstaterade att organiseringen hör till självstyrelsen. Universitetscentren nämns som en form av samarbete i 24 §.

Bestämmelsen i 10 § i lagförslaget om att utbildningsprogrammet är avgiftsbelagt för medborgare i stater utanför EU och EES-området delade remissinstansernas åsikter. Studerandeorganisationerna motsatte sig försöket. Flera remissinstanser förutsatte att klara kriterier skulle ställas för utvärderingen av försöket redan innan försöket inleds. Många universitet ansåg att försöket är alltför smalt och förfarandet inte tillräckligt flexibelt. De föreslog därför att beslut om eventuella avgiftsbelagda program skulle fattas i resultatavtalsförhandlingar mellan undervisningsministeriet och universiteten. Villmanstrands tekniska universitet, Centralhandelskammaren och Finlands Näringsliv övervägde om studier borde vara avgiftsbelagda i större omfattning.

När det gäller sammansättningen av de offentlighetsrättsliga universitetens styrelse hade universiteten olika åsikter. Majoriteten godkände den sammansättning som föreslogs i utkastet, där hälften av styrelsemedlemmarna ska vara personer som inte hör till universitetssamfundet eftersom universitetet själv väljer de utomstående medlemmarna. Tammerfors universitet och Jyväskylä universitet föreslog friare bestämmelser om medlemmar som inte hör till styrelsen och deras antal. Åbo universitet, Lapplands universitet och Åbo Akademi ansåg det föreslagna antalet utomstående medlemmar vara problematiskt. Åbo handelshögskola, Villmanstrands tekniska universitet och Finlands studentkårers

förbund föreslog att universitetets interna grupper borde utgöra majoritet i styrelsen. Också de flesta personalorganisationer understödde tanke om en majoritet av interna medlemmar. Några remissinstanser föreslog att rektorn skulle vara styrelsens ordförande.

Majoriteten av remissinstanserna ansåg att lagförslagets bestämmelse om fullmäktige inte är ändamålsenlig och föreslog att detta organs uppgift, dvs. beslut om ansvarsfrihet för styrelsen, överförs på universitetskollegiet. De flesta remissinstanser påpekade att universitetets styrelse borde vara ansvarig inför kollegiet och ha kollegiets förtroende. Flera universitet föreslog att universitetskollegiet också ska utse universitetssamfundets representanter i styrelsen. På basis av remissrundan slopades paragrafen om fullmäktige i lagförslaget. I kapitlet om organisation gjordes också vissa andra preciseringar för att garantera jämvikten mellan universitetens organ.

Alla centrala remissinstanser engagerade sig i personalens ställning. Personalorganisationerna föreslog att tjänsteförhållandet skulle fortsätta vara den huvudsakliga anställningsformen. Detta motiverades med att utövning av offentlig makt ansågs kräva ett tjänsteförhållande enligt grundlagen. Dessutom framhöll flera remissinstanser att garantandet av den vetenskapliga friheten förutsätter ett tjänsteförhållande. Flera remissinstanser konstaterade också att ändringen av personalens ställning borde motiveras i mera omfattande grad och att motiveringen bör granska bl.a. tjänsteansvarsfrågor och anställningsförhållandets karaktär ur grundlagens synvinkel. Personalorganisationerna understödde inte heller definitionen av grunderna för ett visstidsförhållande på det sätt som presenterades i det utkast som var på remiss. Dessutom betonade personalorganisationerna och andra centrala remissinstanser att man i övergångsskedet måste garantera personalens förmåner och möjliggöra att personalen överförs som gamla arbetstagare till den nya typen av universitet. Utgående från de yttranden som inkommit kompletterades lagförslaget så att en bestämmelse om straffrättsligt tjänsteansvar fogades till kapitel 4 om personalen. Ur bestämmelsen om personalens anställningsförhållande slopades det 2

mom. om grunderna för visstidsanställdas arbetsavtalsförhållanden som fanns i remissutkastet. Dessutom kompletterades motiveringen till bestämmelsen för att klargöra omständigheter som i yttrandena konstaterats vara oklara.

Personalorganisationerna och flera andra remissinstanser föreslår att bestämmelser om personalens behörighetskrav fortfarande ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Professorsförbundet motsatte sig att förfarandet med tillsättning av professurer genom kallelse lindras, medan många universitet understödde förslaget. Också i den fortsatta beredningen av lagen har det ansetts ändamålsenligt att personalens behörighetsvillkor i fortsättningen bestäms i en instruktion. Bestämmelsen om förfarandet med kallelse har justerats.

Bestämmelserna i 5 kap. om studerande har kompletterats i viss mån efter remissrundan. Bestämmelsen om mottagande av en studieplats har kompletterats med en definition av begreppet termin. Bestämmelsen om bedömning av studieprestationer har kompletterats med bestämmelser ur universitetsförordningen om förfarandet vid bedömning och tillgodoräknande av studier. Dessutom har bestämmelsen om disciplinära åtgärder justerats utgående från justitieministeriets yttrande. Under remissrundan fästes också uppmärksamhet vid utredandet av vilken ställning studerande inom påbyggnadsstudier ska ha inom universitetssamfundet. Med anledning av detta har motiveringen till 4 § i lagförslaget preciserats.

Merparten av remissinstanserna betonade att det för ett lyckat genomförande av universitetsreformen krävs att tillräckliga ekonomiska verksamhetsförutsättningar garanteras. Utgående från de yttranden som inkommit omarbetades 6 kap. i lagförslaget. Efter det begärde undervisningsministeriet utlåtanden om de lag- och förordningsparagrafer som hänför sig till styrningen och finansieringen av universiteten samt om promemorian om universitetens styrnings- och finansieringspraxis. Inom den angivna tidsfristen gav 29 instanser sitt yttrande.

Utlåtanden begärdes av universiteten, Finlands studentkårers förbund rf, finansministeriet och justitieministeriet. Utlåtanden erhöles

av alla universitet och av finansministeriet. Dessutom gavs ett utlåtande av Professorsförbundet, Finlands Ekonomförbund SEFERf, Löntagarorganisationen Pardia rf, Yliopistojen ja tutkimusalan henkilöstöliitto – Universitetens och forskningssektorns personalförbund YHL ry, Tieteentekijöiden liitto – Forskarförbundet ry, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf, Teknikens Akademiikerförbund TEK, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene – Rådet för Yrkehögskolornas Rektorer Arene ry och Finlands universitetscenter. Utkasten har funnits tillgängliga på undervisningsministeriets webbsidor för alla intresserade.

Största delen av remissinstanserna ansåg att de föreslagna ändringarna i universitetens styrningssystem är befogade och att de skapar goda förutsättningar för en för universiteten nödvändig långsiktighet och förutsägbarhet i verksamheten. De ansåg att i synnerhet den längre avtalsperioden och den partiella lindringen av styrningsprocessen är positiva förändringar. Genom detta såg man en positiv inverkan i form av betoning och förstärkning av universitetens eget strategiska tänkande.

Merparten av remissinstanserna ansåg att finansieringsmodellen i huvudsak går i rätt riktning och att den stöder förverkligandet av de möjligheter till ändring som totalreformen av universitetslagen för med sig. Det ansågs viktigt att finna balans mellan förändringskänslighet och stabilitet, vilket bättre möjliggör ändringar i strukturerna och omorganiseringar av verksamheten.

I styrningsprocessen och finansieringsmodellen ansågs strävandena efter kvalitativ granskning gå i rätt riktning, även om en del av remissinstanserna ansåg att åtgärderna är otillräckliga. Under den fortsatta utvecklingen av indikatorer för styrningen och finansieringsmodellen betonades att andelen faktorer som baserar sig på kvalitet ska ytterligare ökas i relation till de kvantitativa faktorerna.

Remissinstanserna stöder i omfattande grad en årlig höjning av finansieringen som åtminstone motsvarar höjningen av kostnadsnivån (universitetsindex). Enligt finansministeriets åsikt bör dock de allmänna målen för förbättrandet av verksamhetens effektivitet och ökningen av produktiviteten beaktas i

grunderna för fastställandet av den statliga finansieringen. Därför bör man fram till år 2015 dra av en särskilt bestämd procentandel av det årliga indexjusteringsbeloppet, vilken till sin storlek motsvarar de mål som ställs för förbättringen av produktiviteten vid statsförvaltningens ämbetsverk och inrättningar.

Enligt finansministeriet bör direkta bestämmelser om åtminstone de centrala principerna för fastställandet av finansieringen samt fördelningen ingå i universitetslagen. Till andra delar kan bestämmelser om grunderna för fastställandet av finansieringen utfärdas genom förordning av statsrådet, varvid det inte behövs något särskilt beslut av undervisningsministeriet om beräkningskriterierna.

Majoriteten av remissinstanserna ansåg att det är positivt att den projektfinansiering som sker genom särskild resultatbaserad finansiering och ansökningsförfarande slopas.

Största delen av remissinstanserna såg det som ett av finansieringsmodellens centralaste mål att man sporrar till och uppnår en internationell kvalitetsnivå. Det förutsätts att jämförbarheten och tillförlitligheten hos uppgifter i vetenskapliga publikationer i anslutning till detta utvecklas med målet att öka betydelsen av publikationsuppgifter i finansieringsmodellen. Också inom den internationella rörligheten bör man inleda datainsamling om utbytesperioder på mindre än två veckor, så att man får en mera täckande bild av utbytenas omfattning vid olika universitet.

Det strategiska utvecklandet som helhet anses viktigt, men en särskild utmaning i samband med det är förutsägbarheten och genomskinligheten. Flera remissinstanser betonade att finansieringsmodellen genomskinlighet ska garanteras också i andra poster enligt prövning. Det anses viktigt att de indikatorer som inverkar på ett universitets finansiering kan tillämpas gemensamt på alla universitet. Det är önskvärt att universiteten får tillgång till preliminära beräkningar av statens finansiering redan före hösten 2009.

Största delen av remissinstanserna ansåg att det var positivt att flytta tyngdpunkten från antalet studerande och examensmål mot resultaten. En del av remissinstanserna skulle ha varit beredda att göra en ännu större förändring. Förhållandet mellan lägre och högre

högskoleexamina ansågs i allmänhet vara korrekt för övergångsskedet. Man understödde också förslaget om att slopa kostnadscoefficienterna i fråga om högre högskoleexamina, förutsatt att områdenas särdrag på annat sätt beaktas i tillräcklig utsträckning.

Förslaget om kalkylerad finansiering av övningsskolorna understöddes och merparten av remissinstanserna understödde också att verksamheten ska kopplas närmare samman med universitetens övriga verksamhet. Remissinstanserna betonade att finansieringsmodellen ska garantera tillräckliga resurser för praktik inom lärarutbildningen oberoende av hur praktiken genomförs.

Vad gäller detaljerna i finansieringsmodellen (prioriteringar, kriterier, definitioner) förekom dessutom ett stort antal ändringsförslag i olika riktningar.

Också i bestämmelserna om ändringssökande har det gjorts en del preciseringar i 10 kapitlet till följd av remissrundan. Förslaget om ett särskilt rättelseförfarande i fråga om beslut som gäller behörigheten att ansöka har slopats efter remissrundan. Eftersom man inte skulle hinna slutbehandla hela rättelseprocessen och besvärsvärförfarandet i anslutning till den före urvalsproven, ansåg man med stöd av utlåtandena att det inte är ändamålsenligt att ändra på den nuvarande situationen.

Paragrafen om Nationalbibliotekets direktion i Helsingfors universitets specialbestämmelser ändrades igen efter remissrundan så att den motsvarar den nu gällande bestämmelsen.

När det gäller lagen om införande av universitetslagen har bestämmelsen om studentkårerna ändrats på det sätt som föreslagits i Finlands studentkårers förbunds remissvar. Bestämmelserna om ändring av personalens anställningsförhållande och pensionsskyddet har preciserats utgående från remissvaren. Dessutom har en bestämmelse i anslutning till beaktandet av mervärdesskatt efter remissrundan tagits in i lagen om införande av universitetslagen.

I utlåtandena från universiteten och deras centrala intressegrupper samt de högsta laglighetsövervakarna behandlade man ingående förhållandet mellan utkastet till universitetslag och den självstyrelse som garanteras i 123 § i grundlagen. Flera remissinstanser

konstaterade att modellen med stiftelseuniversitet är en utmaning med tanke på den traditionella tolkningen av universitetets självstyrelse. Flera remissinstanser betonade att den tolkning av självstyrelsen som föreslås i utkastet inte får leda till att utomstående kan utse en egen representant också i offentligt-rättsliga universitet. Utgående från utlåtandena kompletterades lagförslaget också med en bestämmelse om stiftelseuniversitetets kollegiala förvaltningsorgan och 1 § i förslaget justerades. Dessutom har motiveringstexterna i regeringspropositionen kompletterats med avseende på ärendehelheten på basis av remissvaren.

Flera yrkeshögskolor och rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene föreslog att lagen ska innehålla en skyldighet till samarbete och att motiveringen ska kompletteras med en beskrivning av högskoleväsendet som helhet. De nämnda remissinstanserna och landskapsförbunden betonade behovet att behandla universiteten och yrkeshögskolorna jämlikt bl.a. i studentkårs- och finansieringsfrågor. Regeringens proposition har kompletterats efter remissrundan i fråga om bedömningen av effekter inom högskoleväsendet som helhet.

Remissvaren innehöll dessutom flera anmärkningar och ställningstaganden som gäller detaljer och som man i mån av möjlighet har beaktat i den slutliga utformningen av propositionen.

6 Samband med andra propositioner

I samband med regeringens proposition om en totalreform av universitetslagstiftningen är avsikten att också till Riksdagen överlämna regeringens proposition med förslag till lag om ändring och temporär ändring av yrkeshögskolelagen, eftersom det är ändamålsenligt att harmonisera vissa bestämmelser i yrkeshögskolelagen så att de motsvarar bestämmelserna i universitetslagen.

De förändringar i skattelagstiftningen som förändringarna i universitetens juridiska status föranleder avges i en särskild regeringsproposition.

Riksdagen godkände i december 2008 lagen om myndigheters sigill och stämplor (19/2009). Universitetens ändrade rättsliga status inverkar på behoven att reglera användningen av sigill och stämplor.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Universitetslagen

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Tillämpningsområde. Riksdagen ska också i fortsättningen besluta om antalet universitet genom lag. I 1 mom. finns en förteckning över alla universitet. Kuopio universitet och Joensuu universitet förenas och blir Östra Finlands universitet, och Åbo universitet och Åbo handelshögskola blir Åbo universitet. Nuvarande Helsingfors handelshögskola, Konstindustriella högskolan och Tekniska högskolan slås samman och bildar Aalto-universitetet.

Enligt 2 mom. ska universiteten i fortsättningen till sin rättsliga ställning vara av två slag, nämligen offentligrättsliga inrättningar eller stiftelser enligt lagen om stiftelser (109/1930). Stiftelsen för Aalto-högskolan som verkar under namnet Aalto-universitetet och TTY-stiftelsen som verkar under namnet Tammerfors tekniska universitet ska vara stiftelseuniversitet.

Universitetslagen ska tillämpas på stiftelseuniversiteten med vissa begränsningar. De viktigaste begränsningarna gäller de paragrafer där det föreskrivs om frågor som gäller offentligrättsliga inrättningar som är juridiska personer. Bestämmelser om den akademiska förvaltningen av stiftelseuniversiteten finns i den föreslagna lagens 23 och 24 §. Bestämmelser om den övriga förvaltningen av stiftelseuniversiteten ska i enlighet med lagen om stiftelser utfärdas i stiftelseuniversitetens stadgar. Stadgarnas innehåll beskrivs närmare i avsnitt 3.3. i den allmänna motiveringen. Bestämmelser om stiftelseuniversitetens ekonomi föreslås i lagen om stiftelser. Universitetslagens 58 § som gäller bokföring, lagens 59 § som gäller uppgifter om affärsverksamheten, lagens 60 § som gäller universitetskoncern samt lagens 63 § som gäller bokslutets offentlighet ska emellertid också tillämpas på stiftelseuniversiteten.

Lagen gäller alla universitet som hör till undervisningsministeriets ansvarsområde.

Den statliga finansieringen för de lagstadgade uppgifterna vid universiteten som hör till undervisningsministeriets ansvarsområde styrs via undervisningsministeriet och universitetens verksamhet övervakas genom undervisningsministeriets försorg. Undervisningsministeriet ansvarar för beredningen av lagar och andra författningar som gäller examina som avläggs vid de universitet som avses i lagen och för regleringen av universitetens verksamhet i övrigt.

Högskolesystemet i Finland omfattar förutom universiteten också de yrkeshögskolor som avses i yrkeshögskolelagen (351/2003). Högskoleexamina inom det militära området avläggs vid Försvarshögskolan som hör till försvarsministeriets förvaltningsområde. Bestämmelser om Försvarshögskolan finns i lagen om Försvarshögskolan (1121/2008). Försvarshögskolan lyder under kommandören för försvarsmakten. Dess interna organisation är militärisk, och studerandena lyder under militärt kommando. Försvarshögskolans huvuduppgift är att planera och ordna undervisning, som leder till de examina som krävs för officerstjänster inom försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet. Av dessa orsaker kan Försvarshögskolan inte helt jämföras med andra institutioner i Finland som tillhandahåller högsta utbildning och bedriver forskning som är förknippad med utbildningen. I fråga om examina jämföras Försvarshögskolan emellertid enligt förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998) med universiteten.

I de engelska namnen på samtliga universitet som avses i universitetslagen ska för enhetlighetens skull också i fortsättningen användas ordet *university*.

2 §. Uppgifter. Universitetens uppgifter kvarstår i huvudsak oförändrade. Universiteten har till uppgift att främja den fria forskningen och den vetenskapliga och konstnärliga bildningen, att meddela på forskning grundad högsta undervisning och att fostra de studerande till att tjäna fosterlandet och mänskligheten. Då universiteten fullgör dessa uppgifter ska de främja livslångt lärande, samverka med samhället samt främja forsk-

ningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället. Främjande av livslångt lärande, som har fogats till 1 mom., är inte en uppgift utan en princip för planeringen och ordnandet av studierna och undervisningen. I enlighet med detta ska universiteten när de ordnar undervisningen och utarbetar innehållet i examina beakta studerandenas olika utgångslägen och livssituationer och deras behov. Främjandet av livslångt lärande innebär en verksamhetskultur inom undervisningen och studiehandledningen som genomsyrar universitetsutbildningen i alla dess former. Enligt 4 § 2 mom. i den gällande universitetslagen ska universiteten eftersträva en ändamålsenlig arbetsfördelning. Även om en motsvarande bestämmelse saknas i lagförslaget, ska universiteten också i fortsättningen undvika onödig överlappande verksamhet och eftersträva lämpligt samarbete, t.ex. när uppdragsutbildning som leder till en examen planeras och ordnas. Bestämmelsen om säkerställande av antalet personer som behärskar svenska i 4 § 3 mom. i den gällande universitetslagen överförs till kapitlet om undervisning och forskning i den nya lagen.

Vidare föreslås att den gällande bestämmelsen om nivån på forskning, utbildning och undervisning i 4 § 4 mom. i den gällande universitetslagen ändras så, att det i stället för att hög internationell kvalitet ska nås föreskrivs att hög internationell nivå ska säkerställas. Samtidigt fogas ett omnämnande av konstnärlig verksamhet till bestämmelsen. Eftersom universiteten har till uppgift att se till att den vetenskapliga forskning som bedrivs vid universiteten iakttar goda forskningsetiska principer och god vetenskaplig sed, betonas också i denna bestämmelse att de ska beaktas på motsvarande sätt som i den gällande lagen. S.k. god vetenskaplig sed är utmärkande för tillförlitlig och seriös forskning. Brott mot god vetenskaplig sed t.ex. vid förvaringen av vetenskapligt material, rapporteringen av forskningsresultat och forskningsmetoder samt publicering kan leda till att kvaliteten sjunker.

3 §. *Självstyrelse.* I paragrafen föreskrivs om universitetens självstyrelse på motsvarande sätt som i den gällande universitetslagen. Självstyrelsen framgår av lagförslagets

6 § och i fråga om förvaltningen av bestämmelserna i 3 kap. och i synnerhet av bestämmelserna i 23 och 24 §. Enligt grundlagens 123 § 1 mom. har universiteten självstyrelse enligt vad som närmare bestäms genom lag. Självstyrelsens grundläggande betydelse är att trygga forskningens, konstens och den högsta utbildningens frihet inom de gränser som lagen ställer. Utöver trygandet av självstyrelsen introducerar lagförslaget en rättighet som är mer omfattande än självstyrelse, dvs. status som självständig juridisk person, och som gäller såväl de universitet som är offentligrättsliga inrättningar som de universitet som är stiftelser i enlighet med lagen om stiftelser. Enligt paragrafens 2 mom. ska universiteten ges tillfälle att avge utlåtande vid beredningen av lagstiftning som gäller dem. När universitetens rättsliga ställning ändras i samband med att de blir självständiga, från staten fristående juridiska personer, är det särskilt viktigt att deras rätt att framföra sin synpunkt vid beredningen av lagstiftning som gäller dem tryggas.

4 §. *Universitetssamfundet.* I paragrafen anges på motsvarande sätt som i den gällande lagen vilka persongrupper som hör till universitetssamfundet. Lärare och forskare benämns i paragrafen undervisnings- och forskningspersonal, vilket anses bättre beskriva deras uppgiftsområde inom universitetet. Till universitetssamfundet räknas samtliga studerande vid universitetet. De studerande representeras i beslutsfattandet inom universitetet av studentkåren. Till studentkåren hör på det sätt som närmare bestäms i förslaget 43 § alla studerande som har antagits till studier som leder till lägre eller högre högskoleexamen, samt andra studerande som studentkåren har godkänt som medlemmar.

5 §. *De offentligrättsliga universitetens rättsförmåga.* I paragrafen föreskrivs om de offentligrättsliga universitetens rättsförmåga. Universiteten är enligt förslaget självständiga juridiska personer och har alla de rättigheter och skyldigheter och det ansvar som en juridisk person har. Den enda specialbestämmelse som begränsar universitetets självständiga beslutanderätt i egenskap av juridisk person är att universiteten endast kan bedriva sådan affärsverksamhet som stöder fullgörandet av de uppgifter som det föreskrivs om i försla-

gets 2 §. Eftersom universiteten och deras verksamhet är sinsemellan olika, ska begränsningen av affärsverksamheten alltid granskas skilt för varje universitet. Universiteten har rätt att ta emot donations- och testamentsmedel av fysiska personer och både offentligrättsliga och privaträttsliga samfund. Universitetet fattar självständigt beslut i frågor som gäller förvaltningen av universitetets tillgångar och bestämmer självständigt hur avkastningen av tillgångarna (kapitalinkomsterna) ska användas. Användningen av tillgångarna styrs dock av eventuella föreskrifter och villkor som donatorn eller testatorn har meddelat, ifall universitetet beslutar att ta emot tillgångar som överläts på vissa villkor. Universitetet utför i eget namn rättshandlingar som gäller sådana tillgångar och för talan inför domstol och andra myndigheter. Universitetet svarar för sina förbindelser med sina egna medel och staten är inte ansvarig för dem.

Universiteten som är självständiga juridiska personer registreras i företags- och organisationsdatasystemet i enlighet med företags- och organisationsdatalagen (244/2001).

2 kap. Undervisning och forskning

6 §. Forskningens, konstens och undervisningens frihet. Bestämmelsen motsvarar gällande lagstiftning. Forskningens, konstens och undervisningens frihet garanteras också i grundlagens 16 § 3 mom. enligt vilken vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet är tryggad. Till vetenskapens frihet hör utövarens rätt att välja ämne och metoder för sin forskning. Vetenskapens inriktning ska i första hand bestämmas genom den vetenskapskritik som utövas inom vetenskaps-samfundet. Undervisningens frihet omfattar rätten att studera och inhämta kunskaper om frågor som intresserar var och en själv, och frihet att undervisa på det sätt som man själv väljer både i fråga om innehåll och metoder. Lärarna ska dock iaktta gällande lagstiftning och andra bestämmelser som gäller utbildningen och undervisningen. Med bestämmelser avses också sådana bestämmelser om ordnandet och genomförandet av undervisningen som universitetet meddelar personligen. Undervisningens offentlighet avser i re-

gel också annan undervisning än undervisning som ges i form av föreläsningar. Av grundad anledning kan möjligheten att följa undervisningen dock begränsas.

7 §. Examina och övrig utbildning samt examensstruktur. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll gällande lagstiftning. Liksom i den gällande universitetslagen finns det i fråga om examina endast en allmän bestämmelse i 1 mom. om vilka examina som kan avläggas vid universiteten. Vidare föreskrivs liksom i den gällande lagen att universiteten också kan ordna fortbildning och öppen universitetsundervisning.

I 2 mom. föreskrivs om universitetens examensstruktur i två steg. Med examensstruktur i två steg avses en examensstruktur där de studerande med gymnasiestudier eller annan motsvarande utbildning som grund först avlägger lägre högskoleexamen och därefter högre högskoleexamen. Studierna bygger också i fortsättningen på att den studerande i regel först måste avlägga lägre högskoleexamen eller ha en utbildning på motsvarande nivå innan han eller hon kan avlägga högre högskoleexamen. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan en utbildning som leder till högre högskoleexamen också inom de områden som föreskrivs genom förordning av statsrådet ordnas så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen, om det är ändamålsenligt med avseende på de yrkesmässiga kraven inom utbildningsområdet. Enligt statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004) som meddelats med stöd av den gällande universitetslagen och som enligt lagen om införande av den föreslagna universitetslagen fortsättningsvis ska gälla, kan universiteten inom det medicinska och odontologiska området ordna den utbildning som leder till högre högskoleexamen så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen.

Enligt den gällande bestämmelsen i universitetslagen kan universiteten ge en studerande rätt att avlägga studier som ingår i en högre högskoleexamen, fastän den studerande ännu inte har avlagt lägre högskoleexamen, om den studerande enligt universitetets bedömning har en utbildning som motsvarar lägre högskoleexamen. Universitetet kan t.ex. göra så i en situation där den studerande endast har litet kvar av studierna för lägre

högskoleexamen och fullgörandet av studier som hör till högre högskoleexamen är ändamålsenligt med tanke på studiernas framskridande. Förfarandet är möjligt också i fortsättningen utan en uttrycklig bestämmelse i lag, eftersom det i dessa fall är fråga om enstaka studier och inte en avvikelse från den examensstruktur som det föreskrivs om i 2 mom.

I 3 mom. ingår bestämmelser om bemyndigande som motsvarar bestämmelserna i den gällande lagen. Enligt bestämmelsen utfärdas närmare bestämmelser om examina som kan avläggas vid universiteten, målen för examina, studiernas uppläggning och andra grunder för studierna, samt vilka examina som kan avläggas vid de olika universiteten (utbildningsansvar) genom förordning av statsrådet. Genom förordning av statsrådet bestäms vilken ställning högskoleexamina som avläggs vid universiteten har i högskoleexamenssystemet. Genom förordning av undervisningsministeriet utfärdas på framställning av universiteten bestämmelser om den närmare fördelningen av utbildningsansvaret mellan universiteten, om specialiseringsutbildningarnas specialområden och utbildningsprogram, samt om vilka specialområden och utbildningsprogram som finns vid varje universitet.

Med stöd av bestämmelsen om bemyndigande som gäller den närmare fördelningen av utbildningsansvaret föreskrivs också i fortsättningen genom förordning av undervisningsministeriet om inom vilka områden, grupper av läroämnena och läroämnena universiteten kan ordna fördjupade studier inom vissa utbildningsområden. Genom förordning av undervisningsministeriet föreskrivs dessutom om fördelningen av uppgifter inom lärarutbildningen mellan universiteten. I regel gäller preciseringen av universitetets utbildningsansvar och fördelningen av uppgifter inom lärarutbildningen samma utbildningsområden, inom vilka det också för närvarande föreskrivs om precisering av utbildningsansvar och fördelningen av ansvaret för lärarutbildningen.

Med utfärdande av bestämmelser om universitetens utbildningsprogram avses att det genom förordning av undervisningsministeriet föreskrivs om vilka utbildningsprogram

som ska finnas inom vissa utbildningsområden. Om utbildningsprogram föreskrivs för närvarande inom bildkonst, konstindustri, teater, dans och musik samt inom det tekniskt-vetenskapliga området. Vidare avses också att det genom förordning av undervisningsministeriet föreskrivs om utbildningsprogram som bygger på lägre högskoleexamen och leder till högre högskoleexamen och för vilka ordnas separat antagning, dvs. magisterprogrammen.

Enligt 3 § i förslaget till lag om införande av universitetslagen ska följande förordningar fortsätta att gälla: statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004) som utfärdats med stöd av 7 § 3 mom. i den gällande universitetslagen, statsrådets förordning om specialveterinärexamen och rätten att vara verksam som specialveterinär (275/2000), förordningen om specialläkarexamen (678/1998), statsrådets förordning om specialtandläkarexamen (316/2003) samt undervisningsministeriets förordning om precisering av universitetens utbildningsansvar, universitetens utbildningsprogram och specialiseringsutbildningar (568/2005).

8 §. Undervisningens avgiftsfrihet. Enligt 1 mom. är undervisning som leder till högskoleexamen liksom för närvarande avgiftsfri. I motiveringen till bestämmelsen i 8 § om undervisningens avgiftsfrihet i den gällande universitetslagen konstaterades att utöver den egentliga undervisning som hör till examina så är också uppgifter som förutsätts eller som hör samman med den, såsom förhör, bedömningar, urvalsprov, nivåtest, handledning vid och granskning av lärdomsprov, studiehandledning, betyg över studieprestationer samt examensbetyg avgiftsfria (RP 263/1996 rd). Till den föreslagna paragrafen föreslås att det för tydlighetens skull fogas en bestämmelse enligt vilken urvalsproven i anslutning till antagningen av studerande är avgiftsfria.

Enligt 2 mom. ska det i fortsättningen med avvikelse från 1 mom. vara möjligt att förutsetta att den som söker till en utbildning som ges på ett främmande språk vid antagningen genomgår ett avgiftsbelagt test. Avsikten med bestämmelsen är att göra det möjligt använda internationella standardiserade test som t.ex. GRE eller GMAT vid antagningen av studerande. De nämnda testen är samma

för alla sökande och det är möjligt att delta i dem nästan var som helst i världen och universiteten kan därför använda testen som en likställd och jämförbar grund för sökande från olika länder.

Dessutom kan universiteten med stöd av 2 mom. ta ut avgifter för annan undervisning eller andra urvalsprov än sådana som leder till examen. Närmare bestämmelser om andra avgifter utfärdas genom förordning av statsrådet med iakttagande av vad som bestäms om offentligrättsliga prestationer i lagen om grunderna för avgifter till staten. På basis av bestämmelsen är det möjligt att ta ut avgifter för undervisningsmaterial. Om universitetet ger den studerande för personlig användning undervisningsmaterial eller redskap, utrustning, material eller annat som efter att studierna avslutats blir kvar hos den studerande, kan universitetet ta ut en avgift för dem enligt deras anskaffnings- eller produktionskostnader. Avgift får dock inte tas ut för redskap, maskiner, utrustning, skyddskläder, utrustning som det föreskrivs om i säkerhetsbestämmelser, material som hör till skolan och som används i undervisningen eller motsvarande läromedel som hör till den avgiftsfria undervisningen och som behövs för ordnandet av undervisningen.

Det föreslås att ett 3 mom. med de sedvanliga hänvisningsbestämmelserna om dröjsmålsranta och indrivning av avgifter fogas till paragrafen. Indrivning genom utsökning utan dom eller beslut är också ändamålsenligt ur den studerandes synvinkel eftersom kostnaderna för indrivningen av förfallna fordringar minskar i jämförelse med nuvarande förfarande.

9 §. Uppdragsutbildning. Bestämmelsen motsvarar till innehållet bestämmelsen om uppdragsutbildning i universitetslagen som trädde i kraft den 1 januari 2008 (1504/2007). En definition av uppdragsutbildning finns i bestämmelsens 1 mom. Till begreppet uppdragsutbildning ska höra att utbildningen ordnas för en grupp. Undervisning som leder till en högskoleexamen ska därmed inte kunna beställas för en enskild studerande. Det är dock inte ändamålsenligt att särskilt begränsa gruppens storlek, eftersom utbildning i vissa situationer behöver

och kan beställas bara för en liten specialgrupp.

Utbildningen kan beställas av finska staten, en medlemsstat i EU eller EES, en stat utanför EES, en internationell organisation, ett finskt eller utländskt offentligt samfund eller en finsk eller utländsk stiftelse eller privat sammanslutning. Beställare och finansär kan i ett typfall vara en utomeuropeisk stat som önskar utbilda en grupp av sina medborgare vid ett finskt universitet för en viss examen. Det ska också vara möjligt att ordna uppdragsutbildning i samband med utvecklingsbistånd eller något annat internationellt ekonomiskt bistånd så att finska staten, någon annan stat eller en internationell organisation står som beställare. Också ett privat företag, med hemort var som helst, ska kunna beställa utbildning åt sin personal som befinner sig utanför EU. Undervisning i form av uppdragsutbildning ska kunna ordnas såväl i Finland som utanför landet. Virtuella studier ska också kunna ingå i utbildningen. Uppdragsutbildning ska också kunna ordnas genom samarbete mellan universiteten. Universiteten bör därför noga överväga behovet av samarbete både vid organiseringen och vid marknadsföringen av uppdragsutbildningen.

I paragrafens 2 mom. definieras villkoren för att kunna delta i uppdragsutbildning och de deltagandes ställning. Ett universitet ska som uppdragsutbildning kunna ordna undervisning som leder till högskoleexamen (grund- eller påbyggnadsexamen) för andra än

1) medborgare i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EU-länder samt Island, Liechtenstein och Norge),

2) personer som enligt Europeiska gemenskapens lagstiftning jämställs med unionsmedborgare samt

3) personer som enligt ett avtal mellan EU och en annan stat jämställs med unionsmedborgare (Schweiz).

Avsikten är inte att man via uppdragsutbildning ska kunna avlägga en universitetsexamen där kraven är lägre än i normal examensundervisning. Det ska därför föreskrivas att bestämmelsen om högskolebehörighet i 34 § i universitetslagen ska tillämpas på dem som deltar i uppdragsutbildning. Bestämmelserna om disciplin ska också gälla studerande

som deltar i uppdragsutbildning. Dessa studerande ska också på normalt sätt ha rätt att söka ändring i universitetets beslut, t.ex. om bedömningen av studierna eller disciplin. Trots dessa rättigheter för de studerande gäller det att beakta att förhållandet mellan universitetet och beställaren är ett privaträttsligt avtalsförhållande.

Studerande som deltar i uppdragsutbildning ska med stöd av 1 § i lagen om studiestöd (65/1994) inte ha rätt till studiestöd, eftersom stöd endast beviljas en i Finland stadigvarande bosatt person som kommer från en stat utanför EES-området och som vistas i landet av någon annan orsak än studier, om han eller hon har beviljats kontinuerligt eller permanent uppehållstillstånd enligt 33 § i utlänningslagen.

Med stöd av 39 § i utlänningslagen (301/2004) förutsätts för att uppehållstillstånd skall beviljas att utlänningsförsörjning är tryggad och att den sökande för myndigheten företer en utredning om hur hans eller hennes försörjning tryggas i Finland. En förutsättning för att uppehållstillstånd för studier ska beviljas är enligt 46 § i utlänningslagen dessutom att utlänningsförsörjningen har en försäkring som beviljats av ett tillförlitligt och solitt bolag eller en tillförlitlig och solid inrättning. Utbildningens beställare ska i praktiken svara för den studerandes levnads-kostnader i Finland.

Den undervisning som ges som uppdragsutbildning ska enligt 3 mom. anknyta till sådan utbildning för grund- eller påbyggnads-examen som universitetet har examensrätt för. I den föreslagna bestämmelsen konstateras särskilt att den uppdragsutbildning som universitetet ordnar inte får inverka negativt på den utbildning för grund- eller påbyggnadsexamen som universitetet ger.

Universiteten ska själva kunna fastställa storleken på den avgift som tas ut för uppdragsutbildningen, men avgiften ska åtminstone täcka kostnaderna.

10 §. Avgift för utbildningsprogram. I enlighet med regeringsprogrammet föreslås i universitetslagen en tidsbunden bestämmelse enligt vilken det i enstaka utbildningsprogram på främmande språk som leder till högre högskoleexamen kan tas ut en avgift av studerande som kommer från länder utanför

EU/EES. Avsikten med försöket med terminsavgift är att det tillsammans med den uppdragsutbildning som riktar sig till andra länder bildar en helhet som är avsedd att förstärka högskolornas internationella verksamhet och skapa nya möjligheter att verka internationellt. Enligt 1 § i förslaget till lag om införande av universitetslagen ska bestämmelsen gälla fram till den 31 december 2014.

Försöket med terminsavgift gäller för universitetens del separata magisterprogram. Försöket kan enligt universitetets prövning omfatta alla program på främmande språk när de studerande rekryteras också från länder utanför EU och EES. Det föreslås att det i avtal mellan undervisningsministeriet och universiteten på framställning av universiteterna ska överenskommas om vilka utbildningsprogram avgifter får tas ut för, och bestämmelser om detta kan utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet. Avsikten är att i försöket primärt ska tas in utbildningsprogram som utarbetats inom ramen för internationellt samarbete samt utbildningsprogram som leder till gemensamma examina, såsom exempelvis Erasmus Mundus-programmen, där de studerande rekryteras också från länder utanför EU och EES. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att de utbildningsprogram som deltar i försöket företräder olika utbildningsområden, så att man under den tid försöket pågår kan få tillräckligt mångsidig erfarenhet av efterfrågan på avgiftsbelagd utbildning.

Högskolorna bestämmer storleken på den avgift som tas ut av studerande från länder utanför EU/EES i de program som omfattas av försöket. Denna modell ger högskolorna en möjlighet att snabbt och flexibelt reagera på förändringar på den internationella utbildningsmarknaden. Högskolorna kan också dra ekonomisk nytta av de program som är mest konkurrenskraftiga och attraktiva. Inkomsterna från de avgiftsbelagda programmen stannar hos högskolorna och minskar inte högskolornas basfinansiering.

Högskolorna ska utveckla ett stipendiesystem för sina avgiftsbelagda program som kan användas för att understöda begåvade utländska studerandes studier i Finland. Avsikten är inte att meddela detaljerade bestämmelser om ett stipendiesystem, utan universi-

teten kan själva skapa ett system på det sätt som de själva anser vara bäst. Ett stipendium kan enligt universitetets prövning täcka den studerandes terminsavgifter eller en del av dem, eller också helt eller delvis täcka den studerandes levnadskostnader under studietiden.

I stipendiesystemet inom ramen för Erasmus Mundus-programmet kan de stipendie-medel som styrs till den studerande administreras via ett samordnande universitet, varvid pengarna inte nödvändigtvis konkret går via det finländska partneruniversitetet. Trots detta ska också det stipendiesystem som ingår i Erasmus Mundus-programmet betraktas som ett stipendiesystem som avses i 1 mom.

Enligt förslaget ska bestämmelsen om avgiftsbelagd utbildning vara i kraft i fem år. Eftersom övergången till avgiftsbelagda utbildningsprogram är en betydande förändring bör dess konsekvenser bedömas omsorgsfullt. Avsikten är att under den tid försöket pågår utreda vilka verkningar en övergång till avgiftsbelagda program har för högskolornas internationella verksamhet, den finländska högskoleutbildningens dragningskraft och strömmarna av studerande samt kvaliteten på utbudet av utbildning som ges på främmande språk. Universiteten är enligt förslagets 48 § skyldiga att samla in och ge undervisningsministeriet de uppgifter som behövs för en uppföljning och utvärdering av systemet.

11 §. Undervisnings- och examensspråk. Enligt den gällande lagen är undervisnings- och examensspråken vid Helsingfors universitet, Tekniska högskolan, Bildkonstakademien, Sibelius-Akademien, Konstindustriella högskolan och Teaterhögskolan finska och svenska. Undervisnings- och examensspråket vid Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan samt Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet är svenska. Undervisnings- och examensspråket vid de övriga universiteten är finska. Enligt lagförslaget kvarstår universitetens undervisnings- och examensspråk oförändrade, och i fråga om de universitet som förenas i samband med universitetsreformen är undervisnings- och examensspråket vid de olika enheterna detsamma som före samgåendet. Aalto-universitetets undervisnings- och examens-

språk är alltså finska och svenska när det gäller det teknisk-vetenskapliga och konstindustriella utbildningsområdet och finska inom ekonomiska utbildningsområdet. Bestämmelsen förhindrar inte att det genomförs strukturella reformer vid Aalto-universitetet så länge som rätten att avlägga examen och studera på svenska bibehålls.

12 §. Utbildning av personer med kunskaper i svenska. Bestämmelsen syftar till att säkerställa att landets svenskspråkiga befolkning också i framtiden har tillgång till högskoleutbildning. För utbildningen av personer som kan svenska ansvarar enligt bestämmelsen de svenskspråkiga och tvåspråkiga universiteten.

Dessutom tillhandahåller Jyväskylä universitet, vars undervisnings- och examensspråk enligt 11 § är finska, som enda enhet inom det gymnastik- och idrottsvetenskapliga utbildningsområdet utbildning för ämneslärare i gymnastik med kunskaper i svenska.

3 kap. Organisation

13 §. Ett offentligt universitetsorgan. I paragrafen föreskrivs om de obligatoriska organen vid de offentligt universiteten, som är styrelsen, rektorn och universitetskollegiet. Enligt lagförslagets 65 § har Helsingfors universitet en kansler och enligt 74 § har också Åbo Akademi en kansler. Vid de övriga universiteten kan det i en instruktion vid behov beslutas om en kansler. I samband med att universiteten organiserar sig är det också möjligt att i en instruktion bestämma om andra organ.

14 §. Styrelsen för ett offentligt universitet. Enligt paragrafens 1 mom. är universitetets styrelse det högsta beslutande organet i ett offentligt universitet. I 2 mom. föreskrivs om styrelsens uppgifter. Till styrelsens uppgifter hör att besluta om en ändamålsenlig organisering av universitetets verksamhet, om verksamhetens art och om dess omfattning inom ramen för universitetets ekonomiska resurser. Till styrelsens uppgifter hör att godkänna instruktioner och andra motsvarande föreskrifter som gäller den allmänna organiseringen och avser förvaltningen av verksamheten samt förfarande-

na. Hur universitetet är organiserat och i vilken mån man tillämpar principerna för god förvaltning har stor betydelse när man vill säkerställa att en så stor andel som möjligt av de personalresurser och ekonomiska resurser som universitetet förfogar över kan koncentreras på universitetets primära uppgifter, dvs. forskning och undervisning. Till styrelsens uppgifter hör vidare att svara för förvaltningen och användningen av universitetets förmögenhet, om inte styrelsen har överfört befogenheten till rektorn. Med förvaltning av förmögenheten avses att styrelsen fattar beslut om skötseln av universitetets egendom. Besluten kan gälla exempelvis placering och försäljning av egendom och tryggnad av egendomen exempelvis genom försäkringar. Medan rektorn svarar för universitetets löpande ärenden har styrelsen för att verkställa dessa uppgifter också möjlighet att i ärenden av mindre betydelse överföra befogenheter som gäller egendomen till rektorn. Till styrelsens uppgifter hör också att svara för att tillsynen över bokföringen och medelsförvaltningen är ordnad. Detta innebär att man har fastställts förfaranden för ekonomiförvaltningen och att det finns ett system för intern övervakning. Till följd av universitetens ställning som självständiga juridiska personer betonas mer än tidigare bland styrelsens uppgifter beslutsfattandet i anslutning till den juridiska personens ekonomi och ekonomiförvaltning samt tillsynsskyldigheten i fråga om ekonomiförvaltningen. Ansvaret för att universitetets ekonomiska ställning är solid kräver också att universitetets styrelse ges en stark beslutanderätt.

Enligt 3 mom. har styrelsen dessutom till uppgift att anställa den ledande personal som är direkt underställd rektorn, om inte uppgiften har överförts till ett annat av universitetets organ. Bestämmelsen gör det möjligt för styrelsen att besluta om t.ex. överföring av sådana utnämningar direkt till rektorn, om styrelsen anser att överföringen är ändamålsenlig och stöder universitetets interna funktioner väl. Med ledande personal som är underställd rektorn avses de personer som innehar ledningsuppgifter inom universitetets allmänna förvaltning samt de personer till vars uppgifter det hör att leda och samordna hela universitetets verksamhet inom en viss

uppgiftshelhet. Till den ledande personalen kan hör förvaltningsdirektören, ekonomichefen och prorektor, och till uppgifterna hör bl.a. att utveckla och samordna forskningen vid hela universitetet.

15 §. *Sammansättningen av styrelsen för ett offentligt universitet.* I paragrafen föreslås att styrelsens sammansättning kan variera från sex till 14 medlemmar eftersom universitetet är olika stora. Hälften av medlemmarna utses bland de olika grupperna i universitetssamfundet. Universitetssamfundet består av universitetets personal och de studerande. Det finns två personalgrupper i universitetssamfundet, den ena gruppen är universitetets professorer och den andra gruppen består av den övriga undervisnings- och forskningspersonalen samt övrig personal. Till studentkåren, som representerar de studerande, hör på det sätt som närmare bestäms i förslagets 43 § alla studerande som har antagits till studier som leder till lägre och högre högskoleexamen, samt andra studerande som studentkåren har godkänt som medlemmar.

Hälften av styrelsemedlemmarna ska vara personer som inte hör till universitetssamfundet vid universitetet. Styrelsemedlemmarna som inte hör till universitetssamfundet ska företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde.

Universitetssamfundets medlemmar i styrelsen utses av grupperna i universitetssamfundet inom sig. Medlemmarna som inte hör till universitetssamfundet utses av universitetskollegiet. Universitetskollegiet ska vid valet av medlemmar beakta universitetets verksamhet och verksamhetens särdrag, och utifrån dem bedöma vilket mervärde en utomstående medlem kan tillföra universitetets verksamhet. Genom styrelsens sammansättning strävar man efter att i största möjliga omfattning engagera det övriga samhället och de övriga samhällsliga aktörerna så att de stöder universitetets verksamhet. På motsvarande sätt strävar man efter att stärka inbörden av universitetets verksamhet som verksamhet som är samhällslydande betydelsefull. Styrelsemedlemmarna som inte hör till universitetssamfundet stärker universitetets kontakter med det övriga samhället och ökar

påverkningsmöjligheterna t.ex. när det gäller styrelsens kontakter med statsmaktens företrädare. Styrelsens sammansättning syftar till att förhindra att beslutsfattandet går i baklås i interna konflikter inom universitetet. Också när det gäller ställningen som självständig juridisk person, i synnerhet en balanserad ekonomi och god egendomsförvaltning, kan man få tillgång till sakkunskap genom de externa styrelsemedlemmarna.

I paragrafen nämns de organ inom universitetssamfundet och medlemmar i universitetssamfundet som inte får vara medlemmar i styrelsen. Avsikten är att styrelsen ska vara genuint kapabel att fatta beslut och i sina beslut kunna bedöma universitetets fördel totalt sett så väl som möjligt. Dessutom förtydligas de olika organens behörighetsförhållanden och antalet situationer där en medlem kan vara jävig när ett beslut ska fattas minskar.

Styrelsen utser en av de medlemmar som inte hör till universitetssamfundet till ordförande. Styrelsemedlemmarna ska inte kunna ha suppleanter. Syftet med detta är att se till att styrelsemedlemmarna har ett tillräckligt engagemang i universitetens beslutsfattande.

16 §. Mandattid för styrelsen för ett offentligt universitet samt styrelsemedlems avgång och entledigande. Universitetskollegiet bestämmer längden på styrelsens mandattid. Styrelsens mandattid får vara högst fem år. Avsikten är att universitetskollegiet inte ska kunna förkorta den sittande styrelsens mandattid under pågående mandat. Enligt den gällande universitetslagen kan styrelsen i de universitet som saknar kansler i en instruktion bestämma sin egen mandattid eller genom en ändring av en instruktion t.o.m. förlänga sin egen mandattid. I jämförelse med det nuvarande förfarandet innebär ändringen att behörighetsförhållandena blir tydligare och universitetets förvaltning genomskinligare. Det föreslås att styrelsemedlemmarnas mandattid ska vara graderad. Detta är motiverat i synnerhet när man överväger mandattiden för studerandemedlemmar. I paragrafen finns också en bestämmelse som gäller förfarandet i situationer där en styrelsemedlem kan entledigas från sitt uppdrag under pågående mandattid. Beslut om entledigande fattas av universitetskollegiet på styrelsens framställning. I paragrafen ska det fö-

reskrivas om vilka orsaker ett beslut om entledigande måste grunda sig på. Grunderna för entledigandet av en medlem från sitt uppdrag ska granskas från fall till fall i fråga om varje enskilt beslut.

17 §. Rektorererna för ett offentligt universitet. Universitetets rektor är ett obligatoriskt organ. I paragrafen föreskrivs om rektorernas uppgifter. Till rektorernas allmänna behörighet kan anses höra uppgiften att säkerställa skötseln av universitetets löpande förvaltning och beslutsfattandet i anslutning därmed. Rektorererna ansvarar vid sidan av styrelsen också för att universitetets bokföring är lagenlig och för att medelsförvaltningen är ordnad på ett betryggande sätt. Rektorererna ansvarar för beredningen och föredragningen av ärenden i styrelsen. Rektorererna ska alltså se till att styrelsen får de uppgifter som den behöver för att kunna sköta de uppgifter som ankommer på styrelsen. Rektorererna ansvarar för att beredningen av de ärenden som behandlas i styrelsen är grundlig och ser till att föredragningen vid behov sköts av universitetets sakkunniga, eller att styrelsen bereds möjlighet att höra universitetets sakkunniga. Eftersom universitetets styrelse inte är samlad hela tiden, är det nödvändigt att föreskriva om rektorernas rätt att vidta åtgärder som med beaktande av universitetets uppgifter är av stor betydelse ifall styrelsens beslut inte kan inväntas utan väsentlig olägenhet för universitetets verksamhet. För att säkerställa att förvaltningen fungerar väl ska rektorererna enligt paragrafen också kunna överföra uppgiften att anställa personal eller något annat ärende som hör till deras behörighet för avgörande till något annat organ eller någon annan person vid universitetet. Genom att rektorn har rätt att närvara och yttra sig vid universitetets alla organs sammanträden säkerställer man att det också sker ett internt informationsutbyte mellan styrelsen och universitetets övriga organ.

18 §. Val av rektor för ett offentligt universitet. Styrelsen utser rektor. En rektor ska åtnjuta styrelsens förtroende, eftersom han eller hon ansvarar för föredragningen av ärenden i styrelsen och för verkställigheten av styrelsens beslut. När det gäller att leda universitetet förstärker förfarandet rektorns ställning i förhållande till universitetssam-

fundet, eftersom universitetets rektor i fortsättningen inte väljs direkt av universitets-samfundet självt. Rektorer utses fortfarande på viss tid för fem år i sänder. I fråga om behörighetsvillkoren ska den förmåga och yrkesskicklighet som behövs för att sköta uppgifterna också bedömas mot bakgrund av de uppgifter som en rektor har enligt 17 §. Utöver i praktiken visad god ledarförmåga ska god kännedom om universitetsvärlden anses vara mycket viktig. Vid konstuniversitetet hör doktorsexamen inte till behörighetsvillkoren för rektor.

19 §. Företrädande av ett offentligt universitet. I paragrafen föreskrivs att universitetet företräds av rektor i ärenden som enligt 17 § hör till rektorns uppgifter. I egenskap av den person som leder universitetets verksamhet och ansvarar för den löpande förvaltningen har rektorn en omfattande behörighet att företräda universitetet. Det föreslås att styrelsen kan företräda universitetet i ärenden som hör till dess behörighet. I paragrafen hänvisas inte till tecknande av firma, eftersom rätt att teckna universitetets firma naturligt ansluter sig till rätten att företräda universitetet. I praktiken och enligt den talpråkliga betydelsen av "företräda universitetet" företräds de offentligt universitet i regel av rektorerna och universitetens övriga organ i stället för av styrelsen, eftersom styrelsen liksom för närvarande närmast kommer att vara ett organ som sammanträder för att fatta beslut. Styrelsen kan också ge en medlem av styrelsen eller en annan namngiven person vid universitetet rätt att företräda universitetet. Universitetet kan dessutom använda andra i civilrätten kända sätt att befullmäktiga. Dessa kan behövas i synnerhet t.ex. vid upphandling när det gäller små anskaffningar och annan upphandling av stöd-tjänster när värdet på dessa inte är stort.

20 §. Omsorgsplikten för ett offentligt universitets ledning. I paragrafen fastställs universitetets styrelses och rektors allmänna uppgift. Styrelse och rektor har omsorgsplikt, och ska dessutom främja universitetets intressen. En medlem i styrelsen ska alltså inte i första hand i sitt uppdrag företräda t.ex. någon intressegrupp, utan beslutsfattandet ska basera sig på vad som gagnar universitetet som helhet. Enligt paragrafen är

omsorgsplikten en allmän förpliktelse mot universitetet. Följderna av brott mot omsorgsplikten kan närmast behandlas som ett skadeståndsyrcande mot universitetet eller exempelvis i samband med att man bedömer grunderna för entledigande av en styrelsemedlem. Bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar föreslås i 31 §.

21 §. Styrelsemedlemmarnas och rektorernas ansvar i ett offentligt universitet. Det föreslås att en styrelsemedlem och rektor ska ersätta en skada som han eller hon i sitt uppdrag genom överträdelse av denna lag eller andra bestämmelser uppsåtligt eller av oaktsamhet har orsakat universitetet. Skyldigheten att ersätta en skada gäller utöver verksamhet som strider mot omsorgsplikten i förslaget 20 § också om en styrelsemedlem eller rektor på annat sätt bryter mot universitetslagen eller andra bestämmelser. För att ersättningsansvar ska uppstå krävs att förfarandet har varit uppsåtligt. Beslut av en styrelsemedlem eller rektor som gäller universitetets verksamhet och som med beaktande av förhållandena grundar sig på lämplig prövning och utredning, men som senare visar sig vara dåliga ur universitetets synpunkt och medföra ekonomiska förluster för universitetet, kan inte anses vara sådant uppsåtligt förfarande som leder till ersättningsskyldighet. Om en skada orsakats av flera styrelsemedlemmars uppsåtliga eller oaktsamma förfarande, ansvarar de solidariskt för ersättande av skadan. I fråga om fördelningen av ansvaret mellan flera aktörer och regressionsrätt föreskrivs i skadeståndslagen.

22 §. Ett offentligt universitets universitetskollegium. I paragrafen föreskrivs om universitetskollegiet, kollegiets sammansättning och uppgifter. Universitetskollegiet är enligt förslaget ett nytt obligatoriskt organ inom universitetet som bildas av universitets-samfundet, och var och en av dess medlemmar har också en personlig suppleant. Antalet medlemmar i kollegiet, som får vara högst 50, bestäms i en instruktion för universitetet. Liksom för närvarande i fråga om universitetets styrelse och valkollegium ska i instruktionen för universitetet också fastställas gruppstorleken för de företrädare som de olika grupperna inom universitetssamfundet utser till kollegiet. Antalet medlemmar från

varje grupp ska dock vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i universitetskollegiet.

Universitetskollegiet beslutar om antalet medlemmar i styrelsen och om dess medlemmars mandattid. Dessutom entledigar kollegiet en styrelsemedlem från sitt uppdrag på styrelsens framställning. Enligt den gällande universitetslagen kan styrelsen i de universitet som saknar kansler i en instruktion bestämma sin egen mandattid och antalet medlemmar, eller genom en ändring av en instruktion t.o.m. förlänga sin egen mandattid. I jämförelse med det nuvarande förfarandet innebär förslaget att behörighetsförhållandena blir tydligare och universitetets förvaltning genomskinligare. Vidare ska universitetskollegiet utse de styrelsemedlemmar som inte hör till universitetssamfundet, fastställa valet av de styrelsemedlemmar som de olika grupperna utser och utse revisorer för universitetet. Enligt 62 § 3 mom. i förslaget kan universitetskollegiet besluta att väcka skadeståndstalan på universitetets vägnar mot en styrelsemedlem eller universitetets rektor om kollegiet inte beviljar ansvarsfrihet med anledning av universitetets bokslut. Genom beslut av universitetskollegiet väcks också vid behov talan mot revisorerna enligt 51 § i revisionslagen.

På basis av universitetets självstyrelse föreskrivs det i instruktionen närmare om hur platserna i kollegiet ska fördelas på grupperna i universitetssamfundet, om kollegiets och dess medlemmars mandattid, om kollegiets sammanträden samt om sammankallande av kollegiet. Enligt den föreslagna 62 § fastställer universitetskollegiet bokslutet och verksamhetsberättelsen samt beslutar om beviljande av ansvarsfrihet före utgången av juni året efter räkenskapsåret.

23 §. Stiftelseuniversitetens organ. I paragrafen föreslås bestämmelser om att stiftelseuniversiteten som ett obligatoriskt organ som omfattar hela universitetet ska ha ett kollegialt förvaltningsorgan. Till det kollegiala förvaltningsorganets uppgifter hör att besluta om frågor som gäller forskningen, konstutövandet och undervisningen, som är centrala akademiska frågor som hör till universitetssamfundets självstyrelse.

Till det kollegiala förvaltningsorganets behörighet hör enligt 1 mom. att besluta om undervisningsplaner och examensfordringar på de områden som stiftelseuniversitetet har utbildningsansvar för. Det kollegiala förvaltningsorganet ska besluta om grunderna för antagande av studerande och tillsätta de nämnder eller andra organ som behandlar examens-, bedömnings- och rättelseärenden. I anslutning till undervisningens och forskningens frihet ska det kollegiala förvaltningsorganet också besluta om de allmänna regler som gäller undervisning och forskning vid universitetet. Eftersom beslutsfattandet när det gäller många av de ovan nämnda frågorna för närvarande sker vid fakulteterna eller vid motsvarande enheter, ska det kollegiala förvaltningsorganet ha möjlighet att överföra sina uppgifter till ett organ som avses i 24 § 2 mom. Universitetssamfundet ska emellertid ha beslutanderätten i fråga om de uppgifter som föreskrivs i paragrafen.

För att trygga universitetssamfundets självstyrelse ska enligt 2 mom. endast grupper i universitetssamfundet vara företrädare i förvaltningsorganet. Universitetet ska också kunna ge förvaltningsorganet andra uppgifter i en instruktion.

Enligt 3 mom. finns det vid ett stiftelseuniversitet dessutom en styrelse och en rektor. I en instruktion för stiftelseuniversitetet bestäms det om andra organ. I ett stiftelseuniversitet är styrelsens och rektors uppgifter exempelvis de uppgifter som avses i lagens 14 och 17 §. Stiftelseuniversitetens styrelses och rektors befogenheter begränsas av de uppgifter som enligt lagens 23 och 24 § hör till universitetssamfundets behörighet.

24 §. Undervisningens, forskningens och de övriga verksamheternas organisation och förvaltning. Universitetets interna organisation överlämnas till universitetet att bestämma om enligt egen prövning på samma sätt som enligt den gällande lagen. För organisationen av forskning och undervisning kan ett universitet indelas i fakulteter eller med dem jämförbara enheter enligt vad som bestäms i en instruktion för universitetet. Namnet på de enheter som kan jämföras med en fakultet är som sådant inte väsentligt för organisationen. Enligt paragrafen är det väsentliga däremot att fakulteten eller en med den jämförbar en-

het har ett kollegialt förvaltningsorgan. Medlemmarna i fakultetens eller den motsvarande enhetens förvaltningsorgan utses av universitetssamfundet, vilket också gäller stiftelseuniversiteten. Liksom för närvarande kan det vid ett universitet också finnas andra enheter, och ett universitet kan ha gemensamma enheter tillsammans med andra universitet och sammanslutningar. Universiteten kommer också i fortsättningen att ha möjlighet att driva sin verksamhet t.ex. vid universitetscentrum. Beroende på verksamhetens art när den gäller annat än offentliga uppgifter och i synnerhet i fråga om ekonomisk verksamhet som bedrivs utanför den statliga finansieringen, ska universiteten överväga för de enheters del som bedriver verksamheten ifall den i vissa fall bör ordnas så att den i stället för av enheten bedrivs av en separat juridisk person, t.ex. i aktiebolagsform. För att säkerställa de studerandes rättsskydd föreskrivs i paragrafens 4 mom. dessutom om organ som behandlar ärenden som gäller begäran om rättelse av studieprestationer. Vid stiftelseuniversiteten ska medlemmarna i enlighet med den föreslagna 24 § utses av det kollegiala förvaltningsorganet, och vid de offentligrättsliga universiteten ska närmare bestämmelser om detta också i fortsättningen utfärdas i en instruktion.

25 §. Universitetens instruktioner och föreskrifter. Universiteten också i fortsättningen har rätt att bestämma om sin organisation, sina organs inbördes befogenheter och uppgifter samt om förfarandena och den övriga förvaltningen i instruktioner och i andra föreskrifter.

26 §. Beslutsfattande vid ett kollegialt förvaltningsorgan. I fråga om beslutsfattandet vid de kollegiala förvaltningsorganen överensstämmer paragrafen till innehållet med den gällande universitetslagen. I enlighet med gällande praxis ska varje universitet fortfarande kunna tillämpa det proportionella valsätt som avses i 3 mom.

27 §. Förvaltningsförfarande och offentlighet. Trots den av staten oberoende ställningen som juridisk person ska ett universitet och en studentkår tillämpa bestämmelserna i förvaltningslagen när de sköter offentliga förvaltningsuppgifter. För att det allmänna förtroendet för universitetets verksamhet och

verksamhetens genomsynlighet ska bevaras, ska universiteten i sin verksamhet iaktta bestämmelserna om jäv i förvaltningslagen också när det inte gäller offentliga förvaltningsuppgifter. I avvikelse från detta ska bestämmelserna i 28 § 1 mom. 5 och 6 punkten i förvaltningslagen tillämpas på universitet och samfund som hör till en universitetskoncern endast i sådana ärenden där universitetets och samfundets intressen strider mot varandra eller en opartisk behandling av ärendet kräver att en person inte deltar i behandlingen av ärendet. Genom bestämmelsen vill man trygga att beslutsfattandet inom en universitetskoncern fungerar tillräckligt smidigt. I fråga om universitetets verksamhet tillämpas bestämmelserna som gäller myndigheter i offentlighetslagen. Det betyder att det trots att universitetets rättsliga ställning ändras inte föreslås några ändringar i fråga om vilka handlingar vid universiteten som är offentliga och vilka handlingar som är sekretessbelagda t.ex. därför att de innehåller affärshemligheter.

4 kap. **Personalen och förvaltnings- språket**

28 §. Universitetets personal. Paragrafens beskrivning av universitetets personalstruktur motsvarar den nuvarande. Vid universitetet finns fortfarande professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter. Vid de offentligrättsliga universiteten koncentreras anställandet av personalen till universitetets rektor, om inte rektorn beslutar att anställningen av personal helt eller delvis ska överföras på något annat förvaltningsorgan eller på någon annan anställd vid universitetet. Vid stiftelseuniversiteten är det styrelsen som beslutar om rektors uppgifter.

I den gällande lagen om tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor vid högskolor (856/1991) och förordningen om tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor vid högskolor (1581/1991) samt i förordningen om behörighetsvillkoren för personalen och uppgifterna för högskolornas personal (309/1993) regleras behörighetsvillkoren för personalen,

förfarandet vid tillsättningen av tjänster och delvis t.o.m. vilka uppgifter som tjänsten avser. Avsikten är att ovan nämnda lag och förordningar upphävs genom den lag som utfärdas om införandet av universitetslagen. I fråga om tillsättningen av professorer och också annan anställning av personal är avsikten att universiteten ska få möjlighet att anställa personal på ett effektivare sätt än tidigare. Vilka förfarande universitetet tillämpar vid anställandet av personal får universitetet själv bestämma i en instruktion. Att anställandet av personal sker snabbare än tidigare är motiverat både med tanke på universitetets verksamhet och på personalens ställning.

Enligt förslaget kan universitetet också bestämma behörighetsvillkoren för personalen i en instruktion. I den gällande förordningen om behörighetsvillkoren och uppgifterna för högskolornas personal föreskrivs att behörighetsvillkoren för professorer är vetenskaplig eller konstnärlig kompetens, undervisningsförmåga och, då det är av vikt för skötseln av uppgiften, praktisk förtrogenhet med uppgiftsområdet. I och med att universiteten i högre grad än tidigare kommer att konkurrera med varandra både nationellt och internationellt, är det inte sannolikt att kravnivån för t.ex. professorer sjunker även om det inte föreskrivs om behörighetsvillkoren i förordning. I och med att universiteten profilerar sig kan det också uppstå problem om samma behörighetsvillkor skulle gälla alla universitet. Behörighetsvillkoren i den ovan nämnda förordningen kan inte heller anses vara så exakt formulerade att de tillför förfarandet något mervärde. Behörighetsvillkoren är snarare självklara. I förordningen om behörighetsvillkoren och uppgifterna för högskolornas personal fastställs behörighetsvillkor för allt från professorer till bibliotekarier och informatiker. När det gäller tjänster inom den offentliga sektorn, där det traditionellt finns behörighetsvillkor, går utvecklingen för närvarande mot färre behörighetsvillkor. T.ex. vid ministerierna har man börjat avstå från högre högskoleexamen som ett behörighetsvillkor för tjänster som överinspektör, dvs. i praktiken föredragande på ministerienivå. Till skillnad från statsförvaltningen i övrigt föreskrivs det numera endast i fråga om universiteten delvis genom förordning om vilka

uppgifter som hör till vissa tjänster med tjänstebeteckning. När universiteten inte längre verkar inom statsförvaltningen och i egenskap av arbetsgivare får rätt att förhandla om kollektivavtal och ingår arbetsavtal med de anställda, är det inte ändamålsenligt med bestämmelser om arbetsuppgifterna på förordningsnivå. Målet är att universiteten å ena sidan på ett flexibla sätt än tidigare ska kunna svara på förändrade förväntningar från samhällets sida, och å andra sidan att göra det möjligt för de anställda att smidigare än tidigare övergå till nya uppgifter vilkas närmare innehåll de kan komma överens om med arbetsgivaren i arbetsavtalet, utan att en tjänstestruktur utgör hinder för sådana möjligheter.

29 §. Personalens anställningsförhållande. I paragrafen föreskrivs att de anställda vid universitetet står i arbetsavtalsförhållande. Anställningsförhållandet omfattas inte längre av statstjänstemannalagen utan av arbetsavtalslagen (55/2001). Detta betyder också att arbetsgivarens rätt att förhandla om kollektivavtal övergår till universiteten. En personalpolitik som baserar sig på en tjänstestruktur kan anses vara rätt osmidig. Övergången till anställningsförhållanden som baserar sig på arbetsavtal gör det lättare att beakta universitetsverksamheten i personalpolitiken än vad som är fallet i dag.

Forskningens, konstens och den högsta utbildningens frihet är enligt paragrafen tryggad oberoende av anställningsform. Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet, som tryggas i grundlagens 16 §, är inte beroende av vare sig anställningsformen eller organisationens rättsliga ställning. Varken internationell praxis eller den internationella utvecklingen stöder uppfattningen om att det kritiska tänkandet eller forskningens autonomi skulle äventyras om man avskaffade tjänsteförhållandena vid universiteten. Också vid de nuvarande universiteten som fungerar som statliga räkenskapsverk har uppgifter inom vetenskapen, konsten och den högsta utbildningen som tryggas genom grundlagens 16 § kunnat skötas i arbetsavtalsförhållande.

Universitetets personal har med stöd av bestämmelserna i strafflagens (39/1889) 40 kap. straffrättsligt ansvar för åtgärder som

hänför sig till deras uppgifter, oberoende av anställningsformen. För tydlighetens skull föreslås bestämmelser om detta också i universitetslagens 31 §.

Anställningsformen har inte heller någon betydelse med tanke på ett eventuellt skadeståndsansvar. I grundlagens 118 § anges att var och en som har lidit rättskränkning eller skada till följd av en lagstridig åtgärd eller försummelse av en tjänsteman eller någon som sköter ett offentligt uppdrag har, enligt vad som närmare bestäms genom lag, rätt att yrka att denne döms till straff samt kräva skadestånd av det offentliga samfundet eller av tjänstemannen eller den som sköter det offentliga uppdraget. Enligt 3 kap. 2 § i skadeståndslagen (412/1974) är ett offentligt samfund skyldigt att ersätta skada som förorsakats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Samma skadeståndsskyldighet har andra samfund som på grund av lag, förordning eller bemyndigande i lag handhar offentliga uppgifter.

Enligt 108 och 109 § i grundlagen ska justitiekanslern och riksdagens justitieombudsman övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter. Vilken verksamhet som övervakas beror därmed inte på vilket slags anställningsförhållande den person som sköter ett offentligt uppdrag har, utan avgörande är verksamhetens innehåll.

Enligt 1 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen gäller ett arbetsavtal tills vidare, om det inte av grundad anledning har ingåtts för viss tid. Ett arbetsavtal som på initiativ av arbetsgivaren utan grundad anledning har ingåtts för viss tid samt sådana på varandra följande arbetsavtal som utan grundad anledning har ingåtts för viss tid ska anses gälla tills vidare. Arbetsavtalen är därmed huvudsakligen av typen avtal som gäller tills vidare. Avtal som ingås för viss tid är avtal som upphör på objektiva grunder, exempelvis på basis av ett datum, slutförandet av en viss uppgift eller en viss händelse.

Om universitetets behov av arbetskraft är bestående kan det inte anses vara tillåtet att använda visstidsavtal, utan de arbetsavtal som ingås ska gälla tills vidare. Å andra si-

dan finns det inga begränsningar för användningen av visstidsavtal när det finns en grundad anledning till detta, exempelvis på grund av arbetets art, vikariat, praktik eller någon annan därmed jämförbar anledning eller någon annan orsak som har att göra med det arbete som utförs, exempelvis vedertagen praxis i branschen. I den bestämmelse i universitetslagen som gäller personalens anställningsform behöver det inte föreskrivas om grunder för ingående av arbetsavtal för viss tid som avviker från dem som anges i arbetsavtalslagen.

Arbetsavtal får ingås för viss tid om det är motiverat med tanke på universitetets verksamhet och det arbete som utförs, och om avsikten inte är att kringgå de bestämmelser om uppsägningskydd som föreskrivs till skydd för arbetstagare. En laglig grund för att använda visstidsavtal kan föreligga exempelvis i situationer som gäller uppgifter i anslutning till forskarkarriären i fyra nivåer. Arbetsgruppen för en forskarkarriär i fyra nivåer (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2008:15) har i sin utredning konstaterat att målet för modellen är att forskarkarriären ska bli genomskinligare, mer förutsägbar och jämställd. Den första nivån avser i princip yngre forskare som arbetar med sin doktorsavhandling, den andra forskare som nyss avlagt doktorsexamen, den tredje karriärnivån avser självständiga akademiska yrkesutövare inom forskning och utbildning och den fjärde nivån professorer. Enligt arbetsgruppen är avsikten att skapa komponenter som främjar rörlighet och att ett välgjort arbete ska öppna möjligheter till avancemang och fast anställning. Användningen av visstidsanställningar är också motiverad i fråga om dem som arbetar som professorer eller akademiforskare med finansiering från Finlands Akademi.

En laglig grund för att använda visstidsavtal föreligger också t.ex. när grundexamensstuderande arbetar som praktikanter eller för att skaffa sig behörighet. Det är också fortfarande motiverat att använda timlärare med visstidsanställning vid universiteten när detta krävs på grund av verksamhetens art för att utföra små arbetsmängder exempelvis i undervisning som avser vissa specialbranscher.

Även om redan ett första arbetsavtal som utan grundad anledning har ingåtts för viss tid anses gälla tills vidare bestäms det i arbetsavtalslagen uttryckligen om förbud mot att utan grundad anledning ingå på varandra följande visstidsavtal. En förutsättning för att på varandra följande visstidsavtal ska få användas är att det finns grundad anledning att ingå varje enskilt arbetsavtal för viss tid. När ett universitet erbjuder en vikarie ett nytt vikariat på basis av visstidsavtal är det exempelvis inte fråga om användning av förbudna, på varandra följande visstidsavtal.

Ett avtal som utan grundad anledning har ingåtts på viss tid betraktas inte som helhet som ogiltigt, utan det är endast det villkor som gäller giltighetstiden som är ogiltigt. Om det senare uppstår oenighet mellan avtalsparterna om huruvida ett arbetsavtal som har ingåtts på viss tid eller flera på varandra följande visstidsavtal ska betraktas som ett enda arbetsavtalsförhållande som gäller tills vidare, ligger bevisbördan i fråga om att avtalet gäller för viss tid hos den som åberopar avtalets visstidskaraktär.

Arbetskyddsmyndigheten ska övervaka att minimivillkoren för arbetsavtalsförhållandet iakttas.

30 §. *Professorernas uppgifter, tillsättningen av professorer och professors titel.* Fastställandet av professorernas uppgifter en central fråga med tanke på universitetsverksamheten. Om professorernas uppgifter föreskrivs för närvarande i förordningen om behörighetsvillkoren och uppgifterna för högskolornas personal. Det föreslås att det i denna paragraf föreskrivs om de mest väsentliga uppgifter för en professor som anställd vid ett universitet. Enligt paragrafen ska en professur liksom för närvarande i regel tillsättas genom att den ledigförklaras. En professur kan tillsättas utan att den ledigförklaras när man kan kalla en meriterad person som oberoende uppfyller de behörighetsvillkor som anges i en instruktion till professuren. Detta tillsättningsförfarande kommer att bli viktigare särskilt när universiteten konkurrerar om internationellt ansedda experter inom vetenskap eller konst. Dessutom ska det vara möjligt att tillsätta en professur på viss tid utan att professuren ledigförklaras. Förfarandet med sakkunniga vid tillsättningen av en

professur kvarstår enligt paragrafen liksom tidigare. Universitetet kan också i fortsättningen bevilja en person som är anställd vid universitet rätt att använda titeln professor. I den gällande förordningen om behörighetsvillkoren och uppgifterna för högskolornas personal föreskrivs att högskolan kan ge direktören, en fristående forskningsinstitution, en forskningsdirektör samt direktören för en forskningsenhet vid en fakultet eller avdelning eller någon annan motsvarande enhet, eller av särskilda skäl någon annan som är anställd vid högskolan, rätten att använda titeln professor.

31 §. *Straffrättsligt tjänsteansvar.* I paragrafen föreslås en hänvisning till 40 kap. i strafflagen, som bl.a. innehåller bestämmelser om det straffrättsliga ansvaret för tjänstemän och offentligt anställda arbetstagare samt personer som utövar offentlig makt.

I det femte lagförslaget ingår ett förslag om ändring av 40 kap. 11 § 3 punkten i strafflagen så, att också universitetet nämns i bestämmelsen. Bestämmelserna om straffrättsligt ansvar för offentligt anställda arbetstagare ska alltså hädanefter tillämpas på universitetens personal. På offentligt anställda arbetstagare tillämpas med stöd av 40 kap. 12 § 2 mom. i strafflagen 1—3, 5 och 14 § i nämnda kapitel.

Bestämmelserna om det straffrättsliga tjänsteansvaret för personer som utövar offentlig makt i strafflagens 40 kap. gäller förutom universitetets personal också medlemmarna i universitetets olika organ. Vid universitetet utövas offentlig makt särskilt när man fattar beslut om antagning av studerande, vid bedömningen av studieprestationer, vid tillgodoräknande av studier som fullgjorts annanstans och kunskap som visats på annat sätt, vid beslutsfattande som gäller fortsatt studierätt och disciplinära åtgärder samt när man utfärdar examensbevis.

32 §. *Krav på språkkunskaper och universitetens förvaltningspråk.* Eftersom universitetet också i fortsättningen har offentliga lagstadgade uppgifter är det nödvändigt att genom förordning föreskriva om vilka krav på språkkunskaper som gäller universitetets personal. I paragrafen föreskrivs dessutom om vilket språk som används i universitetets förvaltning, vilket dock inte enligt paragrafen

hindrar medborgarna från att använda sitt modersmål, finska eller svenska, när de utrettar ärenden vid universitetet.

5 kap. Studerande

33 §. Antagning av studerande. Paragrafens 1 mom. motsvarar 18 § 1 mom. i den gällande universitetslagen. De studerande antas av universitetet. I regel antas de studerande för att avlägga både lägre och högre högskoleexamen utan utgallring i mellanskedet. Studerande kan också antas för att avlägga enbart lägre högskoleexamen på samma sätt som för närvarande t.ex. när universitetet inte ordnar utbildning som leder till högre högskoleexamen inom utbildningsområdet eller på universitetsorten. Studerande kan antas för att avlägga enbart högre högskoleexamen när universitetet i enlighet med statsrådets förordning om universitetsexamina ordnar utbildningen så att en lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen, samt när universitetet antar studerande för att genomgå en utbildning som bygger på lägre högskoleexamen eller utbildning på motsvarande nivå och som leder till högre högskoleexamen.

Enligt 18 § 3 mom. i den gällande universitetslagen beslutar universitetet om grunderna för antagningen av studerande. Kan universitetet på grund av begränsning av antalet studerande inte anta alla sökande, ska likvärdiga antagningsgrunder tillämpas på de sökande. De sökande kan enligt den gällande lagen på grundval av olika utbildningsbakgrund delas in i grupper vid antagningen, och likvärdiga antagningsgrunder ska i så fall tillämpas på de sökande i en grupp. Dessutom kan avvikelser från de likvärdiga antagningsgrunderna i begränsad utsträckning göras för att utbildningsbehovet hos någon språkgrupp skall kunna tillgodoses. I paragrafens 2 mom. föreslås inga ändringar i bestämmelserna om likvärdig behandling av de sökande. Grupper av sökande med olika utbildningsbakgrund som avses i bestämmelsen kan t.ex. vara sökande som avlagt studentexamen, sökande som har fått sin skolutbildning utomlands, sökande som har avlagt högskoleexamen, sökande som har studerat vid öppna universitet och sökande som söker till olika typer av examensinriktad fortbildning. Däremot kan de

sökande i en sådan grupp inte indelas vidare i grupper med stöd av bestämmelsen. Det betyder bl.a. att det inte är möjligt att tillämpa olika antagningsgrunder på sökande som avlagt studentexamen beroende på vilket år studentexamen avlagts. Bestämmelsen tillåter inte heller att s.k. nya studenter gynnas med extra poäng. Universiteten borde främja de utbildningspolitiska målen som gäller övergången från andra stadiet till högskoleutbildning i första hand genom att utveckla antagningarna av studerande så att de inte utan grund försätter dem som avlagt student samma år i en sämre ställning än andra sökande. Behandlingen av de sökande kan bli likvärdigare t.ex. om man utvecklar inträdesprov som baserar sig på material och prov som mäter lämpligheten, justerar tidtabellen för ansökan och inträdesprov och avpassar mängden litteratur som ska läsas så att också de som avslutat andra stadiet samma vår har möjligheter att lyckas i antagningarna. Bestämmelsen om likvärdig behandling av de sökande hindrar dock inte universitetet från att ge olika vikt åt olika vitsord i studentexamen som avlagts olika år, om dessa grundar sig på verkliga ändringar som gäller ett visst ämne som ingår i studentexamen.

Enligt 3 mom. ordnas antagningen av studerande vid en huvudantagning med hjälp av universitetens gemensamma ansökan. Med huvudantagning avses elevantagningar av bestående karaktär vid universitetet, där merparten av sökandena utgörs av personer som har avlagt studentexamen och där behörighetskravet är allmän behörighet för högskolestudier enligt 34 §. Huvudantagningarna sker huvudsakligen på våren eller sommaren, då man antar studerande för utbildning som startar på hösten. Huvudantagningar kan dessutom ordnas på hösten varvid man antar studerande för utbildning som startar på våren.

Gemensam ansökan tillämpas inte vid de separata antagningar som riktas till vissa målgrupper (exempelvis antagning till magistersprogram, antagning av internationella sökande samt antagningar som görs på basis av studier vid öppna universitetet) som ordnas vid annan tid än huvudantagningarna och i fråga om vilka universitetet särskilt fastställer behörighetsvillkoren. Separata antagning-

ar kan emellertid genomföras via det elektroniska ansökningssystemet.

Gemensam ansökan genomförs med hjälp av det antagningsregister i vilket universitetens register över sökande ingår som ett delregister. Enligt lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret (1058/1998), nedan registerlagen, är Utbildningsstyrelsen registeransvarig för antagningsregistret och universiteten deltar i registerföringen. Gemensam ansökan innebär ingen ändring i fråga om universitetets rätt att anta studerande och besluta om grunderna för antagningen av studerande. I regeringens proposition med förslag till en reform av universitetslagstiftningen ingår ett förslag till lag om ändring av registerlagen i vilket de bestämmelser som gäller antagningsregistret preciseras.

34 §. Behörighet för studier som leder till högskoleexamen. Paragrafen har preciserats utgående från de gällande bestämmelserna så att universiteten har ännu bättre möjligheter än tidigare att flexibelt välja studerande med olika utbildningsbakgrund, vilket också ökar möjligheterna att genomföra principen om livslångt lärande enligt 2 §.

I 1 mom. föreskrivs om behörighet för studier som leder till lägre högskoleexamen och till studier som leder till både lägre och högre högskoleexamen i huvudsak på motsvarande sätt som i den gällande universitetslagen. Behörighet för dessa studier har enligt 1 punkten på motsvarande sätt som för närvarande den som har avlagt en examen som avses i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005), dvs. studentexamen, International Baccalaureate-examen, Reifeprüfung-examen eller europeisk studentexamen vid Europaskolorna. Enligt 2 punkten är vidare den behörig som avlagt en yrkesinriktad grundexamen som omfattar minst tre år eller motsvarande tidigare studier. Till momentet fogas som en 3 punkt en bestämmelse om behörighet på grundval av yrkesinriktad utbildning som grundar sig på fristående examina oberoende av tidigare utbildning. Enligt bestämmelsen är personer som avlagt yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen, specialyrkesexamen eller en motsvarande tidigare examen enligt lagen om yrkesinriktad utbildning behöriga att söka till sådana högskolestudier som avses i momentet. Bestämmelsen

motsvarar 20 § 1 mom. 3 punkten i yrkeshögskolelagen. Bestämmelsen i 4 punkten om behörighet på grundval av en utländsk utbildning motsvarar bestämmelsen i den gällande universitetslagen.

Enligt 2 mom. gäller bestämmelserna om behörighet i 1 mom. också utbildning som leder till högre högskoleexamen och som universitetet ordnar i enlighet med 7 § 2 mom. i den föreslagna lagen så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen. En motsvarande bestämmelse ingår i den gällande universitetslagen.

I 3 mom. föreskrivs om behörighet för studier som endast leder till högre högskoleexamen. Behörighet för dessa studier har den som har avlagt lämplig lägre högskoleexamen, lämplig yrkeshögskoleexamen eller lämplig utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

Enligt 4 mom. kan universitetet kräva högst ett år av kompletterande studier av den studerande på grund av skillnader i innehållet i den tidigare utbildningen och utbildningen som leder till högre högskolestudier. Omnämmandet av den övre gränsen för de kompletterande studierna är ett tillägg till lagen. I 4 mom. föreskrivs dessutom om behörighet för studier som enbart leder till juris magisterexamen. Eftersom juris magisterexamen enligt gällande lagstiftning ger behörighet bl.a. för domar-, åklagar- och advokatyrket samt flera andra tjänster inom justitie- och statsförvaltningen, bör rätt att avlägga juris magisterexamen endast beviljas sökande vars grundutbildning i kombination med juris magisterexamen ger en faktisk grund för utövandet av olika juristyrken. I gällande lagstiftning finns inga uttryckliga bestämmelser om att en rättsnotarieexamen krävs för studier som leder till juris magisterexamen. För tydlighetens skull föreslås i 4 mom. en bestämmelse om att när en studerande antas till studier som enbart leder till juris magisterexamen är den lämpliga examen som avses i 3 mom. rättsnotarieexamen eller en motsvarande utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier. Med en motsvarande utländsk utbildning avses en högskoleexamen i juridik som har avlagts i ett annat land och som tillsam-

mans med högst ett år av kompletterande studier ger den studerande kännedom om grunderna för det finska rättssystemet.

I 5 mom. föreskrivs om behörighet för studier som leder till vetenskaplig eller konstnärlig påbyggnadsexamen. Behörighet ger också i överensstämmelse med internationell praxis en lämplig högre yrkeshögskoleexamen, avsikten är bl.a. att förhindra att det uppstår återvändsgränder i utbildningen och att främja principen om livslångt lärande. Enligt 6 mom. kan universitetet förutsätta att också den som antas som studerande för att avlägga påbyggnadsexamen fullgör behövliga kompletterande studier.

I 7 och 8 mom. föreskrivs om studier som leder till yrkesinriktad påbyggnadsexamen på motsvarande sätt som i den gällande universitetslagen.

Enligt 9 mom. får som studerande inom de studier som avses i paragrafen också antas den som universitetet på annat sätt konstaterar ha tillräckliga kunskaper och färdigheter för studierna. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i den gällande lagen som gör det möjligt för universitetet att själva avgöra hur de bedömer de sökandes kunskaper och färdigheter. En sådan person som avses i bestämmelsen kan t.ex. vara en sökande som fullgjort de studier vid öppna universitetet som universitetet förutsätter.

35 §. Mottagande av studieplats. Enligt 18 § 2 mom. i den gällande universitetslagen får en studerande under samma läsår ta emot endast en studieplats som leder till högskoleexamen. Genom bestämmelsen har man velat säkerställa att så många sökande som möjligt får en högskoleplats. För att bestämmelsen om en enda studieplats ska förverkligas, måste alla universitet och yrkeshögskolor tillämpa samma principer och behandla alla sökande lika. Enligt Utbildningsstyrelsens direktiv som årligen sänds till högskolorna är anmälan om mottagande av studieplats bindande och den sökande kan varken ändra eller ta tillbaka sin anmälan. Både universitetet och yrkeshögskolorna ordnar antagningar vid olika tidpunkter under året och resultaten av antagningarna offentliggörs vid olika tidpunkter. Tillämpningen av bestämmelsen har också lett till orimliga situationer ur den sökandes synvinkel, t.ex. när den som vill delta i

en utbildning som börjar i januari, redan föregående sommar måste avgöra om han eller hon ska ta emot en studieplats i en utbildning som börjar i september eller vänta på antagningen till utbildningen som börjar i januari och på att resultaten av antagningen offentliggörs.

I samband med övergången till systemet med gemensam ansökan preciseras också den s.k. regeln om en enda studieplats. Enligt 1 mom. får en studerande ta emot endast en studieplats i en utbildning som leder till högskoleexamen bland de utbildningar som börjar samma läsår och som omfattas av universitetens eller yrkeshögskolornas riksomfattande gemensamma ansökningsförfarande. Utöver en studieplats som studeranden har tagit emot i samband med gemensam ansökan kan han eller hon under samma termin också ta emot en studieplats som börjar under en annan termin eller under samma termin, ifall antagningen inte ordnas inom ramen för det riksomfattande förfarandet med gemensam ansökan. Med termin avses enligt bestämmelsen höstterminen och vårterminen. Höstterminen börjar den 1 augusti och slutar den 31 december, och vårterminen börjar den 1 januari och slutar den 31 juli. Definitionen av begreppet termin i bestämmelsen gäller endast situationer där bestämmelsen om en enda studieplats blir tillämplig.

I 2 mom. ingår en bestämmelse som gäller förfarandet vid mottagandet av studieplats. Bestämmelsen motsvarar 13 a § i den gällande universitetsförordningen.

36 §. Läsår och inskrivning. Definitionen på ett läsår i 1 mom. flyttas till lagen från 11 § i den gällande universitetsförordningen. I 2 mom. ingår en bestämmelse om förfarandet i samband med inskrivningen av studerande som motsvarar 18 c § 1 mom. i den gällande universitetslagen.

37 §. Målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina. Enligt förslaget ändras inte bestämmelsen om målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 augusti 2005 och tillämpas på studerande som inlett sina studier läsåret 2005—2006 eller senare.

38 §. Studierätt. Det föreslås inga ändringar i bestämmelsen. Bestämmelsen tillämpas

på studerande som har inlett sina studier läsåret 2005—2006 eller senare.

39 §. Fortsatt studierätt. Det föreslås inga ändringar i bestämmelsen. Bestämmelsen tillämpas på studerande som har inlett sina studier läsåret 2005—2006 eller senare.

40 §. Förlust av studierätten. I paragrafen samlas bestämmelserna från 18 c § 2 mom. och 18 f § 3 mom. i den gällande universitetslagen som gäller förlust av studierätten i situationer där den studerande inte har anmält sig på det sätt som bestäms i lagen eller inte har slutfört sina studier inom den föreskrivna tiden. Den som har förlorat sin studierätt och senare vill fortsätta sina studier ska enligt paragrafen hos universitetet ansöka om förnyad studierätt. För att en studerande ska återfå studierätten krävs inte att han eller hon ansöker om detta genom normalt antagningsförfarande, utan universitetet förnyar studierätten på ansökan. Riksdagens grundlagsutskott har ansett att regleringen i anslutning till anmälan och inskrivning är sträng, i synnerhet när studeranden enligt bestämmelsen också kan förlora studierätten på grund av obetydliga fel och försummelser i samband med inskrivningsförfarandet. Grundlagsutskottet har också betonat vikten av proportionalitetsprincipen vid tillämpningen av universitetslagens bestämmelse om studerandens möjlighet att hos universitetet ansöka om förnyad studierätt (GrUU 19/2004 rd). Till den del som paragrafen gäller förlusten av studierätten i en situation där studeranden inte har slutfört sina studier inom den föreskrivna tiden tillämpas den på studerande som inlett sina studier läsåret 2006—2006 eller senare.

41 §. Bedömningen av studieprestationer och tillgodoräknande av studier. Bestämmelsens 1 mom. motsvarar 16 § 2 mom. i den gällande universitetsförordningen som nu flyttas till lagen eftersom den gäller individens rättigheter. I bestämmelsens 2 mom. föreskrivs det att innan en doktorsavhandling, en licentiatavhandling eller ett motsvarande lärdoms- och färdighetsprov bedöms ska den som bedömningen gäller ges tillfälle att bemöta det utlåtande som en förhandsgranskare, granskare eller opponent har avgett. Bestämmelsen motsvarar 18 § 1 och 2 punkten i den gällande universitetsförordningen. I 3 mom. bestäms det om tillgodoräknande av

studier som fullgjorts någon annanstans eller av kunskap som visats på annat sätt. Bestämmelsen motsvarar gällande 25 § i statsrådets förordning om universitsexamina.

42 §. Disciplinärt förfarande. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll bestämmelsen om disciplinärt förfarande i den gällande universitetslagen. Bestämmelsen har emellertid i enlighet med grundlagsutskottets ståndpunkt (GrUU 74/2002 rd) beträffande bestämmelserna om disciplinärt förfarande i yrkeshögskolelagen preciserats så, att påföljdens stränghet kopplas till hur klandervärd förseelsen är. Dessutom föreslås det att förfarandebestämmelserna i 20 § i universitetsförordningen flyttas till lagen. I fråga om stiftelseuniversitetet föreskrivs det att det kollegiala förvaltningsorgan som avses i 23 § ska besluta om disciplinära åtgärder mot studerande.

43 §. Studentkåren. Enligt 1 mom. kommer också i fortsättningen en studentkår som har självstyrelse att verka bland ett universitets studerande. Studentkåren kvarstår som en lagstadgad offentligrättslig sammanslutning som sköter de offentliga uppgifter som den åläggs i lag. Enligt bestämmelsen är studentkårens syfte att vara en förenande länk för sina medlemmar och att främja deras samhällseliga, sociala, intellektuella och studierelaterade ambitioner och strävanden i anknytning till studenternas roll i samhället. Det föreslås att grunderna för studentkårens ställning preciseras i bestämmelsen och att studentkårens offentliga uppgifter nämns i bestämmelsen, något som riksdagens grundlagsutskott har ansett vara en förutsättning för användningen av normal lagstiftningsordning med tanke på att medlemskapet i studentkåren är automatiskt (GrUU 3/1997 rd, 74/2002 rd). Avsikten är inte att genom lagen ge studentkåren nya uppgifter utan att i lagen skriva in sådana uppgifter som studentkårerna redan sköter.

Studentkåren har av hävd en historisk uppgift som fostrare och hem för medborgaraktivism. Studentkåren aktiverar sina medlemmar till att delta och utveckla samhället genom att verka som forum för uppkomsten av och debatten om olika åsikter och visioner. Enligt 2 § i den föreslagna lagen har universitetet bl.a. till uppgift att fostra de studerande till att tjäna fosterlandet och mänsklighe-

ten. Studentkåren har i praktiken till största delen ansvarat för denna fostringsuppgift som hör till universitetet, vilket skapar utöver en administrativ bindning också en ideell bindning mellan universitet och studentkår. Därför har studentkåren enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen till uppgift att delta i universitetets fostringsuppgift, som det föreskrivs om i 2 §, genom att förbereda de studerande för ett aktivt, medvetet och kritiskt medborgarskap.

Enligt 4 § i den föreslagna lagen hör universitetets undervisnings- och forskningspersonal, övriga personal och studerande till universitetssamfundet. De studerande har inte ansetts vara universitetets kunder utan jämbördiga medlemmar i universitetssamfundet genom den studentkår som de bildar. De studerande har också framöver en viktig ställning i universitetets förvaltning, och enligt 1 och 2 punkten i den föreslagna paragrafens 2 mom. är det studentkårens särskilda uppgift att utse de studerandes representanter i de organ vid universitetet som avses i 3 kap. samt i universitetets studiestödsnämnd, som det föreskrivs om i 9 § i lagen om studiestöd. Enligt den gällande universitetslagen grundar sig studentkårernas rätt att utse studeranderepresentanter till universitetets förvaltningsorgan inte på lag utan på de instruktioner som universitetet kan meddela med stöd av sin självstyrelse. Av den anledningen varierar nuvarande praxis från universitet till universitet, och vid några universitet utses representanterna av studentkåren och vid andra genom val. Enligt den föreslagna bestämmelsen utser studentkåren studeranderepresentanterna i universitetets organ.

Enligt 14 § 1 mom. 6 punkten (626/2007) i folkhälsolagen (66/1972) åligger det kommunen att tillhandahålla studerandehälsovård oberoende av de studerandes hemort för studerande vid läroinrättningar i kommunen. Hälso- och sjukvård samt mun- och tandvård för studerande vid universitet och yrkeshögskolor kan dock med kommunens samtycke ordnas på ett annat sätt som godkänns av social- och hälsovårdsministeriet. Med stöd av denna bestämmelse har universitetsstuderandena sedan 1954 kunnat anlita Studenternas hälsovårdsstiftelse som grundades av Finlands studentkårers förbund rf. Enligt 2

mom. 3 punkten i den föreslagna paragrafen har studentkåren till uppgift att vid behov delta i fullgörandet av denna uppgift som folkhälsolagen ålägger kommunen. Ansvar för ordnandet av studerandehälsovården är dock fortfarande kommunens.

Enligt 3 mom. hör alla studerande vid ett universitet som har antagits till studier som leder till lägre eller högre högskoleexamen, med undantag av studerande som deltar i uppdragsutbildning, till studentkåren. Studentkåren kan också godkänna andra studerande vid universitetet som medlemmar. Det automatiska medlemskapet i studentkåren kvarstår i den föreslagna lagen, vilket kan anses vara en begränsning av föreningsfriheten som det föreskrivs om i 13 § 2 mom. i grundlagen, i synnerhet av rätten att inte höra till en förening (s.k. negativ föreningsfrihet).

I förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd, s.64) konstateras det att bestämmelsen om föreningsfrihet inte hindrar att man i fortsättningen på lagstiftningsväg bildar offentlig-rättsliga föreningar med en offentlig uppgift på samma sätt som förut och genom lag också bestämmer om medlemskap i sådana föreningar. Enligt förarbetena kan grundlagsbestämmelsen som garanterar föreningsfriheten också anses stöda en återhållsam inställning till automatiskt medlemskap. Riksdagens grundlagsutskott ansåg när det behandlade regeringspropositionen med förslaget till den gällande universitetslagen att eftersom man i samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna trots formuleringen i bestämmelsen ansåg det vara möjligt att genom lag föreskriva om medlemskap i en offentligrättslig förening, kan grundlösningen att medlemskapet i studentkåren är automatisk accepteras ur grundlagens synvinkel, i synnerhet som studentkåren av hävd kan anses vara en del av ett universitet med självstyrelse och dessutom spelar en framträdande roll i universitetets förvaltning. Ett villkor för behandling enligt normal lagstiftningsordning var emellertid enligt grundlagsutskottet att studentkårens offentliga uppgifter nämns i lagförslaget, dvs. att förslaget kompletteras med en definition av under vilka förhållanden studentkåren kan existera och upprätthålla automatiskt medlemskap med medlemsav-

gifter (GrUU 3/1997 rd). I samband med behandlingen av automatiskt medlemskap i yrkeshögskolornas studerandekårer konstaterade grundlagsutskottet att bestämmelsen om studentkåreerna i den gällande universitetslagen inte uppfyller de villkor som utskottet hade ställt för en behandling i vanlig lagstiftningsordning vid behandlingen av universitetslagen (GrUU 74/2002 rd, GrUU 39/2004 rd). I den paragraf som nu föreslås föreskrivs det om studentkårens offentliga uppgifter på det sätt som grundlagsutskottet förutsatte.

Om studentkårens ekonomi och rätt att ta ut medlemsavgift föreskrivs för närvarande i studentkårsförordningen (116/1998) och samma bestämmelser tas enligt förslaget in i lagen i 4 mom. i denna paragraf.

I 5 mom. föreskrivs om språket vid studentkåreerna. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i den gällande studentkårsförordningen och överensstämmer med 11 § som gäller undervisnings- och examensspråk.

En av grunderna för föreningsfriheten enligt grundlagens 13 § är att föreningar har intern självbestämmanderätt och verksamhetsfrihet. Enligt förarbetena till grundlagsreformen (RP 309/1993 s. 64) omfattar detta bl.a. föreningars rätt att fritt godkänna stadgar som de själv väljer. I sin utlåtandep Praxis har grundlagsutskottet utgått från att föreningar som organiserats genom lagstiftningsåtgärder inte behöver ha likadan självbestämmanderätt som vanliga föreningar som regleras enligt föreningslagen. Å andra sidan har utskottet ansett att autonomi för föreningar som organiserats genom lag inte bör begränsas mer än nödvändigt med tanke på deras lagfästa uppgifter (GrUU 52/2006 rd, GrUU 39/2004 rd, GrUU 1/1998 rd). I den föreslagna paragrafens 6 mom. föreskrivs det om studentkårens centrala organisation på det sätt som bestäms i den gällande studentkårsförordningen. Det föreslås att en studentkårs beslutanderätt utövas av styrelsen och fullmäktige och dess förvaltande och verkställande makt av styrelsen. Bestämmelser om studentkårens andra organ och om tillsättandet av organ utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare bestämmelser om studentkårens förvaltning finns i stadgar som godkänns av fullmäktige och fastställs av universitetets rektor.

Bestämmelser om sökande av ändring i ett ärende som gäller studentkårens förvaltning föreslås i 10 kap. som gäller sökande av ändring.

44 §. Nationerna. Enligt 40 § 4 mom. i den gällande universitetslagen kan nationer med självstyrelse vara verksamma bland studenterna. Om nationerna bestäms enligt momentet vid behov närmare genom förordning. I studentkårsförordningen föreskrivs om nationernas syfte och att anslutning till en nation är frivillig. I förordningen föreskrivs dessutom att det vid Helsingfors universitet finns nationer som motsvarar vissa områden i landet och att det finns en svenskspråkig nation vid Tekniska högskolan. De nationer som nämns i universitetslagen och studentkårsförordningen som utfärdats med stöd av lagen är lagstadgade offentligrättsliga föreningar med självstyrelse och status som juridisk person. De nationer som finns vid de andra universiteten är däremot föreningar som omfattas av föreningslagen och på dem tillämpas inte universitetslagens bestämmelser om nationer.

Det föreslås inga ändringar i den gällande lagstiftningen om nationernas ställning. I den föreslagna paragrafen föreslås det att bestämmelsen om de nationer som avses i universitetslagen preciseras så att bestämmelserna om nationer i den gällande studentkårsförordningen tas in i lagen. Den svenskspråkiga nationen vid Tekniska högskolan får sin fortsättning i en svenskspråkig nation vid Aalto-universitetet.

Bestämmelser om en nations medlemmar, förvaltning, ekonomi och övriga verksamhet samt om medlemmarnas skyldighet att betala avgifter till nationen ges i nationens stadgar, som fastställs av universitetets rektor. Beslut om grundande av en ny nation och indragning av en fungerande nation vid Helsingfors universitet fattas av universitetets rektor efter att han eller hon har hört de nationer vilkas område beslutet gäller. Beslut om delning och sammanslagning av nationer vid Helsingfors universitet och ändring av nationernas områden fattas av nationerna i fråga och beslutet fastställs av universitetets rektor. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar bestämmelserna i Helsingfors universitetets nuvarande förvaltningsinstruktion.

6 kap. Styrning och finansiering av universiteten

45 §. Målsättning. Genom undervisningsministeriets styrning och målsättning främjas de centrala riktlinjer som riksdagen och regeringen har dragit upp för utbildningen och forskningen. Enligt förslaget ska den centrala beståndsdel i styrningsprocessen mellan undervisningsministeriet och universiteten vara de regelbundna förhandlingar enligt 1 mom. där universiteten och undervisningsministeriet för ett visst antal år åt gången avtalar om universitetets uppgift, profil och prioriteringsområden samt om de ur utbildnings- och forskningspolitikens synvinkel centrala kvantitativa och kvalitativa målen för universitetet samt om uppföljningen och utvärderingen av dessa mål. I förhandlingarna behandlas också strategiska frågor om i vilken riktning verksamheten vid universiteten ska utvecklas. Syftet är att säkerställa universitetsväsendets kvalitetsutveckling och förstärka effektiviteten och produktiviteten.

Förutom de gemensamma målen uppställs på lämpligt sätt individuella mål för vart och ett av universiteten. Högskoleväsendets gemensamma mål bereds som ett samarbete mellan undervisningsministeriet och högskolorna. De olika universitetens mål anknyter till de gemensamma målen för högskoleväsendet och stöder den strategiska ledningen av universitetet. Med hjälp av uppgifter om antal och nyckeltal följer man regelbundet upp hur dessa mål uppfylls.

För att kunna säkerställa tillgången på kunskap och arbetskraft och nå de utbildningspolitiska mål som uppställts ska man vid uppställandet av de kvantitativa målen beakta bl.a. resultaten av prognoserna om utbildningsbehoven och av de utredningar som gjorts inom olika sektorer. Om de olika universitetens mål inte kan samordnas på ett riksomfattande plan eller enligt sektor, beslutar undervisningsministeriet om de kvantitativa och kvalitativa målen till den del de ligger till grund för den finansiering som anvisas universitetet i fråga. Detta förfarande säkerställer att den statliga finansieringen till universitetet fortsätter även i situationer som nämns ovan.

I förhandlingarna mellan undervisningsministeriet och ett universitet deltar ett lämpligt antal företrädare för ministeriet och universitetet. I enlighet med ministeriets gällande arbetsordning undertecknas avtalet på ministeriets vägnar av chefen för utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen och av högskole- och forskningsenhetens direktör. Styrelseordföranden och rektorn undertecknar avtalet på universitetets vägnar. Avsikten är att avtalstiden ska sammanfalla med riksdags- och regeringsperioden så att kopplingen till de riksomfattande målen stärks. Målen fastställs för flera år i sänder, men kan vid behov justeras under avtalstiden. Kontakten med universiteten upprätthålls också under mellanåren genom tillräcklig växelverkan.

46 §. Grunderna för fastställande av den statliga finansieringen. Det förslås att bestämmelser om den statliga finansiering som beviljas för universitetens lagstadgade uppgifter tas in i universitetslagen. Sålunda gäller statsunderstödslagen inte direkt den statliga finansieringen av universitetens lagstadgade uppgifter. Den statliga finansiering som beviljas universiteten kallas basfinansiering, eftersom det är fråga om långsiktig finansiering av lagstadgade uppgifter till skillnad från statsunderstöd som beviljas för projekt.

Statens finansiering av universiteten ska enligt förslaget utgöra en helhet fr.o.m. 2010. Enligt förslaget ska den fasta statliga finansieringen av universiteten bildas genom att de nuvarande omkostnadsanslagen för universiteten, övningsskolorna och Nationalbiblioteket samt anslagen för utvecklande av universitetscentren under universitetsväsendets gemensamma utgifter slås samman. Finansiering i form av projektfinansiering som beviljas på ansökan och enligt prövning kommer inte längre att finnas. Stödandet av universitetens interna utvecklingsprojekt överlämnas till universiteten att själva bestämma om. Universiteten ska se till att utvidgningar och nyinriktningar av utbildningen sker inom ramen för den totala finansieringen. I det första skedet är avsikten inte att anvisa universiteten separat resultatbaserad finansiering, utan resultatet, kvaliteten och effekterna beaktas först i grunderna för fastställande av finansieringen. Till universitetslagen har dock fogats en sådan möjlighet att undervisningsministe-

riety i framtiden inom ramen för ett anslag i statsbudgeten kan bevilja universiteten resultatbaserad finansiering med anledning av att verksamheten har varit resultatrik. Dessutom kan universiteten, om riksdagen så beslutar, beviljas riktad finansiering som behandlas utanför den kalkylerade finansieringsmodellen (t.ex. tilläggsfinansiering som riktats till Aalto-universitetet).

Med statens finansiering tryggas alla universitet skäliga ekonomiska förutsättningar för skötseln av de lagstadgade uppgifterna. Extern finansiering som universiteten tar emot minskar inte den statliga finansieringen. Avsikten är universitetens inbördes förhållande när det gäller finansieringen inte ska förändras i större utsträckning under omläggningsskedet och att resultatet av verksamheten på längre sikt kommer att avspegla sig i den finansiering som tillfaller de enskilda universiteten.

Det föreslås att finansieringen av universitetscentren ordnas så att det årliga anslag under moment 29.50.20 (universitetsväsendets gemensamma utgifter) som i budgeten för 2009 anvisats för kostnader som föränsleds av utvecklandet av universitetscentren permanentas och överförs såsom en del av den statliga totala finansiering som beviljas universitetet som en öronmärkt post till de universitet som koordinerar universitetscentren. Dessutom kan universitetet anvisa universitetscentren, liksom även sina andra verksamhetsenheter, finansiering i överensstämmelse med sina egna beslut. Det föreslås att i finansieringen av universitetscentren ska andelen regional finansiering också framöver vara betydande.

Den långsiktiga finansieringen av universitetet tryggas. Utgångspunkten är att det för en regeringsperiod åt gången fattas beslut om sådana eventuella bestående nivåförhöjningar eller andra specialsatsningar av engångsnatur för universitetet som görs i syfte att stärka finansieringen av universitetet på lång sikt.

Enligt 2 mom. ska det anslag i budgeten som anvisats för universitetet föregående år höjas med undantag av poster av engångsnatur så att det motsvarar den årliga höjningen av kostnadsnivån enligt universitetsindexet. Universitetsindexet består av det allmänna förtjänstnivåindexet, konsumentprisindexet

och partiprisindexet. Avsikten är att det i universitetsförordningen ska föreskrivas att vid fastställandet av den höjda kostnadsnivån betonas förändringen i det allmänna förtjänstnivåindexet till 64 procent, förändringen i konsumentprisindexet till 21 procent och förändringen i partiprisindexet till 15 procent. Betoningen av kostnader ska kontrolleras regelbundet, minst vart åttonde år. Vid dimensioneringen av den statliga finansiering som ska anvisas universitetet för finansåret i fråga beaktas den höjning av kostnadsnivån som finansministeriet kalkylerat för finansåret samt skillnaden mellan den förändring i kostnadsnivån enligt universitetsindexet som förverkligats året före fastställelseåret och den förändring i kostnadsnivån som finansministeriet kalkylerat för det nämnda året. Hur de förändringar i omfattningen eller arten av universitetens statsandelsåligganden ska beaktas kommer i övrigt att bedömas separat i samband med den årliga budgeten.

Enligt 3 mom. beviljar undervisningsministeriet universitetet basfinansiering på kalkylerade grunder med beaktande av verksamhetens omfattning och kvalitet och dess effekter samt på basis av övriga utbildningsmål och vetenskapspolitiska mål. Undervisningsministeriet kan också bevilja universitetet resultatbaserad finansiering med anledning av att universitetets verksamhet har varit resultatrik.

En förstärkning av universitetens ekonomiska autonomi förutsätter också ett mer strategiskt grepp när det gäller finansieringsinstrumenten. Genom finansieringssystemet som grundar sig på kalkylerade kostnader fördelas den statliga finansieringen mellan universitetet så att de universitet som i fråga kvalitet, effektivitet och resultat är bättre än genomsnittet gynnas. Universitetet kan genom sina egna strategiska val bestämma hur finansieringen fördelas inom universitetet. Med hjälp av finansieringsmodellen tryggas möjligheterna till långsiktigt utvecklingsarbete, samtidigt som universitetet vid sidan om profilering och kontinuerligt kvalitetsarbete också motiveras till att driva sin verksamhet så att den ger resultat och är ekonomisk. Kriterierna för finansieringen är så tydliga och genomskinliga som möjligt så att fi-

nansieringens nivå är i rimlig grad förutsägbar.

Enligt 4 mom. ska universiteten ersättas för den andel som den mervärdesskatt som ingår i utbildningstjänster enligt 39 och 40 § i mervärdesskattelagen (1501/1993) och i anskaffningar och lokalhyror i anslutning till annan än affärsekonomisk forskning utgör av de kostnader som föranleds av universiteten. Ersättningen justeras årligen utifrån det senaste genomsnittliga mervärdesskatteintaget för universiteten.

Enligt 5 mom. kan undervisningsministeriet då den beviljar finansiering ställa villkor och begränsningar för hur den beviljade finansieringen används.

Enligt 6 mom. ska bestämmelser om uträkningen av det universitetsindex och beaktandet av den höjning av kostnadsnivån som avses i 2 mom. samt om kalkyleringen och den interna fördelningen av de finansieringsgrunder som avses i 3 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet. Beräkningskriterierna som ligger till grund för den finansiering som beviljas på kalkylerade grunder föreskrivs enligt förslaget i av undervisningsministeriet utfärdad förordning. Syftet med detta är att säkerställa att systemet är flexibelt med tanke på finansieringen så att universiteten i sin verksamhet kan svara på de förändringstryck som dels kommer inifrån universitetet, dels härrör från samhället. Enligt den förordning som föreslås avges ska en ändring av kalkyleringskriterierna förutsätta att universiteten hörs. Avsikten är att om det görs väsentliga ändringar i kalkyleringsgrunderna, ska saken behandlas i regeringens berörda ministeriearbetsgrupper eller ministerutskott. Undervisningsministeriet bedömer regelbundet tillsammans med studerande- och forskarorganisationen finansieringsmodellens effekter och behoven att utveckla den.

Avsikten är att det i universitetsförordningen ska föreskrivas att av den totala finansiering som avses i 3 mom. bestäms 75 procent utgående från verksamhetens omfattning, art och effektivitet och 25 procent utgående från övriga utbildnings- och vetenskapspolitiska mål. Av den finansiering som bestäms utgående från verksamhetens omfattning och art föreslås utbildningens andel vara 55 procent och forskningens och forskarutbildningens

andel 45 procent. Inom utbildningen bestäms 85 procent av finansieringen utgående från verksamhetens omfattning och 15 procent utgående från verksamhetens art och effektivitet. Inom forskningen och forskarutbildningen bestäms 75 procent av finansieringen utgående från verksamhetens omfattning och 25 procent utgående från verksamhetens art och effektivitet. Den finansieringsandel som bestäms på basis av verksamhetens art och effektivitet föreslås vara betydligt större än för närvarande. Av den finansiering som bestäms utgående från övriga utbildnings- och vetenskapspolitiska mål föreslås utbildnings- och vetenskapsområdenas andel vara 75 procent och den strategiska utvecklingens andel 25 procent.

Den finansiering som bestäms utifrån verksamhetens omfattning, art och effektivitet baserar sig på beräkningskriterier där riksdagens och statsrådets centrala riktlinjer för utveckling av högskole- och vetenskapspolitiken beaktas. Den finansieringsandel som bestäms utgående från den strategiska utvecklingen baserar sig på en bedömning av centrala utvecklingsbehov inom universitets- och vetenskapspolitiken, om vilka det avtalas i förhandlingar mellan undervisningsministeriet och universiteten.

Examensmål och examensutfall har fortsättningsvis en central ställning som beräkningskriterium. Det föreslås att examensutfallen har en större tyngd än för närvarande, vilket innebär att i fastställandet av finansieringen ska utfallen och målen ha samma tyngd i den nya finansieringsmodellen. Avsikten är att man i finansieringsmodellen vid sidan om examina ska beakta indikatorer som indirekt beskriver resultatet och kvaliteten. I regel ska alla universitet få del av den kvalitetsbaserade finansieringen. I den del av finansieringsmodellen som gäller forskning betonas vetenskapliga publikationer, andelen av konkurrensutsatt forskningsfinansiering och forskningens internationalisering. I den del som gäller utbildning betonas utbildningens kvalitet, att studieprocesserna är fungerande och utbildningens internationalisering. Om överenskomna mål inte uppnås påverkar det universitetets framtida finansiering.

När det gäller finansiering av den strategiska utvecklingen beaktas universitetens sär-

skilda uppgifter, strukturen av universitetets utbildnings- och vetenskapsområden, forskarskolor, övningsskolor och Nationalbiblioteket. I finansieringen av den strategiska utvecklingen betonas universitetens egna strategiarbete samtidigt som universiteten sporras att profilera sig. Avsikten är att avtalsförhandlingarna mellan undervisningsministeriet och universitetet förs utifrån universitetets strategi och att i dem beaktas de riksomfattande högskolepolitiska målen. Under perioden 2010—2012 är internationalisering och främjande av forskarkarriärer i fokus. I universitetets profil kan forskning, grundexamensutbildning, konstnärlig verksamhet, livslångt lärande eller innovationsverksamhet och regional verksamhet betonas på olika sätt. Av strategin ska framgå universitetets konkreta utvecklingsmål, vilka åtgärder som behövs för att nå dessa mål och hur uppnåendet av målen kan följas.

47 §. Finansieringen av universitetens gemensamma utgifter. Den finansiering som avses i denna paragraf motsvarar till innehållet till stor del universitetsväsendets gemensamma utgifter som tidigare ingick i statsbudgeten. Vid sidan om stärkandet av universitetens ekonomiska och administrativa autonomi är det viktigt att undervisningsministeriets finansiering kvarstår också när det gäller att ordna centraliserade tjänster samt för försöksverksamhet och utvecklingsarbete. Undervisningsministeriet kan inom ramen för det anslag som ingår i statsbudgeten finansiera funktioner som är gemensamma för alla universitet och som alla universitet kan dra nytta av och som de annars vore tvungna att ordna själva. Helheter som ska behandlas som universitetens gemensamma utgifter är t.ex. centraliserade tjänster inom den vetenskapliga kalkyleringen, upprätthållandet av högskolornas och forskningens datanät, gemensamma informationssystem, utvärderingsverksamheten och forskningens nationella finansieringsandelar.

48 §. Uppföljning och rapportering. Stärkandet av universitetens autonomi innebär att också deras redovisningsskyldighet förändras. Då projektfinansieringen upphör slopas också skyldigheten att rapportera om projekten. Universiteten ska emellertid varje år kunna ge riktiga och tillräckliga uppgifter om

resultatet av verksamheten och sin ekonomiska ställning. Uppgifterna ska presenteras så att utfallet kan bedömas i förhållande till de mål som uppställts för universitetet. Utöver den rapportering som sker genom boksluten följer man årligen upp universitetens utveckling med hjälp av resultatindikatorer som granskar universiteten på ett övergripande sätt med beaktande av resultat och kvalitet. Universiteten ska ge ministeriet de uppgifter som ministeriet bestämmer för utvärdering, utveckling, statistikföring och uppföljning av verksamheten till den del uppgifterna inte kan fås från olika statistikmyndigheter. Informationsutbytet sker i så stor utsträckning som möjligt med hjälp av undervisningsministeriets informationssystem KOTA. Utgående från rapporteringen och uppgifterna från uppföljningen ger ministeriet under pågående avtalsperiod med lämpliga mellanrum universitetet feedback i fråga om verksamheten och utvecklingsbehoven. Utgångspunkten är att universiteten ges en mer omfattande skriftlig respons de år då avtalsförhandlingar inte förs. Avsikten med responsförfarandet är att styra och följa upp hur de högskolepolitiska målen har utfallit under avtalsperioden.

Med stöd av den föreslagna bestämmelsen kan undervisningsministeriet också be universiteten överlämna de beredningsplaner som avses i 87 § till ministeriet som styr och samordnar beredningsåtgärder inom sitt ansvarsområde.

49 §. Utbetalning. Enligt 1 mom. ska de medel som beviljas för finansieringen av verksamheten betalas i jämnstora poster den tredje bankdagen varje månad. Avsikten med att finansieringen utbetalas i förskott och månadsvis är att säkerställa universitetens betalningsförmåga. Enligt 2 mom. ska tidpunkten för utbetalningen av den resultatbaserade finansiering som avses i 46 § 3 mom. beslutas av undervisningsministeriet efter övervägande från fall till fall.

50 §. Avbrott i utbetalningen. I paragrafen föreskrivs om undervisningsministeriets rätt att bestämma att utbetalningen avbryts. Avbrott i utbetalningen är en temporär åtgärd som gör det möjligt att göra en närmare utredning. Efter utredningen ska undervisningsministeriet fatta ett beslut om fortsatt

utbetalning eller om indragning och återkrav. Utbetalningen kan avbrytas om det finns grundad anledning att misstänka att mottagaren inte längre ordnar sådan verksamhet som finansieringen grundade sig på, eller att verksamheten i betydande grad strider mot universitetslagens bestämmelser. Utbetalningen kan också avbrytas om de grunder enligt vilka finansieringen har beviljats för ett visst ändamål har förändrats väsentligt eller har varit felaktiga.

51 §. Återbetalning av utbetalda finansieringsmedel. I paragrafen föreskrivs om skyldigheten att återbetala en ogrundad förmån. I paragrafen förutsätts det att om ett universitet grundlöst har fått en förmån ska det på eget initiativ och utan dröjsmål vidta åtgärder för att återbetala den förmån som betalats till ett för stort belopp eller uppenbart grundlöst. Återbetalningskravet ska inte gälla skillnaden mellan den finansiering som beviljats för verksamheten enligt en kalkylerad grund och de faktiska kostnaderna.

52 §. Återkrav. I paragrafen föreskrivs om obligatoriskt återkrav av finansiering. I de situationer som anges i paragrafen har undervisningsministeriet inte rätt att låta vidtagandet av åtgärder bero på prövning, utan ministeriet måste bestämma att utbetalningen upphör och utbetald finansiering återkrävs. Grunder för indragning av utbetalning och återkrav är att universitetet handlat väsentligt felaktigt eller vilseledande. I paragrafen bestäms dessutom inom vilken tid som ett beslut om återkrav måste fattas.

53 §. Ränta och dröjsmålsränta. Skyldigheten att betala ränta vid återbetalning eller återkrav börjar den dag då finansieringen eller en del av den har betalats till universitetet. Ränta ska betalas fram till den dag då finansieringen återbetalas, och högst fram till den förfallodag som undervisningsministeriet angett för återbetalningen av finansieringen. Enligt paragrafen ska universitetet betala dröjsmålsränta om det inte har fullgjort sin återbetalningsskyldighet inom den tid som undervisningsministeriet fastställt.

54 §. Kvittering. Kvittering verkställs genom beslut av undervisningsministeriet. Kvittering är möjligt när det gäller finansiering enligt universitetslagen. Vid kvittering tillämpas i övrigt den lagstiftning och de

rättsprinciper som allmänt tillämpas vid kvittering av motstående och förfallna fordringar.

55 §. Sökande av ändring i beslut om finansiering. Vid sökande av ändring tillämpas bestämmelserna om ändringssökande i 34 § i statsunderstödslagen. Ett universitet som är missnöjt med undervisningsministeriets beslut får söka ändring hos undervisningsministeriet inom 30 dagar från delfäendet. I beslut som fattas med anledning av rättelseyrkande får ändring sökas genom besvär på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

56 §. Verkställighet. Ett beslut av undervisningsministeriet får verkställas trots att ändring sökts, om inte besvärmyndigheten beslutar något annat. Ett beslut om återkrav som fattats med anledning av rättelseyrkande får verkställas också i den ordning som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter. Enligt paragrafen duger ett beslut av undervisningsministeriet som sådant som utökningsgrund.

7 kap. Universitetens ekonomi

57 §. Ett offentligrättsligt universitets eget kapital. I paragrafen föreskrivs om vad som bildar universitetets eget kapital och hur det är indelat. Grundkapitalet är det kapital som på ett bestående sätt placerats i universitetet och vars avkastning universitetet kan använda enligt egna beslut för sin verksamhet. Grundkapitalet är kapital som är avsett att vara av bestående karaktär och som i regel inte ska kunna användas för att täcka verksamhet som eventuellt uppvisar förlust. Universitetets övriga egna kapital består vid sidan om universitetets vinst av den statliga egendom som då universitetet grundades överlätits i dess besittning som övrigt eget kapital. Föregående räkenskapsperioders vinst eller förlust liksom räkenskapsperiodens vinst eller förlust ska alltid anges i balansräkningen som en egen post under övrigt kapital. Uppskrivningsfonden visar med vilket belopp värdet av bestående aktiva har skrivits upp. Vid uppskrivning ska bokföringslagen (1336/1997) iakttas.

I detta sammanhang föreskrivs det också om överföringar till grundkapitalet. Enligt den föreslagna bestämmelsen får endast öv-

rigt eget kapital överförs till grundkapitalet. Sålunda kan uppskrivningsfonden inte överförs till grundkapitalet, eftersom överföringen av en uppskrivning till grundkapitalet skulle avvika från användningen av en fond enligt bokföringslagen. Dessutom kan en överföring av uppskrivningar till grundkapitalet äventyra grundkapitalets bestående karaktär.

Indelningen av kapitalet är också av betydelse för hur överskottet och underskottet behandlas. Ifall räkenskapsperioden visar ett negativt resultat är universitetets styrelse enligt 62 § 4 mom. i förslaget skyldig att ta ställning till vilka åtgärder som ska vidtas för att korrigera ekonomin. Indelningen av kapitalet betyder också att staten kan göra finansiella investeringar i universiteten och ställa som villkor att universiteten genom egna beslut kan använda endast avkastningen av de finansiella investeringarna för sin verksamhet.

58 §. Bokföring. Enligt 1 mom. ska på universitetens bokföring tillämpas bestämmelserna i bokföringslagen. Enligt 2 mom. kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas närmare om de scheman för resultaträkningen och balansräkningen som iakttas av universiteten. I princip kan universiteten oberoende av om de är offentligrättsliga inrättningar eller stiftelser iakttäta det resultaträkningsschema för ideella sammanslutningar och stiftelser som anges i 3 § i bokföringsförordningen. Genom förordning av statsrådet kan det säkerställas att schemat med tanke på praxis för namngivning och registrering av posterna tillämpas på ett samordnat sätt vid alla universitet.

59 §. Uppgifter om affärsverksamhet. Den ekonomiska verksamheten ska i bokföringen kunna hållas skilt från universitetens offentligrättsliga basuppgifter, dvs. den examensinriktade undervisningen och den offentliga forskning som bedrivs i anslutning till undervisningen. Enligt EU:s bestämmelser om konkurrens och statligt stöd är det i regel förbjudet att ge statligt stöd till ekonomisk verksamhet. Ifall ett offentligt stöd inte är godkänt av EU, anses det vara olagligt. Därför måste verksamhet som genomförs med hjälp av offentlig finansiering hållas skilt från ekonomisk verksamhet. Lagen om skyldighet att

medge insyn i och lämna uppgifter om vissa företags ekonomiska verksamhet (19/2003) gäller i princip inte universiteten. Universiteten omfattas dock av i gemenskapens rambestämmelser för statligt stöd till forskning, utveckling och innovation (2006/C 323/01). En differentiering av uppgifterna om affärsverksamhet kan genomföras t.ex. så att uppgifterna om affärsverksamhet åtskiljs kalkylmässigt från den egentliga verksamheten. Universitetens affärsverksamhet består av bl.a. fortbildning och forskningsprojekt till marknadspris. Det är svårt att skapa bestående strukturer för sådan verksamhet, eftersom projekten är tidsbundna och förekommer i varierande utsträckning vid flera olika enheter. Sålunda kan det anses att en tillräcklig differentiering i samband med bokslut är att resultaträkningen differentieras för affärsverksamhetens del. I en kalkylmässig resultaträkning kan man ta med både bokföringsmässiga och kostnadsberäknade intäkter och kostnader. Kostnadsberäkningsposter är bl.a. överföring av gemensamma kostnader, vilka i uppföljningen hänförs till olika uppgifter. Kostnader som överförs ska grunda sig på realiserade affärshändelser i bokslutet. Det kan också göras upp en balansräkning över den differentierade verksamheten, om det i den verksamhet som ska differentieras ingår egendoms-, fordrings- eller skuldposter till ett betydande belopp. I regel krävs en balansräkning dock inte.

60 §. Universitetskoncern. I paragrafen definieras begreppet universitetskoncern. Sannolikt kommer det framöver allt oftare att bedömas att det ändamålsenligaste alternativet för att sköta universitetens verksamhet är att t.ex. vissa av universitetets funktioner sköts av en separat juridisk person. I paragrafen föreskrivs dessutom om koncernledning och dess uppgifter. I fråga om universitetets koncernbokslut är bokföringslagens bestämmelser om koncernbokslut direkt tillämpliga. Till en universitetskoncern hör också Helsingfors universitets egendom enligt 72 § och Åbo Akademis egendom enligt 77 §.

61 §. Ett offentligrättsligt universitets revision. I 1 mom. anges att i fråga om förrättande av ett universitets revision samt revisorer-

nas ställning och ansvar tillämpas bestämmelserna i revisionslagen (459/2007).

I 2 mom. föreskrivs om universitetets revisorer. Universitetskollegiet utser ett behövt antal revisorer enligt vad som fastställs i en instruktion. Enligt bestämmelsen ska av revisorerna minst en vara OFR-revisor eller OFR-sammanslutning enligt lagen om revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin (467/1999) och minst en CGR-revisor eller CGR-sammanslutning enligt revisionslagen. Avsikten är att antalet revisorer vid de olika universiteten kan variera, eftersom universiteten är olika stora med tanke på verksamhet och organisation. I paragrafen ingår bestämmelser om revisorernas mandattid, men i övrigt ska enligt 1 mom. bestämmelserna i revisionslagen iakttas i fråga om förrättande av universitetets revision samt revisorernas ställning och ansvar.

I 3 mom. bestäms om en tidsfrist för förrättande av revision och för lämnande av en bokslutsberättelse till universitetskollegiet. Tidsfristen är ändamålsenlig med tanke på tidtabellerna för behandling av statsbudgeten.

62 §. Godkännande och fastställande av ett offentligt universitets bokslut samt beviljande av ansvarsfrihet. I 1 mom. föreskrivs om styrelsens skyldighet att upprätta bokslut. Enligt 2 mom. ska universitetskollegiet, som består av universitetssamfundet, fastställa bokslutet och besluta om beviljande av ansvarsfrihet. Om ansvarsfrihet inte beviljas, kan universitetskollegiet enligt 3 mom. besluta om en eventuell skadeståndstalan mot en styrelsemedlem eller rektorn. Universitetskollegiet kan vid sidan om ett beslut att väcka skadeståndstalan även besluta om att entlediga styrelsemedlemmen från sitt uppdrag. Enligt förslaget har universitetskollegiet i övriga fall inte rätt att på eget initiativ besluta om entledigande av en medlem under dennas mandattid.

I syfte att trygga universitetens ekonomiska stabilitet och funktionsförmåga föreslås det i 4 mom. bestämmelser om styrelsens skyldighet att lägga fram förslag till behandling av räkenskapsperiodens resultat och åtgärder för balansering av ekonomin. I en situation där föregående års resultat uppvisar förlust och balansräkningen inte visar något överskott från föregående räkenskapsperioder som

täcker underskottet, ska styrelsen fatta beslut om en åtgärdsplan.

63 §. Bokslutets offentlighet. I paragrafen anges att ett universitets och en universitetskoncerns fastställda bokslut med noter och verksamhetsberättelse är offentliga handlingar. Eftersom universiteten sköter samhälleligt betydande lagstadgade uppgifter med offentlig finansiering är det motiverat att det i lagen tas in en bestämmelse om bokslutets och verksamhetsberättelsens offentlighet.

64 §. Preskription av talerätt vid ett offentligt universitet. I paragrafen föreskrivs om preskription av sådan talerätt enligt 62 § 3 mom. eller 51 § i revisionslagen som har väckts för ett universitets räkning i situationer där talan inte grundar sig på en straffbar gärning. Det föreslås att tiden för väckande av talan ska vara motsvarande som för privaträttsliga samfund.

8 kap. Specialbestämmelser om Helsingfors universitet

65 §. Helsingfors universitets kansler. Enligt paragrafens 1 mom. har Helsingfors universitet också i fortsättningen en kansler som har till uppgift att främja vetenskaperna och universitetets samverkan med samhället samt bevaka universitetets allmänna intresse och ha tillsyn över verksamheten vid universitetet.

Enligt 2 mom. har Helsingfors universitets kansler också i fortsättningen rätt att närvara och yttra sig i statsrådet när ärenden som gäller Helsingfors universitet behandlas. Genom bestämmelsen säkerställs den nära dialogen mellan universiteten och staten också på statsrådets nivå. Praxis sedan länge är att kanslerns rätt att närvara och yttra sig gäller både statsrådets allmänna sammanträde och presidentföredragningar.

I 3 mom. föreskrivs om behörighetsvillkoren för kanslern. Den som väljs till kansler ska ha verkat förtjänstfullt till fromma för vetenskapen, konsten eller universitetsväsendet. Universitetets kansler ska inte utses av republikens president som för närvarande, utan i enlighet med universitetets autonoma ställning kommer det att bestämmas om utnämmandet av kansler i en instruktion för universitetet.

66 §. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Svenska social- och kommunalhögskolan hör också i fortsättningen till Helsingfors universitet som en fristående enhet. Liksom för närvarande föreslås den ha ett kollegialt förvaltningsorgan och en rektor. Det kollegiala förvaltningsorganet godkänner de instruktioner som gäller enheten. I instruktionerna bestäms om val av organ och deras mandatperioder samt om enhetens övriga förvaltning. Närmare bestämmelser om enhetens och organens uppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet. Avsikten är inte att ändra på enhetens särskilda ställning inom Helsingfors universitet.

67 §. Nationalbiblioteket. Helsingfors universitets bibliotek har traditionellt också fungerat som Finlands nationalbibliotek. En bestämmelse om detta togs in i lagen om Helsingfors universitet 1991, därifrån den sedan flyttades till universitetslagen. Genom en ändring av universitetslagen (586/2006) ändrades också bibliotekets namn till Nationalbiblioteket. Enligt 25 § i den gällande universitetslagen finns Nationalbiblioteket i samband med Helsingfors universitet och svarar på sitt område för bevarandet av det nationella kulturarvet och andra samlingar samt för informationsförmedling och informationstjänst i anslutning till dem. I fråga om Nationalbibliotekets uppgifter gäller också lagstiftningen om friexemplar, som numera ingår i lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial (1433/2007).

Det föreslås att Nationalbibliotekets ställning och förhållande till Helsingfors universitet förblir oförändrade när universitetets rättsliga ställning förändras. Därför föreslås det att de grundläggande bestämmelserna om Nationalbiblioteket och dess uppgifter också i fortsättningen ska ingå i universitetslagen. I lagen föreskrivs om Nationalbibliotekets ställning i anslutning till Helsingfors universitet, om bibliotekets uppgifter och direktions sammansättning. I 1 mom. anges att med det nationella kulturarvet avses de samlingar av nationalegendomen som förvaltas av Nationalbiblioteket och som består av en arkivsamling av det publicerade kulturarvet, historiska vetenskapliga samlingar som hör till den nationella bildningen och aktuell

forskningslitteratur som stöder användningen av dessa. Med tillgänglighet avses i sin tur dels att den samling som biblioteket ansvarar för är tillgänglig att användas, dels de informationstjänster som lämnas ut från samlingen och den informationsförmedling som gäller samlingen. Bestämmelsen om bibliotekets ställning och uppgifter har i viss mån formulerats om för att bli mer tidsenlig, men motsvarar i sak och till innehållet den gällande bestämmelsen.

68 §. Nationalbibliotekets direktion. Bestämmelserna om grunderna för direktionens sammansättning vid Nationalbiblioteket och tillsättningen av direktionen finns i 25 a § i den gällande universitetslagen. Det föreslås inga ändringar gällande innehållet i bestämmelsen. Det föreslås att Nationalbibliotekets direktion ska tillsättas av styrelsen för Helsingfors universitet i stället för av universitetets konsistorium.

69 §. Naturvetenskapliga centralmuseet. Naturvetenskapliga centralmuseet är en separat forskningsinrättning som lyder under Helsingfors universitet. Museets samlingar är nationalsamlingar och tjänar den biologiska och geologiska forskningen, undervisningen och vetenskapliga bildningen. För att trygga den naturvetenskapliga nationalsamlingen föreskrivs det att Naturvetenskapliga centralmuseet finns i samband med Helsingfors universitet och att museet ansvarar för att de naturvetenskapliga nationalsamlingarna bevaras, utökas och ställs ut samt för forskning och undervisning med anknytning till samlingarna.

70 §. Statskalendern. Bestämmelsen motsvarar 26 § i den gällande universitetsförordningen som nu flyttas till lagen eftersom den gäller universitetets rättigheter.

71 §. Den svenska undervisningen och prorektor. Vid Helsingfors universitet finns minst 28 professorer för undervisningen på svenska. Det föreslås att områdena för dessa ska bestämmas genom en instruktion för universitetet i stället för i universitetsförordningen som för närvarande. En av universitetets prorektorerna ska också i fortsättningen vara innehavare av en sådan professur om inte universitetets rektor är det.

72 §. Helsingfors universitets rättigheter och egendom. Bestämmelsen om Helsingfors

universitets rättigheter och egendom motsvarar 27 § i den gällande universitetslagen. De medel som avses i bestämmelsen och som hör till Helsingfors universitets separata fondeekonomi samt donations- och testamentsmedel ska förvaltas separat från universitetets övriga bokföring. Universitetet ska fortsättningsvis vara befriat från skatter och statliga avgifter när det gäller dessa medel, om inte något annat föreskrivs i lag för någon skatt eller avgift.

9 kap. **Specialbestämmelser om Åbo Akademi**

73 §. Specialuppgifter. I universitetslagen föreskrivs det fortsättningsvis om de specialuppgifter i anslutning till Åbo Akademi särskiltställning som det enda svenska universitetet med undervisning inom flera områden. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i den gällande universitetslagen. Dessutom föreslås det att bestämmelsen kompletteras med vad som bestäms i 28 § i den gällande universitetsförordningen.

74 §. Akademiens kansler. Utöver Helsingfors universitet har också Åbo Akademi i fortsättningen en kansler som har till uppgift att främja vetenskaperna och universitetets samverkan med samhället samt bevaka universitetets allmänna intresse och ha tillsyn över verksamheten vid universitetet. Behörighetsvillkoren för kanslern är desamma som för Helsingfors universitets kansler och om utnämmandet av kansler och om kanslerns uppgifter bestäms närmare i en instruktion för akademien.

75 §. Lärarnas språkkunskaper. Med tanke på Åbo Akademi specialuppgifter är det fortsättningsvis befogat att det krävs utmärkta kunskaper i svenska av akademiens lärare. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till innehållet bestämmelsen i den gällande lagen.

76 §. Studerandenas språkkunskaper. Bestämmelsen om studerandenas språkkunskaper motsvarar bestämmelsen i den gällande lagen.

77 §. Egendom. Om akademiens separata egendom föreskrivs på samma sätt som för närvarande, även om akademien status ändras

från räkenskapsverk till självständig juridisk person.

78 §. Bestämmelser om vissa tjänster. Enligt den gällande universitetslagen ska de tjänster som professor och biträdande professor, som inrättades vid akademien i samband med att den med stöd av den lag som gavs om akademien samt enligt den överenskommelse som ingicks mellan Stiftelsen för Åbo Akademi och staten övergick i statens ägo den 1 augusti 1981, kvarstå som i denna lag avsedda professurer vid akademien. I den föreslagna lagen kvarstår dessa tjänster fortsättningsvis vid akademien. Nämnade överenskommelse, som fortfarande gäller i sin helhet, har uppdaterats i samband med ändringar av lagstiftningen. Detta görs också i samband med att den nya lagen träder i kraft.

10 kap. **Sökande av ändring**

79 §. Rättelseförfarande. I 1 mom. föreslås sådana bestämmelser om rättelseförfarandet i anslutning till antagningen av studerande som motsvarar bestämmelserna i den gällande lagen och förordningen. Det föreslås att det inte heller i fortsättningen ska finnas ett separat rättelseförfarande i avgöranden om en persons behörighet att söka, eftersom processen i anslutning till ett rättelseförfarande av tidtabellsskäl inte kan slutföras före urvalsprovet. Rättelse i ett avgörande om en persons behörighet att söka ska således också i fortsättningen sökas efter att resultaten från antagningen av studerande har offentliggjorts i enlighet med det rättelseförfarande som gäller antagningen av studerande. Bestämmelserna i 8 kap. i förvaltningslagen om rättelse av fel i beslut kan givetvis bli tillämpliga redan tidigare.

I 2 mom. föreskrivs det på samma sätt som för närvarande om rättelseförfarandet i anslutning till förlust av studierätt.

För närvarande finns bestämmelserna om rättelse av bedömningen av en studieprestation samt om bedömningen av en doktorsavhandling och licentiatavhandling och om rättelse av den i universitetsförordningen. Det föreslås att bestämmelserna tas in i lagen. I 41 § föreskrivs om förfarandet i anslutning till bedömningen av studieprestationer och tillgodoräknande av studier och i 79 § 3 och

4 mom. om rättelseförfarandet i anslutning till bedömningen och tillgodoräkandet.

Om sammansättningen av den examensnämnd som avses i 4 mom. föreskrivs för närvarande i förordning. Det föreslås att bestämmelsen ska tas in i lagen som 24 § 4 mom.

80 §. Sökande av ändring i beslut av ett universitet. Det föreslås inga ändringar i sak i bestämmelsen som sökande av ändring. Till bestämmelsen fogas för tydlighetens skull en precisering om att möjligheten att söka ändring gäller beslut som ett universitet har fattat i ett förvaltningsärende. Exempelvis då personal anställs i arbetsavtalsförhållande är det inte fråga om ett förvaltningsärende och då kan beslutet inte överklagas enligt universitetslagen. Sålunda gäller möjligheten att söka ändring sådana beslut som fattats av universitetets organ och personal och som ansluter sig till skötseln av en offentlig förvaltningsuppgift och på vilka lagens bestämmelser om rättelseförfarande eller besvärshöjningsförbud inte tillämpas. Med universitetets huvudsakliga verksamhetsställe avses den ort där universitetets centralförvaltning finns.

81 §. Besvärshöjningsförbud. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i hög grad bestämmelserna i den gällande lagen. Enligt bestämmelsen om besvärshöjningsförbud i den gällande universitetslagen får ändring inte sökas genom besvär i ett beslut av universitetet som gäller val av rektor, prorektor, föreståndare för en enhet och ordförande eller medlem i ett kollegialt förvaltningsorgan eller instruktion eller någon annan allmän föreskrift eller beviljande av stipendier. Besvärshöjningsförbudet gäller endast sådana beslut som inte direkt gäller individens rättsäkerhet.

82 §. Verkställighet av beslut om avstängning. Bestämmelsen om verkställigheten av beslut om avstängning motsvarar den gällande bestämmelsen.

83 §. Sökande av ändring i beslut av studentkåren och nationen. Det föreslås att alla bestämmelser om ändringssökande tas in i samma kapitel. Bestämmelserna om sökande av ändring i beslut som en studentkår fattat finns för närvarande i studentkårsförordningen. Det föreslås att bestämmelsen tas in i lagen. I enlighet med grundlagens 21 § 2 mom. fogas till paragrafen dessutom en be-

stämmelse om rätt att söka ändring i ett beslut som en nation fattat i ett förvaltningsärende. Vid uträkning av besvärstiden föreslås det i 3 mom. att en medlem i en studentkår eller en nation anses ha fått del av ett beslut när beslutet har lagts fram offentligt.

11 kap. Särskilda bestämmelser

84 §. Utvärdering. Enligt 1 mom. bibehålls universitetens skyldighet att utvärdera sin verksamhet med hjälp av både självvärdering och extern utvärdering samt bestämmelserna om utvärderingens innehåll och omfattning i enlighet med den gällande universitetslagen. I bestämmelsen förpliktas universiteten också att regelbundet utvärdera sina kvalitetssystem. Utvärderingen av kvalitetssäkringssystemen är för närvarande den utvärderingsform som bäst syns i högskolornas verksamhet.

I 2 mom. föreskrivs om ett råd för utvärdering av högskolorna som i fortsättningen liksom för närvarande ska finnas i anslutning till undervisningsministeriet. Rådet för utvärdering av högskolorna har till uppgift att bistå universitet, yrkeshögskolor och undervisningsministeriet i utvärderingen av högskolorna och när det gäller att utveckla kvaliteten på den utbildning och de examina som dessa tillhandahåller.

Enligt bestämmelsen är rådet för utvärdering av högskolorna ett oavhängigt sakkunnigorgan, vilket innebär att rådet självständigt ansvarar för sin verksamhet. Dessutom avses med oavhängighet att resultaten, slutsatserna och rekommendationerna i anslutning till utvärderingarna är fria från inverkan av tredje parter såsom högskolor, ministerier eller andra berörda parter. Medlemmarna i utvärderingsrådet är oberoende sakkunniga då de är verksamma inom rådet. De företräder inte sin egen bakgrundsorganisation utan försöker förbättra kvaliteten på verksamheten vid alla de högskolor som utvärderas och främja utvecklingen av det finländska högskolesystemet som helhet.

85 §. Övningsskolor. Paragrafen om övningsskolorna motsvarar 38 § om övningsskolor i den gällande universitetslagen. Det föreslås att till paragrafen fogas den bestäm-

melse i 30 § i den gällande universitetsförordningen enligt vilken det vid en övningskola finns en ledande rektor som svarar för skolans verksamhet. Närmare bestämmelser om en övningskolas verksamhet och förvaltning meddelas i en instruktion för universitetet.

86 §. Docenter. Enligt 17 § i statstjänstemannaförordningen (971/1994) står docenter för närvarande i ett sådant tjänsteförhållande till ett universitet som avses i 9 § 1 mom. i statstjänstemannalagen (750/1994). Docenter har inte rätt till ersättning med stöd av 56 § i statstjänstemannalagen när ett tjänsteförhållande för viss tid upphör utan grund på det sätt som avses i lagen. Docenternas tjänsteförhållanden till universitetet upphör enligt lagen om införandet av universitetslagen den 31 december 2009 när ämbetsverken och tjänsterna vid dem upphör.

Docenterna är en viktig resurs för universitetet. Avsikten är att bevara det nuvarande systemet med docenter vid universitetet också efter reformen. Liksom för närvarande kommer universitetet och docenten särskilt överens om de prestationer och ersättningarna för dem som universitetet behöver för sina undervisningsuppgifter eller andra uppgifter. Universitetet kan också ställa lokaler till docenternas förfogande.

Enligt förslaget kan ett universitet i fortsättningen bevilja titeln docent till den som har ingående kunskaper på sitt eget område, som genom publikationer eller på annat sätt visat sin förmåga till självständigt forskningsarbete eller konstnärligt arbete och som har god undervisningsförmåga. Bestämmelsen motsvarar 8 § 1 mom. i den gällande universitetsförordningen. Enligt 10 § 3 mom. i lagen om införande av universitetslagen kan universitetet utan ansökan bevilja titeln docent till den som har utnämnts till docent innan den nya universitetslagen trädde i kraft.

87 §. Beredningsplaner. Enligt den gällande beredningslagen (1080/1991) samt förslaget till ny beredningslag som för närvarande behandlas av riksdagen gäller statliga myndigheters beredningskyldighet också statens självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar. Bestämmelsen som tas in i universitetslagen gäller utöver universitet som är offentlighetsrättsliga inrättningar också stiftelseuniversitet.

Bestämmelsen täcker utöver de undantagsförhållanden som avses i beredningslagen också skyldigheten att ha beredskap för störningar och exceptionella situationer som inträffar under normala förhållanden. Genom beredskap för störningar under normala förhållanden vill man säkerställa att undervisningen och forskningen vid högskolorna kan fortsätta så ostört som möjligt också vid exceptionella situationer som inträffar under normala förhållanden och under undantagsförhållanden. Störningar och exceptionella situationer under normala förhållanden kan vara t.ex. olika naturkatastrofer, storolyckor eller allvarliga epidemier av smittosamma sjukdomar. Att beredskapen är tillräcklig övervakas av undervisningsministeriet.

88 §. Utvecklingsplan för utbildning och forskning. Bestämmelsen föreslås innehålla ett bemyndigande om att det genom förordning av statsrådet kan utfärdas närmare bestämmelser om en utvecklingsplan för utbildning och forskning. Utvecklingsplanen godkänns av statsrådet.

89 §. Samordning av den svenskspråkiga högskoleutbildningen. I paragrafen föreskrivs om en delegation som har hand om samordningen av den svenskspråkiga högskoleutbildningen. För närvarande finns bestämmelser om detta i lagen om samordning av den svenskspråkiga högskoleutbildningen (1354/1990). Avsikten är att nämnda lag upphävs genom lagen om införande av universitetslagen.

Det föreslås att de universitet och yrkeshögskolor vars undervisnings- och examensspråk är svenska utser sina representanter till delegationen. Detta inbegriper Svenska social- och kommunalhögskolan samt den enhet i anslutning till Åbo Akademi som avses i 73 § 2 mom. Delegationen väljer inom sig ordförande och vice ordförande. För närvarande leds delegationen av Åbo Akademis kansler. Åbo Akademi är det största svenskspråkiga universitetet i Finland och det enda svenskspråkiga med många utbildningsområden.

90 §. Ikraftträdande. Det föreslås att om införandet av universitetslagen ska föreskrivas i en särskild lag. Enligt lagen om införande av universitetslagen ska den nya universitetslagen träda i kraft den 1 januari 2010. Avsikten är att de nya universitetet or-

ganiserar sig under hösten 2009 och att de inleder sin verksamhet enligt den nya universitetslagen den 1 januari 2010.

1.2 Lagen om införande av universitetslagen

1 §. *Universitetslagens ikraftträdande.* Avsikten är att den nya universitetslagen ska träda i kraft den 1 januari 2010.

I paragrafen föreskrivs utöver detta att försöket med avgiftsbelagda utbildningsprogram som det föreskrivs om i 10 § pågår i fem år. Lagens bestämmelser om målsatta tider för examina tillämpas på studerande som inlett sina studier läsåret 2005—2006 och senare i enlighet med övergångsbestämmelsen i lagen om ändring av universitetslagen (556/2005). Den s.k. regeln om en enda studieplats i den nya universitetslagen tillämpas från och med den 1 augusti 2010.

2 §. *Lagar som upphävs.* Bestämmelsen innehåller en förteckning över de lagar som upphävs den 1 januari 2010. Verksamheten, personalen och de studerande vid universiteten omfattas alltså fram till den 31 december 2009 av den gamla universitetslagen. De gamla universiteten ansvarar för universitetsverksamheten fram till dess medan de nya universiteten organiserar sig.

3 §. *Förordningar som förblir i kraft.* De förordningar som nämns i paragrafen förblir i kraft trots att den lag som förordningarna utfärdats med stöd av upphävs. I kraft förblir också förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998), som har utfärdats med stöd av 28 § i den gamla regeringsformen i form av en s.k. fristående förordning.

4 §. *Universitetens övergång till att verka som universitet enligt den nya universitetslagen.* Universiteten som är räkenskapsverk upphör den 31 december 2009, då verksamheten, personalen och studerandena överförs till de nya universiteten. Behandlingen av oavslutade ärenden överförs till de förvaltningsorgan vid de nya universiteten som enligt den nya universitetslagen, en förordning av statsrådet som ges med stöd av den, universitetets instruktion eller universitetets interna föreskrifter ska behandla ärendet. I pågående rättsärenden företräder de nya universiteten och är de nya universiteten parter i

rättegångar där de gamla universiteten har varit parter.

5 §. *De gamla universitetens förbindelser, tillstånd och fordringar.* Staten ansvarar för de förbindelser och skyldigheter som statens ämbetsverk ingår. Också de nya universiteten ansvarar för de serviceavtal och avtal om anskaffningar och beställningar som de gamla universiteten har ingått samt för de gamla universitetens övriga rättsligt bindande förbindelser. Avsikten är att t.ex. långtidsavtal om stödtjänster som de gamla universiteten har ingått övertas av de nya universiteten. Också tillstånd att ordna verksamhet och andra tillstånd som beviljats av myndigheter överförs till de nya universiteten. T.ex. övningsskolornas verksamhet baserar sig på sådana tillstånd att ordna verksamhet.

6 §. *Universitetens organisering som offentligrättsliga inrättningar.* I paragrafen föreskrivs att de gamla universiteten är skyldiga att stöda organiseringen av de nya universiteten. De gamla universiteten ska överlåta sina administrativa och andra stödtjänster till de nya universiteten så att verksamheten kan överföras smidigt till de nya universiteten inom den utsatta tiden. Eftersom övergångstiden är begränsad till hösten 2009, ska styrelsen för det gamla universitetet utse universitetets första universitetskollegium enligt den nya universitetslagen. Universitetskollegiet utser medlemmarna i den första styrelsen för det nya universitetet bland dem som hör till universitetssamfundet i samma förhållande som universitetssamfundets olika grupper är representerade i det gamla universitetets styrelse. I fråga om de samgående universiteten är det viktigt att de kommer överens om antalet medlemmar i det nya universitetets universitetskollegium och förhållandet mellan antalet företrädare från de olika grupperna i universitetssamfundet. I sista hand kan beslut om detta fattas i ett gemensamt styrelsemöte med de samgående universitetens styrelser. De samgående universiteten ska också sinsemellan komma överens om en arbetsfördelning när de ställer sina administrativa och andra stödtjänster till förfogande för organiseringen av det nya universitetet.

7 §. *Organiseringen av universitetsverksamheten i en stiftelse.* De gamla universitet vars verksamhet övertas av ett stiftelseuni-

versitet är skyldiga att i samarbete med stiftelsens organ sköta organiseringen av de gemensamma verksamheterna. De gamla universitetens administrativa och andra stöd-tjänster ska i mån av möjlighet delta i förberedelserna för stiftelsens verksamhet.

8 §. Studentkårerna. Enligt paragrafen förenas också studentkårerna vid de samgående universiteten till en ny studentkår. Det är också i fortsättningens ändamålsenligast att studerandenas verksamhet och intressebevakning vid universiteten och som en del av universitetssamfundet sker genom en studentkår. Studentkårerna vid Joensuu universitet och Kuopio universitet förenas när universiteten går samman och blir Östra Finlands universitet, studentkårerna vid Åbo universitet och Åbo handelshögskola när de går samman och blir Åbo universitet samt studentkårerna vid Helsingfors handelshögskola, Konstindustriella högskolan och Tekniska högskolan när de går samman och blir Aalto-universitetet. De samgående studentkåren kommer i enlighet med sin självstyrelse överens om hur de organiserar sig i en studentkår inom ramen för lagens bestämmelser om sammanslagningen. De samgående studentkårens skuldförbindelser, serviceavtal, anskaffningsavtal och andra förbindelser övergår till den nya studentkåren. Till följd av detta överförs också de samgående studentkårens egendom i sin helhet till den nya studentkåren så att det utöver att säkerställa förbindelserna är möjligt att också med tanke på framtida studerandemedlemmar på lång sikt säkerställa studentkårens lagstadgade offentliga uppgifter. Utöver de lagstadgade uppgifterna har studentkåren också bedrivit annan verksamhet. Också tillstånd att ordna verksamhet och andra tillstånd som beviljats av myndigheter överförs från de samgående studentkåren till den nya studentkåren.

9 §. Nationen vid tekniska högskolan. Den svenskspråkiga nationen vid Tekniska högskolan som är ett offentligrättsligt samfund fortsätter att verka vid Aalto-universitetet.

10 §. Ändringen av personalens anställningsform. Samtidigt som universiteten som är ämbetsverk upphör den 31 december 2009, upphör också de tjänster och tjänsteförhållanden som finns vid dem och persona-

len anställs i arbetsavtalsförhållanden av de nya universiteten. Personalens anställningsförhållanden fortsätter så som det föreskrivs i paragrafen i enlighet med statsrådets principbeslut från 2006 angående organisationsförändringar. På personalens ställning tillämpas arbetsavtalslagen som sådan från och med den 1 januari 2010. Ändringen av anställningsformen från tjänsteförhållande till arbetsavtalsförhållande inverkar inte på anställningsförhållandets fortgång vid tidpunkten för ändringen. Med de anställda ingås arbetsavtal innan tjänsteförhållandena upphör, varvid anställningsförhållandet är tryggt utan avbrott. Avsikten är att man i samband med universitetsreformen ska ingå avtal mellan undervisningsministeriet, universitetsarbetsgivarna och berörda personalorganisationer angående kollektivavtalen för de nya universiteten och förhandlingsförfarandet för dem. Avsikten med avtalet är att konstatera parternas gemensamma ståndpunkt angående de anställningsvillkor som tillämpas på universitetspersonalen och angående förfarandena när personalen överförs till anställning vid de nya universiteten. I enlighet med avtalet ingår Finlands universitets arbetsgivarförening (SYTY), som grundades den 7 januari 2009, och berörda personalorganisationer ett kollektivavtal för övergångsperioden, och genom avtalet förlängs giltigheten av de tjänste- och arbetskollektivavtal som gäller universitetspersonalen för de nya universiteten till utgången av avtalsperioden, dvs. för perioden 1.1—31.1.2010 i form av arbetskollektivavtal. Vidare förhandlar Finlands universitets arbetsgivarförening och berörda personalorganisationer och ingår avtal om kollektivavtal för universiteten för följande avtalsperiod som börjar den 1 februari 2010. Det ligger i personalens intresse att personalorganisationerna ingår ovan nämnda avtal i ett så tidigt skede som möjligt för att universitetspersonalen ska vara medveten om de anställningsvillkor som iakttas vid de nya universiteten och för att de nya arbetsavtalen ska kunna ingås i god tid innan de nya universiteten inleder sin verksamhet den 1 januari 2010.

Enligt paragrafens 3 mom. beviljar de nya universiteten utan ansökan titeln docent till den som har utnämnts till docent innan den

nya universitetslagen trädde i kraft. Enligt 86 § i den nya universitetslagen kan universitetet i fortsättningen bevilja titeln docent till den som har ingående kunskaper på sitt eget område, som genom publikationer eller på annat sätt visat sin förmåga till självständigt forskningsarbete eller konstnärligt arbete och som har god undervisningsförmåga. Avsikten är att också efter reformen bevara det nuvarande systemet med docenter vid universitetet. Liksom för närvarande kommer universitetet och docenten särskilt överens om de prestationer och ersättningarna för dem som universitetet behöver för sina undervisningsuppgifter eller andra uppgifter.

11 §. De anställdas pensionskydd. Avsikten är att anställda vid universitetet som är födda före 1980 fortsättningsvis ska omfattas av lagen om statens pensioner som om de fortfarande stod i anställningsförhållande till staten. Det betyder att de fortsättningsvis omfattas av lagen om statens pensioner, även om de anställs av ett annat universitet eller återgår till en anställning som omfattas av lagen om statens pensioner. Pensionskyddet förändras alltså inte om en person som är anställd vid ett universitet t.ex. flyttar till en statlig forskningsinrättning. Avsikten är också att personer födda före 1980 och som anställs efter det att den nya universitetslagen har trätt i kraft ska omfattas av samma bestämmelser om de redan omfattas av lagen om statens pensioner när de kommer till universitetet. En gång i tiden bestämdes om krav på ett oavbrutet anställningsförhållande i 1 § 4 mom. i den gamla lagen om statens pensioner (ändrat genom lag 379/2004). I samband med pensionsreformen 2005 ändrades slutkravet till ett krav på kontinuitet, vilket nu uppfylls endast om inkomsten av anställningen överstiger 6 744 euro (enligt 2008 års nivå) per år.

De anställda som är födda efter 1979 ska enligt förslaget alltid omfattas av lagen om pension för arbetstagare efter den nya universitetslagens ikraftträdande. Lagen om pension för arbetstagare ska också gälla sådana nya anställda födda före 1980 som när de kommer till universitetet inte omfattas av lagen om statens pensioner. Detta är motiverat därför att avsikten på lång sikt är att alla anställda vid universitetet omfattas av lagen om

pension för arbetstagare. Därför är det inte ändamålsenligt att anställda som inte redan omfattas av lagen om statens pensioner ska omfattas av lagen om statens pensioner.

Avsikten är att 11 § ska tillämpas endast när en person är anställd vid universitetet eller staten fram till pensionsfallet. Om en arbetstagare t.ex. i samband med en omorganisering eller av någon annan orsak senare anställs i ett arbetsavtalsförhållande vid ett nytt bolag som grundas eller vid någon annan sammanslutning, övergår han eller hon till att omfattas av lagen om pension för arbetstagare eller något annat pensionssystem som sammanslutningen har ordnat sitt arbetspensionskydd i.

12 §. Överlåtelse av egendom till de nya universitetet. Kapitalbasen i universitetet som är juridiska personer måste förstärkas i tillräcklig grad så att deras solvens, soliditet och kreditvärdighet tryggas. Till de nya universitetet överförs den lösa egendom som anskaffats för deras verksamhet och som tillhör dem. Den lösa egendom som donerats till universitetet före 2007 och som är i deras besittning överförs till de nya universitetet. Återstående omkostnadsposter som överförs och därutöver 150 miljoner euro eller motsvarande egendom överförs till de nya offentligt-rättsliga universitetens balansräkningar. Avsikten är att statsrådet fastställer vilken lös egendom som ska överlätas till de nya universitetet och värdet av den samt villkoren för överlåtelsen. Eventuella finansiella investeringar görs i universitetets grundkapital, vilket betyder att universitetet endast kan dra nytta av avkastningen av investeringarna. Avsikten är att universitetets lokaler och marken i anslutning till dem överförs till fastighetsbolag. Två tredjedelar av fastighetsbolagens aktier överläts till de nya universitetens balansräkningar. I fråga om konst som lånats ur statens konstsamlingar och annan nationell egendom är principen att ägandet inte övergår till de nya universitetet. Enligt lagen överförs de tillgångar som efter den 1 januari 2007 har samlats i de universitetsfonder som avses i 39 § i den gamla universitetslagen direkt till de nya universitetet. På samma sätt överförs Helsingfors universitetsfonder och Åbo Akademis egendom som avses i 77 § i den nya universitetslagen som en

separat förmögenhetsmassa direkt till de nämnda universiteten med stöd av den nya universitetslagen. De överlåtelse- och gåvoskatter som överlåtelsen av statens egendom eventuellt medför täcks med den särskilda finansiering som anvisas universiteten i statsbudgeten eller så görs i skattelagarna nödvändiga ändringar för att kapitaliseringen inte ska medföra extra kostnader för universiteten. Överföringen av det kapital som anvisas Stiftelsen för Aalto-högskolan som verkar under namnet Aalto-universitetet och TTY-stiftelsen som verkar under namnet Tammerfors tekniska universitet sker genom arrangemang som det inte föreskrivs om i denna lag.

13 §. Anslagsöverföring som hänför sig till beaktandet av mervärdesskatten. När universiteten varit statliga räkenskapsverk har de i fråga om sina offentliga uppgifter kunnat kompensera mervärdesskatter som förfaller till betalning från mervärdesskattmomentet under undervisningsministeriets förvaltningsområde. I och med universitetens ställning som självständiga juridiska personer är det inte längre möjligt för universiteten att ta till det här förfarandet. Avsikten är att överföra anslag under mervärdesskattmomentet så att det blir en del av den totala finansieringen av universiteten i enlighet med vad som föreskrivs i paragrafen.

14 §. Nationalbiblioteket och övningsskolorna. Nationalbibliotekets direktion och övningsskolornas direktioner kan fortsätta till slutet av sin mandattid, eftersom ändringen av universitetens rättsliga status inte inverkar direkt på dessa enheters organisation.

15 §. Övergångsbestämmelse i anslutning till reformen av examensstrukturen. Övergångsbestämmelsen i anslutning till övergången till en examensstruktur i två steg fortsätter att gälla.

16 §. Hänvisningar till universitetslagen. Universitetens nya rättsliga ställning och den nya universitetslagen förutsätter inte att hänvisningar i andra lagar till universitet som avses i den gamla universitetslagen ändras separat så att de hänvisar till den nya universitetslagen. För tydlighetens skull föreskrivs dock i denna paragraf att hänvisningar i annan lagstiftning till den gamla universitetslagen och de universitet som avses i lagen an-

ses vara hänvisningar till den nya universitetslagen och de universitet som avses i den.

17 §. Ikraftträdande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2009.

1.3 Lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret

1 §. Register och registeransvarig. Namnen på de delregister som nämns i 1 mom. förenhetligas så att de kallas register för ansökan. I den nya universitetslagen föreskrivs enligt förslaget att antagningen av studerande ordnas vid huvudentagningar med hjälp av gemensam ansökan till universiteten och med utnyttjande av antagningsregistret. Därför föreslås att det till 2 mom. fogas en bestämmelse om att universiteten deltar i registerföringen när det gäller universitetets register över ansökningar medan Utbildningsstyrelsen är registeransvarig.

2 §. Ändamål. I 1 mom. görs motsvarande ändringar som i 1 § 1 mom. beträffande namnen på delregistren. Användningen av registret för ansökan till yrkeshögskolorna utvidgas till antagningen av studerande till studier som leder till högre yrkeshögskoleexamen och yrkespedagogisk lärarutbildning. I 2 mom. 3 punkten föreslås att användningen av antagningsregistret utvidgas till att omfatta också utvecklande av antagningen och ordnande av studierna. Universiteten och högskolorna behöver uppgifter om de antagna studentexamensbetyg och andra betyg när de på förhand ordnar undervisningsgrupper och för att kunna utveckla antagningarna. Den förslagna ändringen minskar insamlingen av överlappande uppgifter.

3 §. Datainnehåll. Det föreslås att det till 1 mom. 1 punkten som uppgifter som kan införas tas in andra identifikationsuppgifter som motsvarar personbeteckningen. Sökanden identifieras alltid med personbeteckningen om en sådan är tillgänglig. Med andra identifikationsuppgifter avses t.ex. födelsedatum, utländsk personbeteckning och nummer på ett offentligt utländskt identitetsbevis, såsom pass eller annat motsvarande dokument.

I 2 mom. föreslås det att grunden för insamling och införande av personuppgifter ska preciseras, eftersom de centrala princi-

perna gällande arten av de personuppgifter som behandlas omfattar relevanskravet.

Dessutom föreslås att det görs vissa andra ändringar av teknisk art i bestämmelsen.

5 §. Utlämnande av uppgifter. Det föreslås att bestämmelsen om att uppgifter lämnas ut till högskolor och läroinrättningar för antagningen av studerande i 1 mom. 1 punkten slopas. I fortsättningen kan information som samlats i antagningsregistret överföras till läroanstaltens egna studieförvaltningssystem och på så sätt undviks överlappande informationsinsamling. Också i fortsättningen är det ett villkor för utlämnandet av uppgifter att uppgifterna behövs för att mottagaren ska kunna sköta sina uppgifter. Det föreslås att termerna i 3 och 4 punkten ändras så att de motsvarar de termer som används i den gällande speciallagstiftningen. I 5 punkten hänvisas till de registeransvariga som avses i lagen om utlänningsregistret (1270/1997). Registeransvariga enligt 3 § i ifrågavarande lag är förutom Migrationsverket t.ex. utrikesministeriet, polisen och gränsbevakningsväsendet. Dessa myndigheter har med stöd av 8 § i lagen om utlänningsregistret utan hinder av sekretessbestämmelserna rätt att för utlänningsregistret få sådan information som är nödvändig för utförande av de uppgifter som föreskrivs för den i lag. Sådan information är bl.a. uppgifter av Utbildningsstyrelsen ur antagningsregistret om antagning som studerande och mottagande av studieplats.

I praktiken har det förekommit lagtolkningsproblem angående förhållandet mellan registerlagen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Utgående från den gällande registerlagen har det varit oklart huruvida specialbestämmelsen angående utlämnande av uppgifter är avsedd att vara uttömmande eller om bestämmelserna om utlämnande av personuppgifter ur ett personregister i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet i vissa fall kan bli tillämpliga i kompletterande avseende. Därför föreslås att lagen ska preciseras i paragrafens 4 mom.

1.4 Arkivlagen

Bestämmelserna om arkiv och arkivering vid den offentliga förvaltningens organ finns i arkivlagen (831/1994). I arkivlagen finns de

grundläggande bestämmelserna om arkivverket som styr arkiveringen vid myndigheter, myndigheternas arkivfunktion och organiseringen av den samt framställning, förvaring och användning av handlingar. Om arkivlagens tillämpningsområde föreskrivs i 1 §. Enligt 1 § 1 punkten gäller lagen statliga ämbetsverk, inrättningar, domstolar och andra lagskipningsorgan samt andra statliga myndigheter, och enligt 3 punkten Finlands Bank, Helsingfors universitet, Folkpensionsanstalten och andra självständiga offentlighetsinrättningar. Arkivlagen har med stöd av 1 § 1 punkten i sin helhet tillämpats på alla universitet med undantag för Helsingfors universitet. Arkivlagens bestämmelser har också tillämpats på Helsingfors universitet, dock så att sådana Helsingfors universitets handlingar som ska förvaras varaktigt enligt 14 § 1 mom. och 16 § i avvikelse från den generella bestämmelsen inte överförs till arkivverket och att arkivverket inte kan meddela universitetet föreskrifter om registreringen och förteckningen av handlingar. Helsingfors universitets särställning i arkivlagen har historiska skäl och beror på de särdrag som är förknippade med universitetets autonoma ställning.

I och med reformen av universitetslagstiftningen upphör universiteten att vara statliga inrättningar. Därför kommer de inte heller att omfattas av arkivlagen med stöd av lagens 1 § 1 mom. 1 punkt. Tillämplig blir däremot momentets 3 punkt enligt vilken arkivlagen med ovan nämnda undantag gäller självständiga offentlighetsinrättningar. Universitetet kommer alltså att ha samma ställning som Helsingfors universitet har sedan tidigare. För att universiteten ska vara i samma ställning i fråga om arkivfunktionen oberoende av sin rättsliga ställning, är det nödvändigt att också stiftelseuniversiteten omfattas av arkivlagen i samma utsträckning som de övriga universiteten. Att arkivlagen ska gälla universiteten också efter det att deras rättsliga ställning förändras är motiverat därför att universitetens uppgifter också i fortsättningen huvudsakligen är av offentlig art och att deras verksamhet i betydande grad kommer att basera sig på offentlig finansiering. Ett särdrag hos universiteten är de forskningsmaterial som verksamheten genererar och för

vilkas del en ändamålsenlig förvaring måste tryggas. Det är nödvändigt att arkivlagens bestämmelser tillämpas också med tanke på verksamhetens offentlighet som det föreskrivs om i 27 § 2 mom. i den föreslagna universitetslagen. Därför föreslås att 1 § 1 mom. 3 punkten i arkivlagen ändras så att lagen gäller också stiftelseuniversitetet förutom tidigare nämnda Finlands Bank, Folkpensionsanstalten och andra självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar. Efter ändringen tillämpas arkivlagen i samma utsträckning på alla universitet. Universitetet överför dock inte sina handlingar till arkivverket utan ansvarar själva för den varaktiga förvaringen av dem. Arkivverket har inte heller befogenhet att meddela universitetet föreskrifter om registrering och förteckning av handlingar. De nya universitetet fortsätter de statliga universitetens verksamhet. Därför är det ändamålsenligt att också sådana handlingar och arkiv som skapats medan universitetet var statliga inrättningar även i fortsättningen och permanent förvaras vid berörda universitet i stället för att de skulle flyttas till arkivverket. Avsikten är att detta ordnas så att arkivverket med stöd av bemyndigandet i 14 § 2 mom. i arkivlagen beslutar om en permanent förvaringsplats för handlingarna på ovan nämnda sätt och så att dessa handlingar och arkiv med stöd av 12 § 1 mom. i lagen om införande av universitetslagen överläts till de nya universitetet.

1.5 Strafflagen

Enligt 4 kap. 11 § 3 punkten i strafflagen avses med offentligt anställd arbetstagare den som står i arbetsavtalsförhållande till ett offentligt samfund eller en inrättning som nämns i paragrafens 1 punkt. Universitet som är självständiga juridiska personer kan jämföras med offentliga samfund som sköter sådana lagstadgade uppgifter som avses i lagrummet. Därför föreslås att 40 kap. 11 § 3 punkten i strafflagen ska kompletteras så att det med offentligt anställd arbetstagare också avses den som står i arbetsavtalsförhållande till ett universitet.

1.6 Konkurslagen

Enligt 3 § i konkurslagen (120/2004) kan en stiftelse försättas i konkurs. Enligt paragrafens 2 mom. kan självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar inte försättas i konkurs. Enligt motiveringen till konkurslagen (RP 26/2003 rd) avses med självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar juridiska personer, vilkas organisationsform, organ och uppgifter regleras av särskilda bestämmelser. Självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar är enligt motiveringen till konkurslagen t.ex. Finlands Bank och Folkpensionsanstalten. I motiveringen konstateras att det i fråga om vissa offentlighetsrättsliga sammanslutningar kan förekomma gränsdragningsproblem när det gäller att avgöra om sammanslutningarna är offentlighetsrättsliga inrättningar. Enligt motiveringen har vidare, med hänsyn till sakens språkslösa betydelse och art, någon mera detaljerad reglering av frågan i detta avseende inte tidigare ansetts behövlig.

I samband med reformen av universitetslagen föreslås konkurslagen bli preciserad så att universitet som är offentlighetsrättsliga inrättningar kan försättas i konkurs. Enligt förslaget till universitetslag ska staten inte längre svara för universitetets förbindelser. Utöver detta kan universitetet när de bedriver ekonomisk verksamhet få ekonomisk fördel genom villkoren för lånefinansiering vilket snedvrider konkurrensen, om deras ställning i fråga om konkurslagen inte motsvarar andra aktörers ställning.

2 Närmare bestämmelser

Enligt 7 § 2 mom. i lagförslaget kan en utbildning som leder till högre högskoleexamen också inom de områden som föreskrivs genom förordning av statsrådet ordnas så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen, om det är ändamålsenligt med avseende på de yrkesmässiga kraven inom utbildningsområdet. Enligt 7 § 3 mom. föreskrivs genom förordning av statsrådet om examina som kan avläggas vid universitetet, målen för examina, studiernas uppläggning och andra grunder för studierna samt vilka examina som kan avläggas vid de olika universitetet. Enligt samma bestämmelse om be-

myndigande bestäms dessutom genom förordning av statsrådet vilken ställning högskoleexamina som avläggs vid universiteten har i högskoleexamenssystemet. Om ovan nämnda frågor föreskrivs för närvarande i statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004) och förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998). Enligt förslaget till lag om införande av universitetslagen ska dessa förordningar jämte ändringar fortfarande gälla. Fortsätter att gälla gör också undervisningsministeriets förordning om precisering av universitetens utbildningsansvar, universitetens utbildningsprogram och specialiseringsutbildningar (568/2005) och ett bemyndigande att utfärda förordningen ingår också i 7 § 3 mom. i lagförslaget.

Enligt 34 § 7 mom. i lagförslaget utfärdas närmare bestämmelser om behörighet för studier som leder till yrkesinriktad påbyggnadsexamen genom förordning av statsrådet. Enligt 3 § i förslaget till lag om införande av universitetslagen är avsikten att de gällande förordningarna statsrådets förordning om specialveterinärexamen och rätten att vara verksam som specialveterinär (275/2000), förordningen om specialläkarexamen (678/1998), och statsrådets förordning om specialtandläkarexamen (316/2003) fortsätter att gälla.

Enligt 8 § 2 mom. i lagförslaget bestäms närmare genom förordning av statsrådet om avgifter som tas ut av universitetet med iakttagande av vad som bestäms om offentlig-rättsliga prestationers självkostnadsvärde i lagen om grunderna för avgifter till staten. Med detta avses i synnerhet beräkningsgrunderna för självkostnadsvärdet. Om universitetens avgifter föreskrivs genom förordning av statsrådet liksom för närvarande närmast när det gäller avgifter för delvis avgiftsbelagda tjänster för studerande, i vilkas kostnader staten deltar genom finansieringen av universiteten på grund av utbildnings- och kulturpolitiska skäl, som inte är ekonomisk verksamhet som konkurrerar med andra serviceproducenter. Vidare föreskrivs genom förordning på samma sätt som för närvarande om avgifterna för avgiftsbelagda intyg som universiteten utfärdar.

Enligt 10 § i lagförslaget föreskrivs det genom förordning av undervisningsministeriet om utbildningsprogram som leder till högre högskoleexamen och för vilka avgifter kan tas ut av andra än EU/EES-medborgare.

Genom förordning av statsrådet är det enligt lagförslaget möjligt att föreskriva om den kunskap i finska och svenska som fordras av undervisnings- och forskningspersonalen och den övriga personalen (32 §), om detaljer som gäller genomförandet av antagningen av studerande och den gemensamma ansökan (33 §), om studentkårens organ och om tillsättandet av dem (43 §), om uppgifterna för Svenska social- och kommunalskolan vid Helsingfors universitet och dess kollegiala förvaltningsorgan och rektor (66 §), om uppgifterna för direktionen för Nationalbiblioteket (68 §), om rådet för utvärdering av högskolorna (84 §) samt om utvecklingsplanen för utbildning och forskning (88 §).

I 46 § i lagförslaget föreskrivs om grunderna för statens finansiering. Det föreslås att närmare bestämmelser om beräkningen av det universitetsindex som avses i 2 mom., beaktandet av den höjda kostnadsnivån och beräkningen av de finansieringsgrunder som avses i 3 mom. och den inbördes fördelningen av dem ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Om de beräkningskriterier som ligger till grund för den finansiering som beviljas enligt kalkylerade grunder föreskrivs enligt 46 § 6 mom. genom förordning av undervisningsministeriet. Enligt 58 § i lagförslaget kan det genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om mallen för de resultaträkningar och balansräkningar som tillämpas på universiteten.

3 Ikraftträdande

Om införandet av universitetslagen föreskrivs i en särskild lag. Enligt lagen om införande av universitetslagen ska den nya universitetslagen träda i kraft den 1 januari 2010. Avsikten är att de nya universiteten organiserar sig under hösten 2009 och inleder sin verksamhet enligt den nya universitetslagen den 1 januari 2010.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet

Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet är tryggad genom 16 § 3 mom. i grundlagen. Enligt motiveringen till regeringens proposition (RP 309/1993 rd) hör rätten att fritt välja ämne och metoder inom forskningen till vetenskapens frihet. Vetenskapens inriktning ska i första hand bestämmas genom den vetenskapskritik som utövas inom vetenskapssamfundet. Också inom konsten ska det vara fritt att välja uttryck och metoder, vilket främjar samhällsdebatten och gör den mångsidigare. Undervisningens frihet omfattar rätten att studera och inhämta kunskaper om frågor som intresserar var och en själv, och frihet att undervisa på det sätt som man själv väljer både i fråga om innehåll och metoder. Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet som tryggas genom 16 § 3 mom. i grundlagen är oberoende av den rättsliga ställningen för den organisation som bedriver verksamheten och personalens anställningsform. I 6 § i lagförslaget tryggas undervisnings- och forskningsfrihet samt konstnärlig frihet. Utöver detta får ett arbetsavtalsförhållande när det gäller en anställd som hör till forsknings- eller undervisningspersonalen enligt 29 § i lagförslaget inte hävas eller sägas upp med hänvisning till skäl som kränker vetenskapens, konstens och undervisningens frihet enligt 6 §.

Universitetens självstyrelse

Enligt grundlagens 123 § 1 mom. har universiteten självstyrelse enligt vad som närmare bestäms genom lag. I paragrafen befästs självstyrelse som en genom grundlagen skyddad princip för universitetens förvaltning. Tidigare fanns en särskild bestämmelse om Helsingfors universitets självstyrelse i 77 § i regeringsformen. I grundlagsutskottets tolkningspraxis avses med självstyrelse framför allt att det är universitetets egna förvaltningsorgan som inom de gränser som det fö-

reskrivs om i lag bestämmer om universitetets interna förvaltning och inte statens allmänna förvaltningsmyndigheter (GrUU 13/1985 rd och 1/1990 rd). Genom lag ska det föreskrivas t.ex. om universitetets uppgifter, förvaltningsorgan samt deras sammansättning och inbördes förhållanden, sökande av ändring i de olika förvaltningsorganens beslut samt språkförhållandena vid universitetet (GrUU 3/1997 rd). Grundlagsutskottet (GrUU 19/2004 rd) har ansett det vara centralt ur självstyrelsens synvinkel att det i lagen nämns vilka grupper som är representerade i universitetets förvaltning och att utomstående deltagande enligt principerna för självstyrelse beror på universitetets organs egna beslut och att det förfarande som i så fall ska iakttas bestäms i en instruktion. I regeringens proposition med förslag till ny universitetslag och lag om införande av universitetslagen (RP 263/1996 rd) konstaterades att universitetens och högskolornas autonomi i första hand avser forskningens och undervisningens frihet. I samband med grundlagsreformen konstaterades att universitetslagen också uppfyllde de villkor som den nya grundlagen ställde på lagstiftningen.

Förutsättningarna för universitetens självstyrelse har hittills granskats i en situation där universitetet har verkat inom en juridisk person som är staten och staten har svarat för verksamhet och förbindelser i anslutning till verksamheten och andra eventuella ansvarsförbindelser. Att universitetet var organiserade som räkenskapsverk inom staten i enlighet med lagen och förordningen om statsbudgeten och de begränsningar som detta innebar för verksamheten ansågs inte strida mot principerna för universitetens självstyrelse. I den gällande universitetslagen föreskrivs inte om universitetens rättsliga ställning. Så länge som regeringsformen var i kraft utnämnde republikens president professorerna vid Helsingfors universitet. Enligt 10 § 3 mom. i den gällande universitetslagen utnämns universitetets kansler av republikens president på framställning av statsrådet bland tre kandidater som universitetets valkollegium utser. I fråga om universitetens anställda utövas arbetsgivarmakten i huvudsak av finansministeriets arbetsmarkandsverk samt undervisningsministeriet, som har förhand-

lingsrätt när det gäller universitetens preciserande tjänstekollektivavtal. Universiteten har också i syfte att åstadkomma den genomslagskraft i samhället som enligt den gällande universitetslagens 4 § 1 mom. är en av universitetens uppgifter kanaliserat sin forskningsverksamhet till aktiebolag, där beslutanderätten utövas av utomstående och verksamheten inte omfattas av universitetens självstyrelse. Granskningen av självstyrelsen har koncentrerats till de uppgifter som regleras i universitetslagen och den förvaltning som ansluter sig till dessa uppgifter. Det väsentliga har varit forskningens och undervisningens frihet och organiseringen av verksamheten i universitetets organs regi inom ramen för vad lagar, specialvillkor som beror på statens roll som juridisk person och beviljade resurser tillåter.

I jämförelse med nuläget introducerar lagförslaget, både när det gäller universiteten som är offentligrättsliga inrättningar och stiftelseuniversiteten som bedriver sin verksamhet enligt stiftelselagen, en rättighet som är mer omfattande än självstyrelse, dvs. status som självständig juridisk person. Vid universiteten som är självständiga offentligrättsliga inrättningar bestämmer universitetssamfundet mandattiden för styrelsen, som är det högsta organet, antalet styrelsemedlemmar och utser också medlemmarna. Med avvikelse från omfattningen av universitetens nuvarande självstyre avser omfattningen av de offentligrättsliga inrättningarnas självstyre hela den juridiska personen och dess verksamhet.

I enlighet med propositionen ges de uppgifter som universiteten har också till två stiftelser som fungerar som sådana juridiska personer som avses i lagen om stiftelser. Vid universitet som upprätthålls av en stiftelse enligt lagen om stiftelser utses den juridiska personens högsta organ, dvs. styrelsen, av dem som överlåtit egendom till stiftelsen i enlighet med vad som bestäms i stiftelsens stadgar. Stiftelsens styrelse utser rektor för stiftelsen. I stiftelseuniversiteten svarar stiftelsen till fullo för universitetsverksamhetens rättsliga förbindelser och ekonomiska skyldigheter på samma sätt som staten idag när det gäller universiteten som är ämbetsverk. Universitetets interna organisering för utövandet av forskning, konst och undervisning enligt

universitetslagen tryggas i 6 § i lagförslaget och i 24 §, där det föreskrivs att verksamheten sker i enheter (högskolor och andra enheter) enligt universitetssamfundets interna organisation och förvaltning. Enligt propositionens 23 § ska stiftelseuniversiteten dessutom ha ett kollegialt förvaltningsorgan som omfattar hela universitetet. Förvaltningsorganets medlemmar väljs av olika grupper inom universitetssamfundet. I förvaltningsorganet ska endast de grupper i universitetssamfundet som nämns i 15 § 2 mom. vara företrädare. Stiftelseuniversitetets kollegiala förvaltningsorgan sköter sakkomplex som huvudsakligen har att göra med universitetets självstyrelse. Sådana ärenden är att besluta om undervisningsplaner och examensfordringar, besluta om principerna för antagningen av studerande, besluta om allmänna regler som gäller undervisning och forskning samt tillsätta de nämnder eller andra organ som behövs för behandlingen av examens-, bedömnings- och rättelseärenden. Enligt lagförslaget gäller bestämmelserna om universitetets uppgifter, sökande av ändring i beslut som fattats av förvaltningsorganen och språkförhållandena vid universiteten också stiftelseuniversiteten.

När man tolkar universitetens självstyrelse mot bestämmelsen i 123 § 1 mom. i grundlagen måste man i fortsättningen för det första beakta universitetens nya ställning som självständiga juridiska personer och för det andra att denna status kan indelas i olika typer av juridiska personer som omfattas av olika bestämmelser. Vid universiteten som upprätthålls av en stiftelse enligt lagen om stiftelser svarar i sista hand stiftelsen med sina tillgångar och de organ som en stiftelse har enligt lagen om stiftelser för universitetsverksamhetens skyldigheter och förbindelser. Vid universiteten som är offentligrättsliga inrättningar är det universitetet självt som svarar för universitetets förbindelser och skyldigheter. Granskat ur självstyrelsens synvinkel kan detta anses betyda att valet av den juridiska personens högsta organ vid de universitet som är offentligrättsliga inrättningar också i fortsättningen hör till universitetets beslutanderätt. Vid stiftelseuniversiteten bestäms däremot valet av de högsta organen enligt lagen om stiftelser. De huvudenheter som ansvarar

för universitetsverksamheten enligt universitetslagen vid ett stiftelseuniversitet är dock högskolorna eller andra enheter där beslutanderätten tillkommer universitetssamfundets kollegiala förvaltningsorgan. Dessa ansvarar i enlighet med självstyrelseprincipen för de frågor som ansluter till den akademiska verksamheten inom ramen för den strategi och de riktlinjer som stiftelsens styrelse fastställer på en generell nivå. Vardera modellen utvidgar universitetens självstyrelse i jämförelse med universiteten som är räkenskapsverk, och de kan anses uppfylla såväl kraven som gäller innehållet i som de formella krav som ställs på universitetens självstyrelse.

På vilket sätt självstyrelsen förverkligas när en privaträttslig stiftelse upprätthåller och ansvarar för universitetsverksamheten kan dessutom granskas som ett fall av överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter enligt grundlagens 124 §. Grundlagens 124 § innehåller en allmän begränsning av möjligheten att anförtro andra än myndigheter offentliga förvaltningsuppgifter. Uppgifter kan överföras på andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag. Vidare förutsätts att överföringen av uppgifter behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. En stiftelse enligt lagen om stiftelser är en förmögenhetsmassa som inte har någon egentlig ägare. Stiftelsens styrelse förvaltar stiftelsens tillgångar och stiftelsen fattar beslut om användningen av tillgångarna enligt vad som bestäms i stiftelsens stadgar. Det föreslås att det på det sätt som avses i 123 § 1 mom. i grundlagen föreskrivs närmare i 1 § 2 mom. samt 23 och 24 § i universitetslagen om överföringen av ett universitets uppgifter till en stiftelse och om hur självstyrelseprincipen förverkligas i verksamheten vid ett universitet som upprätthålls av en stiftelse.

I och med att universitetens finansieringsgrund utvidgas till att omfatta också andra aktörer i samhället och i och med att målet är att verksamheten ska få större genomslagskraft i samhället, kan verksamhet som bedrivs av en stiftelse vara en möjlig organiseringsform för universitetet som kan anses behövas för en ändamålsenlig skötsel av uni-

versitetets uppgifter. Stiftelsen har också traditionellt använts som en organisationsform för universiteten i Finland och är det också i stor utsträckning i andra länder. De enligt universitetslagen egentliga uppgifterna i anslutning till forskningen, konsten och den högsta undervisningen sköts av stiftelseuniversitetets interna organ och anställda. På detta sätt tryggas vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet som innehållsmässigt utgör själva kärnan i universitetets självstyrelse även organisatoriskt, vilket förutsätts i 16 § 3 mom. i grundlagen. I lagförslaget har också beaktats de krav som ställs i fråga om rättsskydd och god förvaltning.

Personalens anställningsform

Tjänsteförhållandena vid universiteten ska enligt förslaget ändras till arbetsavtalsförhållanden. Personalen övergår till de nya universiteten till uppgifter som motsvarar de tidigare uppgifterna. Om villkoren för personalens anställningsförhållande avtalas i fortsättningen genom kollektivavtal. Universitetspersonalens uppgifter anknyter till utövande av offentlig makt närmast i frågor som har att göra med antagningen, bedömningen av studieprestationer och disciplinärenden. På de övriga utbildningsstadierna sköts ovan nämnda uppgifter också av personal i arbetsavtalsförhållande. Anställningsförhållandena vid universiteten har på grund av statens status som räkenskapsverk huvudsakligen varit tjänsteförhållanden, men när universiteten lösgör sig från staten till självständiga juridiska personer förutsätter universitetens offentliga uppgifter inte med hänsyn till 124 § i grundlagen att tjänsteförhållandena bevaras. I 11 § i lagen om införande av universitetslagen tryggas bibehållna pensionsförmåner för personalen. Den rättsliga ställningen för universitetens forsknings- och undervisningspersonal tryggas så som föreskrivs i 29 § i lagförslaget. Ett arbetsavtalsförhållande får inte hävas eller sägas upp med hänvisning till skäl som kränker forskningens, konstens och utbildningens frihet enligt förslaget 6 §. Det straffrättsliga tjänsteansvar som föreskrivs i 31 § tryggar en ändamålsenlig utövning av den offentliga makt

som hänför sig till undervisningsverksamheten.

Avgift för utbildningsprogram

Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas t.ex. på grund av nationalitet. Enligt bestämmelsen är det förbjudet att gynna eller ge företräde åt någon person eller grupp om det samtidigt innebär att någon annan diskrimineras. Enligt 10 § i lagförslaget ska det vara möjligt att ta ut en avgift för magisterprogram som det föreskrivs om i en förordning av undervisningsministeriet av andra studerande än medborgare i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Försöket med avgifter är tidsbegränsat och förutsätter att universitetet har ett stipendiesystem som vid behov kan användas för stöd som beviljas för kostnader som studierna medför för studerande i ett avgiftsbelagt magisterprogram. Alla har fortsättningsvis rätt att utan avgift oberoende av medborgarskap delta i annan utbildning som leder till examen. I 16 § 2 mom. i grundlagen garanteras lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få också annan än grundläggande utbildning. Även om bestämmelsen inte hindrar någon att ta ut avgifter för utbildning, kan införandet av utbildning som är avgiftsbelagd för alla anses vara ett förfarande som kan äventyra i synnerhet lika utbildningsmöjligheter för finska medborgare. De föreslagna magisterprogrammen med undervisning på främmande språk erbjuder också en möjlighet att utveckla innehållet i avgiftsfria utbildningar som leder till examen och ger samtidigt hela examenssystemet ett mervärde. Magisterprogrammen på främmande språk främjar internationaliseringen och bidrar till att göra universitetet kända utomlands.

Frågan om automatiskt medlemskap i studentkåren

Enligt grundlagens 13 § 2 mom. har var och en föreningsfrihet, vilket bl.a. innefattar rätt att höra eller inte höra till föreningar. I sin tolkning av grundlagens bestämmelse om föreningsfrihet (GrUU 1/1998 rd) har riksdagens

grundlagsutskott utgått från att den allmänna principen för medlemskap i en förening inte kan vara automatiskt medlemskap och en direkt följd av bestämmelser i lag. Utgångspunkten för föreningsfriheten måste vara en frivillig anslutning till en förening grundad på en uttrycklig viljeyttring. Dessa kriterier får bara frångås när det finns särskilda skäl som är motiverade med avseende på föreningsfriheten, t.ex. ett befogat behov att genom lag bilda en förening för en offentlig uppgift. Enligt 40 § i den gällande universitetslagen hör alla studerande som antagits för studier som leder till lägre eller högre högskoleexamen till studentkåren, med undantag för studerande som deltar i uppdragsutbildning. I en bedömning av det automatiska medlemskapet i studentkåren har utskottet (GrUU 3/1997 rd) ansett att man i den här typen av situationer i första hand bör söka lösningar som stämmer överens med skrivningen i grundlagen, alltså lösa frågan utan obligatoriskt medlemskap. Med hänvisning till förarbetena till bestämmelsen om föreningsfrihet i grundlagen gör utskottet dock bedömningen att ett obligatoriskt medlemskap i studentkåren kan vara godtagbart med avseende på grundlagen, särskilt som studentkåren av tradition måste ses som en del av ett autonomt universitet och eftersom studentkåren spelar en betydande roll för administrationen vid universitetet. Enligt utskottet är ett villkor för vanlig lagstiftningsordning att lagförslaget kompletteras så att där nämns studentkårens offentliga uppgifter. Senare har utskottet påpekat att universitetslagen i sin nuvarande form inte uppfyller utskottets ovan nämnda krav på ett behörigt sätt (GrUU 74/2002 rd). I det nu aktuella lagförslaget har man försökt precisera bestämmelsen om studentkåren i fråga om de offentliga uppgifterna så att bestämmelsen uppfyller grundlagsutskottets krav.

Helsingfors universitets kansler i statsrådet

I förslaget föreslås att bestämmelsen om att Helsingfors universitets kansler har rätt att närvara och yttra sig i statsrådet när ärenden som gäller Helsingfors universitet behandlas kvarstår i lagen. Grundlagsutskottet har konstaterat i ett utlåtande (GrUU 19/2004 rd) att

specialbestämmelsen om Helsingfors universitetets självstyrelse upphävdes genom den nya grundlagen och ersattes av en allmän bestämmelse om universitetens självstyrelse. Alla universitet har därmed grundlagsfäst självstyrelse och grunden för bestämmelsen om ett universitets kanslers ställning i statsrådets allmänna sammanträde har följaktligen föråldrats. I sitt utlåtande ansåg grundlagsutskottet dock att universitetens representation i statsrådet bygger på gammal tradition och är en manifestation av äktningen för kultur. Genom bestämmelsen tryggas fortsättningsvis också den kontinuerliga dialogen mellan universiteten och staten som sträcker sig till statsrådets nivå.

Med stöd av vad som anförts ovan anser regeringen att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom det föreslås att universitetens status ändras så att de blir självständiga juridiska personer och verkningarna med avseende på grundlagens 123 § 1 mom. inte har behandlats tidigare, och eftersom det i förslaget också ingår andra bestämmelser som inte är entydiga med avseende på grundlagen bör riksdagens grundlagsutskotts utlåtande om lagstiftningsordningen begäras.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

Universitet är

- 1) Helsingfors universitet,
- 2) Östra Finlands universitet,
- 3) Jyväskylä universitet,
- 4) Lapplands universitet,
- 5) Uleåborgs universitet,
- 6) Tammerfors universitet,
- 7) Åbo universitet,
- 8) Vasa universitet,
- 9) Åbo Akademi,
- 10) Villmanstrands tekniska universitet,
- 11) Svenska handelshögskolan,
- 12) Bildkonstakademin,
- 13) Sibelius-Akademin,
- 14) Teaterhögskolan,
- 15) Stiftelsen för Aalto-högskolan som verkar under namnet *Aalto-universitetet*,
- 16) TTY-stiftelsen som verkar under namnet *Tammerfors tekniska universitet*.

De universitet som avses i 1 mom. 1—14 punkten är offentligrättsliga inrättningar (*offentligrättsliga universitet*). På Aalto-universitetet och Tammerfors tekniska universitet (*stiftelseuniversitet*) tillämpas utöver denna lag även lagen om stiftelser (109/1930).

2 §

Uppgifter

Universiteten har till uppgift att främja den fria forskningen och den vetenskapliga och konstnärliga bildningen, att meddela på

forskning grundad högsta undervisning och att fostra de studerande till att tjäna fosterlandet och mänskligheten. Då universiteten fullgör sina uppgifter ska de främja livslångt lärande, samverka med det övriga samhället samt främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället.

Universiteten ska ordna sin verksamhet så att hög internationell kvalitet säkerställs inom forskning, konstnärlig verksamhet, utbildning och undervisning med iakttagande av etiska principer och god vetenskaplig sed.

3 §

Självstyrelse

Universiteten har självstyrelse genom vilken forskningens, konstens och den högsta undervisningens frihet tryggas.

Vid beredningen av lagstiftning som gäller universiteten ska dessa ges tillfälle att avge utlåtande om saken.

4 §

Universitetssamfundets medlemmar

Till universitetssamfundet hör universitetets undervisnings- och forskningspersonal, övriga personal och studerande.

5 §

De offentligrättsliga universitetens rättsförmåga

De offentligrättsliga universiteten är självständiga juridiska personer.

De offentligrättsliga universiteten kan ingå förbindelser, i sitt namn förvärva rättigheter

samt äga lös och fast egendom. Universiteten kan bedriva sådan affärsverksamhet som stöder fullgörandet av de uppgifter som nämns i 2 §.

De offentligrättsliga universiteten svarar för sina förbindelser med sina egna medel samt kärar och svarar inför domstol.

2 kap.

Undervisning och forskning

6 §

Forskningens, konstens och undervisningens frihet

Vid universiteten råder undervisnings- och forskningsfrihet samt konstnärlig frihet. Lärarna ska dock iakttå gällande lagstiftning och andra bestämmelser som gäller utbildningen och undervisningen.

Undervisningen vid universiteten är offentlig. Av grundad anledning kan allmänhetens möjligheter att följa undervisningen begränsas.

7 §

Examina och övrig utbildning samt examensstruktur

Vid universiteten kan avläggas lägre och högre högskoleexamina samt vetenskapliga, konstnärliga och yrkesinriktade påbyggnadsexamina. Universiteten kan också ordna fortbildning och öppen universitetsundervisning.

Högre högskoleexamen avläggs efter lägre högskoleexamen eller motsvarande utbildning. En utbildning som leder till högre högskoleexamen kan också inom de områden om vilka det föreskrivs genom förordning av statsrådet ordnas så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen, om det är ändamålsenligt med avseende på de yrkesmässiga kraven inom utbildningsområdet. En vetenskaplig, konstnärlig och yrkesinriktad påbyggnadsexamen avläggs efter en högre högskoleexamen eller en annan utbildning på motsvarande nivå.

Närmare bestämmelser om examina som kan avläggas vid universiteten, målen för ex-

amina, studiernas uppläggning och andra grunder för studierna, samt vilka examina som kan avläggas vid de olika universiteten (*utbildningsansvar*) utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av statsrådet bestäms det vilken ställning högskoleexamina som avläggs vid universiteten har i högskoleexamenssystemet. Genom förordning av undervisningsministeriet utfärdas det på framställning av universiteten bestämmelser om den närmare fördelningen av utbildningsansvaret mellan universiteten, om specialiseringsutbildningarnas specialområden och utbildningsprogram, samt om vilka specialområden och utbildningsprogram som finns vid varje universitet.

8 §

Undervisningens avgiftsfrihet

Den undervisning som leder till högskoleexamen och urvalsproven i anslutning till antagningen av studerande är avgiftsfria för de studerande, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Av andra sökande än de som söker till en utbildning som ges på finska eller svenska kan det krävas att de genomgår internationella avgiftsbelagda tester. Avgifter kan tas ut för annan verksamhet än den verksamhet som avses i 1 mom. Närmare bestämmelser om avgifter utfärdas genom förordning av statsrådet med iakttagande av vad som bestäms om offentligrättsliga prestationers självkostnadsvärde i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

Om en avgift som avses i denna lag och som tas ut hos en studerande inte har betalats på förfallodagen, får årlig dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen på det sätt som bestäms i räntelagen (633/1982). En avgift får drivas in genom utsökning utan dom eller beslut på det sätt som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007).

9 §

Uppdragsutbildning

Ett universitet kan ordna undervisning som leder till högskoleexamen för en grupp av

studerande så att utbildningen beställs och finansieras av finska staten, en annan stat, en internationell organisation, ett finskt eller utländskt offentligt samfund eller en finsk eller utländsk stiftelse eller privat sammanslutning (*uppdraagsutbildning*).

Uppdragsutbildning kan inte ordnas för medborgare i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller för personer som jämställs med medborgare i Europeiska unionen med stöd av Europeiska gemenskapens lagstiftning eller ett avtal som Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater har ingått med en annan avtalspart. I fråga om dem som deltar i uppdraagsutbildning tillämpas 34, 42 och 79—83 §.

Den undervisning som ges som uppdraagsutbildning ska anknyta till sådan utbildning för grund- eller påbyggnadsexamen som universitetet har examensrätt för. Uppdragsutbildning får inte ordnas så att den inverkar negativt på den utbildning för grund- eller påbyggnadsexamen som universitetet ger. Universitetet ska för ordnandet av uppdraagsutbildningen ta ut en avgift som åtminstone täcker kostnaderna för utbildningen.

10 §

Avgift för utbildningsprogram

Universitetet kan ta ut avgifter av studerande som antagits till ett utbildningsprogram på främmande språk som leder till högre högskoleexamen. Uttag av avgifterna förutsätter att universitetet har ett stipendiesystem som vid behov kan användas för stöd som beviljas för studier inom ramen för ett avgiftsbelagt magisterprogram.

Avgift kan dock inte tas ut av medborgare i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller av personer som jämställs med medborgare i Europeiska unionen med stöd av Europeiska gemenskapens lagstiftning eller ett avtal som Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater har ingått med en annan avtalspart.

Genom förordning av undervisningsministeriet föreskrivs om avgiftsbelagda utbildningsprogram.

11 §

Undervisnings- och examensspråk

Undervisnings- och examensspråken vid Helsingfors universitet, Bildkonstakademin, Sibelius-Akademien och Teaterhögskolan är finska och svenska. På undervisnings- och examensspråken vid Aalto-universitetet tillämpas på motsvarande sätt bestämmelserna i 9 § (715/2004) i universitetslagen (645/1997) om undervisnings- och examensspråken vid de universitet som bildar nämnda universitet. Undervisnings- och examensspråket vid Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan samt Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet är svenska. Undervisnings- och examensspråket vid de övriga universiteterna är finska.

Ett universitet kan besluta att också andra språk än de undervisnings- och examensspråk som anges i 1 mom. används som undervisnings- och examensspråk och i studieprestationerna.

12 §

Utbildning av personer med kunskaper i svenska

Åbo Akademi, Svenska Handelshögskolan, Helsingfors universitet, Bildkonstakademin, Sibelius-Akademien, Teaterhögskolan och Aalto-universitetet svarar för att ett tillräckligt antal personer med kunskaper i svenska utbildas för landets behov.

3 kap.

Organisation

13 §

Ett offentlighetsrättsligt universitets organ

Ett offentlighetsrättsligt universitets organ är styrelsen, rektorn och universitetskollegiet. Universitetet kan också ha en kansler och andra organ enligt vad som bestäms i en instruktion.

14 §

Styrelsen för ett offentligt universitet

Det högsta beslutande organet i ett offentligt universitet är styrelsen.

Styrelsen har till uppgift att

1) besluta om centrala mål och en strategi för universitetets verksamhet och ekonomi och om principer för styrningen av verksamheten och ekonomin,

2) besluta om universitetets verksamhets- och ekonomiplan samt budget och upprätta bokslut,

3) svara för förvaltningen och användningen av universitetets förmögenhet, om inte styrelsen har överfört befogenheten till rektorn,

4) svara för att tillsynen över bokföringen och medelsförvaltningen är ordnad,

5) godkänna avtal som är viktiga eller principiella med avseende på universitetets verksamhet och ge utlåtanden i principiellt viktiga frågor som gäller universitetet,

6) på universitetets vägnar godkänna det avtal enligt 45 § som ingås med undervisningsministeriet,

7) välja rektor eller rektorer och besluta om deras arbetsfördelning samt avsätta rektorn om det med beaktande av uppgiftens art finns godtagbar och grundad anledning till detta,

8) godkänna instruktioner och andra motsvarande föreskrifter som gäller den allmänna organiseringen samt besluta om universitetets verksamhetsstruktur,

9) ge undervisningsministeriet förslag till ändring av universitetets utbildningsansvar, och

10) besluta om antalet studerande som antas till universitetet.

Styrelsen har dessutom till uppgift att anställa den ledande personal som är direkt underställd rektorn, om inte uppgiften har överförts till något annat av universitetets organ.

15 §

Sammansättningen av styrelsen för ett offentligt universitet

Styrelsen för ett offentligt universitet har minst 6 och högst 14 medlemmar.

Universitetskollegiet bestämmer antalet styrelsemedlemmar.

I styrelsen ska följande grupper i universitetssamfundet vara företrädda:

1) universitetets professorer,

2) övriga lärare och forskare samt övrig personal,

3) de studerande.

Hälften av medlemmarna i styrelsen ska höra till de grupper som avses i 2 mom. Antalet medlemmar från varje grupp får vara högst hälften av det totala antal styrelsemedlemmar som väljs ur de grupper som avses i 2 mom. Universitetskollegiet beslutar om antalet personer i de olika grupperna.

Hälften av medlemmarna i styrelsen ska vara andra personer än de som avses i 2 mom. och företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde.

De medlemmar i styrelsen som avses i 2 mom. väljs av respektive grupp i universitetssamfundet enligt vad som föreskrivs i denna lag och bestäms i en instruktion. De medlemmar som avses i 4 mom. väljs av universitetskollegiet.

Universitetets rektor, prorektor, en förståndare för en fakultet eller en annan enhet som är direkt underställd styrelsen eller en medlem eller suppleant i universitetskollegiet får inte vara styrelsemedlem.

Styrelsen utser en av de medlemmar som avses i 4 mom. till ordförande och en till vice ordförande.

16 §

Mandattid för styrelsen för ett offentligt universitet samt styrelsemedlems avgång och entledigande

Universitetskollegiet bestämmer mandattiden för ett offentligt universitets styrelse och dess enskilda medlemmar. Mandattiden får dock inte vara längre än fem år.

En styrelsemedlem får avgå från sitt uppdrag före mandattidens utgång.

Styrelsen kan föreslå att en styrelsemedlem entledigas under sin mandattid, om medlemmen har blivit oförmögen att sköta sin uppgift eller genom en åtgärd eller försummelse

allvarligt har kränkt universitetets intresse eller om det annars finns något särskilt vägnande skäl. Ett beslut om entledigande av en styrelsemedlem fattas av universitetskollegiet. Beslutet ska iakttas trots ändringssökande om inte besvärmyndigheten beslutar något annat.

17 §

Rektorerna för ett offentligt universitet

Ett offentligt universitet har en rektor. Universitetet kan ha prorektor enligt vad som bestäms i en instruktion.

Rektorn har till uppgift att

1) leda universitetets verksamhet och besluta om sådana ärenden som gäller universitetet och i fråga om vilka det inte har föreskrivits eller bestämts att de ska skötas av något annat organ,

2) svara för att universitetets uppgifter sköts ekonomiskt, effektivt och på ett resultatrikt sätt,

3) svara för att universitetets bokföring är lagenlig och att medelsförvaltningen är ordnad på ett betryggande sätt,

4) svara för beredningen och föredragningen av ärenden som behandlas i styrelsen,

5) svara för verkställigheten av styrelsens beslut, om inte något annat bestäms i en instruktion, och

6) besluta om anställning och uppsägning av personal.

Rektorn får vidta åtgärder som med beaktande av universitetets uppgifter är av stor betydelse endast om han eller hon har styrelsens bemyndigande eller om styrelsens beslut inte kan inväntas utan väsentlig olägenhet för universitetets verksamhet. I det sistnämnda fallet ska styrelsen underrättas om åtgärden så snart som möjligt.

Rektorn kan överföra anställandet av personal eller något annat ärende som hör till rektorns behörighet för avgörande till något annat organ eller någon annan person vid universitetet. Rektor har rätt att närvara och yttra sig vid universitetets alla organs sammanträden.

18 §

Val av rektor för ett offentligt universitet

Styrelsen för ett offentligt universitet utser rektor för högst fem år i sänder. Den som väljs till rektor ska ha avlagt doktorsexamen och ha den förmåga och yrkesskicklighet som behövs för att sköta rektorns uppgifter och i praktiken visad god ledarförmåga. Av den som väljs till rektor för Bildkonstakademien, Sibelius-Akademien och Teaterhögskolan krävs dock inte doktorsexamen.

19 §

Företrädande av ett offentligt universitet

Rektorn företräder ett offentligt universitet i ärenden som enligt 17 § hör till rektorns uppgifter. Styrelsen kan företräda universitetet i ärenden som hör till dess behörighet. I en instruktion får det föreskrivas att rektorn har rätt att företräda universitetet också i andra ärenden, eller att styrelsen kan ge någon av sina medlemmar eller någon annan namngiven person rätt att företräda universitetet. Styrelsen kan när som helst återkalla sådan rätt att företräda universitetet som den har beviljat.

20 §

Omsorgsplikten för ett offentligt universitets ledning

Styrelsen och rektorn för ett offentligt universitet ska omsorgsfullt främja universitetets intressen.

21 §

Styrelsemedlemmarnas och rektorernas ansvar i ett offentligt universitet

En styrelsemedlem och rektor i ett offentligt universitet ska ersätta en skada som han eller hon i sitt uppdrag genom överträdelse av denna lag eller andra bestämmel-

ser uppsåtligen eller av oaktsamhet har orsakat universitetet. I fråga om fördelningen av skadeståndsansvaret föreskrivs i 6 kap. i skadeståndslagen (412/1974).

22 §

Ett offentligrättsligt universitetskollegium

Ett offentligrättsligt universitet har ett universitetskollegium med högst 50 medlemmar, vilka alla har en personlig suppleant.

I universitetskollegiet är de grupper i universitetssamfundet som avses i 15 § 2 mom. företrädare. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i universitetskollegiet. I en instruktion bestäms det om antalet medlemmar i universitetskollegiet, om dess mandattid och om antalet personer i de grupper som avses i 15 § 2 mom.

Universitetskollegiet väljer inom sig ordförande och vice ordförande.

Universitetskollegiet har till uppgift att

- 1) besluta om antalet medlemmar i styrelsen och om styrelsens och dess medlemmars mandattid,
- 2) utse de medlemmar till universitetsstyrelse som avses i 15 § 4 mom.,
- 3) fastställa valet av de styrelsemedlemmar som utses av de grupper i universitetssamfundet som avses i 15 § 2 mom.,
- 4) entlediga en styrelsemedlem från sitt uppdrag på styrelsens framställan,
- 5) välja revisorer för universitetet,
- 6) fastställa universitetets bokslut och verksamhetsberättelse samt besluta om beviljande av ansvarsfrihet för styrelsemedlemmar och rektor,
- 7) besluta om väckande av skadeståndstalan mot en styrelsemedlem, rektor och revisor,
- 8) besluta om entledigande av en styrelsemedlem från sitt uppdrag i enlighet med 62 § 3 mom.

23 §

Stiftelseuniversitetens organ

Vid ett stiftelseuniversitet finns det ett för hela universitetet gemensamt kollegialt förvaltningsorgan som, om det inte har överfört uppgiften till ett organ som avses i 24 § 2 mom., har till uppgift att

- 1) besluta om undervisningsplaner och examensfordringar,
- 2) besluta om grunderna för antagningen av studerande,
- 3) besluta om andra allmänna regler som gäller undervisning och forskning, samt
- 4) tillsätta de nämnder eller andra organ som behövs för behandlingen av examens-, bedömnings- och rättelseärenden samt utse ordförande, medlemmar och suppleanter för dessa.

I ett förvaltningsorgan som avses i 1 mom. ska endast de grupper i universitetssamfundet som nämns i 15 § 2 mom. vara företrädare. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i förvaltningsorganet. Medlemmarna i förvaltningsorganet utses av respektive grupp i universitetssamfundet. I en instruktion för stiftelseuniversitetet bestäms det om andra än i 1 mom. föreskrivna uppgifter för förvaltningsorganet samt om antalet medlemmar och val av medlemmar.

Vid ett stiftelseuniversitet finns det dessutom en styrelse och en rektor. I en instruktion för stiftelseuniversitetet bestäms det om andra organ.

24 §

Undervisningens, forskningens och de övriga verksamheternas organisation och förvaltning

För organiseringen av forskning och undervisning kan ett universitet indelas i fakulteter eller med dem jämförbara enheter enligt vad som bestäms i en instruktion för universitetet.

I en fakultet eller en med den jämförbar enhet finns ett kollegialt förvaltningsorgan där föreståndaren för enheten är ordförande. I förvaltningsorganet ska de grupper i univer-

sitetssamfundet som nämns i 15 § 2 mom. vara företrädare. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i förvaltningsorganet. Det totala antalet medlemmar i förvaltningsorganet och förvaltningsorganets uppgifter fastställs i en instruktion. Medlemmarna i förvaltningsorganet utses av respektive grupp i universitetssamfundet på det sätt som bestäms i instruktionen.

Vid ett universitet kan det finnas också andra enheter än sådana som nämns i 1 mom. Universiteten kan ha universitetscenter eller andra gemensamma enheter tillsammans med andra universitet och gemensamma enheter tillsammans med yrkeshögskolor, forskningsinstitut eller andra offentliga eller privata samfund eller stiftelser.

För behandlingen av ärenden som gäller begäran om rättelse av studieprestationer kan det vid ett universitet finnas en eller flera examensnämnder eller andra motsvarande organ. En examensnämnd eller ett motsvarande annat organ består av en ordförande och andra medlemmar, vilka alla har en personlig suppleant. Ordföranden och ordförandens suppleant ska vara professorer. Av de övriga medlemmarna ska minst hälften vara lärare och minst en studerande vid universitetet.

25 §

Universitetens instruktioner och föreskrifter

Bestämmelser om ordnandet av ett universitets verksamhet och förvaltning finns i en instruktion för universitetet och i andra motsvarande interna föreskrifter för universitetet.

26 §

Beslutsfattande vid ett kollegialt förvaltningsorgan

I ett kollegialt förvaltningsorgan fattas besluten med enkel röstmajoritet. Vid lika röstetal gäller som beslut den åsikt som ordföranden har omfattat. Vid en omröstning i ett ärende som gäller disciplinära åtgärder mot en studerande gäller vid lika röstetal som beslut den åsikt som är lindrigare för studeranden.

Med undantag av Bildkonstakademin, Sibelius-Akademien och Teaterhögskolan får i bedömningen av en studieprestation delta endast de medlemmar eller suppleanter som har fullgjort en studieprestation på samma nivå som den som ska bedömas eller som har utnämnts till professor.

Vid val eller förordnande av en enda person till ett organ förrättas valet som majoritetsval. Om ingen i den första omgången får mer än hälften av rösterna, förrättas ett nytt val mellan de två som har fått flest röster. Om flera än en person ska väljas eller förordnas till ett organ, ska proportionellt valsätt iaktas. Om rösterna faller lika, avgörs resultatet genom lottning både vid majoritetsval och proportionellt val.

27 §

Förvaltningsförfarande och offentlighet

När ett universitet och en studentkår sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska förvaltningslagen (434/2003) tillämpas. Lagens bestämmelser om jäv tillämpas dock i all verksamhet vid universitetet. Bestämmelserna i 28 § 1 mom. 5 och 6 punkten i lagen tillämpas på universitet och sådana samfund som hör till en i 60 § avsedd universitetskoncern endast i sådana ärenden där universitetets och samfundets intressen strider mot varandra eller en opartisk behandling av ärendet kräver det.

På offentlighet i universitetens och studentkårens verksamhet tillämpas vad som i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) föreskrivs om offentligheten i de myndigheters verksamhet som avses i 4 § 1 mom. i nämnda lag.

4 kap.

Personalen och förvaltningspråket

28 §

Universitetets personal

Vid universitetet finns professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter.

Närmare bestämmelser om behörighetsvillkor för personalen och tillsättningsförfarandet meddelas i en instruktion.

29 §

Personalens anställningsförhållande

De anställda vid universitetet står i arbetsavtalsförhållande.

I fråga om de anställda och anställningsvillkoren gäller vad som bestäms i eller med stöd av lag och vad som avtalas i kollektivavtal och arbetsavtal.

Utöver vad som i arbetsavtalslagens (55/2001) 7 kap. föreskrivs om uppsägning av arbetsavtal och i 8 kap. om hävning av arbetsavtal får arbetsavtalet för en anställd som hör till forsknings- eller undervisningspersonalen inte sägas upp eller hävas med hänvisning till skäl som kränker forskningens, konstens och utbildningens frihet enligt 6 §.

30 §

Professorernas uppgifter, tillsättningen av professorer och professors titel

Professorerna ska bedriva och leda vetenskaplig forskning eller konstnärligt arbete, meddela därpå grundad undervisning och följa vetenskapens eller konstens utveckling samt samverka med det övriga samhället och delta internationellt samarbete inom sitt område.

En professur ska ledigförklaras offentligt när någon anställs i ett arbetsavtalsförhållande som gäller tills vidare. En professur kan tillsättas genom kallelse utan att den ledigförklaras, när någon som är meriterad kan kallas till professuren eller när den ska tillsättas på viss tid. Till en professur kan genom kallelse utses endast den som obestriddligen uppfyller behörighetsvillkoren.

Utlåtande om behörigheten och meriter hos de sökande och hos dem som kallas till en professur ska inhämtas hos minst två sakkunniga före tillsättningen när en person väljs till ett arbetsavtalsförhållande som gäller tills vidare eller viss tid, minst två år. I

fråga om de sakkunniga ska bestämmelserna om jäv i 27—29 § i förvaltningslagen tillämpas. Vid behov bestäms det om valet av sakkunniga samt deras verksamhet och uppgifter i en instruktion.

Universitetet kan ge en person som är anställd vid universitetet rätt att använda titeln professor.

31 §

Straffrättsligt tjänsteansvar

I fråga om det straffrättsliga tjänsteansvaret för ett universitets personal och medlemmarna i universitetets olika organ föreskrivs i 40 kap. i strafflagen (39/1889).

32 §

Krav på språkkunskaper och universitetens förvaltningsspråk

Bestämmelser om den kunskap i finska och svenska som krävs av undervisnings- och forskningspersonalen och den övriga personalen utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om den språkkunskap som krävs av lärare vid Åbo Akademi finns i 75 §.

Ett universitets förvaltningsspråk är finska. Vid Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan samt vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet är förvaltningsspråket dock svenska.

Var och en har rätt att i egen sak använda finska eller svenska och att få expeditioner på det språk han eller hon använt.

5 kap.

Studering

33 §

Antagning av studerande

De studerande antas av universitetet. En studerande antas för att avlägga både lägre

och högre högskoleexamen, någondera av dessa examina eller påbyggnadsexamen.

Universitetet beslutar om grunderna för antagningen av studerande. Kan universitetet på grund av begränsning av antalet studerande inte anta alla sökande, ska likvärdiga antagningsgrunder tillämpas på de sökande. De sökande får på grundval av olika utbildningsbakgrund delas in i grupper vid antagningen. Likvärdiga antagningsgrunder ska då tillämpas på de sökande i en grupp. Avvikelse från de likvärdiga antagningsgrunderna får i begränsad utsträckning göras för att utbildningsbehovet hos någon språkgrupp ska kunna tillgodoses.

Antagningen av studerande ordnas vid huvudentagningarna med hjälp av gemensam ansökan till universiteten och med utnyttjande av det antagningsregister som avses i lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret (1058/1998). Närmare bestämmelser om genomförandet av antagningen av studerande och om gemensam ansökan utfärdas genom förordning av statsrådet.

34 §

Behörighet för studier som leder till högskoleexamen

Till studier som endast leder till lägre högskoleexamen eller till både lägre och högre högskoleexamen kan den antas som har avlagt

- 1) examen som avses i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005),
- 2) yrkesinriktad grundexamen som omfattar minst tre år eller motsvarande tidigare studier,
- 3) sådan yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen, specialyrkesexamen eller motsvarande tidigare examen som avses i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998), eller
- 4) utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

Vad som i 1 mom. föreskrivs om behörighet för studier som leder till högskoleexamen gäller också behörighet för sådan utbildning som leder till högre högskoleexamen och

som universitetet ordnar så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen.

Som studerande inom studier som endast leder till högre högskoleexamen kan antas den som har avlagt

- 1) lämplig lägre högskoleexamen,
- 2) lämplig yrkeshögskoleexamen, eller
- 3) lämplig utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

Universitetet kan förutsätta att den som antas som studerande inom studier som leder till högre högskoleexamen enligt 3 mom. fullgör ett år av kompletterande studier för att inhämta de kunskaper och färdigheter som behövs i utbildningen. När en studerande antas till studier som enbart leder till juris magisterexamen, är den lämpliga examen som avses i 3 mom. rättsnotarieexamen eller en motsvarande utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

Som studerande inom studier som leder till vetenskaplig eller konstnärlig påbyggnadsexamen antas den som har avlagt

- 1) lämplig högre högskoleexamen,
- 2) lämplig högre yrkeshögskoleexamen, eller
- 3) lämplig utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

Universitetet kan förutsätta att den som antas som studerande till studier som leder till vetenskaplig eller konstnärlig påbyggnadsexamina fullgör behövliga kompletterande studier för att inhämta de kunskaper och färdigheter som behövs i utbildningen.

Som studerande inom studier som leder till yrkesinriktad påbyggnadsexamen kan antas den som har avlagt

- 1) lämplig högre högskoleexamen, eller
- 2) lämplig utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

Närmare bestämmelser om behörighet för studier som leder till yrkesinriktad påbyggnadsexamen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Som studerande inom de studier som avses i denna paragraf får också antas den som universitetet på annat sätt konstaterar ha till-

räckliga kunskaper och färdigheter för studierna.

35 §

Mottagande av studieplats

En studerande får ta emot endast en studieplats i en utbildning som leder till högskoleexamen bland de utbildningar som börjar samma termin och som omfattas av universitetens eller yrkeshögskolornas riksomfattande gemensamma ansökningsförfarande. Med termin avses höstterminen och vårterminen. Höstterminen börjar den 1 augusti och slutar den 31 december, och vårterminen börjar den 1 januari och slutar den 31 juli.

Den som har antagits som studerande ska inom den tid som anges i universitetets antagningsmeddelande meddela universitetet att han eller hon tar emot studieplatsen. Om den som har antagits som studerande inte lämnar detta meddelande inom utsatt tid, går studieplatsen förlorad. Den som har antagits till fler än en utbildning som leder till högskoleexamen vid universitet och yrkeshögskolor, ska lämna meddelande endast till den utbildning där han eller hon tar emot studieplatsen. Universitetet ska utan dröjsmål göra en anteckning i universitetens register över sökande och studierätt om att studieplatsen har tagits emot.

36 §

Läsår och inskrivning

Universitetets läsår börjar den 1 augusti och slutar den 31 juli. Undervisning ges under de perioder som universitetet bestämmer.

De som har antagits som studerande och meddelat att de tar emot studieplatsen ska på det sätt som universitetet bestämmer anmäla sig till universitetet, varefter de antecknas som studerande. De studerande ska varje läsår anmäla sig som närvarande eller frånvarande på det sätt som universitetet bestämmer.

37 §

Målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina

Den målsatta tiden för lägre högskoleexamen är

1) tre och ett halvt läsår i den utbildning som leder till kandidatexamen i bildkonst, och

2) tre läsår i utbildning som leder till någon annan lägre högskoleexamen.

Den målsatta tiden för högre högskoleexamen är

1) tre läsår i den utbildning som leder till veterinärmedicine licentiatexamen,

2) tre läsår i den utbildning som leder till medicine licentiatexamen när lägre högskoleexamen ingår i utbildningen, och sex läsår när lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen,

3) två läsår i den utbildning som leder till odontologie licentiatexamen när lägre högskoleexamen ingår i utbildningen, och fem läsår när lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen,

4) två och ett halvt läsår i den utbildning som leder till musikmagisterexamen och psykologie magisterexamen, och

5) två läsår i en utbildning som leder till någon annan examen.

Universitetet ska ordna undervisningen och studiehandledningen så att heltidsstuderande kan avlägga examina inom föreskriven tid.

38 §

Studierätt

En studerande har rätt att genomföra studier som leder till lägre eller högre högskoleexamen på det sätt som föreskrivs i universitetets examensstadga och i undervisningsplanen.

En studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen har rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina enligt 37 §. En studerande som har antagits för att studera endast för lägre högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med

högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst eller värnplikt eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet. I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte annan frånvaro på högst fyra terminer under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 36 §.

En studerande anses inleda studier för examen vid den tidpunkt då han eller hon tar emot en studieplats vid ett universitet.

39 §

Fortsatt studierätt

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 38 § beviljas på ansökan extra tid av universitetet för slutförandet av studierna, om den studerande lägger fram en målinriktad och genomförbar plan för slutförandet. I planen ska den studerande specificera de studier som ska slutföras och ange en tidtabell för avläggande av examen.

Studierätten förlängs, om den studerande med beaktande av antalet och omfattningen av gällande och återstående studieprestationer samt tidigare beslut om beviljande av extra tid har möjlighet att slutföra studierna inom skälig tid. Universitetet ska beakta den studerandes livssituation vid beviljandet av extra tid.

40 §

Förlust av studierätten

En studerande som inte har anmält sig på det sätt som bestäms i 36 § eller slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 38 § eller inom den extra tid som anges i 39 § och en studerande som inte har beviljats extra tid för att slutföra studierna, förlorar sin studierätt. Om den studerande senare vill inleda sina studier eller fortsätta dem, ska han eller

hon hos universitetet ansöka om förnyad studierätt. Ansökan kan lämnas utan att den studerande deltar i den antagning av studerande som avses i 33 §.

41 §

Bedömningen av studieprestationer och tillgodoräknande av studier

En studerande har rätt att få veta hur bedömningsgrunderna har tillämpats på hans eller hennes studieprestation. Den studerande ska ges tillfälle att ta del av en skriftlig eller på annat sätt bevarad studieprestation när den har bedömts. Skriftliga och på annat sätt bevarade studieprestationer ska förvaras minst sex månader räknat från den tidpunkt då resultatet offentliggjordes.

Innan en doktorsavhandling, en licentiatavhandling eller ett motsvarande lärdoms- och färdighetsprov bedöms ska den som bedömningen gäller ges tillfälle att bemöta det utlåtande som en förhandsgranskare, granskare eller opponenter har avgett. Bestämmelser om jäv för förhandsgranskare, granskare och opponenter finns i förvaltningslagen.

En studerande får vid avläggande av examen enligt vad universitetet beslutar räkna sig till godo studier som han eller hon har genomfört vid en annan inhemsk eller utländsk högskola eller vid en annan läroanstalt samt ersätta studier som hör till examen med andra studier på samma nivå. En studerande får enligt vad universitetet beslutar räkna sig till godo studier samt ersätta studier i examen också genom kunskaper som visats på annat sätt.

42 §

Disciplinärt förfarande

En studerande som har gjort sig skyldig till en förseelse som riktar sig mot universitetets undervisning eller forskning eller på något annat sätt har brutit mot universitetets ordning kan bestraffas disciplinärt, beroende på hur allvarlig förseelsen är, med varning eller med avstängning för viss tid, högst ett år. Vid offentligrättsliga universitet fattas beslut om att ge en studerande en varning av universite-

tets rektor och beslut om avstängning för viss tid av universitetets styrelse. Vid stiftelseuniversitet beslutar det kollegiala förvaltningsorgan som avses i 23 § om disciplinära åtgärder mot en studerande. Innan ett disciplinärt ärende avgörs ska den studerande bevisligen underrättas om den förseelse anklagelsen gäller samt ges tillfälle att bli hörd i saken.

43 §

Studentkåren

Bland ett universitets studerande verkar en studentkår som har självstyrelse. Studentkårens syfte är att vara en förenande länk för sina medlemmar och att främja deras samhälleliga, sociala, intellektuella och studierelaterade ambitioner och strävanden i anknytning till studenternas roll i samhället. Studentkåren har till uppgift att delta i universitetets fostringsuppgift, som det föreskrivs om i 2 §, genom att förbereda de studerande för ett aktivt, medvetet och kritisk medborgarskap.

Till studentkårens särskilda uppgifter hör att

- 1) utse de studerandes företrädare i de organ vid universitetet som avses i 3 kap.,
- 2) utse de studerandes företrädare i universitetets studiestödsnämnd, som det föreskrivs om i 9 § i lagen om studiestöd (65/1994), samt
- 3) vid behov delta i fullgörandet av de uppgifter i anslutning till primärvården för studerande som det föreskrivs om i 14 § i folkhälsolagen (66/1972) och 13 kap. 11—14 § i sjukförsäkringslagen (1224/2004).

Alla studerande vid ett universitet som har antagits för att studera för lägre eller högre högskoleexamen, med undantag av studerande som deltar i uppdragsutbildning, hör till studentkåren. Studentkåren kan också godkänna andra studerande vid universitetet som medlemmar.

Utgifterna för verksamhet som är förenlig med studentkårens syfte och uppgifter betalas med inkomsterna av studentkårens egenhet och verksamhet samt med den medlemsavgift som studentkåren har rätt att påföra studentkårens medlemmar. Medlemsavgif-

ten fastställs av universitetets rektor och universitetet övervakar betalandet av medlemsavgift.

Språket vid studentkårerna vid Helsingfors universitet, Bildkonstakademien, Sibelius-Akademien och Teaterhögskolan är finska och svenska. Språket vid Åbo Akademiens studentkår och Svenska handelshögskolans studentkår är svenska. Övriga studentkårers språk är finska.

En studentkårs beslutanderätt utövas av styrelsen och fullmäktige. Den förvaltande och verkställande makten utövas av styrelsen. Bestämmelser om studentkårens andra organ och tillsättandet av organ utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare bestämmelser om studentkårens förvaltning finns i stadgar som godkänns av fullmäktige och fastställs av universitetets rektor.

44 §

Nationerna

Vid Helsingfors universitet finns finsk- och svenskspråkiga nationer som motsvarar vissa områden i landet. Vid Aalto-universitetet finns en svenskspråkig nation. Nationerna har självstyrelse. Syftet med nationerna är att stöda och utveckla medlemmarnas intellektuella intressen och att förbättra deras sociala situation.

Bestämmelser om en nations medlemmar, förvaltning, ekonomi och övriga verksamhet samt om medlemmarnas skyldighet att betala avgifter till nationen ges i nationens stadgar. Stadgarna fastställs av universitetets rektor. Beslut om grundande av en ny nation och indragning av en fungerande nation vid Helsingfors universitet fattas av universitetets rektor efter att han eller hon har hört de nationer vilkas område beslutet gäller. Beslut om delning och sammanslagning av nationer vid Helsingfors universitet och ändring av nationernas områden fattas av nationerna i fråga. Beslutet fastställs av universitetets rektor.

6 kap.

Styrning och finansiering av universiteten

45 §

Målsättning

Undervisningsministeriet och varje universitet avtalar för ett visst antal år åt gången om de kvantitativa och kvalitativa mål för universitetets verksamhet som är av central betydelse med tanke på utbildnings- och vetenskapspolitiken och om uppföljningen och utvärderingen av hur dessa mål nås. Styrelseordföranden och rektorn undertecknar avtalet på universitetets vägnar.

Om de olika universitetens mål inte kan samordnas på ett riksomfattande plan eller enligt sektor, beslutar undervisningsministeriet om de kvantitativa och kvalitativa målen till den del de ligger till grund för den finansiering som anvisas universitetet i fråga.

46 §

Grunderna för fastställande av den statliga finansieringen

Undervisningsministeriet beviljar universiteten finansiering för de uppgifter som det föreskrivs om i denna lag inom ramen för ett anslag i statsbudgeten.

Det i 1 mom. avsedda anslag i budgeten som anvisats för universiteten föregående år höjs med undantag av poster av engångsnatur så att det motsvarar den årliga höjningen av kostnadsnivån enligt universitetsindexet. Universitetsindexet består av det allmänna förtjänstnivåindexet, konsumentprisindexet och partiprisindexet.

Undervisningsministeriet beviljar universiteten basfinansiering på kalkylerade grunder med beaktande av verksamhetens omfattning och kvalitet och dess genomslagskraft samt på basis av övriga utbildningsmål och vetenskapspolitiska mål. Undervisningsministeriet kan också bevilja universiteten resultatbaserad finansiering med anledning av att universitetets verksamhet har varit resultatrik.

Universiteten ersätts för den andel som den mervärdesskatt som ingår i utbildningstjän-

ter enligt 39 och 40 § i mervärdesskattelagen (1501/1993) och i anskaffningar och lokalhyror i anslutning till annan än affärsekonomisk forskning utgör av de kostnader som universiteten orsakas. Ersättningen justeras årligen utifrån det senaste genomsnittliga mervärdesskatteintaget för universiteten.

Undervisningsministeriet kan vid beviljandet av finansiering ställa villkor och begränsningar för hur finansieringen används.

Närmare bestämmelser om uträkningen av det universitetsindex och beaktandet av den höjning av kostnadsnivån som avses i 2 mom. samt om kalkyleringen och den interna fördelningen av de finansieringsgrunder som avses i 3 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av undervisningsministeriet föreskrivs det om de beräkningskriterier som ligger till grund för den finansiering som beviljas på kalkylerade grunder.

47 §

Finansieringen av universitetens gemensamma utgifter

Undervisningsministeriet kan inom ramen för ett anslag i statsbudgeten finansiera funktioner som är gemensamma för samtliga universitet.

48 §

Uppföljning och rapportering

Universitetet ska ge undervisningsministeriet de uppgifter som ministeriet behöver för utvärdering, utveckling, statistikföring och övrig uppföljning och styrning av utbildning och forskning på det sätt som ministeriet bestämmer.

49 §

Utbetalning

De medel som beviljas för finansieringen av verksamheten betalas till universitetet i jämnstora poster den tredje bankdagen varje månad.

Den resultatbaserade finansiering som avses i 46 § 3 mom. betalas till universiteten på det sätt som undervisningsministeriet bestämmer.

50 §

Avbrott i utbetalningen

Undervisningsministeriet kan bestämma att finansiering som avses i denna lag avbryts om

1) det är uppenbart att mottagaren inte längre ordnar sådan verksamhet som finansieringen grundar sig på, eller mottagaren i väsentlig omfattning handlar i strid med bestämmelserna i denna lag, eller

2) de grunder enligt vilka finansieringen har beviljats för ett visst ändamål har förändrats väsentligt eller har varit felaktiga.

51 §

Återbetalning av utbetalda finansiering

Ett universitet ska utan dröjsmål återbetala finansiering som utbetalats felaktigt, till ett för stort belopp eller uppenbart grundlöst. Universitetet ska också återbetala den andel av finansieringen som inte kan användas så som överenskommit.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller inte skillnaden mellan den finansiering som beviljats för verksamheten enligt en kalkylerad grund och de faktiska kostnaderna.

52 §

Återkrav

Undervisningsministeriet ska bestämma om återkrav av utbetald finansiering om universitetet har

1) underlåtit att återbetala finansiering som enligt 51 § ska återbetalas,

2) i väsentlig omfattning använt finansieringen för annat ändamål än det som finansieringen beviljades för,

3) lämnat undervisningsministeriet felaktiga eller vilseledande uppgifter om någon omständighet som har varit ägnad att väsentligt inverka på beviljandet av finansieringen,

dess belopp eller villkor, eller hemlighållit en sådan omständighet, eller

4) i övrigt på ett med 1—3 punkten jämförbart sätt väsentligt brutit mot bestämmelserna om användningen av finansieringen eller villkoren i beslutet om finansieringen.

Undervisningsministeriet ska fatta beslut om återkrav inom två år från det att undervisningsministeriet har fått kännedom om en omständighet med stöd av vilken utbetalningen av finansieringen kan avbrytas eller upphöra eller finansieringen återkrävas. Ett beslut om återkrav ska dock fattas senast inom fem år efter det att finansieringen utbetalades.

53 §

Ränta och dröjsmålsränta

Universitetet ska från och med finansieringens utbetalningsdag på belopp som återbetalas eller återkrävs betala ränta enligt 3 § 2 mom. i räntelagen ökad med tre procentenheter.

Om ett belopp som återkrävs inte betalas senast den förfallodag som undervisningsministeriet bestämmer ska en årlig dröjsmålsränta betalas på beloppet enligt den räntesats som avses i 4 § 3 mom. i räntelagen.

54 §

Kvittering

Ett belopp som ska återbetalas eller återkrävas kan jämte ränta drivas in så att det dras av från annan finansiering som beviljats enligt denna lag och som betalas senare till universitetet.

55 §

Sökande av ändring i beslut om finansiering

I undervisningsministeriets beslut om finansiering, beslut enligt 50 § om avbrytande av finansiering, beslut enligt 52 § om återkrav och beslut enligt 54 § om kvittering får rättelse och ändring sökas i enlighet med vad

som föreskrivs i 34 § i statsunderstödslagen (688/2001).

56 §

Verkställighet

Ett beslut får verkställas trots att ändring sökts, om inte besvärmyndigheten beslutar något annat. Ett beslut om återkrav enligt 52 § som fattats med anledning av rättelseyrkande får verkställas i den ordning som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter.

7 kap.

Universitetets ekonomi

57 §

Ett offentligrättsligt universitets eget kapital

Ett offentligrättsligt universitet har ett eget kapital, som består av grundkapitalet, övrigt eget kapital och uppskrivningsfonden.

Grundkapitalet är det kapital som på ett bestående sätt placerats i universitetet.

Övrigt eget kapital är kapital som anvisats universitetet av dess överskott av verksamheten och sådan statlig egendom som överlåtits till universitetet då det grundades och som överförts till universitetet som övrigt eget kapital. Uppskrivningsfonden visar med vilket belopp värdet av bestående aktiva har skrivits upp. Övrigt eget kapital får överföras till grundkapitalet.

58 §

Bokföring

På ett universitets bokföring tillämpas bokföringslagen (1336/1997). Universitetets räkenskapsperiod enligt bokföringslagen är dock ett kalenderår.

Genom förordning av statsrådet kan det föreskrivas närmare om scheman för resultaträkningen och balansräkningen.

59 §

Uppgifter om affärsverksamhet

Om universitetet bedriver affärsverksamhet på annat sätt än i form av en separat bokföringsskyldig enhet, ska uppgifterna om resultaten i fråga om denna affärsverksamhet presenteras separat för varje verksamhet i noterna till bokslutet i form av en resultaträkning.

60 §

Universitetskoncern

Ett universitet kan ha bestämmande inflytande enligt 1 kap. 5 och 6 § i bokföringslagen i ett eller flera inhemska eller utländska företag med direkt anknytning till fullgörandet av de uppgifter som universitetet har enligt 2 §. De företag som universitetet har bestämmande inflytande i är dotterföretag till universitetet. Universitetet och dess dotterföretag bildar en universitetskoncern.

Till universitetets koncernledning hör universitetets styrelse och rektor. Till koncernledningen kan dessutom höra annan personal vid universitetet som särskilt har förordnats att ansvara för de uppgifter som hör till koncernledningen. Koncernledningen ansvarar för styrningen av universitetskoncernen och ordnandet av koncerntillsynen.

61 §

Ett offentligrättsligt universitets revision

I fråga om förrättande av ett offentligrättsligt universitets revision samt revisorernas ställning och ansvar tillämpas revisionslagen (459/2007).

Universitetskollegiet utser för universitetet ett behövligt antal revisorer och revisorssuppleanter enligt vad som fastställs i en instruktion. Av revisorerna ska minst en vara OFR-revisor eller OFR-sammanslutning enligt lagen om revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin (467/1999) och minst en CGR-revisor eller CGR-sammanslutning enligt revisionslagen. Revisorernas mandat fortsätter tills vidare. Mandattiden upphör och en ny revisors mandattid

börjar när det kollegiesammanträde som beslutar om val av ny revisor avslutas, om inte något annat bestäms vid valet av ny revisor.

Revisorerna förrättar revision av universitetet och lämnar en bokslutsberättelse till universitetskollegiet före utgången av april året efter räkenskapsåret.

62 §

Godkännande och fastställande av ett offentligt universitets bokslut samt beviljande av ansvarsfrihet

Styrelsen för ett offentligt universitet upprättar universitetets bokslut.

Universitetskollegiet fastställer bokslutet och beslutar om beviljande av ansvarsfrihet för styrelsemedlemmar och rektor före utgången av juni året efter räkenskapsåret.

Om universitetskollegiet inte beviljar en medlem i styrelsen eller rektorn ansvarsfrihet, kan det besluta att väcka skadeståndstalan mot styrelsemedlemmen eller rektorn. Om universitetskollegiet beslutar att väcka skadeståndstalan mot en medlem av styrelsen, kan det samtidigt besluta om att entlediga styrelsemedlemmen från sitt uppdrag.

Styrelsen ska i samband med att bokslutet överlämnas lägga fram förslag till behandling av räkenskapsperiodens resultat och åtgärder för balanseringen av ekonomin. Om resultatet för räkenskapsperioden uppvisar förlust och balansräkningen inte visar ett överskott från föregående räkenskapsperioder som täcker underskottet, ska styrelsen göra upp en plan för med vilka åtgärder ekonomin ska korrigeras.

63 §

Bokslutets offentlighet

Ett universitets och en universitetskoncerns fastställda bokslut med noter och verksamhetsberättelse är offentliga handlingar.

64 §

Preskription av talerätt vid ett offentligt universitet

Talan enligt 62 § 3 mom. eller 51 § i revisionslagen ska i fråga om icke-straffbara gärningar väckas inom fem år från utgången av den räkenskapsperiod under vilken det beslut fattades eller den åtgärd vidtogs som ligger till grund för talan.

8 kap.

Specialbestämmelser om Helsingfors universitet

65 §

Helsingfors universitets kansler

Helsingfors universitet har en kansler. Helsingfors universitets kansler ska främja vetenskaperna och universitetets samverkan med samhället samt bevaka universitetets allmänna intresse och ha tillsyn över verksamheten vid universitetet.

Helsingfors universitets kansler har rätt att närvara och yttra sig i statsrådet när ärenden som gäller Helsingfors universitet behandlas.

Den som väljs till kansler ska ha verkat tjänstfullt till fromma för vetenskapen, konsten eller universitetsväsendet. Närmare bestämmelser om utnämmandet av kansler och om kanslerns uppgifter meddelas i en instruktion för universitetet.

66 §

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet

Svenska social- och kommunalhögskolan hör till Helsingfors universitet som en fristående enhet. Enheten har ett kollegialt förvaltningsorgan och en rektor. Det kollegiala förvaltningsorganet godkänner de instruktioner som gäller enheten.

Närmare bestämmelser om enhetens, det kollegiala förvaltningsorganets och rektorns uppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om valet av det kollegi-

ala förvaltningsorganet och rektor och om deras mandatperioder samt om den övriga förvaltningen av enheten meddelas i en instruktion för enheten.

67 §

Nationalbiblioteket

I samband med Helsingfors universitet finns Nationalbiblioteket. Nationalbiblioteket svarar på sitt område för att det nationella kulturarvet förvaras, bevaras och hålls tillgängligt.

Nationalbiblioteket har till uppgift att utveckla och erbjuda nationella tjänster för universitetsbiblioteken, de allmänna biblioteken, yrkeshögskolornas bibliotek och specialbiblioteken samt att främja det inhemska och internationella samarbetet på biblioteksområdet. I fråga om Nationalbibliotekets uppgifter föreskrivs i övrigt i lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial (1433/2007).

68 §

Nationalbibliotekets direktion

Nationalbiblioteket har en direktion. Direktionen har högst 13 medlemmar, och för var och en av dem utses en personlig ersättare. Styrelsen för Helsingfors universitet utnämner direktionens medlemmar och ersättare samt direktionens ordförande bland medlemmarna.

Undervisningsministeriet gör efter att ha hört biblioteken en framställning till styrelsen för Helsingfors universitet om medlemmar och ersättare som företräder ministeriet och biblioteken. På förslag av Helsingfors universitet utnämner styrelsen lika många medlemmar och ersättare till direktionen som undervisningsministeriets framställning omfattar. Till direktionen utnämns även högst tre medlemmar med ersättare på basis av ett gemensamt förslag från undervisningsministeriet och Helsingfors universitet.

Bestämmelser om direktionens uppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet.

69 §

Naturvetenskapliga centralmuseet

Naturvetenskapliga centralmuseet finns i samband med Helsingfors universitet. Naturvetenskapliga centralmuseet ansvarar för att de naturvetenskapliga nationalsamlingarna bevaras, utökas och ställs ut samt för forskning och undervisning med anknytning till samlingarna.

70 §

Statskalendern

Helsingfors universitet svarar för utgivningen av Finlands statskalender. Universitetet har rätt att av statliga myndigheter utan avgift få de uppgifter som behövs för statskalendern.

71 §

Den svenska undervisningen och prorektor

Vid Helsingfors universitet finns minst 28 professurer för undervisningen på svenska på områden som bestäms genom en instruktion. Professurerna vid Svenska social- och kommunalhögskolan hör inte till ovan nämnda professurer.

Vid universitetet finns en nämnd med uppgift att utveckla och samordna den svenska undervisningen.

En av prorektorerna ska vara innehavare av en sådan professur som avses i 1 mom., om inte rektorn är det.

72 §

Helsingfors universitets rättigheter och egendom

Helsingfors universitet har rätt att ha ett apotek i Helsingfors stad. Universitetet har dessutom även de övriga rättigheter, förmåner och friheter samt den egendom och de

inkomster som det har när denna lag träder i kraft.

Universitetets medel enligt 1 mom. samt donations- och testamentsmedel ska förvaltas separat från universitetets övriga bokföring. Beslut om förvaltningen av medlen fattas av styrelsen.

Universitetet är befriat från skatter och statliga avgifter i fråga om de medel som avses i 1 mom., om inte något annat bestäms i lag för någon skatt eller avgift.

9 kap.

Specialbestämmelser om Åbo Akademi

73 §

Specialuppgifter

Åbo Akademi ska särskilt tillgodose den svenskspråkiga befolkningens behov av utbildning och forskning samt i sin verksamhet beakta landets tvåspråkighet.

Akademiens enheter i Vasa bildar tillsammans en enhet, vars gemensamma funktioner leds av ett kollegialt förvaltningsorgan. Enhetens rektor är ordförande för förvaltningsorganet. Bestämmelser om valet av det kollegiala förvaltningsorganet och rektor och om deras uppgifter samt om förvaltningsorganets sammansättning meddelas i en instruktion.

74 §

Akademiens kansler

Akademin har en kansler. Kanslern ska främja vetenskaperna och universitetets samverkan med samhället samt bevaka universitetets allmänna intresse och ha tillsyn över verksamheten vid universitetet.

Den som väljs till kansler ska ha verkat tjänstfullt till fromma för vetenskapen, konsten eller universitetsväsendet. Närmare bestämmelser om utnämmandet av kansler och om kanslerns uppgifter meddelas i en instruktion för akademien.

75 §

Lärarnas språkkunskaper

För lärartjänsterna vid akademien krävs utmärkt förmåga att använda svenska i tal och skrift samt förmåga att förstå finska. Akademin beslutar om den kunskap i svenska och finska som krävs för en sådan tjänst av utlänningar eller andra än infödda finska medborgare.

Akademin har en språknämnd inför vilken de kunskaper i svenska som avses i 1 mom. kan visas.

76 §

Studerandenas språkkunskaper

För att bli antagen som studerande vid akademien ska den sökande ha sådana kunskaper i svenska som är tillräckliga för studier på detta språk, om inte akademien beslutar något annat.

77 §

Egendom

Akademin har fortsättningsvis de övriga rättigheter, förmåner och friheter samt den egendom och de inkomster som den har när denna lag träder i kraft.

Akademiens medel enligt 1 mom. samt donations- och testamentsmedel ska förvaltas separat från universitetets övriga bokföring. Beslut om förvaltningen av medlen fattas av akademiens styrelse.

78 §

Bestämmelser om vissa tjänster

De tjänster som professor och biträdande professor som inrättades vid akademien den 1 augusti 1981 kvarstår som i denna lag avsedda professurer vid akademien.

Utan hinder av 1 mom. får akademien efter att ha inhämtat yttrande i saken av Stiftelsen för Åbo Akademi ändra undervisningsområ-

det och arbetsuppgifterna för dessa professurer och ändra en biträdande professur till en professur.

10 kap.

Sökande av ändring

79 §

Rättelseförfarande

Den som har ansökt om att bli antagen som studerande får hos universitetet skriftligen söka rättelse i antagningsbeslutet inom 14 dagar från det att resultatet av antagningen offentliggjordes. När resultaten av antagningen offentliggörs ska det meddelas hur sökanden kan få veta hur antagningsgrunderna har tillämpats på honom eller henne samt hur rättelse kan yrkas. Resultatet av antagningen får inte med anledning av ett rättelseyrkande ändras till nackdel för den som har antagits som studerande.

En studerande får hos universitetet skriftligen söka rättelse i ett beslut som gäller förlust av studierätt. Rättelse ska sökas inom 14 dagar från delfäendet av beslutet.

En studerande som är missnöjd med bedömningen av en doktorsavhandling, licentiatavhandling eller ett motsvarande lärdoms- och färdighetsprov, eller en avhandling som hör till de fördjupade studierna eller någon annan motsvarande studieprestation, får inom 14 dagar från delgivningen av beslutet begära rättelse hos det förvaltningsorgan som universitetet bestämmer.

En studerande som är missnöjd med bedömningen av någon annan studieprestation än en sådan som nämns i 3 mom. eller med tillgodoräknandet av studier som fullgjorts någon annanstans eller av kunnande som visats på något annat sätt får muntligen eller skriftligen begära rättelse i fråga om bedömningen hos den lärare som har bedömt studieprestationen och i fråga om tillgodoräknande av studier hos den som har fattat beslutet om tillgodoräknande. Begäran om rättelse av bedömningen av en studieprestation ska framställas inom 14 dagar från den tidpunkt då den studerande har haft tillfälle att ta del av resultaten av bedömningen och av

tillämpningen av bedömningsgrunderna. Begäran om rättelse av ett tillgodoräknande ska framställas inom 14 dagar från delfäendet av beslutet. Den som är missnöjd med ett beslut som har fattats med anledning av en begäran om rättelse som avses i detta moment får söka rättelse hos examensnämnden eller något annat organ som förordnats sköta uppgiften. Rättelse ska sökas inom 14 dagar från delfäendet av beslutet.

80 §

Sökande av ändring i beslut av ett universitet

Ändring i beslut som ett universitet fattat i ett förvaltningsärende får sökas genom besvär hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets universitetets huvudsakliga verksamhetsställe är beläget i enlighet med bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat bestäms i denna lag eller någon annanstans i lag.

81 §

Besvärsförbud

I ett beslut av ett universitet får ändring inte sökas genom besvär, om det gäller

- 1) val av universitetets organ,
- 2) en instruktion eller någon annan allmän föreskrift,
- 3) en undervisningsplan eller någon annan föreskrift som gäller ordnandet av undervisningen,
- 4) beslut om beviljande av ansvarsfrihet eller väckande av skadeståndstalan enligt 62 §,
- 5) stipendier eller understöd.

I ett beslut som det enligt 79 § är möjligt att söka rättelse i får ändring inte sökas genom besvär. I ett beslut som har fattats vid rättelseförfarande får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Ändring får dock inte sökas genom besvär när ett beslut som har fattats vid rättelseförfarande gäller bedömning av studieprestation eller tillgodoräknande.

I ett beslut av förvaltningsdomstolen om antagning av studerande enligt 33 §, förlust av studierätten enligt 40 § eller disciplinära

åtgärder enligt 42 § får ändring inte sökas genom besvär.

82 §

Verkställighet av beslut om avstängning

Ett beslut om att avstänga en studerande för viss tid får verkställas trots att besvär anförts, om inte universitetet eller förvaltningsdomstolen beslutar något annat.

83 §

Sökande av ändring i beslut av studentkåren och nationen

Ändring i ett beslut som en studentkår fattat i ett förvaltningsärende får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Dessutom får en medlem i studentkåren söka ändring i ett beslut av studentkårens organ på den grunden att beslutet kommit till i en ordning som avviker från lag, förordning eller andra bestämmelser som gäller studentkåren eller på annat sätt strider mot lag, förordning eller andra bestämmelser som gäller studentkåren. I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Ändring i ett beslut som nationen fattat i ett förvaltningsärende får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

En medlem i en studentkår eller en nation anses ha fått del av ett beslut när beslutet har lagts fram offentligt.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

84 §

Utvärdering

Universitetet ska utvärdera sin utbildning och forskning samt sin konstnärliga verksamhet och bedöma hur verkningsfulla de är. Universitetet ska också regelbundet delta i

extern utvärdering av verksamheten och kvalitetssystemen. Universitetet ska offentliggöra resultaten av de utvärderingar som de har ordnat.

I anslutning till undervisningsministeriet finns som ett oavhängigt sakkunnigorgan ett råd för utvärdering av högskolorna, som det föreskrivs närmare om genom förordning av statsrådet.

85 §

Övningsskolor

Till ett universitet som ordnar lärarutbildning hör ett tillräckligt antal övningsskolor för undervisningsövningar och utveckling av lärarutbildningen. I övningsskolorna kan ordnas grundläggande utbildning och förskoleundervisning samt gymnasieutbildning. Eleverna vid övningsskolorna är inte studerande som hör till universitetet.

I fråga om ordnandet av sådan undervisning som avses i 1 mom. och indragning av verksamheten iakttas vad som annars bestäms om grundläggande utbildning, förskoleundervisning och gymnasieutbildning vid statliga läroinrättningar. Samma bestämmelser iakttas vid beslut om att utvidga en övningsskola så att den omfattar undervisning och utbildning för allt fler åldrar samt vid motsvarande inskränkning av verksamheten vid en skola. Verksamheten kan minskas eller dras in när behovet att ordna utbildningen minskar eller upphör.

Vid en övningsskola finns en av universitetet tillsatt direktion, som också kan ha medlemmar vilka inte hör till universitetet. Vid en övningsskola finns även en ledande rektor som svarar för skolans verksamhet.

Bestämmelser om en övningsskolas verksamhet och förvaltning meddelas dessutom i en instruktion för universitetet.

86 §

Docenter

Ett universitet kan på ansökan bevilja titeln docent till den som har ingående kunskaper på sitt eget område, som genom publikationer eller på annat sätt visat sin förmåga till

självständigt forskningsarbete eller konstnärligt arbete och som har god undervisningsförmåga.

87 §

Beredskapsplaner

Universiteten ska genom beredskapsplaner och förberedelser för verksamhet under undantagsförhållanden samt med andra åtgärder säkerställa att deras uppgifter kan skötas så störningsfritt som möjligt också vid undantagsförhållanden samt störningar och exceptionella situationer.

Beredskapen övervakas av undervisningsministeriet. Om det konstateras brister i beredskapen, kan undervisningsministeriet bestämma att bristerna ska avhjälpas.

88 §

Utvecklingsplan för utbildning och forskning

Statsrådet godkänner för ett visst antal år åt gången en utvecklingsplan för utbildning och forskning, som anger universitetens allmänna utvecklingsmål. Närmare bestämmelser om planen utfärdas genom förordning av statsrådet.

89 §

Samordning av den svenskspråkiga högskoleutbildningen

För att samordna och utveckla den svenskspråkiga högskoleutbildningen finns en delegation som har till uppgift att ta initiativ och avge utlåtanden i frågor som är väsentliga för denna utbildning. Delegationen ska särskilt granska behovet av svenskspråkig högskoleundervisning samt beakta efterfrågan på utbildning, arbetsmarknadens krav och de regionala behoven.

De universitet och yrkeshögskolor vars undervisnings- och examensspråk är svenska utser sina representanter till delegationen. Delegationen väljer inom sig ordförande och vice ordförande.

Närmare bestämmelser om delegationens mandattid, sammansättning och verksamhet meddelas i arbetsordningen som delegationen antar för sig.

90 §

Ikraftträdande

Om ikraftträdandet av denna lag föreskrivs särskilt genom lag.

2.

Lag**om införande av universitetslagen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Universitetslagens ikraftträdande

Universitetslagen (/), nedan nya universitetslagen, träder i kraft den 1 januari 2010. Lagens 10 § gäller fram till den 31 december 2014.

Bestämmelserna i 37—39 §, samt 40 § till den del som den gäller förlorad studierätt när den studerande inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 38 eller 39 §, tillämpas dock enbart på studerande som har inlett sina studier läsåret 2005—2006 och därefter.

Utan hinder av 35 § 1 mom. i den nya universitetslagen tillämpas i fråga om en studerandes rätt att ta emot studieplats de bestämmelser som gällde när nämnda lag trädde i kraft fram till den 31 juli 2010.

2 §

Lagar som upphävs

När den nya universitetslagen träder i kraft upphävs följande lagar, av dem alla andra än den i 5 punkten nämnda lagen jämte ändringar:

- 1) universitetslagen (645/1997) av den 27 juni 1997, nedan *gamla universitetslagen*,
- 2) lagen av den 27 juni 1997 om införande av universitetslagen (646/1997),
- 3) lagen av den 31 december 1986 om utvecklande av högskoleväsendet (1052/1986),
- 4) lagen av den 24 maj 1991 om tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor vid högskolor (865/1991), och

5) lagen av den 28 december 1990 om samordning av den svenskspråkiga högskoleutbildningen (1354/1990).

3 §

Förordningar som förblir i kraft

Utan hinder av 2 § förblir följande förordningar i kraft:

- 1) statsrådets förordning om universitets-examina (794/2004),
- 2) undervisningsministeriets förordning om universitetens magisterprogram (767/2008),
- 3) undervisningsministeriets förordning om precisering av universitetens utbildningsansvar, universitetens utbildningsprogram och specialiseringsutbildningar (568/2005),
- 4) statsrådets förordning om specialveterinärexamen och rätten att vara verksam som specialveterinär (275/2000),
- 5) förordningen om specialläkarexamen (678/1998), och
- 6) statsrådets förordning om specialtandläkarexamen (316/2003).

4 §

Universitetens övergång till att verka som universitet enligt den nya universitetslagen

Universiteten enligt den gamla universitetslagen (*de gamla universiteten*) upphör med sin verksamhet så, att de med verksamheter, personal och studerande från och med den 1 januari 2010 övergår till att verka som självständiga juridiska personer enligt 1 § i den nya universitetslagen (*de nya universiteten*).

Kuopio universitets och Joensuu universitets verksamhet, personal och studerande övergår till Östra Finlands universitet den 1 januari 2010. Åbo universitets och Åbo handelshögskolas verksamhet, personal och studerande övergår till Åbo universitet, som avses i den nya universitetslagen, den 1 januari 2010. Helsingfors handelshögskolas, Konstindustriella högskolans och Tekniska högskolans verksamhet, personal och studerande övergår till Aalto-universitetet den 1 januari 2010 (*de samgående universiteten*).

Behandlingen av ett ärende som är under behandling vid ett gammalt universitet när den nya universitetslagen träder i kraft överförs till motsvarande nya universitet. Likaså företräder detta universitet och är universitetet part i rättegångar som inletts under tiden för det gamla universitetet och där det gamla universitetet har varit part.

5 §

De gamla universitetens förbindelser, tillstånd och fordringar

De nya universiteten svarar för de gamla universitetens skuldförbindelser och serviceavtal, avtal om anskaffningar och leveranser samt andra förbindelser som gäller den egendom och verksamhet som överförts till det nya universitetet. Statens ansvar för dessa förbindelser kvarstår. De nya universiteten och staten svarar också efter att denna lag trätt i kraft och innan den nya universitetslagen trätt i kraft för avtal som de gamla universiteten ingått.

De tillstånd att ordna verksamhet och andra tillstånd som beviljats av myndigheter samt de gamla universitetens fordringar överförs till de nya universiteten den 1 januari 2010.

6 §

Universitetens organisering som offentlig-rättsliga inrättningar

Ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligt universitet enligt den nya universitetslagen ska ordna administrativa och andra stödtjänster så att det

kan organisera sig och i sin helhet inleda sin verksamhet som ett universitet som avses i den nya universitetslagen när nämnda lag träder i kraft. De samgående universiteten svarar tillsammans för organiseringen av de gemensamma verksamheterna.

Styrelsen för ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligt universitet bestämmer antalet medlemmar i universitetets universitetskollegium som avses i 22 § i den nya universitetslagen fram till det att en instruktion för det nya universitetet har fastställts. Styrelsen för ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligt universitet väljer det nya universitetets första universitetskollegium med iakttagande av vad som föreskrivs i 22 § 1 mom. i den nya universitetslagen. För medlemmarna i universitetskollegiet väljs emellertid inga suppleanter. Universitetskollegiet väljer de medlemmar som avses i 15 § 2 mom. i den nya universitetslagen till det nya universitetets första styrelse i samma förhållande som de är företrädare i det gamla universitetets styrelse.

Det första universitetskollegiet för Helsingfors universitet väljs med iakttagande i fråga om den inbördes proportionaliteten mellan olika grupper av vad som när den nya universitetslagen trädde i kraft gällde angående valkollegiet vid Helsingfors universitet.

De samgående universiteten kommer överens om antalet medlemmar i det nya universitetets universitetskollegium samt om förhållandet mellan olika grupper inom universitetssamfundet som medlemmarna företräder fram till dess att en instruktion för det nya universitetet har fastställts. Styrelserna för de samgående universiteten väljer på det sätt som de kommer överens om sinsemellan medlemmar till det nya universitetets universitetskollegium från grupperna inom universitetssamfundet vid de gamla universiteten.

Det universitetskollegium som valts i enlighet med 2—4 mom. ska välja styrelse för det nya universitetet och styrelsen ska, med iakttagande av den nya universitetslagen, välja universitetets rektorer. De organ som valts på det här sättet kan fatta beslut, ingå förbindelser och företa rättshandlingar för det nya universitetets räkning.

7 §

Organiseringen av universitetsverksamheten i en stiftelse

Helsingfors handelshögskolas, Konstindustriella högskolans och Tekniska högskolans organ ska i samarbete med Stiftelsen för Aalto-högskolan ansvara för organiseringen av Aalto-universitetet före den 1 januari 2010 och för organiseringen av gemensamma verksamheter för universitetet.

Tammerfors tekniska universitet är skyldigt att i samarbete med TTY-stiftelsen ordna administrativa och andra stödtjänster för det nya universitetet så att det nya universitetet kan organisera sig i sin helhet till den 1 januari 2010.

8 §

Studentkårerna

Studentkårerna vid de gamla universitetet fortsätter sin verksamhet som studentkårer vid de nya universitetet.

Studentkårerna vid de samgående universitetet förenas och blir en studentkår vid det nya universitetet (*nya studentkåren*) den 1 januari 2010. Studentkårerna vid de samgående universitetet ansvarar för organiseringen av den nya studentkåren. Studentkårerna vid de samgående universitetet får vidta de åtgärder som organiseringen förutsätter innan den nya universitetslagen träder i kraft.

Rektorerna för de samgående universitetet fastställer stadgar som ska iakttas vid sammanslagningen av de samgående studentkårerna. Om det har valts en rektor för det nya universitetet fastställer han eller hon dessa stadgar. Om de samgående studentkårerna inte har kommit överens om något annat, ska de samgående studentkårerna så snart som möjligt efter att denna lag trätt i kraft ordna val av delegation för den nya studentkåren. Delegationen har därmed 41 medlemmar och 41 suppleanter.

Delegationen väljer inom sig ordförande och viceordförande. Valet är proportionellt och hemligt. I valet finns inga valkretsar. Centralvalnämnden fastställer valordningen. Centralvalnämnden utgörs av ordförandena

för de samgående studentkårernas styrelser samt ordförandena och generalsekreterarna för delegationerna. Centralvalnämnden väljer inom sig ordförande och kallar en sekreterare till nämnden. De medlemmar i studentkåren som anmält sig som närvarande studerande vid de samgående universitetet har allmän och lika rösträtt i valet. Varje röstberättigad har en röst i valet.

Delegationen för det nya universitetet och de organ som valts av den fattar beslut om det nya universitetet och den nya studentkåren. De samgående studentkårerna är skyldiga att ordna administrativa och andra stödtjänster för den nya studentkåren så att den nya studentkåren kan organisera sig i sin helhet till den 1 januari 2010.

De samgående studentkårernas förmögenhet överförs till den nya studentkåren. Den nya studentkåren svarar för de samgående universitetens studentkårens skuldförbindelser, serviceavtal, avtal om anskaffningar samt andra förbindelser som gäller den egendom och verksamhet som övergår till den nya studentkåren.

Tillstånd att ordna verksamhet och andra tillstånd som har beviljats av myndigheter samt de samgående studentkårernas fordringar övergår till de nya studentkårerna den 1 januari 2010. De samgående studentkårernas medlemmar och personal övergår från de samgående studentkårerna till de nya studentkårerna den 1 januari 2010.

9 §

Nationen vid tekniska högskolan

Nationen vid Tekniska högskolan övergår den 1 januari 2010 till Aalto-universitetet.

10 §

Ändringen av personalens anställningsform

Tjänsterna vid universitetet och de tjänsteförhållanden och tjänsteförhållanden för viss tid som grundar sig på dem upphör utan uppsägning den 31 december 2009 och personalen anställs i arbetsavtalsförhållanden vid de nya universitetet från och med den 1 januari

2010. Varken samtycke eller grund krävs för indragningen av tjänster och avslutandet av tjänsteförhållanden. Uppgifter som baserar sig på arbetsavtalsförhållanden och den personal som arbetar i sådana uppgifter övergår till arbetsavtalsförhållanden vid de nya universiteten den 1 januari 2010. Personal som anställts i tjänste- och arbetsavtalsförhållanden på viss tid övertas eller överförs för den tid som visstidsanställningen gäller till arbetsavtalsförhållanden på viss tid vid de nya universiteten.

I fråga om de anställda och anställningsvillkoren tillämpas vad som föreskrivs eller bestäms i eller med stöd av lag och vad som avtalas i kollektivavtal och arbetsavtal.

De nya universiteten beviljar utan ansökan titeln docent till den som har utnämnts till docent innan den nya universitetslagen trädde i kraft.

11 §

De anställdas pensionskydd

Personer som är anställda vid universiteten den 31 december 2009 och som är födda före den 1 januari 1980 omfattas av lagen om statens pensioner (1295/2006) så länge som de är anställda vid något universitet enligt den nya universitetslagen eller anställda i en anställning som omfattas av lagen om statens pensioner.

Personer som är anställda vid universiteten den 31 december 2009 och som är födda efter den 31 december 1979 omfattas av lagen om pension för arbetstagare (395/2006) från den 1 januari 2010.

Personer som anställs vid universiteten efter den 31 december 2009 omfattas av lagen om statens pensioner på det sätt som föreskrivs i 1 mom., om

- 1) de omfattas av lagen om statens pensioner när de kommer till universitetet och
- 2) de är födda före den 1 januari 1980.

I fråga om personer som anställs vid universiteten efter den 31 december 2009 och som inte uppfyller de två villkor som nämns i 3 mom. tillämpas lagen om pension för arbetstagare.

12 §

Överlåtelse av egendom till de nya universiteten

Statsrådet fastställer vilken lös egendom som ska överlätas till de nya universiteten och värdet av den samt villkoren för överlåtelsen. Statsrådet bestämmer också om övriga arrangemang i anslutning till överlåtelsen av egendomen.

Egendomen hos de universitetsfonder som avses i 39 § i den gamla universitetslagen överförs den 1 januari 2010 i sin helhet till det nya universitet som fortsätter det berörda universitetets verksamhet.

De överlåtelse- och gåvoskatter som överlåtelsen av statens egendom medför täcks med de särskilda medel som anvisas universiteten i statsbudgeten.

13 §

Anslagsöverföring som hänför sig till beaktandet av mervärdesskatten

Vid dimensioneringen av universitetens finansiering för 2010 genomförs den kompensation av mervärdesskatten som avses i 46 § 4 mom. i den nya universitetslagen genom en överföring av anslag som i statsbudgeten anvisats under mervärdesskattmomentet 29.01.29 inom undervisningsministeriets förvaltningsområde så att anslaget blir en del av den totala finansieringen av universiteten. Storleken på anslagsöverföringen baserar sig på bokföringen för 2008.

14 §

Nationalbiblioteket och övningsskolorna

Nationalbibliotekets och övningsskolornas direktioner fortsätter till slutet av sin mandat-tid.

15 §

Övergångsbestämmelse i anslutning till reformen av examensstrukturen

En studerande som före den 1 augusti 2005 har godkänts till studier som leder till arkitektexamen, diplomingenjörsexamen, landskapsarkitektexamen, veterinärmedicin licentiatexamen, odontologie licentiatexamen eller medicin licentiatexamen har rätt att fortsätta studierna enligt de bestämmelser som gällde före den nämnda tidpunkten. En studerande övergår dock till att studera enligt den nya universitetslagen, om han eller hon inte har avlagt sin ovan nämnda examen senast den 31 juli 2010.

16 §

Hänvisningar till universitetslagen

Hänvisningar i annan lagstiftning till den gamla universitetslagen och de universitet

som avses i lagen anses vara hänvisningar till den nya universitetslagen och de universitet som avses i den. Vad som i någon annan lag eller förordning bestäms om Kuopio eller Jyväskylä universitet avser från och med den 1 januari 2010 Östra Finlands universitet. Vad som i någon annan lag eller förordning bestäms om Åbo universitet eller Åbo handelshögskola gäller från och med den 1 januari 2010 Åbo universitet. Vad som i någon annan lag eller förordning bestäms om Helsingfors handelshögskola, Konstindustriella högskolan eller Tekniska högskolan gäller från och med den 1 januari 2010 Aalto-universitetet.

17 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2009. Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 18 december 1998 om antagningsregistret och studentexamensregistret (1058/1998) 1, 2, 3 och 5 §, sådana de lyder, 1 § delvis ändrad i lagarna 547/2002 och 1123/2007, 2 och 3 § delvis ändrade i nämnda lag 1123/2007 samt 5 § delvis ändrad i lag 623/2007, som följer:

1 §

Register och registeransvarig

Antagningsregistret består av

- 1) registret för ansökan till universiteten,
- 2) registret för ansökan till yrkeshögskolorna,
- 3) registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning.

Registeransvarig för antagningsregistret är Utbildningsstyrelsen. I registerföringen deltar för Utbildningsstyrelsens räkning dessutom universiteten i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 1 punkten, yrkeshögskolorna i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 2 punkten samt anordnarna av yrkesutbildning och gymnasieutbildning i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 3 punkten.

2 §

Ändamål

Av antagningsregistrets delregister används

- 1) registret för ansökan till universiteten vid antagning av studerande till studier som leder till sådana lägre och högre högskoleexamina som avses i universitetslagen (/),
- 2) registret för ansökan till yrkeshögskolorna vid antagning av studerande till studier som leder till sådan yrkeshögskoleexamen och högre yrkeshögskoleexamen som avses i yrkeshögskolelagen (351/2003) samt sådan

yrkespedagogisk lärarutbildning som avses i lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning (356/2003),

3) registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning vid antagning av studerande till sådana utbildningar och examina som avses i lagen om yrkesutbildning (630/1998), i gymnasielagen (629/1998) och i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998).

Antagningsregistret används för att

- 1) informera om studier och antagning,
- 2) ordna ansökan till utbildning, antagning av studerande och mottagande av studieplatser; ordnandet inbegriper i fråga om antagningen till universiteten och högskolorna också arrangemangen kring mottagande av endast en studieplats som leder till högskoleexamen, samt för att följa ansökan till utbildning och antagningen av studerande,
- 3) ge universiteten och yrkeshögskolorna samt anordnarna av yrkesutbildning och gymnasieutbildning de uppgifter som behövs för antagningen av studerande och utvecklandet av antagningen och ordnandet av studierna,
- 4) informera sökande som blivit utan studieplats om utbildningsmöjligheter,
- 5) producera uppgifter om sökande och antagna studerande för uppföljning och utvärdering av utbildningssystemet, samt för att
- 6) genomföra andra funktioner som behövs för antagningen av studerande.

3 §

Datainnehåll

I antagningsregistret kan följande införas:

- 1) Den sökandes namn, personbeteckning eller någon annan motsvarande identifikationsuppgift, medborgarskap, kön, modersmål samt nödvändig kontaktinformation,
- 2) uppgifter om den sökandes tidigare utbildning och examina,
- 3) uppgifter om ansökan till utbildning och grunderna för antagning i fråga om varje sökande,
- 4) uppgifter om resultatet av antagningen, mottagandet av studieplatsen och inskrivning eller anmälan till läroanstalten, samt
- 5) sökandens samtycke till eller förbud mot att namn- och adressuppgifter lämnas ut för information och marknadsföring som gäller utbildning.

I antagningsregistret kan förutom de uppgifter som räknas upp i 1 mom. föras in uppgifter om hälsotillstånd som inverkar på yrkesvalet samt uppgifter om arbetserfarenhet och fritidsintressen enligt vad den sökande själv meddelat. Dessa uppgifter begärs och införs endast i det fall att de behövs för antagningen av studerande.

I vart och ett av de delregister som nämns i 1 § 1 mom. får förutom uppgifter enligt 1 och 2 mom. också införas andra uppgifter som behövs med tanke på delregistrets ändamål och som är relevanta för bedömningen av om de sökande lämpar sig för en utbildning eller ett yrke enligt 2 § eller för antagningen av studerande utifrån utbildningspolitiska grunder eller individuella utbildningsbehov.

5 §

Utlämnande av uppgifter

Uppgifter som avses i 3 § 1 och 3 mom. får lämnas ut ur antagningsregistret utan hinder av bestämmelserna om tystnadsplikt i den

mån de behövs för att mottagaren ska kunna sköta sina uppgifter

1) till universitet, yrkeshögskolor, anordnare av yrkesutbildning och gymnasieutbildning samt två eller flera universitets gemensamma register,

2) till vederbörande ministerium och Statistikcentralen för utredningar om uppföljning av utbildningssystemet,

3) till Folkpensionsanstalten för behandling av studiestödsärenden samt till Folkpensionsanstalten och Arbetskraftsmyndigheterna för utredning av förutsättningarna för erhållande av utkomstskydd för arbetslösa, arbetsmarknadsstöd och utbildningsdagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),

4) till kommuner som tillhandahåller sådan studerandehälsovård som avses i folkhälsolagen (66/1972) och andra som tillhandahåller studerandehälsovård enligt nämnda lag, för skötseln av denna uppgift,

5) till den i 3 § i lagen om utlänningsregistret (1270/1997) avsedda registeransvariga för utlänningsregistret för skötseln av de uppgifter som föreskrivs för den i utlänningslagen (301/2004) eller medborgarskapslagen (359/2003).

Uppgifter som avses i 3 § 2 mom. får lämnas ut endast till de mottagare som nämns i 1 mom. 1 punkten för antagningen av studerande.

Uppgifter som avses i 1 mom. kan lämnas ut även i maskinläsbar form eller med hjälp av en teknisk anslutning. Innan uppgifterna lämnas ut med hjälp av en teknisk anslutning ska den som begär att få uppgifterna lämna en utredning som visar att uppgifterna skyddas på det sätt som avses i 32 § 1 mom. i personuppgiftslagen (523/1999).

I fråga om offentlighet för och utlämnande av uppgifter ur antagningsregistret ska i övrigt bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

4.

Lag**om ändring av 1 § i arkivlagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i arkivlagen av den 23 september 1994 (831/1994) 1 § 1 mom. 3 punkten som följer:

1 §

Denna lag gäller följande arkivbildare:

3) Finlands Bank, Folkpensionsanstalten, andra självständiga offentligrättsliga inrättningar och i universitetslagen (/) avsedda stiftelseuniversitet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010. Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

5.

Lag**om ändring av 40 kap. 11 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 40 kap. 11 § 3 punkten, sådan den lyder i lag 604/2002, som följer:

40 kap.

Om tjänstebrott

11 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *offentligt anställd arbetstagare* den som står i arbetsavtalsförhållande till ett offentligt samfund eller en inrättning som nämns i 1 punkten eller till ett universitet,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

6.

Lag

om ändring av 1 kap. 3 § i konkurslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konkurslagen av den 20 februari 2004 (120/2004) 1 kap. 3 § som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

3 §

Vem som kan försättas i konkurs

Fysiska personer samt sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer kan försättas i konkurs. En juridisk person kan försättas i konkurs också när den juridiska personen har avregistrerats eller upplösts. Också dödsbon och konkursbon kan försättas i konkurs.

Staten, landskapet Åland, kommuner, samkommuner eller andra offentligrättsliga arbetsorgan för kommuner, statliga affärsverk, självständiga offentligrättsliga inrättningar eller den evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan eller församlingar eller kyrkliga samfälligheter inom den evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan kan inte försättas i konkurs.

Med avvikelse från vad som i 2 mom. föreskrivs om självständiga offentligrättsliga inrättningar kan dock ett offentligrättsligt universitet som avses i 1 § i universitetslagen (/) försättas i konkurs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

Helsingfors den 20 februari 2009

Republikens President

TARJA HALONEN

Undervisningsminister *Henna Virkkunen*

3.

Lag**om ändring av lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 18 december 1998 om antagningsregistret och studentexamensregistret (1058/1998) 1, 2, 3 och 5 §, sådana de lyder, 1 § delvis ändrad i lagarna 547/2002 och 1123/2007, 2 och 3 § delvis ändrade i nämnda lag 1123/2007 samt 5 § delvis ändrad i lag 623/2007, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Register och registeransvarig

Till antagningsregistret hör
1) universitetens register över sökande och studierätt,
2) registret för *gemensam* ansökan till yrkeshögskolorna, *och*
3) registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning.

Registeransvarig för antagningsregistret är utbildningsstyrelsen. I registerföringen deltar för utbildningsstyrelsens räkning dessutom yrkeshögskolorna i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 2 punkten samt anordnarna av yrkesutbildning och gymnasieutbildning i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 3 punkten.

2 §

Ändamål

Antagningsregistrets delregister används *enligt följande*:

1) universitetens register över sökande och studierätt vid antagning av studerande till studier som leder till sådana lägre och högre högskoleexamina som avses i universitetsla-

Föreslagen lydelse

1 §

Register och registeransvarig

Antagningsregistret *består av*
1) *registret för ansökan till universiteten*,
2) registret för ansökan till yrkeshögskolorna,
3) registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning.

Registeransvarig för antagningsregistret är *Utbildningsstyrelsen*. I registerföringen deltar *universiteten i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 1 punkten*, yrkeshögskolorna i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 2 punkten samt anordnarna av yrkesutbildning och gymnasieutbildning i fråga om det delregister som avses i 1 mom. 3 punkten.

2 §

Ändamål

Av antagningsregistrets delregister används

1) *registret för ansökan till universiteten* vid antagning av studerande till studier som leder till sådana lägre och högre högskoleexamina som avses i universitetslagen (/),

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

gen (645/1997),

2) registret för *gemensam* ansökan till yrkeshögskolorna vid antagning av studerande till studier som leder till sådan yrkeshögskoleexamen som avses i lagen om yrkeshögskolestudier (255/1995),

3) registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning vid antagning av studerande till sådan utbildning och sådana examina som avses i lagen om yrkesutbildning (630/1998), gymnasielagen (629/1998) och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998).

Antagningsregistret används för att

1) informera om studier och antagning,
2) ordna *förfarandet* för ansökan till utbildning, antagning av studerande och mottagande av studieplats, som vid universitetens och yrkeshögskolornas antagning också inkluderar arrangemangen kring mottagande av endast en studieplats som leder till högskoleexamen, samt för att följa *förfarandet* för ansökan och antagning,

3) ge universiteten, yrkeshögskolorna samt anordnarna av yrkesutbildning och gymnasieutbildning de uppgifter som behövs för antagningen av studerande,

4) informera sökande som blivit utan studieplats om utbildningsmöjligheter,

5) producera uppgifter om sökande och dem som blivit antagna för uppföljning och utvärdering av utbildningssystemet, samt för att

6) genomföra andra funktioner som behövs för antagningen av studerande.

3 §

Datainnehåll

I antagningsregistret införs

1) sökandens namn, personbeteckning, medborgarskap, kön, modersmål samt nödvändig kontaktinformation,

2) uppgifter om sökandens tidigare utbild-

2) registret för ansökan till yrkeshögskolorna vid antagning av studerande till studier som leder till sådan yrkeshögskoleexamen *och högre yrkeshögskoleexamen* som avses i *yrkeshögskolelagen (351/2003) samt sådan yrkespedagogisk lärarutbildning som avses i lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning (356/2003)*,

3) registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning vid antagning av studerande till sådana utbildningar och examina som avses i lagen om yrkesutbildning (630/1998), i gymnasielagen (629/1998) och i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998).

Antagningsregistret används för att

1) informera om studier och antagning,
2) ordna ansökan till utbildning, antagning av studerande och mottagande av *studieplatser; ordnandet inbegriper i fråga om antagningen till universiteten och högskolorna också* arrangemangen kring mottagande av endast en studieplats som leder till högskoleexamen, samt för att följa *ansökan till utbildning* och antagningen *av studerande*,

3) ge universiteten *och yrkeshögskolorna* samt anordnarna av yrkesutbildning och gymnasieutbildning de uppgifter som behövs för antagningen av studerande *och utvecklandet av antagningen och ordnandet av studierna*,

4) informera sökande som blivit utan studieplats om utbildningsmöjligheter,

5) producera uppgifter om sökande och *antagna studerande* för uppföljning och utvärdering av utbildningssystemet, samt för att

6) genomföra andra funktioner som behövs för antagningen av studerande.

3 §

Datainnehåll

I antagningsregistret *kan följande införas:*

1) Den sökandes namn, personbeteckning *eller någon annan motsvarande identifieringsuppgift*, medborgarskap, kön, modersmål samt nödvändig kontaktinformation,

2) uppgifter om den sökandes tidigare ut-

ning och skolframgång samt studentexamen,

3) uppgifter om ansökan till utbildning och grunderna för antagning i fråga om varje sökande,

4) uppgifter om antagning som studerande och mottagande av studieplats, samt

5) sökandens samtycke till eller förbud mot att namn- och adressuppgifter lämnas ut för information och marknadsföring som gäller utbildning.

I registret för gemensam ansökan till yrkes- högskolorna och i registret för ansökan till yrkesutbildning och gymnasieutbildning kan förutom de uppgifter som räknas upp i 1 mom. föras in uppgifter om hälsotillstånd som inverkar på yrkesvalet samt uppgifter om arbetserfarenhet och fritidsintressen enligt vad den sökande själv meddelat. Dessa uppgifter begärs och införs endast i det fall att de är av betydelse för antagningen av studerande.

I vart och ett av de delregister som nämns i 1 § 1 mom. kan förutom uppgifter enligt 1 och 2 mom. också införas andra uppgifter som behövs med tanke på delregistrets ändamål och som är relevanta för bedömningen av om de sökande lämpar sig för en utbildning eller ett yrke enligt 2 § eller för antagningen av studerande utifrån skolpolitiska grunder eller individuella utbildningsbehov.

5 §

Utlämnande av uppgifter

De uppgifter som avses i 3 § 1 och 3 mom. får utlämnas ur antagningsregistret utan hinder av bestämmelserna om tystnadsplikt i den mån de behövs för att mottagaren skall kunna sköta *nedan nämnda* uppgifter:

1) till universitet, yrkeshögskolor, anordnare av yrkesutbildning och gymnasieutbildning samt två eller flera universitets gemensamma register *för antagningen av studerande*,

2) till vederbörande ministerium och statistikcentralen för utredningar om uppföljning av utbildningssystemet,

3) till Folkpensionsanstalten för behandling av studiestödsärenden samt till Folkpensions-

bildning och *examina*,

3) uppgifter om ansökan till utbildning och grunderna för antagning i fråga om varje sökande,

4) uppgifter om *resultatet av antagningen, mottagandet av studieplatsen och inskrivning eller anmälan till läroanstalten*, samt

5) sökandens samtycke till eller förbud mot att namn- och adressuppgifter lämnas ut för information och marknadsföring som gäller utbildning.

I *antagningregistret* kan förutom de uppgifter som räknas upp i 1 mom. föras in uppgifter om hälsotillstånd som inverkar på yrkesvalet samt uppgifter om arbetserfarenhet och fritidsintressen enligt vad den sökande själv meddelat. Dessa uppgifter begärs och införs endast i det fall att de behövs för antagningen av studerande.

I vart och ett av de delregister som nämns i 1 § 1 mom. *får* förutom uppgifter enligt 1 och 2 mom. också införas andra uppgifter som behövs med tanke på delregistrets ändamål och som är relevanta för bedömningen av om de sökande lämpar sig för en utbildning eller ett yrke enligt 2 § eller för antagningen av studerande utifrån utbildningspolitiska grunder eller individuella utbildningsbehov.

5 §

Utlämnande av uppgifter

Uppgifter som avses i 3 § 1 och 3 mom. *får lämnas ut* ur antagningsregistret utan hinder av bestämmelserna om tystnadsplikt i den mån de behövs för att mottagaren *ska* kunna sköta *sina* uppgifter

1) till universitet, yrkeshögskolor, anordnare av yrkesutbildning och gymnasieutbildning samt två eller flera universitets gemensamma register,

2) till vederbörande ministerium och Statistikcentralen för utredningar om uppföljning av utbildningssystemet,

3) till Folkpensionsanstalten för behandling av studiestödsärenden samt till Folkpen-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

anstalten och Arbetskraftsmyndigheterna för utredning av förutsättningarna för erhållande av utkomstskydd för arbetslösa enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) samt stöd enligt lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993), lagen om stödjande av långtidsarbetslösas frivilliga studier (709/1997) och enligt lagen om stödjande av arbetslösas frivilliga studier (1402/1997),

4) till kommuner som tillhandahåller sådan hälsovård för studerande som avses i folkhälsolagen (66/1972) och andra som tillhandahåller hälsovård för studerande enligt nämnda lag, för skötseln av denna uppgift,

5) till Utlänningsverket för fullgörande av de uppgifter som avses i medborgarskapslagen (359/2003) och utlänningslagen (301/2004).

De uppgifter som avses i 3 § 2 mom. får lämnas ut endast till de mottagare som nämns i 1 mom. 1 punkten för antagningen av studerande.

De uppgifter som avses i 1 mom. kan lämnas ut även i maskinläsbar form eller med hjälp av en teknisk anslutning. Innan uppgifterna lämnas ut med hjälp av en teknisk anslutning skall den som begär att få uppgifterna lämna en utredning som visar att uppgifterna skyddas på det sätt som avses i 32 § 1 mom. i personuppgiftslagen (523/1999).

sionsanstalten och Arbetskraftsmyndigheterna för utredning av förutsättningarna för erhållande av utkomstskydd för arbetslösa, *arbetsmarknadsstöd och utbildningsdagpenning* enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),

4) till kommuner som tillhandahåller sådan *studerandehälsovård* som avses i folkhälsolagen (66/1972) och andra som tillhandahåller *studerandehälsovård* enligt nämnda lag, för skötseln av denna uppgift,

5) *till den i 3 § i lagen om utlänningsregistret (1270/1997) avsedda registeransvariga för utlänningsregistret för skötseln av de uppgifter som föreskrivs för den i utlänningslagen (301/2004) eller medborgarskapslagen (359/2003).*

Uppgifter som avses i 3 § 2 mom. får lämnas ut endast till de mottagare som nämns i 1 mom. 1 punkten för antagningen av studerande.

Uppgifter som avses i 1 mom. kan lämnas ut även i maskinläsbar form eller med hjälp av en teknisk anslutning. Innan uppgifterna lämnas ut med hjälp av en teknisk anslutning ska den som begär att få uppgifterna lämna en utredning som visar att uppgifterna skyddas på det sätt som avses i 32 § 1 mom. i personuppgiftslagen (523/1999).

I fråga om offentlighet för och utlämnande av uppgifter ur antagningsregistret ska i övrigt bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

4.

Lag**om ändring av 1 § i arkivlagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i arkivlagen av den 23 september 1994 (831/1994) 1 § 1 mom. 3 punkten som följer:

Gällande lydelse

1 §

Denna lag gäller följande arkivbildare:

3) Finlands Bank, *Helsingfors universitet*,
folkpensionsanstalten och andra självständiga
offentligrättsliga inrättningar,

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller följande arkivbildare:

3) Finlands Bank, *Folkpensionsanstalten*,
andra självständiga offentligrättsliga inrätt-
ningar och i *universitetslagen (/) avsedda*
stiftelseuniversitet.

*Denna lag träder i kraft den 1 januari
2010.*

*Åtgärder som verkställigheten av denna lag
förutsätter får vidtas innan lagen träder i
kraft.*

5.

Lag**om ändring av 40 kap. 11 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 40 kap. 11 § 3 punkten, sådan den lyder i lag 604/2002, som följer:

Gällande lydelse

40 kap

Om tjänstebrott

11 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *offentligt anställd arbetstagare* den som står i arbetsavtalsförhållande till ett offentligt samfund eller en inrättning som nämns i 1 punkten,

Föreslagen lydelse

40 kap.

Om tjänstebrott

11 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *offentligt anställd arbetstagare* den som står i arbetsavtalsförhållande till ett offentligt samfund eller en inrättning som nämns i 1 punkten *eller till ett universitet,*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

6.

Lag**om ändring av 1 kap. 3 § i konkurslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konkurslagen av den 20 februari 2004 (120/2004) 1 kap. 3 § som följer:

Gällande lydelse

1 kap

Allmänna bestämmelser

3 §

Vem som kan försättas i konkurs

Fysiska personer samt sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer kan försättas i konkurs. En juridisk person kan försättas i konkurs också när den juridiska personen har avregistrerats eller upplösts. Också dödsbon och konkursbon kan försättas i konkurs.

Staten, landskapet Åland, kommuner, samkommuner eller andra offentligrättsliga samarbetsorgan för kommuner, statliga affärsverk, självständiga offentligrättsliga inrättningar eller den evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan eller församlingar eller kyrkliga samfälligheter inom den evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan kan inte försättas i konkurs.

Föreslagen lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser

3 §

Vem som kan försättas i konkurs

Fysiska personer samt sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer kan försättas i konkurs. En juridisk person kan försättas i konkurs också när den juridiska personen har avregistrerats eller upplösts. Också dödsbon och konkursbon kan försättas i konkurs.

Staten, landskapet Åland, kommuner, samkommuner eller andra offentligrättsliga samarbetsorgan för kommuner, statliga affärsverk, självständiga offentligrättsliga inrättningar eller den evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan eller församlingar eller kyrkliga samfälligheter inom den evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan kan inte försättas i konkurs.

Med avvikelse från vad som i 2 mom. föreskrivs om självständiga offentligrättsliga inrättningar kan dock ett offentligrättsligt universitet som avses i 1 § i universitetslagen (/) försättas i konkurs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.